

VURDERING AF FORSTYRRELSESTRUSLER I NATURA 2000-OMRÅDERNE

Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027
Del II. Områdegennemgang: Jylland, Vesterhavet, Skagerrak,
Nord- og Sydvestkattegat

Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 511

2023

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

VURDERING AF FORSTYRRELSESTRUSLER I NATURA 2000-OMRÅDERNE

Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027

Del II. Områdegennemgang: Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattegat

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 511

2023

Preben Clausen
Thomas Bregnballe
Emilie Nicoline Stepien
Signe Sveegaard
Thomas Eske Holm
Anders Galatius
Jonas Teilmann
Claus Lunde Pedersen

Aarhus Universitet, Institut for Ecoscience

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 511
Kategori:	Rådgivningsrapporter
Titel:	Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne
Undertitel:	Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027. Del II. Områdegennemgang: Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattégat
Forfatter(e):	Preben Clausen, Thomas Bregnballe, Emilie Nicoline Stepien, Signe Sveegaard, Thomas Eske Holm, Anders Galatius, Jonas Teilmann & Claus Lunde Pedersen
Institution(er):	Institut for Ecoscience, Aarhus Universitet.
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	Februar 2023
Redaktion afsluttet:	Februar 2023
Faglig kommentering:	Ole Roland Therkildsen, Kevin Kuhlmann Clausen. Derudover har Preben Clausen (fugle) og Signe Sveegaard, Jonas Teilmann samt Anders Galatius (havpattedyr) kommenteret afsnit, de ikke selv har skrevet.
Kvalitetssikring, DCE:	Jesper R. Fredshavn
Finansiel støtte:	Miljøstyrelsen
Bedes citeret:	Clausen, P., Bregnballe, T., Stepien, E.N., Sveegaard, S., Holm, T.E., Galatius, A., Teilmann, J. & Pedersen, C.L. 2023. Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027. Del II. Områdegennemgang: Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattégat. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi, 232 s. - Videnskabelig rapport nr. 511. http://dce2.au.dk/pub/SR511.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	Denne rapport er del II af en opdatering af DCEs faglige rapport nr. 52 om " <i>Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne</i> ", der blev udgivet i 2013. Rapporten gennemgår med baggrund i de nyeste Natura 2000-basisanalyser og planer (2022-2027) fuglebeskyttelses- og habitatområderne i Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattégat. I rapporten vurderes det for hvert område, om en reservatbekendtgørelse er et relevant forvaltningsværktøj i forhold til at sikre de fugle- og pattedyrarter, der indgår i områdernes udpegningsgrundlag, mod forstyrrelser.
Emneord:	Forstyrrelser, fugle, pattedyr, friluftsliv, jagt, sejlads, fiskeri, reservater, Natura 2000
Layout:	Tinna Christensen, Grafisk Værksted, Institut for Ecoscience og forfatterne.
Illustrationer:	Forfatterne. Kortmaterialer: Claus Lunde Pedersen og Rasmus Due Nielsen.
Foto forside:	Almindelige ryler forstyrres af bil på Fanø. Foto: Kim Fischer.
ISBN:	978-87-7156-715-1
ISSN (elektronisk):	2244-9981
Sideantal:	232
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/SR511.pdf
Supplerende oplysninger:	Dette er en opdatering af DCE-rapport SR52 (Therkildsen m.fl. 2013), hvorfor der kan forekomme passager, der er identiske med denne - uden at der citeres. Alle baggrundskort benyttet i rapporten er ortofotos eller andre kortmaterialer hentet fra Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur (SDFI), hvis anden kilde ikke er anført.

Indhold

Forord	9
Sammenfatning	10
Summary	12
1 Indledning	15
2 Introduktion til områdegennemgang	16
Natura 2000-område nr. 1 - Skagens Gren og Skagerrak	21
Fuglebeskyttelsesområde F126	21
Habitatområde H1	22
Habitatområde H258	23
Natura 2000-område nr. 2 - Råbjerg Mile og Hulsig Hede	25
Fuglebeskyttelsesområde F5	25
Habitatområde H2	26
Natura 2000-område nr. 3 - Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose	27
Fuglebeskyttelsesområde F6	27
Habitatområde H3	28
Natura 2000-område nr. 4 - Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb	29
Fuglebeskyttelsesområde F11	30
Natura 2000-område nr. 14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord	34
Fuglebeskyttelsesområde F2	35
Fuglebeskyttelsesområde F15	38
Habitatområde H14	40
Natura 2000-område nr. 15 - Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal	42
Fuglebeskyttelsesområde F1	43
Habitatområde H15	46
Natura 2000-område nr. 16 - Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg	48
Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19, F20	49
Habitatområde H16	53
Natura 2000-område nr. 17 - Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov	56
Fuglebeskyttelsesområde F7	57
Habitatområde H18	58

Natura 2000-område nr. 20 - Havet omkring Nordre Rønner	59
Fuglebeskyttelsesområde F9	59
Habitatområde H176	60
Natura 2000-område nr. 24 - Hanstholm Reservatet, Hanstholm Knuden, Nors Sø og Vandet Sø	63
Fuglebeskyttelsesområde F22	63
Habitatområde H24	64
Habitatområde H220	64
Natura 2000-område nr. 25 - Vangså Hede	65
Fuglebeskyttelsesområde F18	65
Habitatområde H25	66
Natura 2000-område nr. 26 - Ålvand Klithede og Førby Sø	67
Fuglebeskyttelsesområde F17	68
Habitatområde H26	68
Natura 2000-område nr. 27 - Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø	69
Fuglebeskyttelsesområde F21	69
Habitatområde H27	70
Natura 2000-område nr. 28 - Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø	71
Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28, F39	72
Habitatområde H28	76
Natura 2000-område nr. 29 - Dråby Vig	79
Fuglebeskyttelsesområde F26	80
Fuglebeskyttelsesområde F14	81
Fuglebeskyttelsesområde F24	82
Habitatområde H30	83
Natura 2000-område nr. 33 - Tjele Langsø og Vinge Møllebæk	85
Fuglebeskyttelsesområde F16	85
Habitatområde H33	86
Natura 2000-område nr. 42 - Mågerodde og Karby Odde	87
Fuglebeskyttelsesområde F25	87
Habitatområde H177	88
Natura 2000-område nr. 43 - Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg	89
Fuglebeskyttelsesområde F119	90
Habitatområde H184	90
Natura 2000-område nr. 51 - Begtrup Vig og kystområder ved Helgenæs	91
Habitatområde H47	92
Natura 2000-område nr. 53 - Sepstrup Sande Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov	93
Fuglebeskyttelsesområde F34	93

Habitatområde H49	94
Natura 2000-område nr. 55 - Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede	95
Fuglebeskyttelsesområde F31	96
Habitatområde H51	98
Natura 2000-område nr. 56 - Horsens Fjord, havet øst for og Endelave	101
Fuglebeskyttelsesområde F36	102
Habitatområde H52	105
Natura 2000-område nr. 59 - Kysing Fjord	108
Fuglebeskyttelsesområde F30	108
Natura 2000-område nr. 62 - Venø, Venø Sund	110
Fuglebeskyttelsesområde F40	110
Habitatområde H55	112
Natura 2000-område nr. 65 - Nissum Fjord	114
Fuglebeskyttelsesområde F38	115
Habitatområde H58	117
Natura 2000-område nr. 66 - Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord	118
Fuglebeskyttelsesområde F41	119
Habitatområde H59	121
Natura 2000-område nr. 67 - Borris Hede	122
Fuglebeskyttelsesområde F37	122
Habitatområde H60	123
Natura 2000-område nr. 68 - Skjern Å	124
Fuglebeskyttelsesområde F118	124
Habitatområde H62	126
Natura 2000-område nr. 69 - Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen	127
Fuglebeskyttelsesområde F43	128
Habitatområde H62	131
Natura 2000-område nr. 82 - Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage	132
Fuglebeskyttelsesområde F46	132
Habitatområde H71	133
Natura 2000-område nr. 84 - Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage	134
Fuglebeskyttelsesområde F50	135
Fuglebeskyttelsesområde F56	135
Habitatområde H73	137
Natura 2000-område nr. 85 - Hedeområder ved Store Råbjerg	138
Fuglebeskyttelsesområde F48	138

Habitatområde H74	139
Natura 2000-område nr. 86 - Vejen Mose	140
Fuglebeskyttelsesområde F54	140
Habitatområde H75	141
Natura 2000-område nr. 89 - Vadehavet	142
Færdsel i Vadehavet	144
Fuglebeskyttelsesområde F57	145
Fuglebeskyttelsesområde F49	149
Fuglebeskyttelsesområde F55	149
Fuglebeskyttelsesområde F53	152
Fuglebeskyttelsesområde F51	155
Fuglebeskyttelsesområde F52	157
Fuglebeskyttelsesområde F65	158
Fuglebeskyttelsesområde F67	162
Fuglebeskyttelsesområde F60	163
Fuglebeskyttelsesområde F63	166
Habitatområde H78	166
Habitatområde H86	175
Habitatområde H90	175
Habitatområde H239	175
Natura 2000-område nr. 92 - Parnhule Skov og Stevning Dam	176
Fuglebeskyttelsesområde F59	176
Habitatområde H81	177
Natura 2000-område nr. 93 – Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov	178
Fuglebeskyttelsesområde F66	178
Habitatområde H82	179
Natura 2000-område nr. 95 - Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark	180
Fuglebeskyttelsesområde F58	181
Habitatområde H84	181
Natura 2000-område nr. 97 - Frøslev Mose	182
Fuglebeskyttelsesområde F70	182
Habitatområde H87	183
Natura 2000-område nr. 98 - Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose	184
Fuglebeskyttelsesområde F62	184
Natura 2000-område nr. 99 - Kongens Mose og Draved Skov	186
Fuglebeskyttelsesområde F61	186
Habitatområde H88	187
Natura 2000-område nr. 100 - Sølsted Mose	188
Fuglebeskyttelsesområde F122	188
Habitatområde H88	189

Natura 2000-område nr. 103 - Kogsbøl og Skast Mose	190
Fuglebeskyttelsesområde F69	190
Natura 2000-område nr. 191 - Herthas Flak	192
Habitatområde H166	192
Natura 2000-område nr. 192 - Læsø Trindel og Tønneberg Banke	194
Habitatområde H168	194
Natura 2000-område nr. 194 - Mejl Flak	196
Habitatområde H170	196
Natura 2000-område nr. 197 – Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als	198
Fuglebeskyttelsesområde F64	198
Habitatområde H173	199
Natura 2000-område nr. 219 - Sandbanker ud for Thyborøn	201
Habitatområde H253 Sandbanker ud for Thyborøn	201
Natura 2000-område nr. 246 – Sydlige Nordsø	203
Fuglebeskyttelsesområde F113	203
Habitatområde H255	204
Natura 2000-område nr. 250 - Gule Rev	207
Habitatområde H259	207
Natura 2000-område nr. 253 – Stensbæk Plantage og Heder	209
Fuglebeskyttelsesområde F121	209
Habitatområde H262	210
Natura 2000-område nr. 263 – Nordvestlige Kattegat	211
Fuglebeskyttelsesområde F127	212
Habitatområde H9	217
Habitatområde H42	221
Habitatområde H165	224
Referencer	226

Forord

Miljøstyrelsen har bedt DCE om at udarbejde en større opdatering af DCEs videnskabelige rapport nr. 52 om *"Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne"*, der blev udgivet i 2013.

Dele af afrapporteringen er tidligere i 2022 leveret som foreløbige notater for enkelte områder, men disse er nu indarbejdet i denne endelige afrapportering, der består af tre delrapporter.

Delrapporterne giver således et samlet overblik over alle Natura 2000-områderne, og notaternes tekst er ombrudt og omformuleret, og tilpasset formatet i den endelige afrapportering. Det er derfor DCEs anbefaling at benytte rapporterne frem for notaterne i den fremadrettede proces med Natura 2000-områderne.

I denne delrapport indgår dele af notatet:

Bregnballe, T., Clausen, P., Holm T.E., Stepien, E., Sveegaard, S., Galatius, A. & Teilmann, J. 2022. Vurdering af forstyrrelsestrusler i to udvalgte Natura 2000-områder: Vadehavet (N89) samt Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (N14). Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. Fagligt notat nr. 2022 | 17. 53 s. (udgivet 28. februar 2022).

Sammenfatning

Miljøstyrelsen har udarbejdet udkast til 257 Natura 2000-planer for den kommende periode 2022-2027. Hver Natura 2000-plan indeholder langsigtede målsætninger for naturen i området og indsatser, der skal gennemføres i perioden. Statslige myndigheder er forpligtet til at følge direkte op på Natura 2000-planen i form af eksempelvis bekendtgørelser. I den forbindelse skal Miljøministeriet som ansvarlig myndighed bl.a. tage stilling til, om der er behov for at følge op på Natura 2000-planerne via ændringer i eksisterende eller oprettelse af nye reservater. Dette kan blive aktuelt i områder, hvor arter af fugle og pattedyr, der står i Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag, er negativt påvirket af forstyrrelser fra færdsel, rekreative aktiviteter og jagt. Oprettelse af vildt- og/eller naturreservater er en form for beskyttelsestiltag, der er en lang tradition for at gennemføre i Danmark. Vildtreservater er typisk blevet oprettet med henblik på at beskytte fugle og havpattedyr fra forstyrrelser forårsaget af rekreative aktiviteter, såsom jagt, sejlads eller anden færdsel. Naturreservaterne har ofte de samme beskyttelselementer i forhold til de rekreative aktiviteter, men indeholder også beskyttelser af andre naturelementer i reservatet.

I introduktionen til rapporten, der er del II i en serie på tre rapporter, beskrives rapportens opbygning. For hvert Natura 2000-område gives et kort over områdets afgrænsning, inklusive det eller de fuglebeskyttelses- og/eller habitatområder samt reservater, der findes i området. I nogle tilfælde omtales også relevante fredningsbekendtgørelser eller privat indførte jagtrestriktioner. Det beskrives også hvilke data og begreber, der benyttes i tabeller med områdernes udpegningsgrundlag.

I introduktionen til områdegennemgangen foretages også et fravalg af arter, som ikke vurderes at være relevante at beskytte ved hjælp af en reservatbekendtgørelse.

I tabellerne om fugle og havpattedyr gives yderst til højre en kolonne, der sammenfatter vurderingen af, om en reservatbekendtgørelse kan være et virkemiddel til at sikre eller forbedre de udpegede arters lokale status. I kolonnen benyttes DCE kategorierne Implementeret, Bør overvejes, Kan overvejes, Næppe relevant, Ikke relevant og Usikkert, hvor de tre førstnævnte er de mest relevante i forhold til vurderingen af, om der er et aktuelt behov for beskyttelse ved hjælp af en reservatbekendtgørelse.

I denne delrapport behandles alle Natura 2000-områder beliggende i Jylland samt i Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattégat, der er udpeget for relevante arter af fugle og havpattedyr. Det drejer sig om 52 Natura 2000-områder, som inkluderer 65 fuglebeskyttelses- og 25 habitatområder. Det samlede udpegningsgrundlag i områderne for de relevante arter udgør 473 udpegninger for fugle og 42 for havpattedyr.

For fuglenes vedkommende gives bedømmelserne Implementeret eller Ikke relevant for 355, eller 75 % af de 473 udpegninger. Den store procentandel afspejler, at der for en lang række jagtbare arters vedkommende allerede er udlagt reservater eller gennemført lignende beskyttelsestiltag indenfor fuglebeskyttelsesområderne, der vurderes at tilgodese fuglenes behov for uforstyrrede områder til at fouragere eller raste tilstrækkeligt. Ikke-jagtbare arter, der

ikke har behov for beskyttelsen mod jagt, men alligevel forstyrres, tilgodeses også af reservaterne, når de benytter disse områder. For 19 udpegninger (4 % af de 473) gives bedømmelserne Ikke vurderet, Næppe relevant eller Usikkert, som indikerer at der enten ikke er, eller kun foreligger et begrænset datagrundlag for, en vurdering, eller at det næppe vil være relevant at benytte en reservatbekendtgørelse for at sikre en art i et område.

For de resterende 99 udpegninger gives bedømmelsen Bør overvejes for 94 og Kan overvejes for fem, i alt 21 % af de 473 udpegninger for fugle. Førstnævnte kategori betyder at der er 94 udpegninger af arter, for hvilke DCE umiddelbart vurderer, at der bør foretages ændringer i eksisterende reservaters bestemmelser eller udlægges nye reservater. For de fem udpegninger kan man overveje ændringer af reservatbestemmelser, hvis man af anden årsag ønsker at revidere en bekendtgørelse for et reservat.

I langt de fleste tilfælde handler anbefalingerne i relation til fuglene om at forbedre beskyttelsen af ynglende fugle omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, dvs. kolonirugende terner og klyder, andre kysttilknyttede arter, som fx hvidbrystet præstekrave og engfugle. Det drejer sig oftest om at udlægge nye, eller udvide eksisterende, beskyttelsesområder for arterne, eller om at forlænge allerede eksisterende beskyttelsesperioder i reservater for at sikre at hele fuglenes ynglesæson er omfattet af reservatbestemmelserne. Dette er dels begrundet med, at mange eksisterende beskyttelseszoner omkring fx øer og holme vurderes at være for små til at begrænse forstyrrelser forårsaget af sejlads og anden færdsel, dels ved at mange reservater i dag er åbne for færdsel, allerede når fuglene vil etablere sig som ynglefugle, eller senere på sommeren, når de stadig har unger.

For et mindre antal områder drejer anbefalingerne sig om at sikre dykænder fred i fældeperioden, ved at udlægge større områder med sejladsrestriktioner. Dette er begrundet med, at det ikke kan udelukkes, at de senere årtiers stigende aktivitet og mangfoldighed i rekreativ sejlads kan være medvirkende til, at bestandene af fældende fugle er aftaget i de danske farvande.

For de to arter af sæler, dvs. spættet sæl og gråsæl, gives vurderingen at reservatiltag Bør overvejes eller Kan overvejes i 20, dvs. 83 % af de 24 udpegninger for arterne, og bedømmelsen Ikke relevant for de resterende fire. Begrundelsen for de fleste anbefalinger er, at allerede eksisterende beskyttelseszoner omkring sælernes yngle- og/eller fældepladser er for små, og bør tilpasses den aktuelle viden om de flugtafstande sælerne har. I nogle af områderne drejer anbefalingerne sig om at ændre fredningsperioderne, så de bedre afspejler sælernes yngle- og fældeperioder. Sidstnævnte er i særdeleshed relevant i områder, hvor gråsæl er indvandret, for den yngler og fælder på andre årstider end spættet sæl, så fredningsperioder, der kan være tilstrækkelige for spættet sæl, beskytter ikke gråsæl.

For marsvin behandles 15 Natura 2000-områder, med 18 habitatområder, hvor arten indgår i udpegningsgrundlaget. Her gives anbefalingen Bør overvejes for 16 og Kan overvejes for to af de 18 habitatområder. I alle tilfælde handler anbefalingerne om at udlægge områder, hvor især sejlads- og fiskeri-restriktioner med fordel kan indføres, for at reducere forstyrrelser og bifangster af marsvin.

Summary

The Danish Environmental Protection Agency has prepared drafts for 257 Natura 2000 plans for the coming period 2022-2027. Each plan contains long-term objectives for nature conservation within each of the Natura 2000 sites and the relevant measures to be implemented during the period. State authorities are obliged to follow up directly on each Natura 2000 plan in the form of, for example, implementing conservation orders. In this case, the Ministry of the Environment, as the responsible authority must, among other things, decide whether there is a need to modify existing Natura 2000 plans through changes to existing or creation of new reserves. This may be relevant in Natura 2000 sites where adverse effects to bird and/or mammal species included in the basis for the designation occur due to disturbance from, for example, recreational or other human activities. Implementing game and/or nature reserves has long been a traditional way to establish such protection in Denmark. Game reserves have typically been established to protect birds and marine mammals from disturbance caused by recreational activities such as hunting, boating, walking, biking, horse-riding, running, etc. Designation of nature reserves typically provide the same protective measures in relation to the recreational activities, but also provide additional levels of protection for other natural elements of the reserve.

The introduction to the report, the second in a series of three reports, describes the report's structure. For each Natura 2000 site, a map of the area's boundaries is provided, including the Special Protection Areas for birds (SPAs), Special Areas of Conservation (SACs) and reserves that exist in the area. In some cases, relevant conservation orders or privately imposed hunting restrictions are also mentioned. Information is also provided on the data and criteria used in the tables as the basis for designation of each of the areas and the recommendations.

In the introduction to the review of the sites, there is also an explanation of the de-selection process for species, which are considered not to be relevant to protect by means of reserve orders.

Data are presented on bird and marine mammal species for each of the Natura 2000 sites. The far-right column of these tables summarizes the assessment of whether a reserve order can contribute to maintaining or improving the status of the designated species on that site. In this column, DCE in Danish uses the categories *Implementeret* (in English: *Implemented*), *Bør overvejes* (*Should be considered*), *Kan overvejes* (*Can be considered*), *Næppe relevant* (*Hardly relevant*), *Ikke relevant* (*Not relevant*), *Usikkert* (*Uncertain*), and *Ikke vurderet* (*Not assessed*), where the first three are the most relevant in relation to the assessment of whether there is a current need for modification to existing protection using a reserve order.

This report covers all of the Natura 2000 sites designated for relevant species of birds and marine mammals located in Jutland and in the North Sea, Skagerrak, North and Southwest Kattegat. These comprise 52 Natura 2000 sites, including 65 SPAs and 25 SACs, based on 473 designations for bird species and 42 for marine mammals.

In the case of the birds, 355 (75% of the 473 designations) were categorized as *Implemented* or *Not relevant*, reflecting the fact that, for many huntable species reserves have already been established or similar protection measures implemented within the SPAs, which are assessed to sufficiently meet the birds' need for undisturbed areas to forage or roost. Non-huntable species that do not need the protection from hunting, but nevertheless are disturbed by hunting, are also accommodated by the reserves when they use these areas. For 19 designations (4% of the 473), the assessments were assigned to *Not assessed*, *Hardly relevant* or *Uncertain* categories, indicating limited or a lack of data to provide an adequate assessment, or situations where reserve implementation would not contribute to ensure a species in an area.

For the remaining 99 designations, the category *Should be considered* was given for 94 and *Can be considered* for five, a total of 21% of all 473 designations for birds. The *Should be considered* category means that there are 94 designations of species for which DCE has assessed that changes need to be made to the existing provisions at reserves or that new reserves should be established. For the five *Can be considered* designations, changes to reserve regulations can be considered if there are other reasons that mitigate for this.

In the vast majority of cases, the recommendations made in relation to the birds are about improving the current level of protection to breeding birds covered by Annex I of the Bird Protection Directive, i.e. colony-breeding gulls and terns, other species associated with the coast, such as Kentish Plover *Charadrius alexandrinus* and meadow birds. This is most often achieved by establishing new, or expanding existing, protected areas for the species, or about extending existing temporal protection on reserves to ensure that the reserve provisions cover the entire duration of their breeding season. Other recommendations involve the extension of existing protection zones around, for example, islands and islets that are considered too small to effectively limit the disturbance caused by sailing and other human activities in the vicinity. This can be especially disruptive because many reserves today are exposed to such disturbance when the birds first establish themselves in situ as breeding birds, and/or later in the summer when they are still feeding young.

For a smaller number of Natura 2000 sites, the recommendations revolve around ensuring peaceful conditions for Mute Swans *Cygnus olor* and diving ducks during the moult season, by extending established protected sites to cover larger areas with restrictions on sailing and other recreational activities. This is justified by the fact that it cannot be ruled out that increasing intensity and diversity of recreational activity in recent decades may have contributed to the observed declines in the populations of moulting waterbirds in Danish waters.

Reserve measures *Should be considered* or *Can be considered* were assigned to 20 (83%) of the 24 designations for the two seal species Harbour Seal *Phoca vitulina* and Grey Seal *Halichoerus grypus* and *Not relevant* were assigned to the remaining four. The rationale for most of the recommendations was that existing protection zones around the seals' breeding and/or moulting grounds were too small, and needed to be modified, based on our current knowledge of the escape distances of seals of both species. In some of the Natura 2000 sites, the recommendations also included changing the protection periods so that they better reflect the seals' breeding and moulting periods. The latter is particularly relevant in new areas colonized by Grey Seals, because they breed and shed their fur at different times to Harbour Seals, so protection periods that may be sufficient for the latter species fail to protect Grey Seals.

Harbour Porpoises *Phocoena phocoena* are the basis for designation of 15 Natura 2000 sites and 18 SACs where the species forms part of the basis for designation. Of these, 16 *Should be considered* and two *Can be considered* categories were assigned to the 18 SACs. In all cases, the recommendations were to establish protected areas where it was evidently advantageous to introduce sailing and fishing restrictions in particular to reduce disturbance to, and by-catch of porpoises.

Harbour porpoise under water. Photo: Emilie Noline Stepien.

1 Indledning

Miljøstyrelsen har udarbejdet udkast til 257 Natura 2000-planer for den kommende periode 2022-2027. Disse blev offentliggjort og sendt i høring den 21. februar 2022. Hver Natura 2000-plan indeholder langsigtede målsætninger for naturen i området og indsatser, der skal gennemføres i perioden.

Statslige myndigheder er forpligtet til at følge direkte op på Natura 2000-planen i form af eksempelvis bekendtgørelser. I den forbindelse skal Miljøministeriet som ansvarlig myndighed bl.a. tage stilling til, om der er behov for at følge op på Natura 2000-planerne via ændringer i eksisterende eller oprettelse af nye reservater. Dette kan blive aktuelt i områder, hvor arter af fugle og pattedyr, der står i Natura 2000-områdernes udpegningsgrundlag, er negativt påvirket af forstyrrelser fra færdsel, rekreative aktiviteter og jagt.

På denne baggrund har Miljøstyrelsen den 13. december 2021 bedt DCE om at opdatere DCEs faglige rapport nr. 52 om *"Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne"* (Therkildsen m.fl. 2013).

DCE har valgt at opdele afrapporteringen i tre dele.

Del I er præsenteret i Videnskabelig rapport nr. 510 fra DCE (Clausen m.fl. 2023), der indeholder en generel introduktion og en indledende beskrivelse. Sidstnævnte indbefatter en litteraturgennemgang og nogle praktiske erfaringer, som tilsammen præsenterer den tilgængelige viden om de forskellige aktiviteter, deres effekter og påvirkninger og udviklingen i omfanget af menneskelige forstyrrelser.

Der henvises endvidere til denne rapport for metoder benyttet ved afrapporteringen i de to efterfølgende rapporter, som er:

Videnskabelig rapport nr. 511, der er denne del II rapport, som gennemgår Natura 2000-områderne i Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattgat.

Videnskabelig rapport nr. 512, der er en efterfølgende del III rapport, som gennemgår Natura 2000-områderne på Øerne, i Sydøstkattgat, Bælthavene og Østersøen (Holm m.fl. 2023).

I rapporterne omtales udelukkende Natura 2000-områder, der er udpeget for en eller flere udvalgte arter af fugle og havpattedyr, der omfattes af henholdsvis fuglebeskyttelses- eller Habitatdirektivet. Fravalgte fugle- og pattedyrarter er nævnt i kapitel 2. Rapporterne behandler ikke områder, der udelukkende er udpeget af hensyn til krybdyr, padder, fisk, invertebrater og habitatnaturtyper omfattet af Habitatdirektivet.

2 Introduktion til områdegennemgang

I denne del af rapporten gennemgås de Natura 2000-områder i Danmark, som er udpeget for en eller flere af de fugle- og pattedyrarter, der af Therkildsen m.fl. (2013) blev vurderet at være arter, for hvilke en reservatbekendtgørelse er et relevant forvaltningsværktøj. Listen er desuden udvidet med enkelte nye arter, som indgår i de gældende udpegningsgrundlag fra 2022.

En række arter behandles således ikke, fordi det vurderes, at en reservatbekendtgørelse ikke er et relevant forvaltningsværktøj. Arterne og begrundelsen for at udelade dem af gennemgangen fremgår af nedenstående tabel 1. Også her er der foretaget opdateringer i forhold til Therkildsen m.fl. (2013).

Vi forholder os generelt kun til arter i udpegningsgrundlagene. I enkelte tilfælde omtales det dog, hvordan allerede eksisterende reservater udlagt af hensyn til andre arter, med mindre tilpasninger af bekendtgørelserne, også vil kunne tilgodese arter, der er omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I eller for havpattedyrene, Habitatdirektivets bilag II.

Rækkefølge og nummerering

I denne delrapport behandles alle Natura 2000-områder beliggende i Jylland samt i Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattogat.

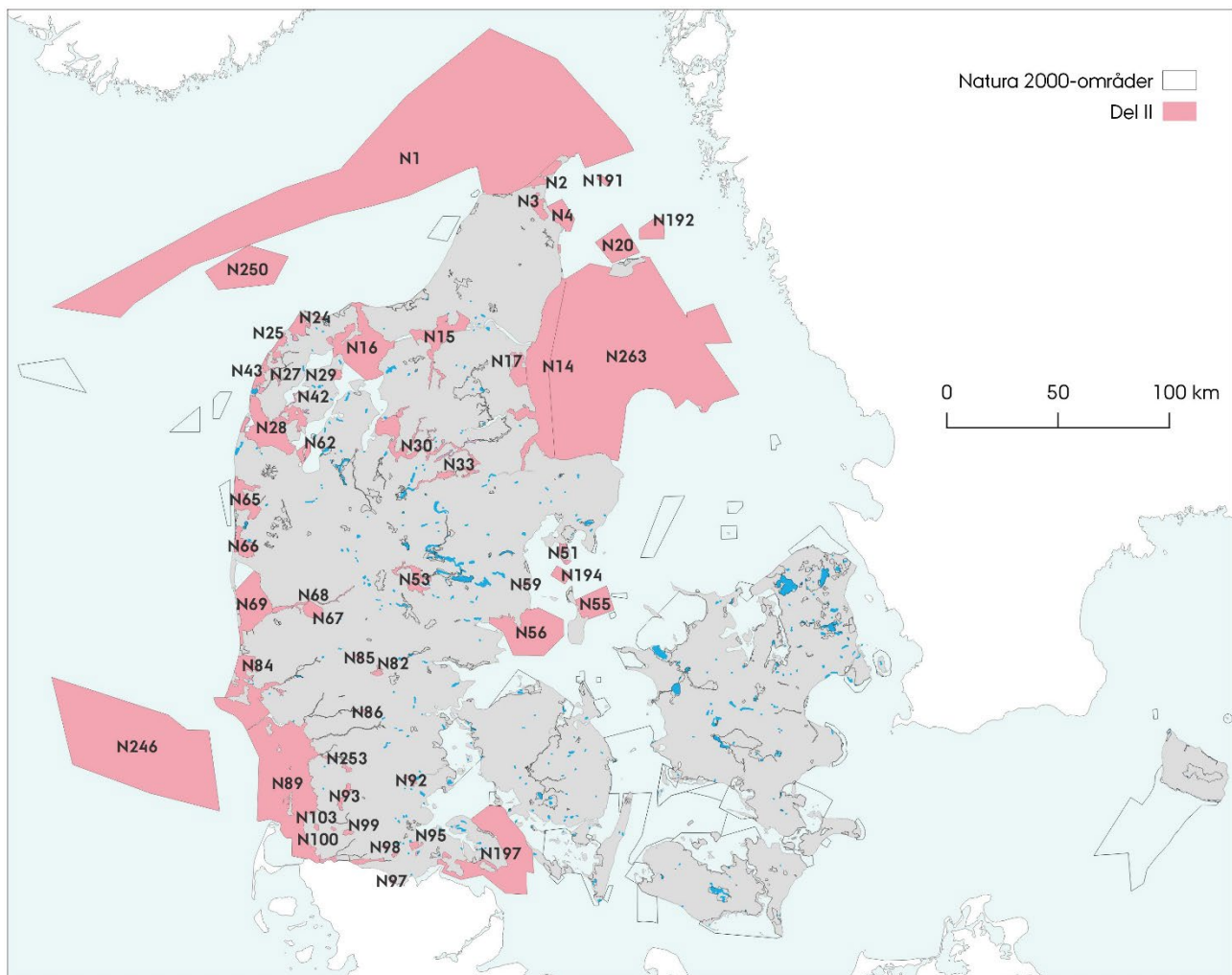
Natura 2000-områderne behandles i numerisk rækkefølge, selvom det stedvis synes mindre hensigtsmæssigt, fordi nabolokaliteter, der med fordel ses og bør gennemlæses i en sammenhæng, har adskilte numre. Det gælder fx Natura 2000-område nr. 14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord) og nr. 263 (Nordvestlige Kattogat). Der er angivet kommentarer, som linker nabo-områder sammen, hvor det er relevant.

Figurer og tabeller nummereres ikke fortløbende, men med henvisning til Natura 2000-, fuglebeskyttelses- eller habitatområdernes numre, hvor fx N14 henviser til Natura 2000-område nr. 14, F15 til fuglebeskyttelsesområde nr. 15 og H14 til habitatområde nr. 14. Da de to sidstnævnte ligger inden for førstnævnte Natura 2000-område nr. 14 behandles de under dette overordnede område. Kortet i figur 1 kan bruges sammen med indholdsfortegnelsen til at lokalisere et behandlet Natura 2000-område, man er interesseret i.

Kort og tabelforklaringer

For hvert område gives et oversigtskort over Natura 2000-området og det eller de fuglebeskyttelses- og/eller habitatområder, det omfatter. Der gives en kort omtale af eventuelle reservater og de restriktioner på jagt og færdsel, der aktuelt gælder. Denne beskrivelse er kortfattet og generel. Det anbefales altid at læse et områdeopslag sammen med de gældende reservatbekendtgørelser og disses mere udførlige kortbilag.

For fuglebeskyttelsesområderne præsenteres en tabel med udpegningsgrundlaget (fraregnet arter i tabel 1). Her angives de udpegede arters status nationalt (rødlistning og bestandsudvikling) og lokalt (bestandsudvikling).

Figur 1. Natura 2000-områderne i Danmark. De områder, der er behandlet i del II-rapporten hér, er fremhævet med numre, der kan bruges sammen med indholdsfortegnelsen.

Den nationale status er for såvel yngle- som trækfugle baseret på rødlistevurderingerne i det omfang, de foreligger (Flensted & Sterup 2019).

Betegnelserne, der hver udgøres af to bogstaver og er indsat i tabellerne, betyder: Regionalt uddød (RE), kritisk truet (CR), truet (EN), sårbar (VU), næsten truet (NT), utilstrækkelige data (DD), livskraftig (LC) eller ikke relevant (NA). Endelig henføres arter til kategorien ikke vurderet (NE), hvis de ikke vurderes. Bestandsudviklingen er baseret på den nyeste vurdering i NOVANA-rapporterne (Holm m.fl. 2021). For arter, der hidtil ikke har været overvåget i NOVANA (arter der først er udpeget fuglebeskyttelsesområder for i 2022, fx mallemuk, sortklire, splitterne som trækfugl), benyttes rødlistens vurdering, og hvis en sådan heller ikke foreligger, benyttes betegnelsen Ukendt. Den lokale status er forfatterens bedste tolkning af de statusbeskrivelser, der gives i Natura 2000-områdernes basisanalyser, eventuelt opdateret med nyere viden fra DCEs databaser eller litteraturen.

Tilsvarende præsenteres der for habitatområderne en tabel med udpegningsgrundlaget, der her i rapporten alene omfatter havpattedyr. Det er vurderet at andre pattedyrarter omfattet af habitatområdernes udpegningsgrundlag ikke er relevante, jf. tabel 1.

For havpattedyrene anføres den nationale bevaringsstatus, som er gunstig for spættet sæl og ugunstig for gråsæl. For marsvin er der er sondret imellem om

Natura 2000-området ligger i områder, der benyttes af Nordsø/Skagerrak-populationen, Bælthavs-populationen (begge gunstige), eller Østersø-populationen (stærkt ugunstig status) (jf. Fredshavn m.fl. 2019). Der gives også en vurdering af status på det lokale niveau, hvis muligt, og hvor sidstnævnte er forfatterens bedste tolkning af de statusbeskrivelser, der gives i Natura 2000-områdernes basisanalyser, eventuelt opdateret med nyere viden fra DCEs databaser eller litteraturen.

I både tabeller om fugle og havpattedyr er det i den yderste kolonne mod højre angivet, om en reservatbekendtgørelse kan være et virkemiddel til at sikre eller forbedre de udpegede arters lokale status. Uddybningen for den givne vurdering beskrives neden for tabellerne.

I kolonnen benytter DCE følgende kategorier:

Implementeret: Det vurderes, at den gældende beskyttelse overfor forstyrrelser af fugle og/eller havpattedyr er tilstrækkelig. Denne beskyttelse kan være et resultat af allerede gennemførte bekendtgørelsesfredninger (dvs. natur- og vildtreservater), indførte forbud mod motorbådsjagt (jf. Miljøministeriet 2017) eller af fredningskendelser afsagt af fredningsnævn og overfredningsnævn eller afgjort af natur- og miljøklagenævn (førhen naturklagenævn). Det omtales generelt om der er foretaget fredninger, jf. kortmateriale på Danmarks Arealinformation, men det skal her understreges, at DCE ikke har gennemgået alle fredninger, velvidende at mange af disse primært er landskabsfredninger, som sjældent regulerer færdsel eller jagt. I de tilfælde, hvor DCE kender til "reservatlignende forhold, med færdsels- og/eller jagtrestriktioner" præciseres dette. I denne kategori indgår også arealer, der er erhvervet af en fond for bl.a. at sikre fuglene ro i og uden for yngletiden (eventuelt anlagte stier i randområder vurderes ikke at forårsage væsentlig forstyrrelse).

Bør overvejes: Det vurderes, at der er et aktuelt behov for en forbedret beskyttelse af fugle og/eller havpattedyr i det pågældende Natura 2000-område. Denne kan fx ske ved udvidelse eller etablering af nye beskyttelsesforanstaltninger vha. en reservatbekendtgørelse.

Kan overvejes: Det vurderes, at arter, der er forsvundet fra eller reduceret i antal i et område, i bedste fald kan genindvandre til det pågældende Natura 2000-område, hvis de sikres fred, omend sandsynligheden for dette næppe vil være stor, fordi andre faktorer, som fx prædation, også formodes at spille en rolle. Desuagtet kan et tiltag overvejes, hvis man fx alligevel af andre årsager ser anledning til at revidere en reservatbekendtgørelse. I denne kategori indgår også områder, hvor der er usikkerhed om, hvorvidt den menneskelige færdsel medvirker til at begrænse forekomsten af udpegningsarter.

Næppe relevant: Det vurderes, at særlige forhold formentlig dækker beskyttelsesbehovet uden brug af en reservatbekendtgørelse, som fx særfredning af ederfugl i fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for arten.

Ikke relevant: Det vurderes, at en øget beskyttelse vha. en reservatbekendtgørelse ikke er nødvendig. Det kan fx være fordi arter på udpegningsgrundlaget ikke er særligt følsomme over for fx jagt eller færdsel, eller fordi det vurderes, at Natura 2000-området er genstand for en lav rekreativ udnyttelse. Her er det dog en forudsætning, at der ikke fremadrettet sker en øgning i den rekreative aktivitet i Natura 2000-området.

Usikkert: Betyder, at DCE ud fra den foreliggende viden ikke kan afgøre, om en reservatbekendtgørelse er et relevant forvaltningsværktøj.

Vægtning af arter

I gennemgangen af områderne er der generelt lagt mest vægt på forstyrrelser i relation til:

- ynglende fugle omfattet af fuglebeskyttelsesdirektivets bilag I, dvs. kolonirugende terner og klyder, andre kysttilknyttede arter, som fx hvidbrystet præstekrave og engfugle
- fældende knopsvaner og dykænder
- ynglende og fældende sæler
- marsvin.

Det skyldes at disse artsgrupper efter DCE's vurdering aktuelt har de største behov for forbedret beskyttelse i en lang række fuglebeskyttelses- og habitat-områder, pga. arternes følsomhed i kombination med øget rekreativ aktivitet (Clausen m.fl. 2023).

For artsgrupperne gæs og svømmeænder, til dels også svaner og dagrastende flokke af ferskvandsdykænder, er vurderingerne kortfattede og generelt baseret på informationer givet af Clausen m.fl. (2014), der giver en status for det samlede danske reservatnetværk for trækkende vandfugle, herunder de mange nye og udvidede reservater, der blev etableret i 1990'erne. I rapporten fra 2014 var den generelle vurdering, at langt de fleste reservater var velfungerende og tilgodeså de artsgrupper, de især var udlagt for at begunstige.

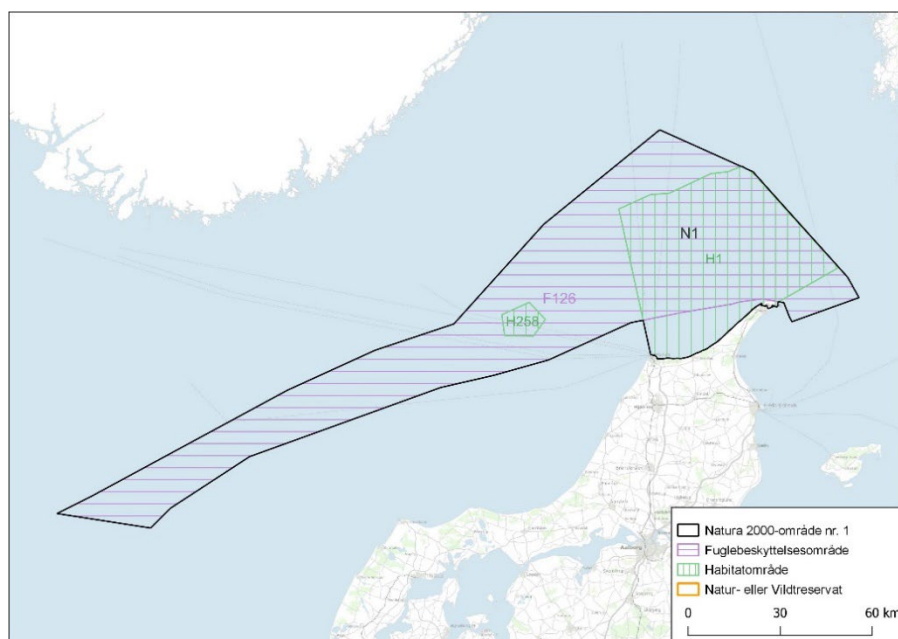
I rapporten her behandles disse artsgrupper derfor kun mere omfattende i de tilfælde, hvor DCE vurderer, at de eksisterende reservater inden for et Natura 2000-område ikke længere er fyldestgørende.

Table 1. Fugle- og pattedyrarter, omfattet af et eller flere udpegningsgrundlag i 2022 for henholdsvis fuglebeskyttelses- og habitatområder, for hvilke det vurderes at en reservatbekendtgørelse ikke er et relevant forvaltningsværktøj. Begrundelsen for dette er anført i højre kolonne. For fuglene angiver et Y og T, at arten forekommer i ét eller flere fuglebeskyttelsesområders udpegningsgrundlag som henholdsvis yngle- eller trækfugl. # Blå kærhøg og høgesanger er begge udpeget som ynglefugle i et enkelt fuglebeskyttelsesområde, og fiskeørn og kongeørn som trækfugl i flere fuglebeskyttelsesområder, men forventes udtaget af disse. De fire arter er derfor ikke behandlet yderligere i rapporterne.

Artsnavn	Begrundelse
Hvepsevåge (Y) Rød glente (Y) Blå kærhøg (Y) # Hedehøg (Y) Kongeørn (Y) Fiskeørn (Y) Vandrefalk (Y) Havørn (Y) Perleugle (Y) Mosehornugle (Y) Stor hornugle (Y) Natravn (Y) Hedelærke (Y) Sortspætte (Y) Markpiber (Y) Blåhals (Y) Isfugl (Y) Rødrygget tornskade (Y)	Arten har en yngleadfærd, der betyder, at det er vanskeligt at forudsige, hvor den yngler fra år til år. Det gælder generelt, at det i de tilfælde, hvor der er risiko for, at ynglestedet forstyrres, vil være mest hensigtsmæssigt at rette tiltag mod det specifikke ynglested, hvorfor en reservatbekendtgørelse ikke er et egnet forvaltningsmæssigt tiltag.
Rørhøg (Y) Rørdrum (Y) Plettet rørvagtel (Y) Engsnarre (Y)	Arten yngler i rørsumpe eller 'blå bånd' – overgangen mellem rørsumpe og våde enge, habitater der er så svært tilgængelige, at det vurderes forstyrrelser generelt ikke er et problem for arterne.
Kongeørn (T) # Blå kærhøg (T) Vandrefalk (T) Havørn (T) Fiskeørn (T) #	Arten udnytter store arealer uden for yngleperioden, hvorfor en reservatbekendtgørelse ikke er et egnet forvaltningsmæssigt tiltag.
Pomeransfugl (T) Odder Bæver Bredøret flagermus Bechsteins flagermus Damflagermus	Levestedernes karakter og/eller udstrækning gør, at en reservatbekendtgørelse vurderes ikke at være et egnet forvaltningsmæssigt tiltag.
Høgesanger (Y) #	Arten er forsvundet fra Danmark.

Natura 2000-område nr. 1- Skagens Gren og Skagerrak

Figur N1. Afgrænsning af Natura 2000-område N1. Området inkluderer habitatområde H1 og H258 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F126 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Natura 2000-område N1 blev udvidet i forbindelse med oprettelsen af et nyt fuglebeskyttelsesområde F126 i november 2021. Der findes aktuelt ikke en Natura 2000-plan for 2022-2027 for det samlede område, men kun for det tidligere N1, der er identisk med habitatområde H1 (Miljøstyrelsen 2021, N1a) samt for habitatområde H258 (Miljøstyrelsen 2021, N258a).

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men den del af Grenen nord for Skagen, der ligger indenfor området, er fredet. Da afgrænsningen af fredningen kun omfatter terrestriske arealer er denne ikke relevant for de udpræget marine arter, som indgår i udpegningsgrundlagene for området.

Fuglebeskyttelsesområde F126

Fuglebeskyttelsesområde F126 (Skagerrak) strækker sig fra Skagens Rev mod vest ud mod og ned langs den danske del af Norske Rende. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F126.

Table F126. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F126 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Mallebuk (T)	DD	Ukendt	Ukendt	Ikke vurderet
Storkjove (T)	LC	Ukendt	Ukendt	Ikke vurderet

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Da området er ny-udpeget i november 2021 foreligger der hverken en Natura 2000-plan eller basisanalyse for fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Området er udpeget for mallebuk og storkjove, der primært fouragerer på pelagiske fisk og blæksprutter. Storkjove kleptoparasiterer desuden på bl.a. mallebukker og måger.

Vurdering af beskyttelsesbehov

På nuværende tidspunkt kan arternes beskyttelsesbehov i området ikke vurderes. Det er indtil nu foretaget ganske få kortlægninger af fuglenes fordelinger i området (se nyeste kortlægninger i Petersen m.fl. 2019a, 2019b). På grund af arternes adfærd, hvor de afsøger store områder for stimer af fisk og blæksprutter, vurderes de ikke at være forstyrret af fiskefartøjer og andre skibe. DCE bekendt foreligger ingen viden om bifangst i fiskeredskaber, hvilket er en potentiel problemstilling for disse arter i Skagerrak.

Habitatområde H1

Habitatområde H1 (Skagens Gren og Skagerrak) består af den østlige fjerdedel af Natura 2000-område N1, og omfatter Skagens Rev og Tannis Bugt fra kysten mod nord til den danske del af Norske Rende. Området er udpeget for marsvin (tabel H1).

Tabel H1. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H1, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabelens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Faldende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N1b) står der følgende *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (og andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."*

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H1 findes marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen. I Skagerrak findes i alle sæsoner stor tæthed af marsvin i farvandet omkring Skagens Gren og langs Norskerenden. Baseret på satellitmærkede marsvin og både nationale og internationale (SCANS) flytællinger er området vurderet til at være vigtigt for marsvin med en høj tæthed hele året (Sveegaard m.fl. 2018). H1 har været udpeget for marsvin siden 2010 og er blevet overvåget med årlige flytællinger siden 2011. De årlige flytællinger dækker hele den danske del af Skagerrak og altså ikke kun Natura 2000-området. Overordnet (dvs. i hele den danske del af Skagerrak) er observeret et faldende antal marsvin fra 2011 og frem. Under sidste afrapporterede tælling i 2020, estimeredes 2.674 marsvin (95 % konfidensinterval: 1.513-4.216) og en tæthed på 0,22 individer/km² (95 % konfidensinterval: 0,12-0,35) (Hansen & Høgslund 2021a).

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser, der kan påvirke bestanden negativt i området, er direkte påvirkninger, såsom bifangst ved garnfiskeri og sejlads med hurtige motorbåde og indirekte påvirkninger, såsom fødemangel og undervandsstøj fra skibruten, der går gennem området.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N1b) noteres det at " *Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garn-typer for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler.*"

Det kan overvejes at indføre forbud mod vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Habitatområde H258

Habitatområde H258 (Store Rev) omfatter et mere lavvandet område omkring Store Rev, der ligger centralt i det udvidede Natura 2000-område N1. Marsvin indgår i udpegningsgrundlaget, som anført i tabel H258. Der er ikke udarbejdet Natura 2000-planer for det nye udvidede N1 område, men kun for de afgrænsede områder, der var udlagt som Natura 2000-områder før november 2021. For Store Rev drejer det sig om det nu udgåede Natura 2000-område N249.

Tabel H258. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H258, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Faldende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N258b) står der følgende "*Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (og andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr.*"

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

Marsvinene i habitatområde H258 tilhører samme delbestand og overvåges samtidigt med dyrene i H1, omtalt ovenfor, hvorfor der henvises til beskrivelsen dér.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser, der kan påvirke bestanden af marsvin negativt i området, er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde og indirekte påvirkninger, såsom fødemangel og undervandsstøj fra skibruten, der går gennem området.

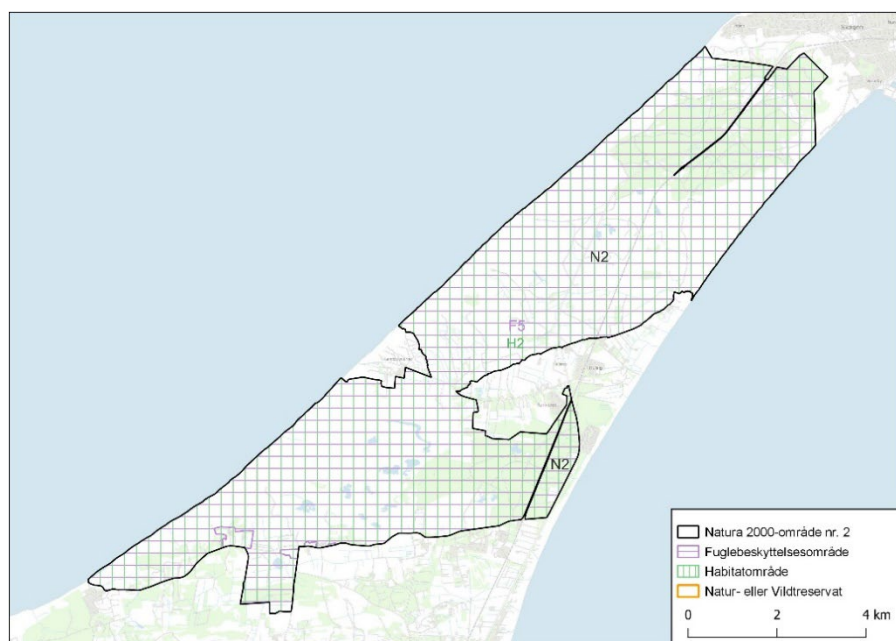
Truslen fra garnfiskeri er særlig relevant i farvandet på og nær Store Rev, idet DTU Aqua i en undersøgelse med videoovervågning af garnfiskebåde i Skagerrak 2010-2018, observerede adskillige bifangster af marsvin netop her (Larsen m.fl. 2021).

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N258) noteres det at *"Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garn typer for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler."*

Det kan overvejes at indføre forbud mod sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri ved fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 2 - Råbjerg Mile og Hulsig Hede

Figur N2. Afgrænsning af Natura 2000-område N2. Området inkluderer habitatområde H2 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F5 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men der er flere fredede områder. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F5

Fuglebeskyttelsesområde F5 (Råbjerg Mile og Hulsig Hede) omfatter heder og klitplantager på Grenen fra udkanten af Skagen by mod syd til Skiveren og Ålbæk. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F5.

Tabel F5. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F5 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Hjejle (Y)	CR	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I Natura 2000-planen for området (Miljøstyrelsen 2021, N2a) er der kortlagt to levesteder for tinksmed, begge med en meget lav menneskelig forstyrrelse.

I områdets basisanalyse (Miljøstyrelsen 2021, N2b) vurderes det for trane, hjejle og tinksmed, at der ikke er væsentlige, aktuelle trusler mod arternes yngleforekomst.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Trane etablerede sig som ynglefugl i området under det nuværende beskyttelsesniveau og har opnået en stabil bestand i Natura 2000-området. Det må antages, at bestanden vil kunne opretholdes uden yderligere tiltag. Tinksmed er ikke set i området siden 2005 (Miljøstyrelsen 2021, N2b) og må betragtes som forsvundet fra området. Områdets levestedskortlægning viser, at der for tinksmed er egnede levesteder med meget lav menneskelig forstyrrelse. Hjejle har ikke med sikkerhed ynglet i Danmark siden 2013 (Holm m.fl. 2021) og er således også forsvundet fra Natura 2000-området, hvor den trods regelmæssig overvågning i NOVANA-programmet ikke er truffet ynglende i 2004-2019, selvom det vurderes, der er flere egnede yngleområder for arten (Miljøstyrelsen 2021, N2b).

Vurdering af beskyttelsesbehov

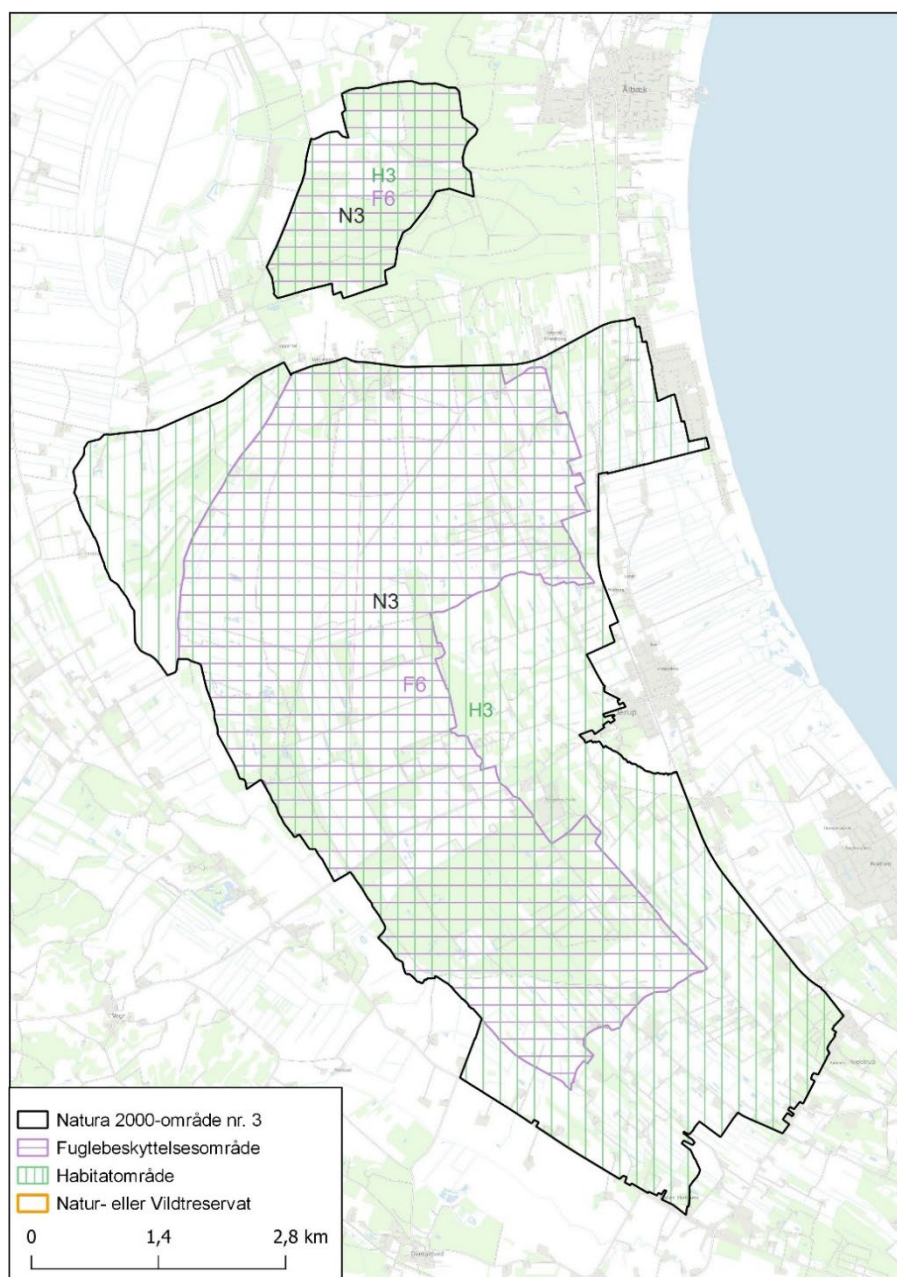
Der synes ikke umiddelbart at være behov for regulering af forstyrrelser ved hjælp af en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H2

Habitatområde H2 (Råbjerg Mile og Hulsig Hede) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 3 - Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose

Figur N3. Afgrænsning af Natura 2000-område N3. Området inkluderer habitatområde H3 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F6 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Jerup Hede og et par mindre områder er fredede. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse reguleringer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F6

Fuglebeskyttelsesområde F6 (Råbjerg og Tolshave Mose) omfatter to større hedeområder med fugtige partier vest for Ålbæk og Jerup i Østvendssyssel. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F6.

Tabel F6. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F6 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Fluktuerende-faldende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N3a, N3b) omtaler, at forstyrrelsen fra mennesker er lav. For trane er der ikke væsentlige, aktuelle trusler mod artens ynglefremkomst. En trussel mod tinksmed kan være tilgroning på de næringsfattige heder, hvilket gør det vanskeligt for arten at etablere en ynglebestand i området.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

I fuglebeskyttelsesområdet har bestanden af trane været i fremgang i overvågningsperioden 2004-2019 og afspejler således den generelle fremgang for arten på landsplan (Miljøstyrelsen 2021, N3b). Det må antages, at bestanden vil kunne opretholdes uden yderligere tiltag. Tinksmed yngler ikke årligt i området, men menneskelige forstyrrelser vurderes ikke at være en faktor, der gør, at yngleområdet fravælges.

Vurdering af beskyttelsesbehov

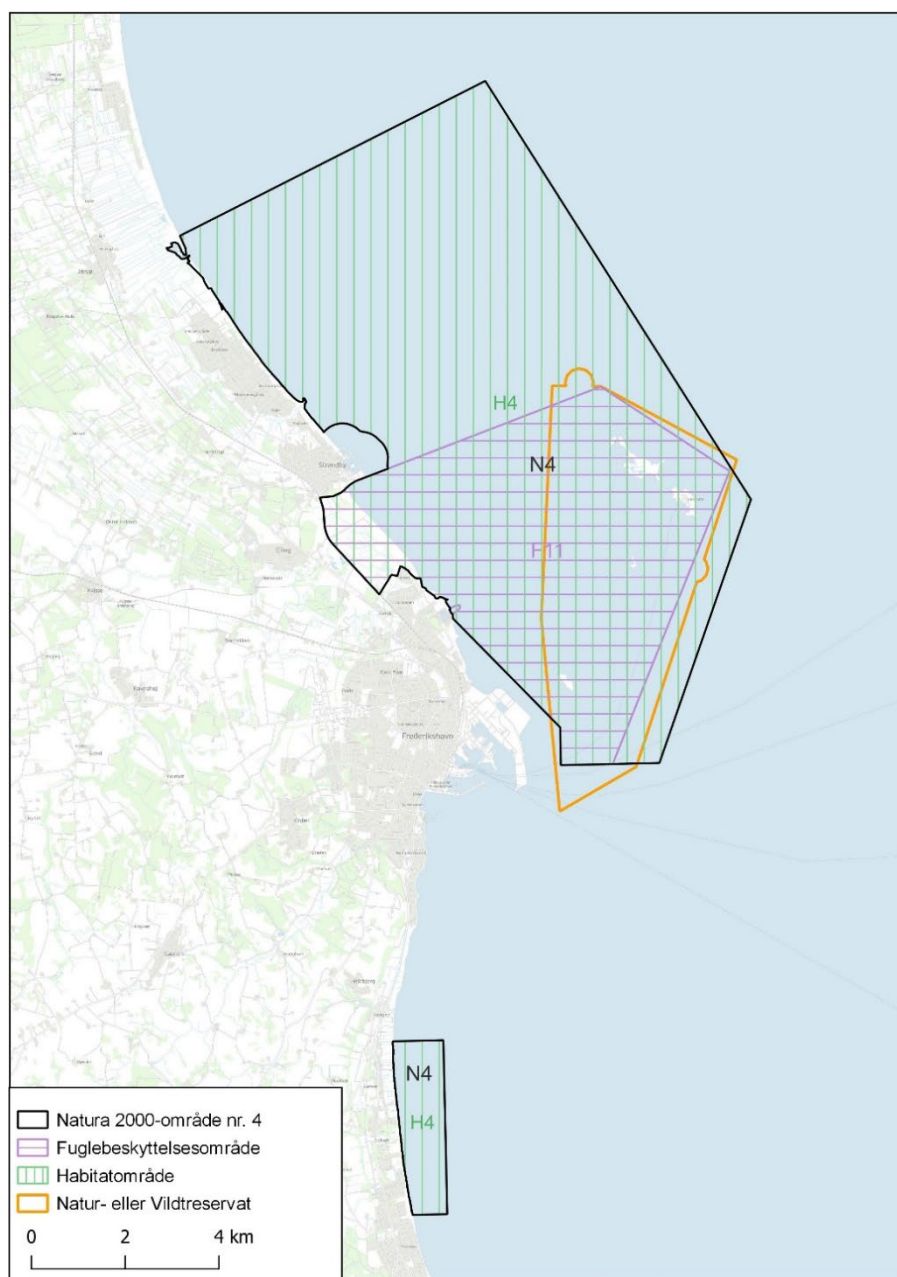
Der synes ikke umiddelbart at være behov for regulering af forstyrrelser ved hjælp af en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H3

Habitatområde H3 (Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 4 - Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb

Figur N4. Afgrænsning af Natura 2000-område N4. Området inkluderer habitatområde H4 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F11 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af det naturreservat der er udlagt i området, som omfatter Hirsholmene, Deget og omkringliggende søterritorium. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er færdselsforbud på ubeboede øer i øgruppen Hirsholmene inklusive Kølpen samt i en zone på 50 meter omkring disse. På selve Hirsholm er færdsel forbudt på Søndre Møle 1. april – 31. juli. Bekendtgørelsen regulerer ikke færdsel på Deget. I den nordlige halvdel af reservatet er der forbud mod jagt, windsurfing, sejlads med vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob.

Fuglebeskyttelsesområde F11

Fuglebeskyttelsesområde F11 (Hirsholmene) udgør den sydlige halvdel af Natura 2000-området og omfatter Hirsholmene og Deget samt havet mellem øerne og Østvendssyssel samt større engområder ved Elling Å's udløb. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F11.

Tabel F11. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F11 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Bør overvejes
Tejst (Y)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N4a, N4b) omtaler forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger at området lige syd for Ellinge Å er i ringe naturtilstand, fortrinsvis pga. de mange forstyrrelser, der skyldes, at området bruges som rekreativt område samt at landrovdyr har adgang til området.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Ternerne, der yngler i øgruppen, har været talt regelmæssigt siden 1930'erne, og de fleste af arterne har ynglet på både Deget, Kølpn, Græsholm og Hirsholm, men gennem årene har øernes indbyrdes betydning ændret sig. Siden slutningen af 1980'erne har de fleste terner ynglet på den beboede ø Hirsholm.

Splitterne har siden 1971 ynglet hvert år på Hirsholm. På Kølpn og Græsholm ynglede der senest fra 1920'erne til og med 1960'erne op til sammenlagt 4.000 par splitternes.

I 1980'erne og 1990'erne optrådte fjordterne med 30-202 par på Deget, men i perioden 2010-2021 har arten ikke været registreret ynglende her. Fra 1960'erne til midten af 1980'erne ynglede fjordterne næsten årligt på Hirsholm, men siden da har arten kun ynglet i enkelte år (bl.a. med 40 par i 2021).

Havterne ynglede med op til 100 par på Deget i 1980'erne, men i perioden 2010-2021 blev arten ikke fundet ynglende på denne ø. I de fleste af årene fra 1980 til 2012 ynglede der 15-64 par på selve Hirsholm, men kun i tre af årene mellem 2013 og 2021 ynglede arten på øen, da med 1-35 par.

Tejst yngler i størst antal på de to havnemoler på Hirsholm, hvor de har reder inde mellem molernes sten. På Hirsholm voksede yngleantallet fra 30 par i 1971 til 1.260 par i 2010, og siden har antallet fluktueret mellem 700 og 1.150 par. På Deget (øen umiddelbart ud for Frederikshavn) steg antallet fra 10-20 par i 1970'erne til 90-200 par i 1995-2021. Arten yngler også med få par på Kølpn samt med op til ca. 50 par på Græsholm-Tyvholm.

I yngletiden kommer der mange besøgende til Hirsholm. Gæsterne har lov til at færdes i alle de områder, hvor ternerne yngler. Især tidligere var der talrige iagttagelser af, at besøgende forårsagede betydelig forstyrrelse af de ynglende splitterner, fjordterner og havterner (AU, upublicerede observationer samt personlige meddelelser fra opsynsmænd, beboere og personer, som har foretaget fugletællinger eller andre undersøgelser på øen). I årene 2007-2021 har der imidlertid i forbindelse med et forsøg på at forbedre yngleforholdene for splitterne været opsat skilte. Af skiltene fremgår det, at gæster henstilles til at undlade at færdes på den sydlige ende af øen, dvs. syd for havnen og husene. For at tydeliggøre henstillingen har der i hver af ynglesæsonerne siden 2007 været opsat en snor, der går på tværs af øen og viser grænsen til fuglenes yngleområde på den sydlige del af øen. Henstillingen og den ophængte snor har i markant grad reduceret omfanget af menneskelige forstyrrelser af de ynglende splitterner. Fjord- og havterne har typisk ynglet på den nordlige halvdel af øen, mere præcist på pynten på nordvestøen, nord for den nordlige mole samt omkring Præstebugt. I godt vejr tiltrækker sandstranden i Præstebugt ofte en del af øens gæster, og det er iagttaget, at det har resulteret i langvarig forstyrrelse af de ynglende ternere (samme kilder som ovenfor).

Om sommeren kan der forekomme færdsel i form af opankrede både tæt på Kølpen og Græsholm. Der har tidligere været fremsat bekymring om, at opankringen ved Kølpen forårsagede kritisk forstyrrelse af ynglefuglene. Det er dog uvist, hvorvidt færdslen tæt på Kølpen har en begrænsende effekt på antallet af ynglefugle og fuglenes ynglesucces.

På Deget er fuglene ikke beskyttet mod menneskelig færdsel i yngletiden, men omfanget af denne færdsel er ukendt, og det er uvist i hvilket omfang færdslen har forårsaget forstyrrelser af de ternere, der i visse år har ynglet på øen.

Det er uvist i hvilket omfang den menneskelige færdsel på nordmolen på Hirsholm påvirker tejesternes ynglesucces, men de mange år med vækst i ynglebestanden tyder på, at de negative effekter af færdslen har været forholdsvis beskedne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det er yderst relevant at overveje en justering af bestemmelserne i reservatbekendtgørelsen, så offentligheden ikke får adgang til at færdes på den sydlige del af Hirsholm og de kystnære dele af dette område i yngletiden, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Uønsket forstyrrelse af de hav- og fjordterner, der i visse år gør forsøg på at yngle på den nordlige halvdel af Hirsholm (ved pynten nord for den nordlige mole og ved Præstebugt), kunne begrænses ved at opsætte skilte og ophænge en snor omkring ynglekolonierne. Herved burde man kunne guide publikum uden om kolonien/kolonierne.

Græsholm vurderes at være tilstrækkeligt beskyttet i yngletiden.

Da Kølpen i disse år ikke udgør et vigtigt ynglested for tejster og ternere, vurderes det, at der ikke her er et væsentligt behov for at justere i bestemmelserne for færdsel. Ligeledes har Deget mistet sin betydning som ynglested for ternere, og det vurderes, at ternerne næppe ville vende tilbage til denne ø, selvom

der skulle blive indført et forbud mod færdsel i yngletiden. Det vurderes således, at øen ikke længere er et attraktivt ynglested for terner på grund af den store fremgang i øens bestand af sølvmåger.

I området ved Ellinge Ås udløb har få par havterner og et enkelt par dværgeterne i visse år gjort forsøg på at yngle. Området bliver imidlertid benyttet hyppigt til rekreative formål. Da området er tilgængeligt for landrovdyr er det imidlertid tvivlsomt, om områdets værdi for terner vil blive væsentligt forøget, selvom man begrænser den menneskelige færdsel i yngletiden.

Habitatområde H4

Habitatområde H4 (Hirsholmene, havet vest herfor og Ellinge Å's udløb) er identisk med Natura 2000-område N4, og er udpeget for marsvin og de to sælarter (tabel H4).

Tabel H4. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H4, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabelens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin specifikt til status for Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Gråsæl	Ugunstig	Ukendt	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N4a, N4b) omtaler forstyrrelser i form af fiskeri og sejlads samt påvirkning af næringsstoffbelastning. Områdets specifikke retningslinjer omtaler bl.a. at tilstanden af levestederne for gråsæl forbedres i overensstemmelse med artens krav til disse samt at arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H4 findes marsvin, der hovedsageligt tilhører Nordsø/Skagerrak-populationen.

Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at være vigtig for marsvin med en høj vintertæthed og middel tæthed i sommerhalvåret (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Der er hidtil kun foretaget sporadisk overvågning af den lokale forekomst af spættet sæl og gråsæl. Ved tre overflyvninger siden 2013 er der ikke set sæler ved øerne, men det er for begrænset et datagrundlag til at kunne konkludere om arternes forekomst i dette habitatområde.

Therkildsen m.fl. (2013) anførte følgende: *"Der er observeret en gråsælunge med hvid pels, som kan være født på Hirsholmene. Både gråsæl og spættet sæl ses kun fåtalligt i området omkring Hirsholmene (se Basisanalysen), men herudover er deres status ukendt. Det bør på denne baggrund overvejes, om bevaringsprognosen for spættet sæl bør ændres fra "Gunstig" til "Ukendt"."*

Disse forhold er stadig gældende, dog benyttes begrebet bevaringsprognose ikke i den aktuelle Natura 2000-planlægning.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for både marsvin og sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, idet deres fødegrundlag kan blive reduceret.

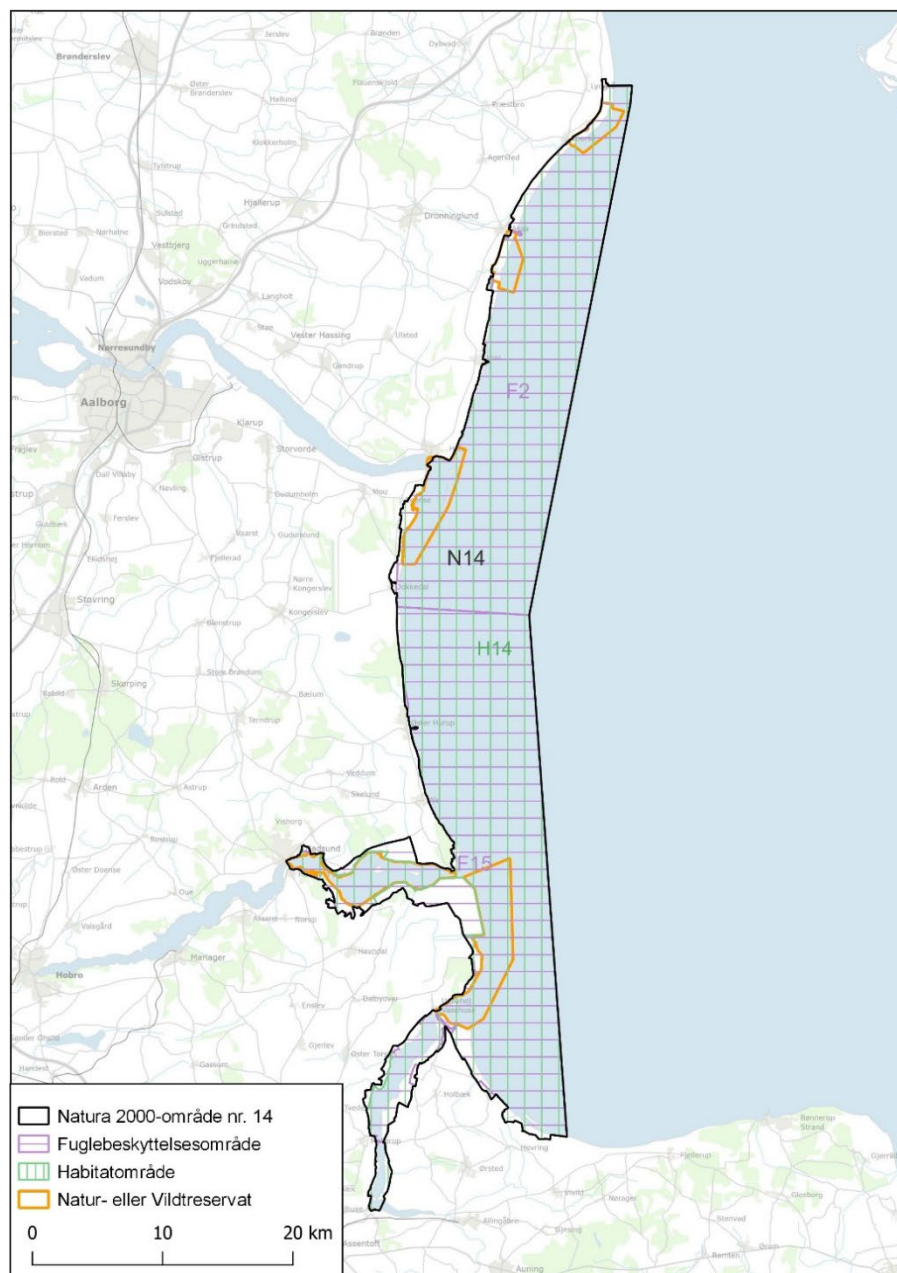
I 2018 blev der i Natura 2000-område N4 indført fiskeriregulering i forhold til fiskeri med bundsløbende redskaber. Fiskeri med ikke-bundsløbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt. Særligt i garnredskaber er der risiko for bifangst af havpattedyr.

Fiskeri tæt ved yngle- og fældepladser vurderes desuden at være lige så forstyrrende som øvrig sejlads. Et udvidet adgangsforbud og en 500 meter zone omkring sælernes hvilepladser, der gælder for hele året, vil beskytte begge sælarter i deres yngle- og fældeperioder, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Det ville forbedre tilstanden af levesteder for gråsæler i overensstemmelse med artens behov for ro i yngleperioden og den ugunstige bevaringsstatus. For at opnå denne beskyttelse bør bi- og erhvervsfiskeri underlægges de samme bestemmelser som anden færdsel, og derfor ikke undtages for forbud mod færdsel på søterritoriet.

Forbuddet mod windsurfing, sejlads med vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob, kan overvejes også at indbefatte den sydlige del af reservatet for at tage hensyn til marsvin.

Natura 2000-område nr. 14 - Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord

Figur N14. Afgrænsning af Natura 2000-område N14. Området inkluderer habitatområde H14 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F2 og F15 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af de fem vildtreservater, der er udlagt i området, henholdsvis Voerså-Stensnæs, Aså-Gerå, Hals-Egense, Mariager og Sødring vildtreservater (listet fra nord mod syd). For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservaterne henvises til reservatbekendtgørelserne på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Inden for Natura 2000-området er der fem vildtreservater, hvoraf fire har regler for færdsel i fuglenes yngletid. I Voerså-Stensnæs vildtreservat er forbud mod færdsel fra 1. april til 15. juli på øen umiddelbart syd for Stensnæs og på søterritoriet omkring øen indenfor en afstand af 50 meter fra højeste daglige vandstandslinje. Aså-Gerå vildtreservat har ingen færdselsrestriktioner i relation til ynglefugle. I Hals-Egense vildtreservat er færdsel forbudt fra 1. april til 15. juli på den sydligste ø på Nordmandshage (inkl. tilvækstområder og det omgivende søterritorium indenfor en afstand af 50 meter fra højeste, daglige vandstandslinje). Desuden er der ifølge reservatbestemmelserne også færdselsforbud i yngletiden på to næs syd for Egense (Tørmandsgrund og

Ladestedsrevl), og der er forbud mod brætsejlds i et område umiddelbart øst for Hals.

Færdselsforbuddet ved Stensnæs i fuglenes yngletid blev implementeret i 2015 og har forbedret beskyttelsen af bl.a. de ynglende terner i området.

I Mariager vildtreservat er der forbud mod færdsel fra 1. april til 15. juli på øer og holme (inklusive tilvækstarealer) og på søterritoriet omkring disse indenfor en afstand af 50 meter fra højeste daglige vandstandslinje. Samme restriktioner gælder for Mellempolde i Sødring vildtreservat.

I alle fem vildtreservater er der udlagt områder med forbud mod jagt – nogle steder med supplerende zoner, hvor der fx er forbud mod jagt fra ikke-opankret pram eller fra motorbåd, eller forbud mod jagt i en del af døgnnet. Alle reservaterne har også generelle restriktioner af hastigheder for sejlsamt større eller mindre arealer, hvor der er forbud mod brætsejlds, typisk geografisk sammenfaldende med områderne, hvor der også er forbud mod jagt.

Fuglebeskyttelsesområde F2

Fuglebeskyttelsesområde F2 (Ålborg Bugt, nordlige del) er den nordlige halvdel af Natura 2000-område N14. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F2.

Tabel F2. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F2 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret
Gravand (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Bjergand (T)	NT	Stabil-fluktuerende	Faldende	Bør overvejes
Ederfugl (T)	NT	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Sortand (T)	DD	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Fløjlsand (T)	NT	Stigende	Stabil	Bør overvejes
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Sandløber (T)	LC	Usikker	Ikke bedømt (nyudpeget)	Ikke relevant
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Fluktuerende-faldende	Ikke relevant
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Stabil-faldende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Stabil-faldende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Stabil-faldende	Bør overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – fugle

Der omtales flere steder i Natura 2000-planens afsnit om levestedskortlægninger for terner (havterne, dværgterne) og klyde, at der især på nogle af revlerne langs Kattegatkysten er nogen forstyrrelse fra mennesker. Der nævnes i den

forbindelse konkret, at der er forstyrrelsesproblemer i kortlagte områder mellem Hou og Hals (Miljøstyrelsen 2021, N14a). Endvidere nævnes det i basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N14b) at: *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke fugle i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod fugle. DCE vurderede i 2013 at det bør overvejes om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden i de kystnære dele af Ålborg Bugt kan bidrage til en mere jævn fordeling af fældende dykænder i det nordlige Kattegat."*

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

De absolut vigtigste yngleområde for terner, hvor kun en del af området (Nordmandshage) er omfattet af færdselsforbud i yngletiden, udgøres af sandrevlerne omfattende Nordmandshage-Bisnap-Skindsækken på nordsiden af Limfjordens østlige munding og Korsholm på sydsiden af fjordens munding. I området Nordmandshage-Bisnap-Skindsækken ynglede der i årene 2006-15 mellem 140 og 300 par havterner (dog blot 43 par i et enkelt år). Ligeledes har dværgterner ynglet årligt i perioden 1999-2020 med 20-33 par i flere af årene. På Korsholm og revler ud for Mulbjerg Krog har der i samme periode ynglet op til 150 par havterner og op til 5 par dværgterner. Længere mod syd har der ved kysten ud for Dokkedal været registreret op til 17 par havterner.

Ved Bisnap-Skindsækken og Korsholm, hvor der årligt yngler havterne og næsten årligt dværgterne, forekommer der forholdsvis hyppigt menneskelig færdsel i yngletiden.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Med henvisning til Natura 2000-planens konkrete eksempler på, at der ved levestedskortlægningerne for terner er noteret steder med forstyrrelsesproblemer, som er beliggende udenfor reservaternes områder med færdselsforbud i yngletiden, bør det overvejes, om terner og andre kolonirugende kystfugle kan sikres mere gunstige ynglevilkår ved at udlægge flere områder med færdselsforbud. Konkret kan det nævnes at udvide området med færdselsforbud omkring Nordmandshage, så der i yngletiden bliver færdselsforbud på flere af sandøerne ved Limfjordens østlige munding. Det bør ligeledes overvejes at udvide den færdselsfrie zone omkring de øer og holme, hvor der i øjeblikket er forbud mod færdsel på selve øen og ud til 50 meter fra højeste daglige vandstandslinje. Der henvises til de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Trækfugle

De tre vildtreservater ved Voerså-Stensnæs, Aså-Gerå og Hals-Egense har alle forholdsvis store arealer, hvor der er forbud mod jagt og brætsejlad. Ved afgræsningen af reservaterne blev der lagt særlig vægt på de forstyrrelsesfølsomme arter af jagtbare gæs og svømmeænder samt den lille bestand af lysbuget knortegås, der har sin primære efterårsrasteplass i denne del af Danmark. Reservaterne blev i 1990'erne derfor især udlagt, hvor der dengang var kendte forekomster af bundvegetation, der er gæssenes foretrukne føde om efteråret og i den tidlige vinter.

Clausen m.fl. (2014) vurderede ud fra detaljerede tællinger udført i 2008-2010, at de tre reservater alle var velfungerende for de artsgrupper, de oprindeligt blev udlagt for at tilgodese.

DCE har ikke kendskab til nyere detaljerede kortlægninger af bundvegetationens udbredelse på lavt vand i området. Bedømt ud fra ortofotos på Danmarks Arealinformation synes der dog at være sket en betydelig tilvækst af "mørke områder med karakteristiske afgrænsninger på luftfotos", som vi har erfaring for er bundplanter (jf. Ørberg m.fl. 2018). Det synes at være sket efter 2014 i den nordlige del af fuglebeskyttelsesområdet fra Stensnæs til Sørå, og efter 2012 i den sydlige del fra Mulbjerg Krog til Dokkedal. I sidstnævnte område er der definitivt tale om ålegræsbede, der benyttes af større antal af fouragerende lysbugede knortegæs (P. Clausen pers. obs.). I begge områder er der et sammenfald med afgræsningen af jagtfrie områder i reservaterne og fuglenes fordelinger, hvorfor udviklingen i levestederne for de ovenfor nævnte arter er særdeles gunstig.

Sang- og pibesvanerne i området fouragerer stort set udelukkende på agerland udenfor fuglebeskyttelsesområdet og flyver derfra til overnatning langs Kattegatkysten. Reservaterne fungerer således som sikre overnatningspladser for svanerne.

Havdykænderne, som indgår i udpegningsgrundlaget, findes dels i området i fældeperioden – dels overvintrende. Ved den seneste vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne (Therkildsen m.fl. 2013) anførtes flere forhold, som fortsat vurderes at gælde for områdets bestande af havdykænder: *"I fældeperioden er de særligt følsomme overfor forstyrrelser og der er evidens for at tæthederne af fældende sortænder er markant lavere i de kystnære dele af Ålborg Bugt sammenlignet med de mere kystfjerne dele af Kattegat i området mellem Jylland, Anholt og Læsø – og at sortændernes udbredelse synes negativt påvirket af menneskelige aktiviteter (Petersen & Fox 2009). Ederfugl forekommer tilsvarende i større antal væk fra Jylland om sommeren, men nærmere Jylland om vinteren (Petersen & Nielsen 2011)"; og at "Der er ingen umiddelbare indikationer på, at der skulle være problemer med fødeudbuddet for dykænderne i området, da de kystnære dele af Ålborg Bugt området om vinteren har de største tætheder af dykænder (Petersen & Nielsen 2011). Dette er tilfældet på trods af tidvise intensive havjagtaktiviteter i området, hvilket indirekte indikerer, at forstyrrelser i sommerhalvåret, hvor dykænderne er særligt følsomme i fældeperioden, kan være et særdeles reelt forvaltningsproblem i området."*

Vurdering af beskyttelsesbehov

Umiddelbart synes der ikke at være behov for at revurdere reservaterne i relation til jagtudøvelsen i de kystnære dele af fuglebeskyttelsesområdet.

Med henvisning til de generelle anbefalinger i relation til fældende dykænder i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023) bør det overvejes, om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden i de kystnære dele af Ålborg Bugt kan bidrage til en mere jævn fordeling af fældende dykænder i det nordlige Kattegat, herunder bidrage til at få tidligere kendte fældeområder for flere arter af dykænder (jf. Joensen 1973) tilbage i de Jyllands-nære dele af regionen.

Overvejelser om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden skal ses i sammenhæng med og ideelt behandles sammen med anbefalinger vedr. Natura 2000-område N263 (Nordvestlige Kattegat), der omtales i rapportens sidste kapitel.

Fuglebeskyttelsesområde F15

Fuglebeskyttelsesområde F15 (Randers og Mariager Fjorde og Ålborg Bugt, sydlige del) er den sydlige halvdel af Natura 2000-område N14. De vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F15.

Tabel F15. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F15 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Knopsvane (T)	LC	Stabil-stigende	Nogenlunde stabil	Implementeret
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabil	Bør overvejes
Gravand (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Bjergand (T)	NT	Stabil-fluktuerende	Stabil	Bør overvejes
Hvinand (T)	LC	Stabil	Nogenlunde stabil	Implementeret
Ederfugl (T)	NT	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Sortand (T)	DD	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Fløjlsand (T)	NT	Stigende	Stabil	Bør overvejes
Stor skallesluger (T)	LC	Stabil	Ikke beskrevet	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Stabil-faldende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Stabil-faldende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Stabil-faldende	Bør overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der omtales flere steder i Natura 2000-planens afsnit om levestedskortlægninger for terner (havterne, dværgterne) og klyde, at der især på nogle af revlerne langs Kattegatkysten er nogen forstyrrelse fra mennesker (Miljøstyrelsen 2021, N14a). Clausen & Pedersen (2021) nævner også et konkret område ved Als Odde. Endvidere nævnes det i basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N14b) at: *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke fugle i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod fugle. DCE vurderede i 2013 at det bør overvejes om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden i de kystnære dele af Ålborg Bugt kan bidrage til en mere jævn fordeling af fældende dykænder i det nordlige Kattegat."*

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Clausen & Pedersen (2021) giver en mere detaljeret gennemgang af fordelinger af de kolonirugende kystfuglearter i F15, hvorfor der henvises til denne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Clausen & Pedersen (2021) giver flere anbefalinger i forhold til flere beskyttelsestiltag af hensyn til de kolonirugende kystfuglearter i F15, hvorfor der henvises til denne. Det bør derudover overvejes at udvide den færdselsfrie

zone omkring de øer og holme, hvor der i øjeblikket er forbud mod færdsel på selve øen og ud til 50 meter fra øen. Der henvises til de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Trækfugle

Ved afgrænsningen af to vildtreservater i Mariager Fjord og ved Sødring i udmundingen af Randers Fjord reservaterne blev der i lighed med reservaterne i den nordlige del af Natura 2000-området lagt særlig vægt på hensyntagen til de lokalt forekommende jagtbare gæs og svømmeænder samt de lysbugede knortegæs, hvis primære efterårsrasteplads førhen lå ved Mariager og Randers fjorde. Reservaterne blev i 1990'erne derfor især udlagt, hvor der dengang var kendte forekomster af bundvegetation, der er gæssenes foretrukne føde om efteråret og i den tidlige vinter.

Ud fra detaljerede tællinger udført i 2008-2010 vurderede Clausen m.fl. (2014), at reservatet ved Sødring var velfungerende for de artsgrupper, det oprindeligt blev udlagt for at tilgodese.

Fælled (2011) har imidlertid, på baggrund af data indsamlet i 2009-2010, dokumenteret en markant tilbagegang i udbredelsen af havgræs og ålegræs i den ydre del af Mariager Fjord øst for Hadsund, hvilket har bevirket nedgange i antallet af rastende knopsvaner, lysbugede knortegæs, pibeænder og blichøns – samt omfordelinger i de tilbageværende fugles udbredelse og habitatvalg (Fælled 2011, Clausen m.fl. 2014, 2019).

For de lysbugede knortegæs indebærer habitattabet i fjorden et øget forbrug af terrestriske fourageringsområder på strandenge og agerjorde, og det er påvist, at denne forandring i habitatudnyttelse har negative energetiske konsekvenser for gæssene i området, fordi de er mere nervøse og flyver mere i forbindelse med deres udnyttelse af de terrestriske habitater sammenlignet med de akvatiske (Clausen m.fl. 2012).

Sang- og pibesvanerne i området fouragerer stort set udelukkende på agerland udenfor fuglebeskyttelsesområdet og flyver derfra til overnatning i fjordene og langs Kattegatkysten. Reservaterne fungerer således som sikre overnatningspladser for svanerne.

Havdykænderne som indgår i udpegningsgrundlaget, findes dels i området i fældeperioden, dels overvintrende. Problemstillingen i relation til forstyrrelse af havdykænder især i fældeperioden, der omtales under gennemgangen af F2, er også relevant for F15.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der synes at være behov for en større revision af de to reservater i F15, der kan adressere en tilpasning til bundvegetationens markante reduktion i udbredelse i Mariager Fjord og dertil knyttede vandfuglearters beskyttelsesbehov. Clausen & Petersen (2021) giver en række anbefalinger herom, hvorfor der henvises til denne.

Med henvisning til de generelle anbefalinger i relation til fældende dykænder i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023) bør det overvejes, om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden i de kystnære dele af Ålborg Bugt kan bidrage til en mere jævn fordeling af fældende dykænder i det nordlige Kattegat, herunder bidrage til at få tidligere kendte fældeområder for flere arter af dykænder (jf. Joensen 1973) tilbage i de Jyllands-nære dele af regionen.

Overvejelser om begge anbefalinger skal ses i sammenhæng med og ideelt behandles sammen med anbefalinger vedr. Natura 2000-område N263 (Nordvestlige Kattegat), der omtales i rapportens sidste kapitel.

Habitatområde H14

Habitatområde H14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord) er næsten identisk med Natura 2000-område N14. De havpattedyr, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel H14.

Tabel H14. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H14, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin fra henholdsvis Nordsø/Skagerrak- og Bælthavspopulationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Kan overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N14b) står der flg. om trusler: *"Vurdering af betydningen af forstyrrelser af sæler bygger i udgangspunktet på de vurderinger, som DCE Aarhus Universitet udarbejdede, da forstyrrelser og behov for justeringer af vildtreservaternes geografiske afgrænsning og adgangsforhold blev vurderet i 2013. Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."*

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

Marsvin er tilføjet udpegningsgrundlaget for habitatområde H14 i 2020. Marsvinene, der forekommer i området, tilhører både Nordsø/Skagerrak- og Bælthavs-populationen. Udpegningen blev udført på basis af Sveegaard m.fl. (2018), der samlede alle eksisterende data omkring marsvineforekomster i danske farvande og herudfra vurderede vigtigheden af alle eksisterende habitatområder ift. marsvin. Baseret på telemetridata blev området vurderet som "Middel" mht. vigtighed for marsvin både sommer og vinter.

Spættet sæl er på udpegningsgrundlaget, men opholder sig kun fåtalligt og spredt i området. Der er ikke udpeget sælreservater i Natura 2000-området. Hvert år under NOVANA-tællingerne af sæler i august ses op til 22 individer fordelt på større sten på Boelsrevet nord for Randers Fjords munding. I 2021 blev der talt op til 62 spættede sæler i april måned på en sandbanke ud for Mariager Fjord. Der blev ikke set sæler her resten af året, og det er uvist, om sælerne er begyndt at bruge denne banke på mere fast basis.

Stenene ved munden af Randers Fjord befinder sig i et lavvandet område tæt ved kysten. Der er således ingen adgangs begrænsninger, der beskytter det område hvor sælerne holder til, selvom området dog ikke er specielt let tilgængeligt, endsige særligt befærdet.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N14b) står der følgende i forhold til havpattedyr: "Området er delvis beliggende inden for 3 sømilgrænsen og dermed delvis omfattet af bekendtgørelse om trawl- og vodfiskeri, som begrænser fiskeri med trawl og vod." og at "Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garn typer for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler".

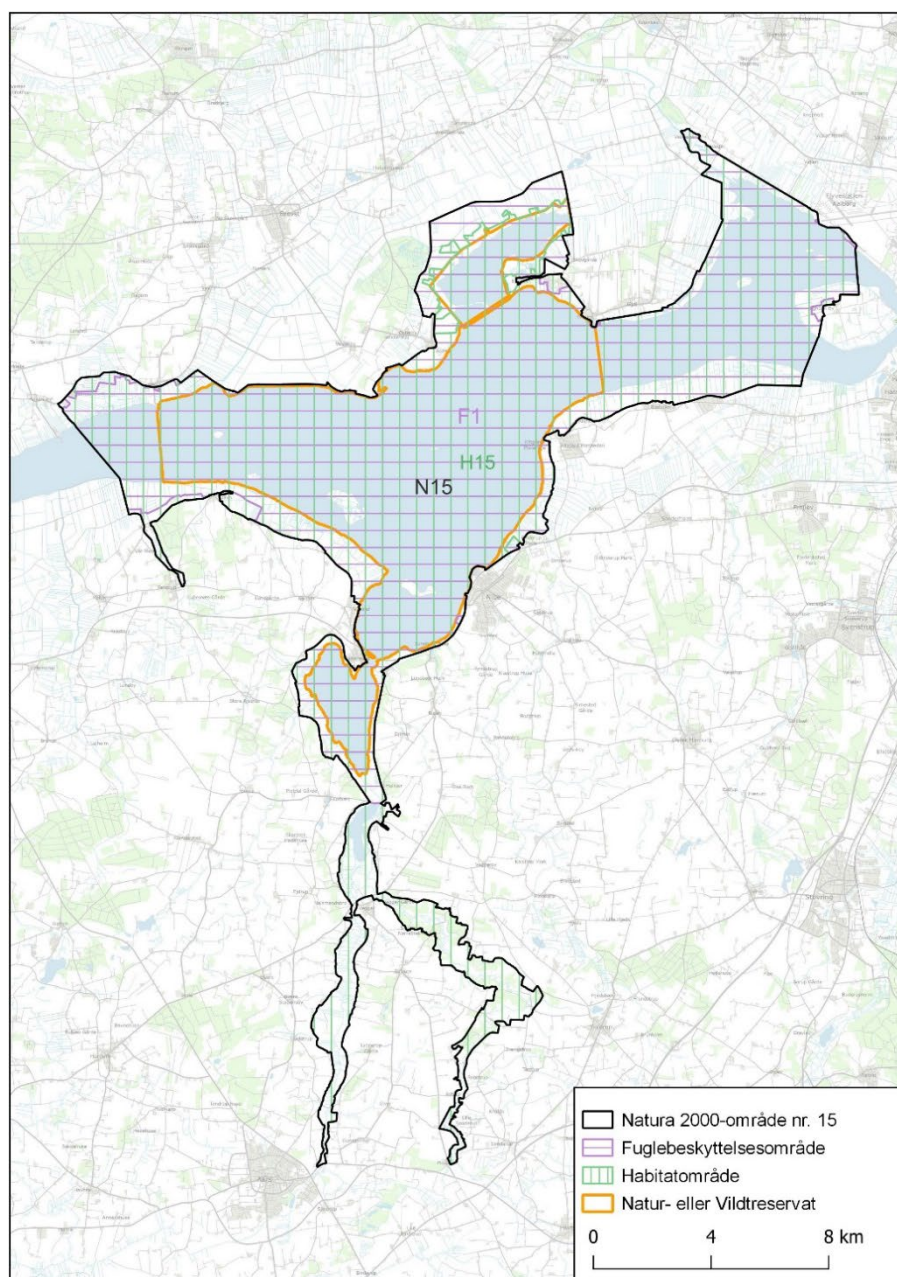
Vurdering af beskyttelsesbehov

Det specifikke trusselniveau for marsvin i dette område er på nuværende tidspunkt ukendt, men i forhold til bifangst i garnfiskeri (Larsen m.fl. 2021) og undervandsstøj er der behov for regulering, hvis truslerne skal begrænses. Om end der kun foreligger få undersøgelser, er det overvejende sandsynligt, at både sæler og marsvin reagerer negativt på de fleste typer af små, hurtige både (Laursen m.fl. 2016, Wisniewska m.fl. 2018b). Da især de indre danske farvande allerede er betydeligt belastet med motorbåde, er det vigtigt at forhindre en øget påvirkning, så længe man ikke kender effekten af den eksisterende påvirkning. I habitatområderne vurderes det at være af særlig betydning at begrænse støjen og det uforudsigelige sejlmønster fra hurtige både. For at begrænse forstyrrelserne bør det overvejes at begrænse denne type sejlsads til sejlrander eller særlige områder, samt begrænse hastigheden. Det bør også vurderes i det enkelte tilfælde, om havpattedyrene har gode muligheder for at finde alternative opholdssteder.

Særligt bør områder i nærheden af sælernes hvilepladser helt friholdes fra sejlsads. Ønskes det at beskytte de lokale sæler, kan der indføres en forstyrrelsesfri zone omkring stenene ved Randers Fjords munding. Der findes således ikke andre oplagte landgangspladser for spættet sæl i dette område. Der er ikke set unger i området, så det er primært i fældeperioden, at sælerne bør beskyttes. I denne periode skifter sælerne pels og er nødt til at ligge på land, for at udnytte varmen fra solen (Paterson m.fl. 2012) og undgå underafkøling af kroppen. Se de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Beskyttelsen vil have særlig betydning, da der er langt til de nærmeste alternative hvilepladser ved Anholt og Læsø.

Natura 2000-område nr. 15 - Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal

Figur N15. Afgrænsning af Natura 2000-område N15. Området inkluderer habitatområde H15 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F1 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af to reservater, henholdsvis Ulvedybet samt Nibe og Gjøl Bredning vildtreservater. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservaterne henvises til reservatbekendtgørelserne på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

De to reservater i området regulerer både færdsel, jagt og sejlads. Der er således totalt færdselsforbud året rundt i Ulvedybet. I Nibe og Gjøl Bredninger vildtreservat er der adgangsforbud i fuglenes yngletid (1. april - 15. juli) på øer og holme og ud til 50 meter fra disse. De relevante øer og holme i Nibe og Gjøl Bredninger udgøres af Trold- og Mellemgårdholmene, Hornsgård Holm og Tøtten, Vår og Kyø Holme, Stenholm, Klosterholm og Startøtterne samt Rønholm. Der er generelt forbud mod jagt i Ulvedybet og dele af Gjøl Bredning samt forbud mod motorbådsjagt i hele fuglebeskyttelsesområde F1. Der er forbud mod brætsejlads på de fladvandede dele af Nibe og Gjøl Bredninger. Desuden gælder en hastighedsbegrænsning for motorbådssejlads på

8 knob uden for sejlrænder samt et generelt forbud mod sejlads med jetski, vandscootere og lign. i hele reservatet.

Fuglebeskyttelsesområde F1

Fuglebeskyttelsesområde F1 (Ulvedybet og Nibe Bredning) omfatter Limfjorden mellem Egholm og Haverslev Havn, Ulvedybet, Halkær Bredning og omkringliggende enge og rørsumpe. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F1.

Tabel F1. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F1 i 2022. Dværgterne indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2. * angiver at fremgangen er i forlængelse af bundvegetationens tilbagevenden i området. De tre arter forekom også i større antal før vegetationen forsvandt.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skestork (Y)	LC	Stigende	Stigende	Bør overvejes
Skestork (T)	NA	Stigende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Knopsvane (T)	LC	Stabil-stigende	Stigende*	Implementeret
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Fluktuerende-stigende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende-stigende	Implementeret
Grågås (T)	LC	Stabil	Stigende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stigende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stigende	Bør overvejes
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stigende*	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-stigende	Implementeret
Hvinand (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Toppet skallesluger (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Blishøne (T)	VU	Stabil	Stigende*	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Klyde (T)	NA	Stabil?	Ikke vurderet	Ikke relevant
Hjejle (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Ikke relevant
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Brushane (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N15a, N15b) omtaler kun forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger at holme og andre levesteder for kolonirugende fuglearter generelt er uforstyrrede.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Skestork er gået markant frem i området. I årene 1996-2013 ynglede arten årligt på Vårholm med op til 37 par. Siden da har arten ynglet på 1-3 af holmene voksende fra 60 par i 2014 til 192 par i 2021. Ud over Vårholm, der fortsat er

det vigtigste ynglested, har arten ynglet på Hornsgård Holm, Troldholme og Fruens Holm.

Fjordterne har i perioden 2010-2021 ynglet to gange i hhv. 2017 med 2-3 par og 2019 med 4 par. Begge år fandtes de ynglende fugle på Klosterholm og Startøtter i den sydlige del af fuglebeskyttelsesområdet. I samme periode har havterne haft en ynglebestand på 5-91 par (middel 35 par), og også for denne art har Klosterholm og Startøtter været de vigtigste ynglelokaliteter. Klyde har i de år i perioden 2010-2021, hvor området blev optalt med tilstrækkelig dækning, ynglet med 52-220 par (middel 97 par), med Klosterholm og Startøtter samt Ulvedybet som de vigtigste ynglelokaliteter.

For fjord- og havterne er der tale om en markant tilbagegang fra 1980'erne og 1990'erne, hvor ynglebestanden af fjordterne på Klosterholm og Startøtter var på 80 par (95 par i hele beskyttelsesområdet) i 1981 og 60 par i 1990. Havterne yngede på adskillige lokaliteter i fuglebeskyttelsesområdet med en ynglebestand, der i flere år talte op mod 500 par.

Engfuglene synes forsvundet fra området, brushane er ikke registreret ynglende siden 2012 hvor der var 2 par – og havde indtil da i årene efter 2004 kun ynglet med et enkelt par. Almindelig ryle havde en større bestand på 3-9 par i 2004-2007, men bestanden er derefter decimeret og sidste yngleføremkomst var 1 par i 2016, mens arten ikke blev fundet i 2018 (Miljøstyrelsen 2021, N15b).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Af hensyn til bl.a. de ynglende skestørke, terner og klyder bør det overvejes at begrænse mulighederne for færdsel på Fruens Holm og Tagholmene (inkl. en omgivende bufferzone) i yngletiden. Disse lokaliteter har således i enkelte år haft yngleføremkomst af både skestørke, terner og klyde. Endvidere bør fredningszoner omkring øer med gældende færdselsforbud revideres i henhold til de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

For almindelig ryle og brushane formodes det, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed (Kjeldsen & Nielsen 2009) og den generelle bestandsudvikling, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i arternes forsvinden fra området. De konkrete områder indenfor fuglebeskyttelsesområdet, som disse arter af engfugle førhen yngede i, er ikke genstand for særlig megen færdsel i forårsperioden, da de ligger langt fra offentlige adgangsveje (P. Clausen, pers. obs.).

Trækfugle

De to reservater i området har huset tusindtallige flokke af gæs og svømmeænder over lange perioder, hvor reservatet i Ulvedybet, der blev oprettet i 1930, allerede i 1965-1973 var et særdeles vigtigt område for disse jagtfølsomme artsgrupper (Joensen 1974, Fog 1976). Det blev reservatet i Nibe og Gjøl Bredninger også, da det blev oprettet – først som forsøgsreservat i 1989 og siden som et permanent reservat i 1993, og hvor store flokke af svømmeænder flokkedes i reservatet og lysbuget knortegås begyndte at raste i området (Madsen m.fl. 1995, Madsen 1998). Reservatet i bredningerne blev udlagt i områder med store forekomster af ålegræs, der er det foretrukne fødeemne for knopsvaner, lysbugede knortegås, pibeænder og blichøns i området.

Omkring 2001 forsvandt ålegræsset fra store dele af bredningerne. Det bevirkede at flere af de herbivore arters antal blev reduceret, og der skete en omfordeling af de tilbageværende fugles udnyttelse af området, så stadigt flere lysbugede knortegæs og svømmeænder foretrak andre arealer end bredningerne, henholdsvis i Ulvedybet og på fladvandet omkring Fruens Holm og Egholm (Clausen m.fl. 2014).

Ålegræsset begyndte efter mere end ti år med begrænset udbredelse atter at brede sig i området, og var ved kortlægninger i 2014 og 2016 (Ørberg m.fl. 2018) kommet tilbage med en udbredelse, der ikke er væsentlig forskellig fra den, der var i området i 1993 (se kort i Clausen m.fl. 2017). De herbivore arter er også begyndt at vende tilbage til bredningerne, idet især antallet af lysbuget knortegås er steget markant, men der har også været enkeltforekomster af over 20.000 svømmeænder i området i de seneste år. Knopsvane og blishøne er derimod ikke i samme omfang kommet tilbage i store antal (Balsby m.fl. 2017, Holm m.fl. 2021, upubl. 2020-2022 NOVANA-data). Blishønes manglende tilbagekomst i området skyldes sandsynligvis mere en generel nedadgående bestandsudvikling de senere år (Holm m.fl. 2021), end den aktuelle forvaltning i området.

Der er i de senere år set en stigende aktivitet med kitesurfere (dragesejlere) ved Nibe, der oftest sejler i området nord for Nibe Havn op mod Klitgårds Fiskerleje. For nogle år siden gik de typisk ud på vandet fra sidstnævnte, men i 2020-2022 er det oftere set, at de går ud fra enden af en lille vej, der krydser strandengen mellem Nibe Havn og Nibe Rensningsanlæg. Deres aktivitet bevirker både at der parkeres biler, og at der opholder sig folk på vejen og stranden ud for denne, når dragerne rigges til. Der sejles ofte langs med strandene op mod Klitgård. Sejladsen er oftest sammenfaldende med perioder, hvor der er kraftig vind fra vest, hvilket bevirker at vandstanden i Limfjorden stiger, og at de herbivore vandfugle får svært ved at nå bundplanterne (Clausen 2000). For knortegås og pibeand udløser det et habitatskift fra fjord til land, hvor store flokke opsøger strandene rundt om bredningerne. I det konkrete område, hvor kitesurferne agerer, er strandene fra Nibe op mod Klitgård vigtige fourageringsområder for knortegæs og der ses også svømmeænder på engene. På dage med kitesurfere er der i forbindelse med tællingerne ikke observeret knortegæs på engene, og da denne form for sejlads er betydeligt mere forstyrrende end andre sejladsaktiviteter (se sammenfatning af britiske data, figur 5 i Clausen m.fl. 2023), kan der være en sammenhæng.

Svanerne vurderes ikke at være særligt følsomme over for jagt. De forekommer i store antal både i Ulvedybet og på bredningerne, hvor knopsvanerne året rundt og pibesvanerne i det tidlige efterår fouragerer på bundplanterne. Om vinteren og foråret fouragerer sang- og pibesvanerne især på agerland i omegnen, men flyver derfra til overnatning i fuglebeskyttelsesområdet. Reservaterne fungerer således som sikre fouragerings- og/eller overnatningspladser for svanerne.

Skkestork og klyde forekommer i træktiden stort set kun i området uden for jagtsæsonen, og vurderes kun i begrænset omfang at være forstyrret af jagt og anden færdsel.

Hjejle, der forekommer talrigest i området om efteråret, hvor de ofte natfouragerer på agerland eller våde enge, og dagraster på sidstnævnte eller på blotlagte mudderflader, vurderes kun i begrænset omfang at være forstyrret af jagt og anden færdsel.

Hvinand og toppet skallesluger er formentlig tilstrækkeligt tilgodeset overfor forstyrrelser af den eksisterende udlægning af reservater samt af det forbud mod motorbådsjagt, der omfatter hele fjorddelen af Natura 2000-området (Miljøministeriet 2017).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Da bundvegetationens udbredelse i dag er sammenlignelig med den, der var da man fastlagde afgrænsningen af reservatet i Nibe og Gjøl Bredninger, synes der fsva. afgrænsningen af de områder, hvor jagten er reguleret, ikke længere at være behov for den revision, som Therkildsen m.fl. (2013) anbefalede og Clausen m.fl. (2014) underbyggede med mere omfattende kortmaterialer.

Det bør overvejes at revidere afgrænsningen af områder i F1, hvor der er forbud mod brætsejlads.

Kitesurfere nordøst for Nibe Havn, 19. maj 2021. Foto: Preben Clausen

Habitatområde H15

Habitatområde H15 (Nibe Bredning, Halkær Ådal og Sønderup Ådal) er næsten identisk med Natura 2000-område N15, og er udpeget for spættet sæl (tabel H15).

Tabel H15. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H15, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for spættet sæl (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Spættet sæl	Gunstig	Gunstig	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N15a, N15b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den forrige Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de områdespecifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N15a), nævnes ikke nogen specifikke målsætninger for sæler.

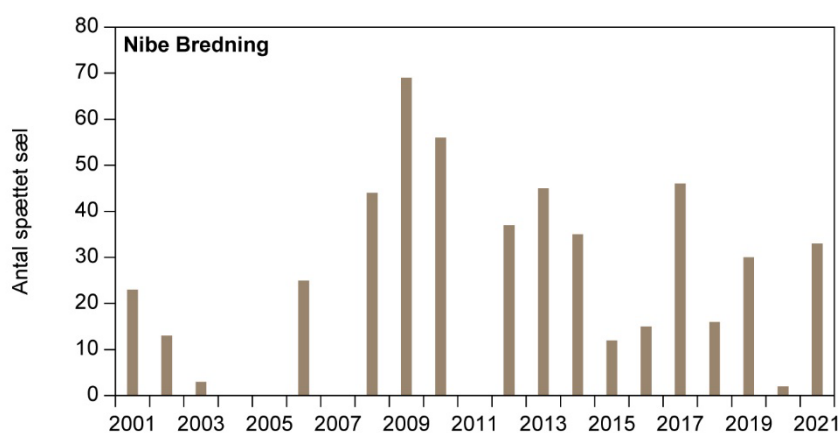
Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

Spættet sæl anvender hele habitatområdets marine del til bl.a. fouragering og benytter Rønholm i Nibe Bredning til hvileplads hele året. Antallet af sæler varierer meget fra år til år, med den højeste forekomst i 2009 med 69 sæler (figur H15).

Therkildsen m.fl. (2013) anførte at: *"Den gældende adgangsbegrænsning beskytter ikke sælerne på Rønholm i deres yngle- og fældeperiode. Kajaksejlere går ofte i land på Rønholm, og da den gældende adgangsbegrænsning tillader dette efter 15. juli er det sandsynligt at det har betydning for sælernes reproduktion. Der er ingen beskyttelse imod forstyrrende færdsel i det omliggende farvand, idet adgangen er ubegrænset helt hen til yngle- og fældestederne."*

Disse forhold er stadig gældende.

Figur H15. Højeste årlige observerede antal spættet sæl i H15 ved NOVANA-overvågningen i juni og august 2001-2021. Der blev ikke talt sæler i området i 2004 og 2011, og der blev ikke observeret sæler ved tællingerne i 2005 og 2007.

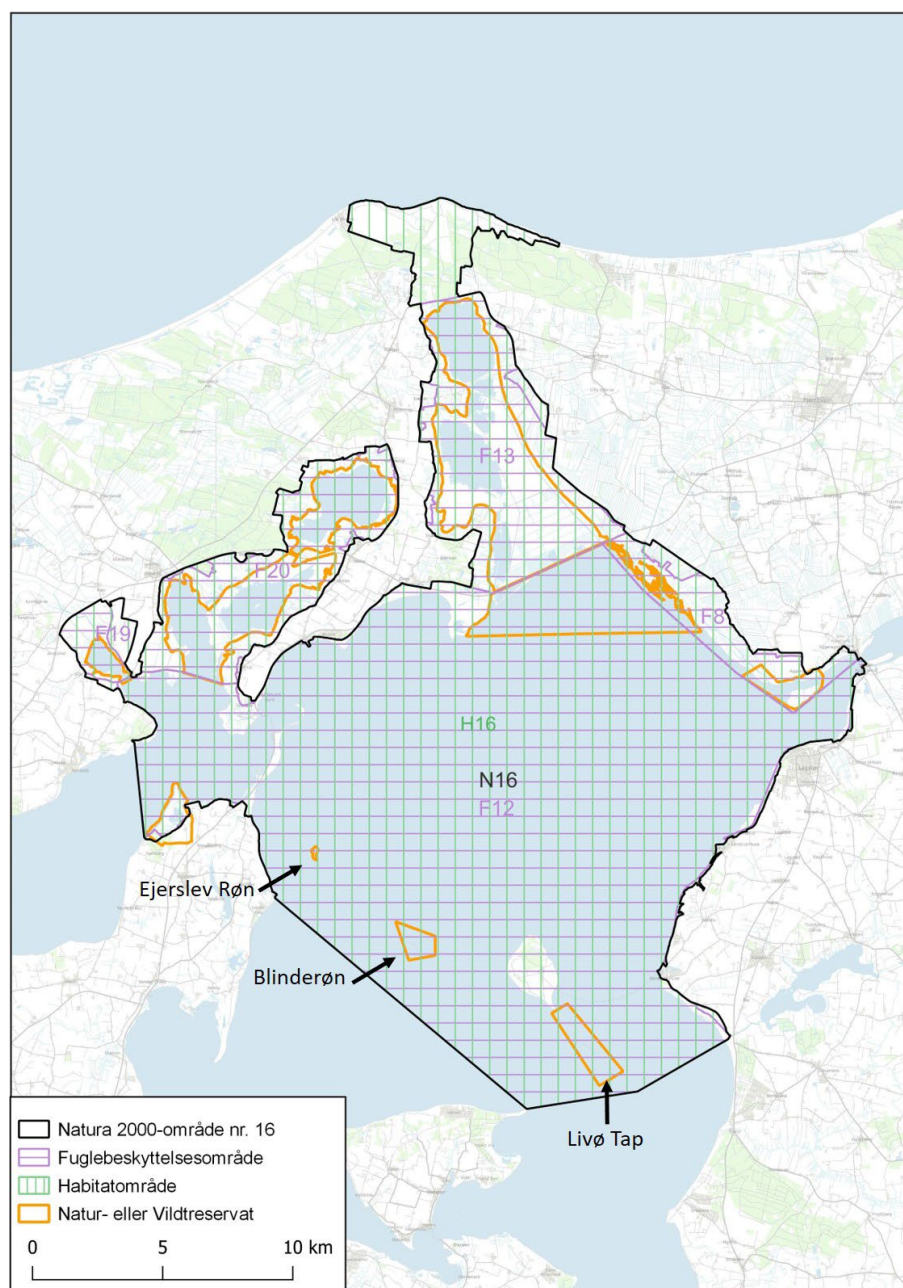

Vurdering af beskyttelsesbehov

Rønholm er eneste hvileplads for spættet sæl i et stort område; de nærmeste alternative pladser er ved Blinderøn, Ejerslev Røn og Livø i Løgstør Bredning (se Natura 2000-område nr. 16, nedenfor). Det antages derfor at Rønholm er vigtigt for den lokale udbredelse af arten. Da der kun er færdselsforbud frem til 15. juli på Rønholm bør det for at beskytte spættet sæl i hele yngle- og fældeperioden overvejes at forlænge adgangsforbuddet til 30. september samt at udvide adgangsforbuddet til at gælde det omliggende søterritorie ud til 200 meter afstand fra øen i henhold til de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i Limfjorden, givet i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 16 - Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg

Figur N16. Afgrænsning af Natura 2000-område N16. Området inkluderer habitatområde H16 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F8, F12, F13, F19 og F20 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af syv reservater. Det videnskabelige reservat i Vejlerne og Lønnerup Fjord vildtreservat, omfatter søerne nord for Limfjorden. Skarrehage vildtreservat på Mors samt Løgstør og Aggersborggård vildtreservater, regulerer jagt- og færdsel i den nordlige del af Løgstør Bredning. Livø Bredning vildtreservat (omfatter både Livø Tap og Blinderøn) samt Ejerslev Røn vildtreservat regulerer færdsel i relation til yngleområder for sæl i den sydlige del af Natura 2000-området. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservaterne henvises til reservatbekendtgørelserne på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

De mange reservater i området regulerer både færdsel, jagt og sejlads. Der er færdselsforbud året rundt i Vejlerne, på Skarrehage og på landarealerne i Aggersborggård vildtreservat. Jagt er forbudt i Lønnerup Fjord, på Skarrehage, i Vejlerne, ved Aggersborggård og i halvdelen af Løgstør Bredning vildtreservat, hvor der i den anden halvdel kun må udøves jagt fra opankret båd. Sælreservaterne har uensartede færdselsbestemmelser, idet der er forbud mod færdsel hele året på Blinde Røn (med et omgivende område på søterritoriet) og Liv Tap, hvor der omkring sidstnævnte også er forbud mod sejlads 1. marts - 30. september. På Ejerslev Røn og en zone på 50 meter om øen er der forbud

mod landgang og sejlads 1. april – 31. august). Der er forbud mod al brætsej-
lads samt motorbådssejlads med højere hastighed end på 8 knob i Løgstør
Bredning vildtreservat.

Fuglebeskyttelsesområde F8, F12, F13, F19, F20

De fem fuglebeskyttelsesområder F8 (Kysten fra Aggersund til Bygholm
Vejle), F12 (Løgstør Bredning, Livø, Feggesund og Skarrehage), F13 (Østlige
Vejler), F19 (Lønnerup Fjord) og F20 (Vestlige Vejler) omfatter ferske og
brakke søer, rørsumpe, ferske enge, strandenge og kystnære fjordområder,
der udgør en samlet helhed. De indgår som et samlet hele i Ramsarområde
R6 og udgør størstedelen af Natura 2000-område N16. Vandfuglearter, der
indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel N16.

Tabel N16. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlagene for de fem fuglebeskyttelsesområder F8, F12, F13, F19 og F20, hvor et x i kolonnen med F-nr. angiver, at arten er udpeget for området. En række arter indgik i udpegningsgrundlagene for områderne fra 2013, men forventes udtaget af disse. Det drejer sig om almindelig ryle (ynglefugl) i F8; sædgås, vandrefalk, fiskeørn, pomeransfugl (trækfugle) i F13; pomeransfugl (trækfugl) i F19; og hvid stork, dværgmåge og sortterne (ynglefugle) samt sædgås, blå kærhøg og vandrefalk (trækfugle) i F20. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2. # Bestandsstatus for stor kobbersneppe er ikke vurderet lokalt i basisanalysen, da arten først i 2018 er overvåget i NOVANA-programmet, hvorfor der her benyttes en vurdering fra Nielsen & Clausen (2022).

Artsnavn	Rødliste	Fuglebeskyttelsesområde					Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		F8	F12	F13	F19	F20	National	Lokal	
Skestork (T)	NA			x		x	Stigende	Stabil-stigende	Implementeret
Skestork (Y)	LC					x	Stigende	Stabil-stigende	Implementeret
Pibesvane (T)	LC			x	x	x	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende-faldende	Implementeret
Sangsvane (T)	LC			x	x	x	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	x	x	x	x	x	Stabil-fluktuerende	Stabil-stigende	Implementeret
Grågås (T)	LC			x		x	Stabil	Stigende	Implementeret
Bramgås (T)	LC			x			Stigende	Stigende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	x	x				Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Pibeand (T)	LC			x			Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Knarand (T)	LC			x			Stigende	Stabil	Implementeret
Krikand (T)	LC			x		x	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Skeand (T)	LC			x		x	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hvinand (T)	LC		x				Stabil	Usikker	Implementeret
Toppet skallesluger (T)	LC		x			x	Stabil	Usikker	Bør overvejes
Trane (Y)	LC			x			Stigende	Stabil	Implementeret
Klyde (T)	NA			x			Stabil?	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	x		x		x	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Hjejle (T)	LC			x		x	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Almindelig ryle (Y)	EN			x		x	Faldende	Faldende	Implementeret
Brushane (Y)	EN			x		x	Stabil	Faldende	Implementeret
Stor kobbersneppe (Y)	VU			x			Stabil#	Stabil-faldende	Implementeret
Dværgmåge (Y)	CR			x			Faldende	Uregelmæssig	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT			x		x	Stabil-stigende	Stabil-stigende	Implementeret
Havterne (Y)	VU	x	x	x		x	Faldende	Faldende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU		x				Stabil	Uregelmæssig	Bør overvejes
Sortterne (Y)	EN			x			Stabil	Stabil-faldende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N16a, N16b) omtaler mest forstyrrelser af fugle i generelle termer, og påpeger at mange lokaliteter, hvor der er foretaget levestedskortlægninger for ynglefuglene, er uforstyrrede eller næsten fri for menneskelig forstyrrelse. Forstyrrelser forårsaget af rekreativ sejlads omtales for toppet skallesluger i fældningsperioden, men i øvrigt ikke i relation til trækfuglene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

I fuglebeskyttelsesområde F8 (Kysten fra Aggersund til Bygholm Vejle), yngede havterne med 0-25 par i perioden 2010-2021, men kun i 2010 og 2012 var der over 10 ynglepar. Klyde blev registreret med 28 par på Borreholm i 2010 og fire par på Fjordholmene i 2016. I 2017 og 2019 blev arten eftersøgt på begge lokaliteter, uden der blev fundet ynglepar, og i 2021 blev arten ligeledes eftersøgt på Borreholm uden fund af ynglepar. Dette står i kontrast til 1980'erne og 1990'erne, hvor der i fuglebeskyttelsesområdet blev registreret mellem 6 og 382 ynglepar (middel 71 par for de år, hvor begge delokaliteter blev optalt).

I fuglebeskyttelsesområde F12 (Løgstør Bredning, Livø, Feggesund og Skarrehage) yngede der 0-17 havternepar i perioden 2010-2021. I 1980'erne og 1990'erne yngede arten med op til 125 par. Datagrundlaget er præget af, at der i adskillige år kun er data fra få af lokaliteterne i fuglebeskyttelsesområdet. Dette gælder for både 1980'erne, 1990'erne og 2010-2021. Klyde har kun været registreret med 0-2 ynglepar i 2010-2021 mod 0-51 par i 1980'erne og 1990'erne.

I fuglebeskyttelsesområde F13 (Østlige Vejler) yngede fjordterne med 15-48 par i perioden 2010-2021. I samme periode var der 7-44 ynglepar af havterne, og for denne art udgør Bygholm Vejle den vigtigste ynglelokalitet i fuglebeskyttelsesområdet. Klyde yngede med 15-171 ynglepar i perioden 2010-2021. Denne ynglebestand er af sammenlignelig størrelse med 1980'erne, men markant under bestanden omkring årtusindeskiftet, hvor der i flere år blev registreret over 300 ynglepar om året (maksimalt 685 ynglepar).

I fuglebeskyttelsesområde F20 (Vestlige Vejler) har der på øen Melsig i Arup Vejle ynglet 2-10 par skestørke i syv af årene og 44 par i et af årene i 2011-2019. Skestørke har ikke ynglet på Melsig i 2020-2022, formentlig på grund af skarvernes påvirkning af øens vegetation. Fjordterne har ynglet med 17-38 ynglepar i perioden 2010-2021. Havterne blev registreret med et enkelt ynglepar i 2020. Klyde yngede med 0-54 par i perioden 2010-2021 med Østerild Fjord, som den vigtigste ynglelokalitet.

I fuglebeskyttelsesområde F19 (Lønnerup Fjord) har der – ifølge de benyttede opgørelser – ikke ynglet terner og klyder.

Trane har under det nuværende forstyrrelsesniveau udvist fremgang, og denne arts yngleforekomst i F13 (Østlige Vejler) vil næppe blive påvirket af eventuelle yderligere begrænsninger i mulighederne for færdsel ude i området (disse begrænser sig til tilsyn med kreaturer og optællinger af ynglefugle).

Forstyrrelser påvirker næppe almindelig ryle, brushane, dværgmåge og sortterne negativt i området, idet disse arters vigtige yngleforekomster er indenfor beskyttede områder. Danmarks vigtigste ynglelokalitet for almindelig ryle og brushane, Bygholm Vejle, er således omfattet af et adgangsforbud. Det må derfor antages, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed og den generelle bestandsudvikling, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i det lave antal ynglepar af almindelig ryle og brushane. Generelt vurderes menneskelig forstyrrelse ikke at udgøre et problem for almindelig ryle og brushane på de danske ynglepladser, idet disse oftest er placeret langt fra offentlige adgangsveje og dermed utilgængelige (Ole Thorup, pers. medd.).

De fleste af områdets ynglende klyder, havterner og fjordterner yngler i Vejlerne, på Fjordholmene, Aggersborggård strandenge og Borreholm, hvor der er adgangsforbud i yngletiden.

Blandt områderne, hvor færdsel er tilladt i yngletiden, har de vigtigste yngleområder for havterne, fjordterne og dværgterne været Hovsør Røn, Feggesund/Feggerøn, Lendrup Sandø og Løgstør Holme. Siden 1980'erne har arterne dog enten ikke ynglet eller blot ynglet med ganske få par på lokaliteterne. Hovsør Røn har dog haft op til 120 par ynglende havterner frem til og med 1990'erne. Dværgterne yngler fortsat i enkelte år på lokaliteter, hvor der er menneskelig færdsel i yngletiden. Det er uvist, hvorvidt menneskelig færdsel i yngletiden bidrager til, at de nævnte lokaliteter kun i mindre grad benyttes som ynglesteder.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Da områderne uden adgangsforbud i yngletiden ikke længere er vigtige ynglesteder for klyde, havterne og fjordterne vurderes det, at indførelse af nye adgangsforbud næppe på kort sigt vil føre til fremgang i arternes forekomst på disse lokaliteter. Det vurderes dog, at en begrænsning af færdslen ved Feggesund/Feggerøn og på Hovsør Røn i ternernes yngletid vil kunne få en positiv effekt på yngleforekomsten af henholdsvis dværg- og havterne på disse lokaliteter. Det vurderes, at beskyttelsen af de øvrige ynglefugle i vid udstrækning er tilstrækkelig.

For almindelig ryle, brushane og stor kobbersnepe formodes det, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed og prædation, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i arternes reducerede forekomst i Vejlerne og deres forsvinden fra andre dele af Natura 2000-området.

Trækfugle

Reservaterne i området, især i Vejlerne, har huset tusindtallige flokke af gæs og svømmeænder siden vandfugleovervågningen startede i 1965 (Fog 1971, Joensen 1974), på trods af at jagt dengang var muligt i dele af Vejler-reservatet. Siden 1995 har der været indført en privat jagtfredning i hele Vejlerne på initiativ af Aage V. Jensen Naturfond (Lars Malmborg, pers. medd.). Sammen med det eksisterende reservat i Lønnerup Fjord, et nyt reservat i Løgstør Bredning og et udvidet reservat ved Aggersborggård, giver dette arterne endnu bedre muligheder for at fouragere og raste i fred, hvilket gør at de to artsgrupper generelt er i en gunstig udvikling i området (Clausen m.fl. 2014, Lauridsen m.fl. 2021).

Lysbuget knortegås er en forholdsvis ny trækgæst i området, og bruger det især i forårs månederne. Her ses de oftest græssende på strandenge på Hovsør Røn, Arup Holm eller Borreholm, eller på ålegræs ud for disse områder, der alle vurderes at være relativt uforstyrrede og sidstnævnte omfattet af færdselsforbud.

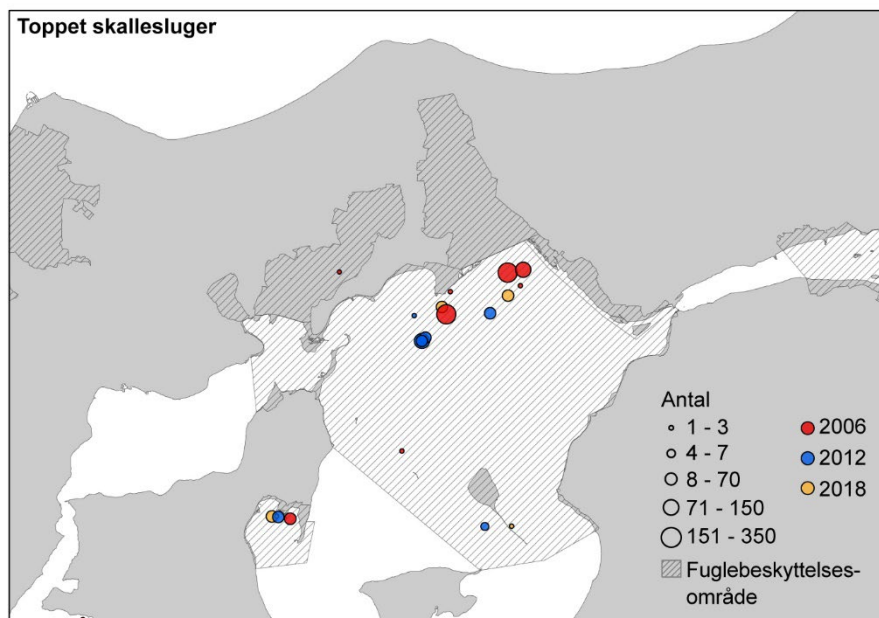
Svanerne vurderes ikke at være særligt følsomme over for jagt. I lokalområdet fouragerer de i dag primært på agerjorde i omegnen af Vejlerne, som benyttes til natterast. Reservatet fungerer således som et sikkert fouragerings- og/eller overnatningsplads for svanerne. Det samme antages at gælde for trane og hjejle, når de raster i området om efteråret.

Skestork og klyde forekommer i træktiden stort set kun indenfor Vejlerne, hvor de er beskyttet af det generelle færdselsforbud.

Rastende flokke af hvinand og toppet skallesluger forekommer spredt over hele Limfjordsdelen af Natura 2000-området fra oktober til marts og store antal af begge arter flyver til overnatning i søerne i Vejlerne. Arterne har i en årrække ikke været overvåget på den optimale årstid, hvorfor der i det nuværende NOVANA-program er indført en november-tælling.

For Løgstør Bredning omtaler Clausen & Holm (2011) en reduktion i fældebestanden af toppet skallesluger i Løgstør Bredning fra ca. 6.000 fugle i 1970'erne til omkring 1.000 fugle i 1980'erne. Ved senere fældefugletællinger er der talt stadigt færre fældende fugle fra fly, konkret 798 i sommeren 2006, 350 i 2012 og blot 92 i 2018 (figur F12), men området er desuagtet et af de få områder i Danmark, der stadig regelmæssigt har fældende flokke af arten (Clausen m.fl. 2019, Nielsen m.fl. 2019, Holm m.fl. 2021).

Figur F12. Fordelinger af toppet skallesluger talt i Løgstør Bredning og omgivende områder i forbindelse med fældefugletællinger i somrene 2006 (rød), 2012 (blå) og 2018 (gul). Data fra Pihl m.fl. (2013, 2015), Holm m.fl. (2021).

Vurdering af beskyttelsesbehov

For trækfuglene gælder generelt, at de er godt tilgodeset med det eksisterende reservatnetværk i området, som sikrer dem en mangfoldighed af steder, hvor de har fred til fouragering og/eller rast – bortset fra dykænderne, der udnytter de dybere dele af bredningen. Her er det dog generelt opfattelsen, at toppe skalleslugere og hvinænder er mindre følsomme overfor jagt end fx svømmeænder og gæs (Madsen & Pihl 1993).

Den i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023) nævnte problemstilling om forstyrrelse af fældende dykænder er dog væsentlig i Løgstør Bredning. Det bør derfor overvejes om, der skal udlægges et større område med sejladsforbud i artens fældeperiode fra midten af juni til slutningen af september, jf. de generelle anbefalinger i forhold til fældende dykænder (Clausen m.fl. 2023). Området kan udlægges i det ovenfor viste område syd for Bygholm-dæmningen og på Holmtange Hage, der hyppigst benyttes af de toppede skalleslugere om sommeren.

Det bør i den forbindelse endvidere overvejes at revidere afgrænsningen af områder i F12 og F8, hvor der er forbud mod brætsejlad, især fordi kitesurfere går ud fra flere steder i området på hele strækningen fra Arup-dæmningen ud for de Vestlige Vejler til Holmtange samt på sydsiden af Feggesund.

Habitatområde H16

Habitatområde H16 (Løgstør Bredning, Vejlerne og Bulbjerg) er næsten identisk med Natura 2000-område N16, og er udpeget for spættet sæl (tabel H16).

Tabel H16. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H16, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for spættet sæl (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Spættet sæl	Gunstig	Ugunstig	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N16a, N16b) henvises til de anbefalinger, der tidligere er blevet givet af DCE (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

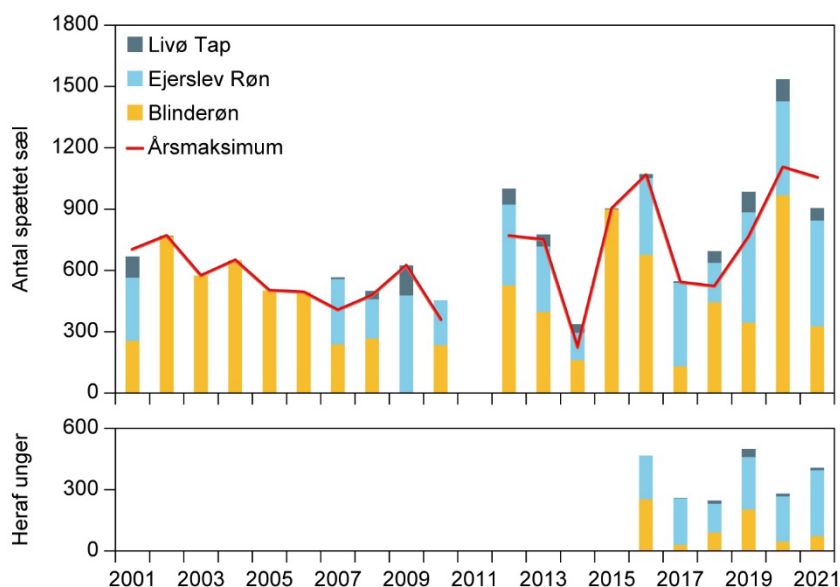
Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

Spættet sæl anvender hele habitatområdets marine del til bl.a. fouragering og benytter særligt Blinderøn, Ejerslev Røn og Livø Tap i Løgstør Bredning til hvileplads hele året. Disse områder benyttes i en vekselvirkning med to andre hvilepladser på Sundsøre Odde og Rotholmene i Hvalpsund, der dog ikke er inkluderet i H16 og dermed ikke en del af Natura 2000-området. Antallet af sæler talt i fælde- og ynglesæsonerne varierer meget fra år til år (figur H16). Det laveste antal sæler i Løgstør Bredning var 222 sæler i 2014, mens det højeste antal var 1.104 sæler i 2020, hvor der også blev observeret en gråsæl ved Blinderøn. Optællingen af spættede sælunger startede først i 2016, hvor det laveste antal unger var 261 i 2017 og det højeste var 500 unger i 2019.

De to nærliggende hvilepladser Blinderøn og Ejerslev Røn udgør i gennemsnit henholdsvis 59% og 32% (i alt 91%) af forekomsten af spættet sæl i Løgstør Bredning i fældeperioden. I yngleperioden er de to pladser af afgørende vigtighed for Limfjordspopulationen, da over 90% af de sælunger, der tælles i hele Limfjorden fødes her.

I basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N16b) menes bestanden at være faldende for Løgstør Bredning, men den høje årlige variation i optællingerne gør det svært at vurdere en trend over en kort årrække. I den længere tidsserie siden 2002 er der ikke noget signifikant fald.

Figur H16. Øverst: Højeste årlige observerede antal spættet sæl på Blinderøn, Ejerslev Røn, og Livø Tap (stabet), ved NO-VANA overvågningen i juni og august 2001-2021. Linjen viser det maksimale årlige antal talt. Nederst: højeste årlige observeret antal spættet sælunger ved overvågningen i juni 2016-2021. Sælerne blev ikke optalt i Limfjorden i 2011.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, idet deres fødegrundlag kan blive reduceret.

I habitatområde H16 er fiskeri med bundsløbende redskaber forbudt, dog viser basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N16b) at der fra 2013-2018 har været en potentiel påvirkning fra bundsløbende redskaber i området øst for Ejerslev Røn. Det kan have en negativ indflydelse på sælernes fødegrundlag i området, afhængigt af hvor lang tid der går før sedimentstrukturen er regenereret. Fiskeri med ikke-bundsløbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt. Særligt i garnredskaber til fangst af hummer, der sættes tæt ved sælernes liggepladser, er der risiko for bifangst af havpattedyr.

Forholdene beskrevet i Therkildsen m.fl. (2013) er fortsat gældende, dog opdateret i forhold til nye anbefalede afstandskrav for Limfjorden, jf. Clausen m.fl. (2023).

I begge reservater er erhvervsfiskeri undtaget fra sejlads restriktioner. Fiskeri tæt ved yngle- og fældepladser er lige så forstyrrende som øvrig sejlads, ligesom der er dokumenteret en del bifangst, hvor sælungerne drukner, og derfor bør bi- og erhvervsfiskeri underlægges de samme bestemmelser som al anden færdsel, og derfor ikke undtages for forbud mod færdsel på søterritoriet i nærheden af sælernes liggepladser.

Livø Tap og Blinde Røn

Spættet sæl er beskyttet af et adgangsforbud på Livø Tap (og et søterritorium som er angivet med koordinater i bekendtgørelsen) gældende hele året. På Blinde Røn gælder adgangsforbuddet ligeledes hele året, hvorimod adgangsforbuddet for søterritoriet (angivet med koordinater i bekendtgørelsen) kun gælder fra 1. marts - 30. september, her erhvervsfiskeri er undtaget fra sejladsbestemmelserne i området.

DCE vurderer, at afgrænsningen af reservatet i det omliggende søterritorium bør udvides til 200 meter fra land, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023), gælde hele året for både Livø Tap og Blinderøn, samt omfatte fiskeriaktiviteter.

Ejerslev Røn

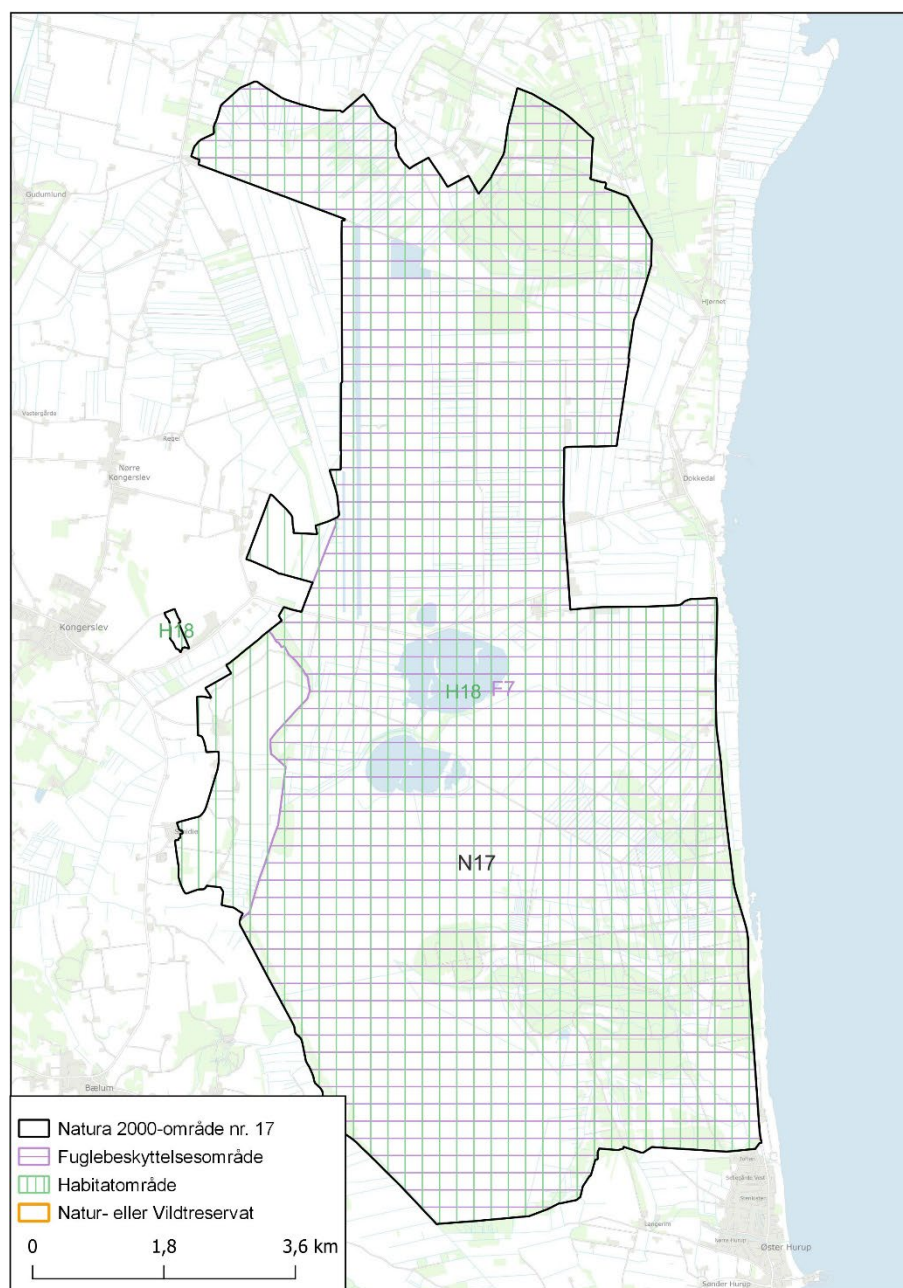
Ejerslev Røn vildtreservat inkluderer søterritoriet omkring Ejerslev Røn ud til 50 meter fra højeste daglige og er beskyttet mod landgang og sejlads i perioden 1. april - 31. august, dog er bi- og erhvervsfiskeri undtaget.

Det anbefales derfor at adgangsbegrænsningen i søterritoriet omkring Ejerslev Røn udvides til at gælde det omliggende vand i en afstand af 200 meter fra land, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Desuden bør færdselsforbuddet på Ejerslev Røn (inkl. søterritoriet omkring) forlænges, så det gælder hele året, samt omfatte fiskeriaktiviteter.

Udover at være de væsentligste hvilepladser i den indre Limfjord er Blinde Røn og Ejerslev Røn de altdominerende ynglepladser for hele populationen af spættet sæl i Limfjorden. Det er sandsynligt at den nuværende adgangsbegrænsning tillader betydelig forstyrrelse. Et udvidet adgangsforbud kan forhindre dette.

Natura 2000-område nr. 17 - Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov

Figur N17. Afgrænsning af Natura 2000-område N17. Området inkluderer habitatområde H18 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F7 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er hverken udlagt natur- eller vildtreservater i området, men størstedelen af området er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Aage V. Jensen Naturfond, der ejer store dele af Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov, har indført et privat jagtforbud i disse områder (Lars Malmberg, pers. medd.).

Fuglebeskyttelsesområde F7

Fuglebeskyttelsesområde F7 (Lille Vildmose) omfatter Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F7.

Tabel F7. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F7 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skarv (Y)	LC	Faldende	Faldende	Ikke relevant
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Sangsvane (Y)	VU	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Sædgås (T)	NT	Faldende	Stabil-stigende	Ikke relevant
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N17a, N17b) omtaler generelt områdets levesteder for de udpegede fuglearter som værende uforstyrrede eller moderat forstyrrede.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Kolonien af skarver ved Toftesø gik tilbage fra 3-4.000 par i 1996-2006 til 100-200 par i 2019-2022. Forstyrrelser har ikke bidraget til nedgangen i koloniens størrelse, idet der ikke er offentlig adgang til skarvernes yngleområde omkring søen.

Der har i de fleste år i perioden 2010-2021 været 3-25 par klyder og i et enkelt år 60 par klyder i den nordlige del af Lille Vildmose. På grund af adgangsbegrænsningerne bliver de ynglende klyder tilsyneladende ikke forstyrret.

Sangsvane yngler i tilknytning til gamle tørvegrave i Lille Vildmose og har vænnet sig til menneskelig færdsel (set ruge få meter fra vej, P. Clausen, pers.obs.).

Bestanden af trane har ifølge basisanalysen været stigende fra 1 par i 2005 til 8 par i 2019, hvilket sammen med områdets generelle adgangsforhold indikerer, at forstyrrelser ikke påvirker ynglebestanden. Tinksmed har ikke ynglet i området i en lang årrække, men levestedet er i god tilstand, og er ikke påvirket af forstyrrelser eller tilgroning.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der vurderes ikke at være behov for yderligere beskyttelsestiltag i området.

Trækfugle

Både sangsvane og sædgås fouragerer især på agerjorde i Lille Vildmose eller omegnen og flyver til natterast i de større søer i området. Her er jagtfred pga. den private fredning, hvorfor forstyrrelser ikke vurderes at være et problem.

Vurdering af beskyttelsesbehov

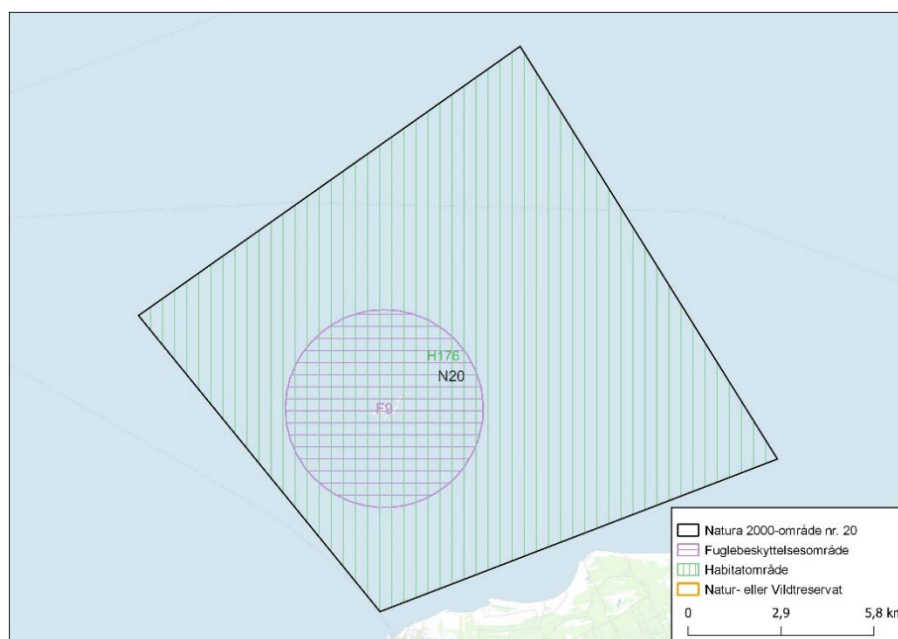
Ingen.

Habitatområde H18

Habitatområde H18 (Lille Vildmose, Tofte Skov og Høstemark Skov) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 20 - Havet omkring Nordre Rønner

Figur N20. Afgrænsning af Natura 2000-område N20. Området inkluderer habitatområde H176 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F9 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er hverken udlagt natur- eller vildtreservater eller foretaget andre fredninger i Natura 2000-området, men Læsø Kommune, der ejer Spirholm, den største ø i øgruppen, har indført forbud mod færdsel væk fra stien fra "havnen til fyrtårnet" i fuglenes yngletid, jf. friluftsguiden.dk.

Fuglebeskyttelsesområde F9

Fuglebeskyttelsesområde F9 (Nordre Rønner) udgør den centrale del af Natura 2000-området og omfatter Nordre Rønner og Borfeld samt omkringliggende havarealer. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F9.

Tabel F9. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F9 i 2022. Splitterne (ynglefugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende-fluktuerende	Usikkert

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N20a, N20b) omtaler især forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger under levestedsanalysen for fjordterne, at yngleområdet for denne er uforstyrret.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Fjordterne ynglede årligt på Nordre Rønner med op til 52 par gennem 1970'erne, 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne. Herefter mangler der oplysninger, men ved en optælling i 2010 registreredes 25 ynglepar. Ved besøg i tre af årene 2011-2015 blev arten ikke fundet ynglende på Nordre Rønner. Under NOVANA-tællingerne i 2017, 2019 og 2021 blev der registreret 10-20 par ynglende fjordterne. Desuden har hav- og splitterne også ynglet på Nordre Rønner i enkelte år. Havterne har senest ynglet med 88 og 10 par i hhv. 2010 og 2012, mens splitterne så vidt vides ikke har ynglet på Nordre Rønner siden 1990, hvor 120 par ynglede. Den menneskelige færdsel på Nordre Rønner har hidtil været begrænset, men som medlem af foreningen Nordre Rønners Venner er det muligt at besøge og overnatte på øgruppen både som enkeltperson og for grupper. I fuglenes yngletid henstilles der imidlertid til, at besøgende kun færdes på stien fra havnemolen og op til fyret samt omkring fyrboligerne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Overholdes de nuværende henstillinger om kun at færdes på øens sti er der ikke umiddelbart nogen væsentlig forstyrrelsestrussel i forhold til ynglefuglene. Det er imidlertid uvist, hvorvidt besøgende generelt færdes på de dele af øen, hvor der yngler terner. Det er derfor vanskeligt at vurdere, hvorvidt der er behov for beskyttelsestiltag.

Habitatområde H176

Habitatområde H176 (Havet omkring Nordre Rønner) er identisk med Natura 2000-område N20, og er udpeget for marsvin og de to sælarter (tabel H176).

Tabel H176. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H176, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin til status for Nordsø/Skagerrak- og Bælthavspopulationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Gråsæl	Ugunstig	Ugunstig	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Gunstig	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N20a, N20b) henvises til de anbefalinger, der er blevet givet af DCE (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de område specifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N20b) nævnes: "1. Tilstanden af levesteder for gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse. 2. Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte."

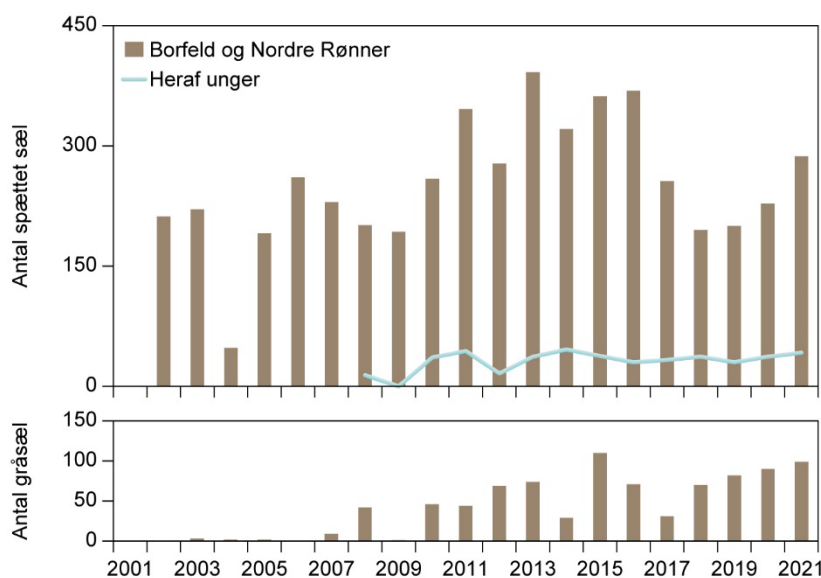
I habitatområde H176 findes både marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen og Bælthavs-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at være vigtig for marsvin med en høj tæthed om vinteren, og middel tæthed i sommerhalvåret (Sveegaard m.fl. 2018). Området

overvåges dog ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Nordre Rønner er ligeledes en vigtig lokalitet for populationen af spættet sæl i Kattegat. Omkring 200-400 individer fælder og yngler på Borfeld, der er et stenrev vest for Nordre Rønner (figur H176). Antallet af spættede sælunger født har været stabilt omkring 30 individer om året siden 2010.

Siden 2010 er antallet af gråsæler optalt på Nordre Rønner, steget fra 0 til over 100 individer i de fleste af årene siden 2015. Det er en af de få lokaliteter hvor gråsælerne yngler i Danmark og den yngleplads i Kattegat med størst aktivitet. Fra 2013 til 2021 er der registreret gråsælunger hvert andet år, med op til 2 unger i 2013 og 2017. Indtil vinteren 2021-2022 var der kun overvågning i Østersø-populations yngleperiode (februar-marts), men i januar 2022 blev der også registreret en gråsælunge i Nordsø-populationens ynglesæson, hvilket indikerer at gråsæler fra begge populationer yngler her. Stigningen af gråsæler skyldes indvandring fra både Nordsø- og Østersø-populationen til Danmark, givetvis pga. bedre fourageringsmuligheder i de danske farvande eller pladsmangel på deres foretrukne lokaliteter i andre lande.

Figur H176. Højeste årlige observerede antal spættet sæl (øverst) og gråsæl (nederst) ved Borfeld og Nordre Rønner ved NOVANA-overvågningen i marts, juni og august 2002-2021. På den øverste figur viser linjen højeste årlige antal observeret spættet sælunger ved overvågningen i juni 2008-2021.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for både marsvin og sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, i det deres fødegrundlag kan blive reduceret.

I Natura 2000-område N176 blev der i 2017 indført fiskeriregulering med bundslæbende redskaber ved rev og sandbanker, og i 2018 blev alle fiskeriaktiviteter forbudt ved boblerev i området. Fiskeri med ikke-bundslæbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt i de resterende områder. Særligt i garn- og ruseredskaber er der risiko for bifangst af havpattedyr, dette gælder året rundt for marsvin og for sælerne især når de

har unger. Begrænsninger i disse fiskerier bør derfor overvejes som muligt reguleringsmiddel.

Sejladsforstyrrelser (jolle, kajak, fiskeri) i nærheden af Borfeld har størst effekt på spættet sæl og gråsæl i yngle- og fældeperioden, hvorimod al motoriseret sejlads kan påvirke marsvin året rundt. Der er meget stor aktivitet på havet omkring Borfeld, hvor der bl.a. er en sælsafari-turbåd der sejler op til 6 gange dagligt. Siden 2004 har det årlige antal ture været støt stigende, med op til 91 planlagte ture fra juni-september i 2022. Da der ingen adgangs begrænsninger gælder for sejlads, sejles der ind til 40 meter fra revene. Der er også en anbefalet kajakrute på hjemmesiden udinaturen.dk, der runder Borfeld (se kort i afsnittet om Natura 2000-område nr. 263 sidst i rapporten).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der gælder et adgangsforbud i fuglenes yngletid på Nordre Rønner i perioden 15. april – 31. juli, men Borfeld, hvor sælerne ligger på land, er ikke omfattet af nogen adgangs begrænsninger.

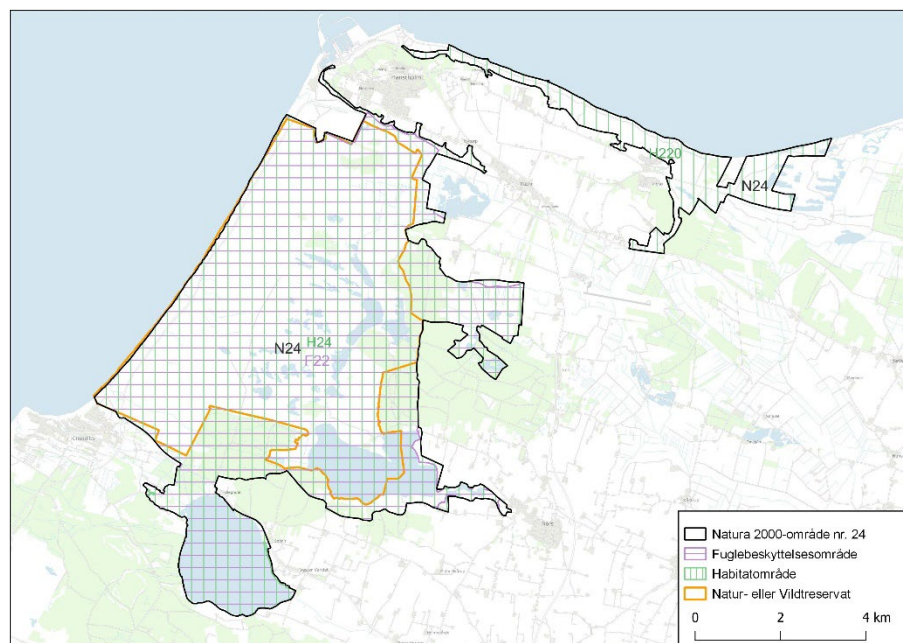
Borfeld

Borfeld er en vigtig lokalitet for spættet sæl, og en af de vigtigste lokaliteter for de få ynglende gråsæler i Danmark. Med forekomst af begge arter og gråsæler fra både Nordsø- og Østersø-populationerne strækker fælde- og yngleperioder sig over store dele af året.

For at beskytte både spættet sæl og gråsæl i deres yngle- og fældeperioder vil det kræve, at der etableres et sælreservat på Borfeld med adgangsforbud, der gælder hele året, således at både spættet sæl og gråsæl er beskyttede i deres yngle- og fældeperioder. Et sælreservat ville således tilgodese områdets retningslinje om, at tilstanden af levesteder for gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse. Adgangs begrænsningen bør, for at forhindre sejlads helt hen til stenrevne og evt. opankring ved disse, inkludere et søterritorium i havet omkring reservatet i en afstand på 500 meter fra land, der sikrer at sælerne ikke forstyrres, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 24 - Hanstholm Reservatet, Hanstholm Knuden, Nors Sø og Vandet Sø

Figur N24. Afgrænsning af Natura 2000-område N24. Området inkluderer habitatområderne H24 og H220 (lodret grøn skravering) samt fuglebeskyttelsesområde F22 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af det Hanstholm vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt og færdsel i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

I den centrale del af reservatet er der forbud mod færdsel hele året. I andre dele af reservatet er der forbud mod færdsel 1. april – 15. juli samt regulering af kørsel med motorkøretøjer. Der er forbud mod jagt hele året i Hanstholm vildtreservat.

Fuglebeskyttelsesområde F22

Fuglebeskyttelsesområde F22 (Hanstholm Reservatet) omfatter Hanstholm vildtreservat, nogle omkringliggende heder og klitplantager samt Nors Sø og Vandet Sø. Sidstnævnte sø blev medtaget i fuglebeskyttelsesområdet ved en udvidelse af dette i 2018. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F22.

Tabel F22. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F22 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sædgås (T)	NT	Faldende	Usikker	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Implementeret
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil-stigende	Implementeret
Hjejle (Y)	CR	Faldende	Forsvundet	Implementeret
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stabil-stigende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N24a, N24b) nævner ingen forstyrrelsestrusler for trane, hjejle og tinksmed, men det vurderes, at der ikke er væsentlige, aktuelle trusler for arternes ynglefremkomst.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Både tinksmed og trane yngler i områder, der er omfattet af et færdselsforbud, og det må derfor antages, at der ingen forstyrrelsestrusler er for arterne. Det understøttes af levestedskortlægningen, som beskriver en meget lav menneskelig forstyrrelse i området (Miljøstyrelsen 2021, N24b). Hjejle har ikke ynglet i området i 15 år, endside med sikkerhed i Danmark siden 2013 (Holm m.fl. 2021), og må formodes at være forsvundet som dansk ynglefugl.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det formodes, at forstyrrelsesniveauet er lavt, hvorfor det antages, at der ikke er behov for yderligere beskyttelse af områdets ynglefugle.

Trækfugle

Bestandsudviklingen for de to gåsearter i dette område er ikke kendt i detaljer, fordi de fleste gennemførte tællinger er fra midvinter og næppe dækkende for arternes forekomst i området (Clausen m.fl. 2019).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Umiddelbart vurderes det at både kortnæbbet gås og sædgås har gode muligheder for at udnytte store dele af området uforstyrret pga. Hanstholmreservatet, der rummer muligheder for at sædgæssene kan fouragere i området og at begge arter kan overnatte på søerne, der er omfattet af reservatet.

Habitatområde H24

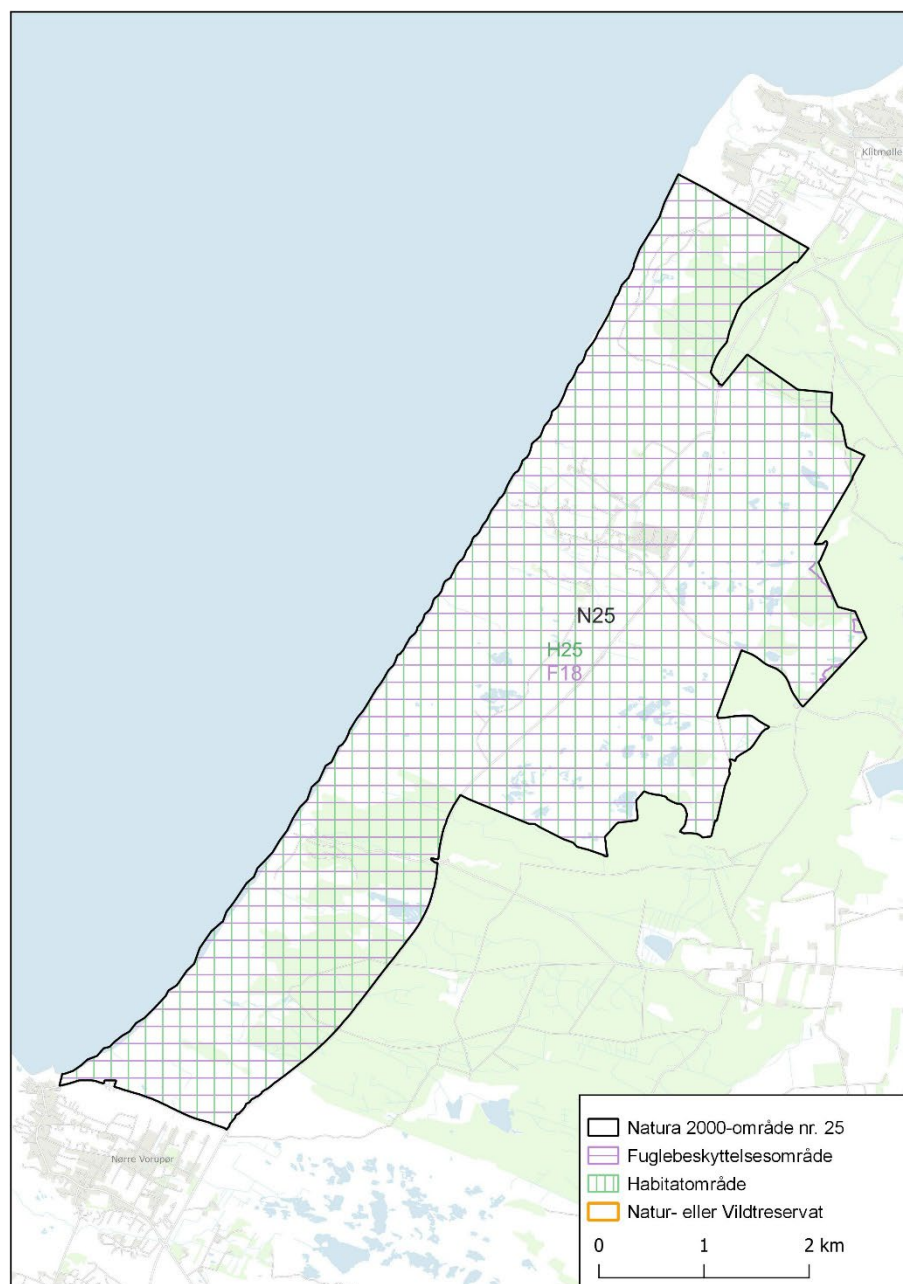
Habitatområde H24 (Hanstholm Reservatet, Nors Sø og Vandet Sø) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H220

Habitatområde H220 (Hanstholmknuden) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 25 - Vangså Hede

Figur N25. Afgrænsning af Natura 2000-område N25. Området inkluderer habitatområde H25 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F18 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men en større del af Vangså Hede er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F18

Fuglebeskyttelsesområde F18 (Vangså Hede) omfatter heder og hedemoser syd for Klitmøller samt den yderste del af Tvorup Klitplantage. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F18.

Tabel F18. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F18 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Hjejle (Y)	CR	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stigende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

For trane og hjejle vurderes det i basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N25b), at der ikke er væsentlige, aktuelle trusler for arternes ynglefremkomst. For tinksmed vurderes det, at en trussel for arten kan være tilgroning af de næringsfattige heder.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Vestkyststiens vandrerute og den tilsvarende cykelrute, national cykelrute nr. 1, går gennem området. Derudover er der ikke anlagt afmærkede vandreruter i området. Der er ikke planer om at udbygge friluftaktiviteterne i området, da det er forholdsvis sårbart overfor rekreativ benyttelse.

Ynglebestanden af trane har været i fremgang i fuglebeskyttelsesområde F18 og afspejler hermed den generelle fremgang for arten på landsplan. Tinksmed har i overvågningsperioden 2004-2019 ligeledes været i fremgang, og arten yngler nu med spredte par i hele den østlige del af området. Det formodes, at disse bestande fremover vil være stabile eller stigende, og at der ikke er nogle forstyrrelsestrusler, medmindre der sker en øgning af fx færdslen i området. Hjejle er forsvundet fra området, men det skyldes næppe forstyrrelser.

Vurdering af beskyttelsesbehov

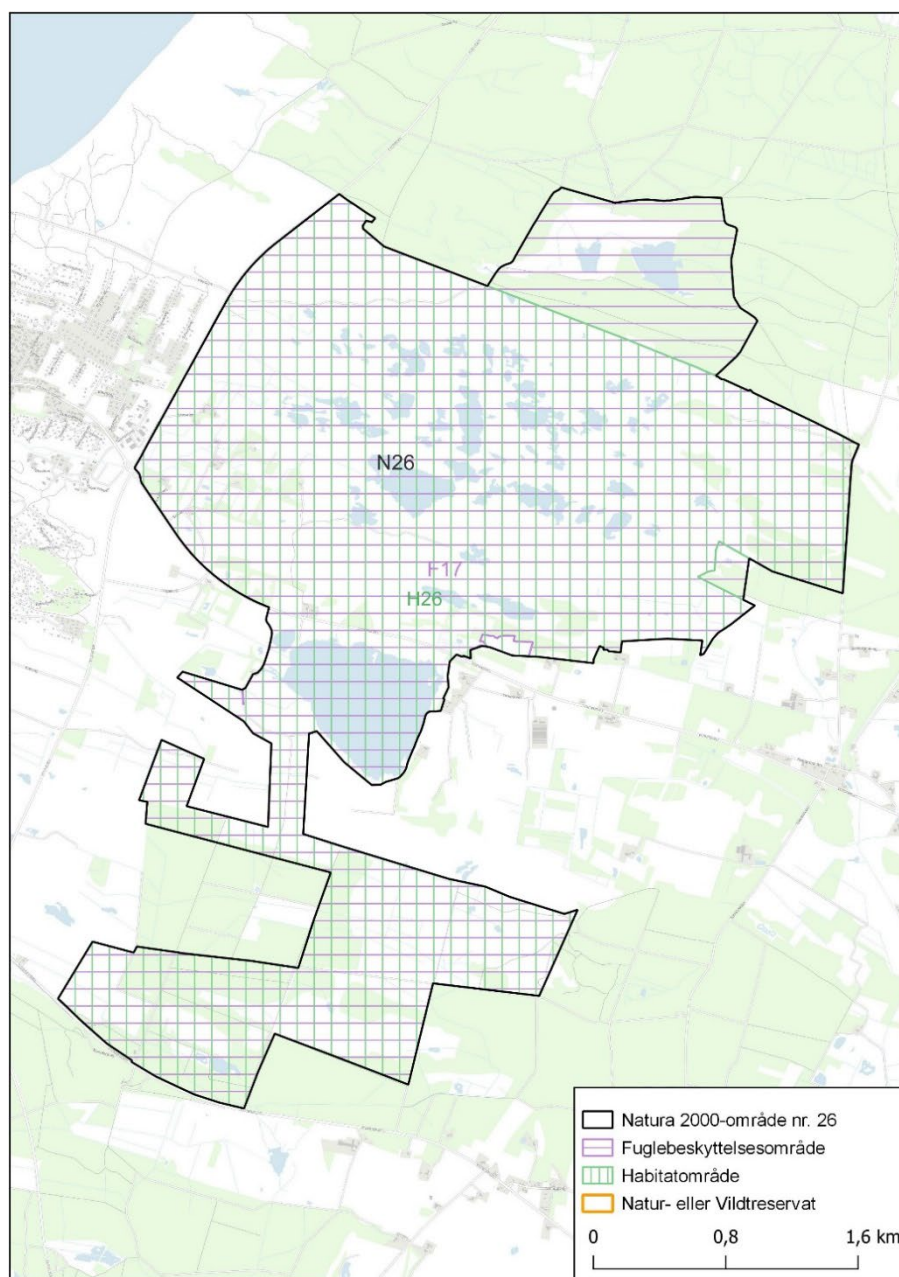
Det formodes, at forstyrrelsesniveauet er lavt, hvorfor det antages, at der ikke er behov for yderligere beskyttelse af områdets ynglefugle.

Habitatområde H25

Habitatområde H25 (Vangså Hede) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 26 - Ålvand Klithede og Førby Sø

Figur N26. Afgrænsning af Natura 2000-område N26. Området inkluderer habitatområde H26 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F17 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men hovedparten af den del af området, der ligger nord for Førby Sø, er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, men ifølge Naturstyrelsen (2014) er det på 550 ha af Ålvand Klithede forbudt at færdes i perioden 1. april til 15. juli af hensyn til de ynglende fugle.

Fuglebeskyttelsesområde F17

Fuglebeskyttelsesområde F17 (Ålvand Klithede og Førby Sø) omfatter søer, klitheder og -moser øst for Nørre Vorupør. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F17.

Tabel F17. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F17 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Sædgås (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2. # Der er ikke formelt etableret et reservat i området vha. en bekendtgørelse, men et færdselsforbud har samme virkning, så længe det opretholdes.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Usikkert
Grågås (T)	LC	Stabil	Usikker	Usikkert
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret [#]
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret [#]

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N26a, N26b) nævner ingen forstyrrelsestrusler for trane og tinksmed, men det vurderes, at der ikke er væsentlige, aktuelle trusler for arternes yngleforekomst.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Både tinksmed og trane yngler i områder, der er omfattet af et færdselsforbud (Naturstyrelsen 2014), og det må derfor antages, at der ingen forstyrrelsestrusler er for arterne. Det understøttes af levestedskortlægningen, som beskriver en meget lav menneskelig forstyrrelse i området (Miljøstyrelsen 2021, N26b).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Ingen yderligere beskyttelse vurderes at være påkrævet.

Trækfugle

Bestandsudviklingen for de to gåsearter i dette område er ikke kendt i detaljer, fordi de fleste gennemførte tællinger er fra midvinter og enkelte fra september og derfor næppe dækkende for arternes forekomst i området (Clausen m.fl. 2019).

Vurdering af beskyttelsesbehov

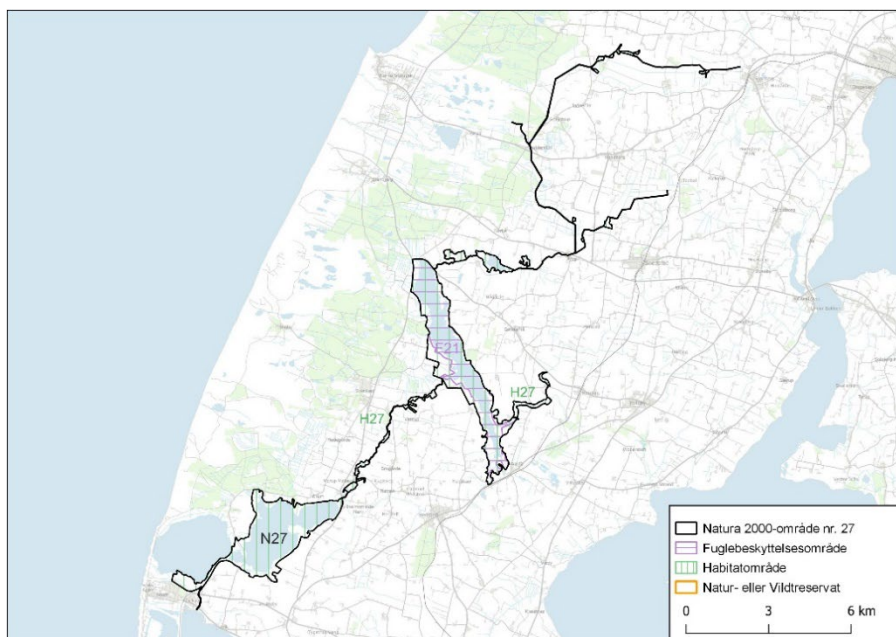
DCE har ikke kendskab til ejerforholdene i Ålvand Klithede og Førby Sø-området, herunder om der udøves jagt af betydning. Da datagrundlaget for reelt at vurdere arternes forekomst i området er begrænset, er det mere relevant at undersøge forholdene i området – før end der tages stilling til en eventuel etablering af et reservat i dette.

Habitatområde H26

Habitatområde H26 (Ålvand Klithede og Førby Sø) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 27 - Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø

Figur N27. Afgrænsning af Natura 2000-område N26. Området inkluderer habitatområde H27 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F21 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, og ingen eller ganske små dele af området er fredet.

Fuglebeskyttelsesområde F21

Fuglebeskyttelsesområde F21 (Ove Sø) omfatter Ove Sø og dennes umiddelbare omgivelser. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F21.

Tabel F21. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F21 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Sædgås (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Usikker	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Usikkert

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N27a, N27b) omtaler ikke forstyrrelser af fugle.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Områdets bestand af sangsvane og kortnæbbet gås er hidtil primært optalt i forbindelse med midvintertællinger, hvor især sidstnævnte art ikke nødvendigvis forekommer i størst antal. Sangsvane benytter formentligt især søen til overnatning og da mange af NOVANA-programmets midvintertællinger foretages i dagtimerne, når fuglene fouragerer på agerjorde i omegnen i Thy, er de foreliggende tal næppe repræsentative for artens reelle forekomst. Kortnæbbet gås blev optaget på udpegningsgrundlaget i 2022 og er derfor ikke hidtil overvåget i forbindelse med de mere målrettede tællinger af denne art i marts og november. Status for de to arter er derfor usikker i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

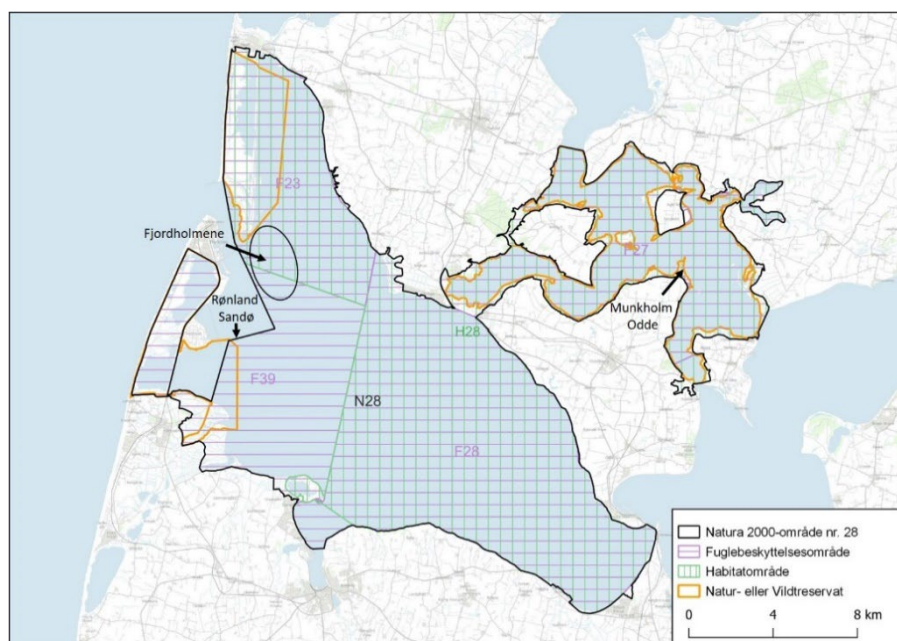
DCE har ikke kendskab til ejerforholdene i og omkring Ovesø, herunder om der udøves jagt af betydning. Da datagrundlaget for reelt at vurdere arternes forekomst i området er begrænset, er det mere relevant at undersøge forholdene i området – førend der tages stilling til en eventuel etablering af et reservat i dette.

Habitatområde H27

Habitatområde H27 (Hvidbjerg Å, Ove Sø og Ørum Sø) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse

Natura 2000-område nr. 28 – Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø

Figur N28. Afgrænsning af Natura 2000-område N28. Området inkluderer habitatområde H28 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F23, F27, F28 og F39 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af tre natur- og vildtreservater, henholdsvis ved Agger Tange og Harbøre Tange, samt i området omkring Agerø og Skibsted Fjord. Fjordholmene, Rønland Sandø og Munkholm Odde, der er de betydende lokaliteter for sæler i området, er fremhævet.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

De tre natur- og vildtreservater i området regulerer både færdsel, jagt og sejlad. Der er færdselsforbud året rundt i hele lagunen på Agger Tange, i den sydlige halvdel af Thyborøn Fjord og hele Harbøre Fjord på Harbøre Tange. På størstedelen af engarealerne på de to tanger og på Rønland Sandø er der færdselsforbud "i yngletiden", men i forskellige perioder fra sted til sted. Ved Agerø er færdsel forbudt på Stenklipperne og Holmene vest for Agerø og i en zone ud til 50 meter fra disse. Jagt er generelt forbudt i alle tre laguner på Agger og Harbøre Tanger, i en stor del af Krik Vig ved Agger Tange, i den del af Nissum Bredning, der ligger syd for Rønland og øst for Harbøre Fjord, i Dover Kiil ved Doverodde samt i et større område vest, nord og øst for Agerø. I andre dele af de tre reservater er der regulering af jagt i nogle måneder, mens jagt er tilladt i andre. Der er forbud mod motorbådsjagt i hele reservatet ved Agerø (Miljøministeriet 2017).

Færdsel er kun i begrænset omfang reguleret i de områder, der hyppigst udnyttes af sæler indenfor Natura 2000-området. Ved Agger Tange er den nordligste del af Fjordholmene (Langholm) omfattet af helårige forbud mod brætsejlads og sejlads med mere end 8 knob. Ved Harbøre Tange er der forbud mod færdsel på selve Rønland Sandø inklusive en zone ud til 50 meter afstand fra øen fra 16. april til 15. juli, forbud mod brætsejlads i omegnen af øen fra 1. oktober til 29. februar og forbud mod sejlads med mere end 8 knob hele året. På Munkholm Odde syd for Agerø er der færdselsforbud fra 1. april til 1. juli i henhold til en fredning af området (fredningsnævnskendelse af 31. marts 1978). Der er flere andre fredninger i tilknytning til Natura 2000-området, men DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F23, F27, F28, F39

De fire fuglebeskyttelsesområder F23 (Agger Tange), F27 (Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme), F28 (Nissum Bredning) og F39 (Harboøre Tange) udgør, bortset fra et område ved Rønland på østsiden af Harboøre Tange, en samlet helhed i den vestlige Limfjord. Områderne omfatter brakke søer, rørsumpe, strandenge og kystnære fjordområder. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel N28.

Tabel N28. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlagene for de fire fuglebeskyttelsesområder F23, F27, F28 og F39, hvor et x i kolonnen med F-nr. angiver, at arten er udpeget for området. En række arter indgik i udpegningsgrundlagene for områderne fra 2013, men forventes udtaget af disse. Det drejer sig om mosehornugle (ynglefugl) og lille kobbersnepe (trækfugl) i F23, hvinand (trækfugl) i F28, mosehornugle og hvidbrystet præstekrave (ynglefugle) samt bramgås (trækfugl) i F39. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Fuglebeskyttelses- område				Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		F23	F27	F28	F39	National	Lokal	
Skestork (T)	NA	x				Stigende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Pibesvane (T)	LC	x				Stabil-fluktuerende	Fluktuerende	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC		x		x	Stabil-fluktuerende	Faldende	Implementeret
Grågås (T)	LC	x				Stabil	Stabil	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	x	x		x	Stigende	Stabil	Implementeret
Pibeand (T)	LC	x				Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Krikand (T)	LC	x				Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Spidsand (T)	LC	x				Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Taffeland (T)	NT	x				Faldende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hvinand (T)	LC		x			Stabil	Stabil	Implementeret
Toppet skallesluger (T)	LC		x	x		Stabil	Fluktuerende	Bør overvejes
Klyde (T)	NA	x				Stabil?	Fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	x	x		x	Usikker	Stabil-stigende	Bør overvejes
Hjejle (T)	LC	x	x			Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Hjejle (Y)	CR	x				Faldende	Forsvundet	Implementeret
Almindelig ryle (Y)	EN	x			x	Faldende	Faldende	Implementeret
Brushane (Y)	EN	x			x	Stabil	Stabil-faldende	Implementeret
Splitterne (Y)	LC	x				Faldende	Ustabil-fluktuerende	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	x			x	Stabil-stigende	Stigende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	x	x		x	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	x			x	Stabil	Stigende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N28a, N28b) omtaler mest forstyrrelser af fugle i generelle termer, og nævner dem ikke i trusselsafsnittet, hvor kun fiskeri og bifangst angives som en trussel.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Den nye Krik Sandø i fuglebeskyttelsesområde F23 har i 2021 og 2022 huset Danmarks største koloni af splitterne (2.000-3.000 par). Fjordterne yngede ikke mellem 2010 og 2015, men i 2017-2021 var der 12-107 par. Især i 2019-2021

var der stor fremgang efter at Krik Sandø var færdigetableret d. 1. april 2019. I 2010-2021 ynglede havterne med 10-296 par i fuglebeskyttelsesområdet med flest par efter dannelsen af Krik Sandø, hvor der i 2020 blev registreret 275 ynglepar. Dværgterne udviste samme mønster, idet denne art ynglede med 1-43 par i perioden 2010-2021, men med en klar forøgelse af antallet efter etableringen af Krik Sandø. Således var ynglebestanden alene på Krik Sandø 31-32 par i år 2020 og 41 par i år 2021. På Agger Tange ynglede klyde med 17-235 par (middeltal 136 par) i perioden 2010-2021. I 2021 var hele ynglebestanden på 160 par lokaliseret på Krik Sandø.

I fuglebeskyttelsesområde F27 (Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm og Katholm Odde, Lindholm og Rotholme) var der 6-27 par havterne i 2010-2021 (dog 0 par i 2021) og 9-31 par klyder i de år, hvor datagrundlaget var tilstrækkeligt.

I fuglebeskyttelsesområde F39 (Harboøre Tange, Plet Enge og Gjeller Sø) ynglede der 35-243 par splitterter i flere af årene mellem 2015 og 2020 (de ynglede på de nyetablerede øer i lagunerne på Harboøre Tange). Desuden ynglede der 1-5 par fjordterner i nogle af årene i 2010-2021, men i 2019 ynglede der 37 par, heraf de 36 par på de nye øer i lagunerne på Harboøre Tange. I samme periode var der 1-42 par ynglende havterne, 0-4 par dværgterne og 28-229 par klyder.

Forstyrrelser påvirker næppe almindelig ryle, brushane og hjejle negativt i området, idet disse arter alle yngler på de to Limfjordstanger inden for områder, hvor der er færdselsforbud i yngletiden.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Siden Krik Sandø blev etableret i foråret 2019 har øen udgjort det absolut vigtigste yngleområde for klyder og terner i fuglebeskyttelsesområdet. Øen er beliggende inden for vildtreservatet, men der er i øjeblikket ikke forbud mod færdsel. Det er yderst relevant at lade øen indgå i områderne omfattet af færdselsforbud i yngletiden. Da øen også er en meget benyttet rasteplads for bl.a. terner og vadefugle uden for yngletiden, vil det være relevant også at sikre rastende fugle mod forstyrrelser i sensommeren og om efteråret. Et forbud mod færdsel bør omfatte en mindst 100 meter bred zone omkring øen, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Blandt øvrige yngleområder er de vigtigste i øjeblikket beskyttet mod forstyrrelser fra færdsel i yngletiden. Det bør imidlertid overvejes, om der kan sikres en bedre beskyttelse af dværgterne samt eventuelt de mindre lokaliteter, som i visse år benyttes af havterne og fjordterne, og som er beliggende uden for den del af området, hvor der er adgangsforbud i yngletiden. Det bør således overvejes at lade den vestlige del af sydspidsen af Agger Tange indgå i reservatet. Behovet for beskyttelse mod færdsel i disse områder er aftaget noget efter at Krik Sandø er blevet etableret.

For almindelig ryle, brushane og hjejle formodes det, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed og prædation, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i arternes reducerede forekomst på tangerne samt deres forsvinden fra andre dele af Natura 2000-området.

Trækfugle

For trækfuglene gælder generelt, at de er godt tilgodeset med det eksisterende reservatnetværk i området, som sikrer dem en mangfoldighed af steder, hvor de har fred til fouragering og/eller rast. Dette understreges af, at de særligt forstyrrelsesfølsomme arter som gæs og svømmeænder ses i størst antal, hvor der er jagtfred i de tre reservater ved Harboøre og Agger Tanger samt Agerø (Clausen m.fl. 2014).

For hvinand og toppet skallesluger i vinterhalvåret vurderes det, at de formentlig er tilstrækkeligt tilgodeset over for forstyrrelser af den eksisterende udlægning af reservater samt af det forbud mod motorbådsjagt, der omfatter hele fjorddelen af F27 (Miljøministeriet 2017).

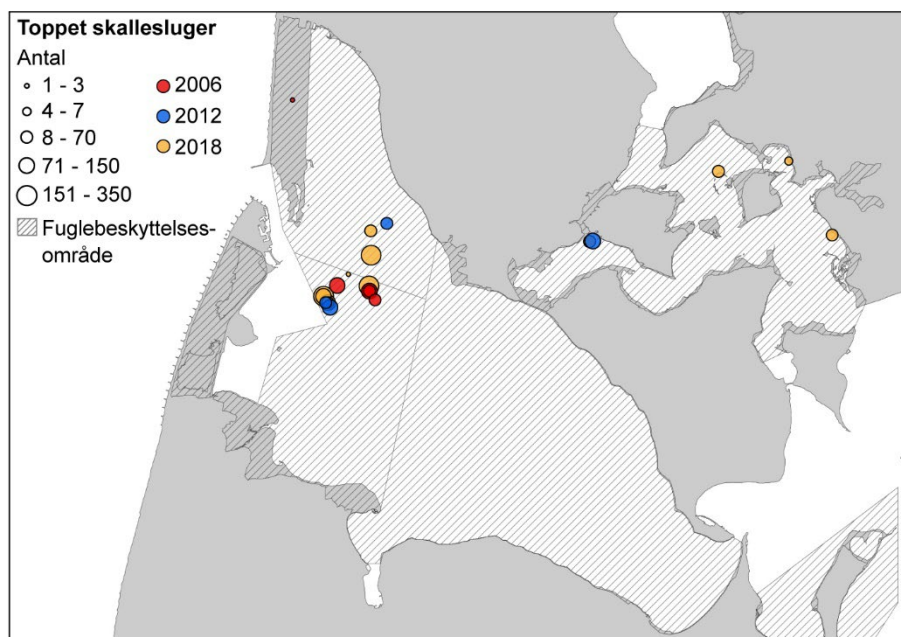
Andre udpegede og ikke-jagtbare trækfuglearter som skestork, klyde, pibe-svane og hjejle ses hyppigst i tilknytning til lagunerne på tangerne, hvor der er generelle færdselsforbud, hvorfor det vurderes, at forstyrrelsen af disse arter ligeledes er begrænset.

Problemstillingen om forstyrrelser og fældende toppede skalleslugere i Limfjorden, der er omtalt ovenfor under område 16, er også relevant i Nissum Bredning, der i dag er et af landets vigtigste fældeområder for arten (Holm m.fl. 2021).

Ved de seneste tre landsdækkende fældefugletællinger blev der talt henholdsvis 538 fugle fra fly i 2006, 106 i 2012 og 1.093 i 2018 (figur F27). Det er dog en art, der er svær registrere fra fly. Det gælder særligt i fældeperioden, hvor flokke ikke flyver op og man skal flyve tæt på dem, for at opdage dem. Den 21. august 2006 blev der endvidere ved en tælling fra land registreret en flok med 1.350 fældende fugle på grundene øst for Sælhundeholm Løb, hvor det dog ikke kunne afgøres om de lå inden- eller udenfor fuglebeskyttelsesområderne. Ud fra analyse af digitale orthofotos blev den samlede fældebestand i Nissum Bredning ved tre fotograferinger i juli-august 2016 estimeret til mellem 1.456 og 2.570 fugle (Petersen m.fl. 2016). Alle de registrerede antal fra denne dækning overstiger det aktuelle internationale 1 %-bestandskriterie for arten på 1.300 fugle (Wetlands International 2022).

De fældende fugle ligger typisk i de sydøstlige dele af fuglebeskyttelsesområde nr. 23, eller i de dele af fuglebeskyttelsesområderne nr. 28 og 39, der støder op til dette, hvilket betyder at de tre områder bedst kan betragtes som et samlet fældeområde for toppet skallesluger.

Figur N28. Fordelinger af toppet skallesluger talt i Nissum Bredning i forbindelse med fældefugletællinger i somrene 2006 (rød), 2012 (blå) og 2018 (gul). Data fra Pihl m.fl. (2013, 2015) og Holm m.fl. (2021).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Den samlede danske bestand af fældende toppet skallesluger var på ca. 12.000 fugle i 1966-72, hvoraf alene 8.000 fandtes i Limfjorden (Joensen 1973). I 2018 var den nationale fældebestand på under 3.000 fugle, hvoraf de største forekomster blev fundet i Nissum Bredning (Holm m.fl. 2021). Da det ikke kan udelukkes at den generelle tilbagegang for fældebestandene af dykænder i de danske farvande især kan skyldes øget rekreativ sejladsaktivitet (Laursen m.fl. 1997), anbefales det generelt at sikre de tilbageværende bestande bedre ved udlægning af større sejladsfrie områder i sommerperioden i relevante dele af Natura 2000-områderne (Clausen m.fl. 2023)

I Nissum Bredning ses de fældende fugle oftest i andre områder end de dele af området, hvor der i dag er udlagt reservater. Bekendtgørelserne regulerer i øvrigt kun sejlads i begrænset omfang. Det foreslås derfor at udvide reservatet på Agger Tange mod syd og at udlægge sejladsforbud i et større område omkring Fjordgrundene i artens fældeperiode fra midten af juni til slutningen af september, jf. de generelle anbefalinger i forhold til fældende dykænder (Clausen m.fl. 2023).

Da den primære og sømærkemarkerede sejlroute går syd om grundene, findes der alternative ruter, også for rekreativ sejlads i området. En sejladsrestriktion i dette område vil i øvrigt være sammenfaldende med de anbefalinger i relation til sæler, der gives nedenfor.

Habitatområde H28

Habitatområde H28 (Agger Tange, Nissum Bredning, Skibsted Fjord og Agerø) er betydeligt mindre end Natura 2000-område N28, fordi fuglebeskyttelsesområde F39 ved Harboøre Tange ikke indgår i dette. Området er udpeget for de to sælarter (tabel H28).

Tabel H28. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H28, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Gråsæl	Ugunstig	Bestanden er i fremgang	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Bestanden er stabil	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N28a, N28b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den forrige Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de områdespecifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N20b) nævnes: "Tilstanden af levesteder for gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse."

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

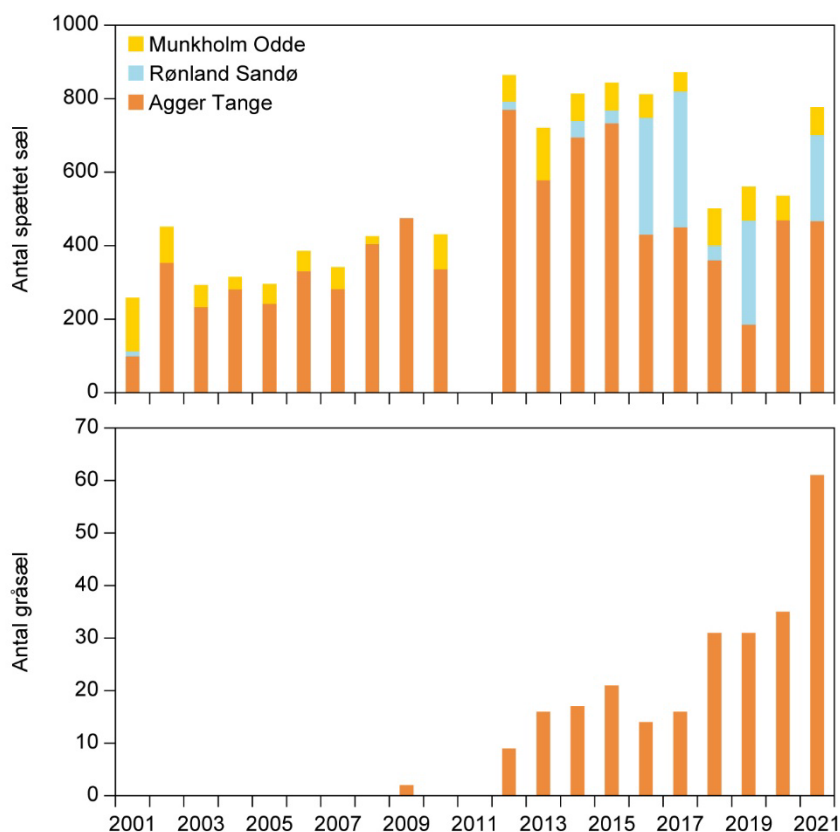
Spættede sæler forekommer hele året i hele den marine del af habitatområde H28 samt på hvilepladserne på Fjordholmene ved Agger Tange, Munkholm Odde og Rønland Sandø (se kortet på figur N28 øverst i dette Natura 2000-område).

I yngle-og fældeperioden findes et forholdsvist stabilt antal på 400-800 sæler ved Agger Tange og godt 50-100 individer på Munkholm Odde (figur H28). Der tælles årligt mellem 4-17 unger på Agger Tange, og i 2017, 2019 og 2021 har der været 1-5 unger på Munkholm Odde under optællingerne i 2016-2021.

Fra 2002-2010 blev der ikke observeret nogen sæler ved Rønland Sandø under de årlige tællinger i august. Siden 2014 har antallet varieret fra 22 sæler i 2014 til 370 i 2017.

I 1998 blev den første gråsæl i Limfjorden registreret på Rønland Sandø (Lemvig Kommune 2008) siden artens udryddelse i Danmark for ca. 100 år siden. I 2009 og 2012 blev der talt henholdsvis 2 og 9 gråsæler på Fjordholmene. Siden 2012 er der årligt observeret 16-35 gråsæler på Fjordholmene i juni/august, med helt op til 61 individer i 2021. Enkelte gråsæler anvender også Rønland Sandø som hvileplads.

Figur H28. Højeste årlige observerede antal spættet sæl (øverst) og gråsæl (nederst) ved overvågningen i juni, august, december 2001-2021 for Fjordholmene ved Agger Tange, Rønland Sandø og Munkholm Odde. Sælerne blev ikke optalt i Limfjorden i 2011.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, idet deres fødegrundlag kan blive reduceret.

I Natura 2000-område N28 er fiskeri med bundsløbende redskaber ved rev og boblerev blevet forbudt fra 2018. Fiskeri med ikke-bundsløbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt.

Fiskeri tæt ved yngle- og fældepladser vurderes desuden at være lige så forstyrrende som øvrig sejlads. Et udvidet adgangsforbud og en afstand, der ikke forstyrrer sælerne omkring deres hvilepladser, gældende for hele året, vil beskytte sælerne i yngle- og fældeperioden. For at opnå denne beskyttelse bør bi- og erhvervsfiskeri underlægges de samme bestemmelser som anden færdsel, og derfor ikke undtages for forbud mod færdsel på det fredede søterritorie.

Forholdene beskrevet i Therkildsen m.fl. (2013) er fortsat gældende, og her opdateret til gældende anbefalinger fremsat af Clausen m.fl. (2023).

Fjordholmene og Rønland Sandø udgør de eneste tilgængelige hvilepladser for sæler i Nordsøen i over 100 km omkreds og er derfor fundamentale for deres udbredelse i denne del af Nordsøen.

Fjordholmene ved Agger Tange

Fjordholmene er et meget dynamisk og foranderligt landskab bestående af sandbanker, med enkelte næsten altid blotlagte sandøer, som benyttes af sælerne. Den nordligste af de tre øer ligger inden for Agger Tange vildtreservat, med et forbud mod brætsejlads og en generel hastighedsbegrænsning på 8 knob.

De to andre Fjordholme sandbanker er ikke beskyttede af noget reservat. Det fredede område bør derfor udvides, så de resterende sandbanker er inkluderet.

Rønland Sandø

Rønland Sandø er en mindre ø beliggende øst for Harboøre Tange. Færdsel på selve Rønland Sandø er forbudt fra 16. april til 15. juli. I farvandet omkring Rønland Sandø er brætsejlads forbudt i perioden 1. oktober til 29. februar og der gælder en hastighedsbegrænsning på 8 knob.

Stigningen i forekomsten af begge sælarter på Rønland Sandø giver anledning til, at forbuddet bør forlænges til hele året, således at både spættet sæl og gråsæl er beskyttede i deres yngle- og fældeperioder. Det bør også indbefatte det omkringliggende søterritorium i en afstand af 200 meter fra land, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

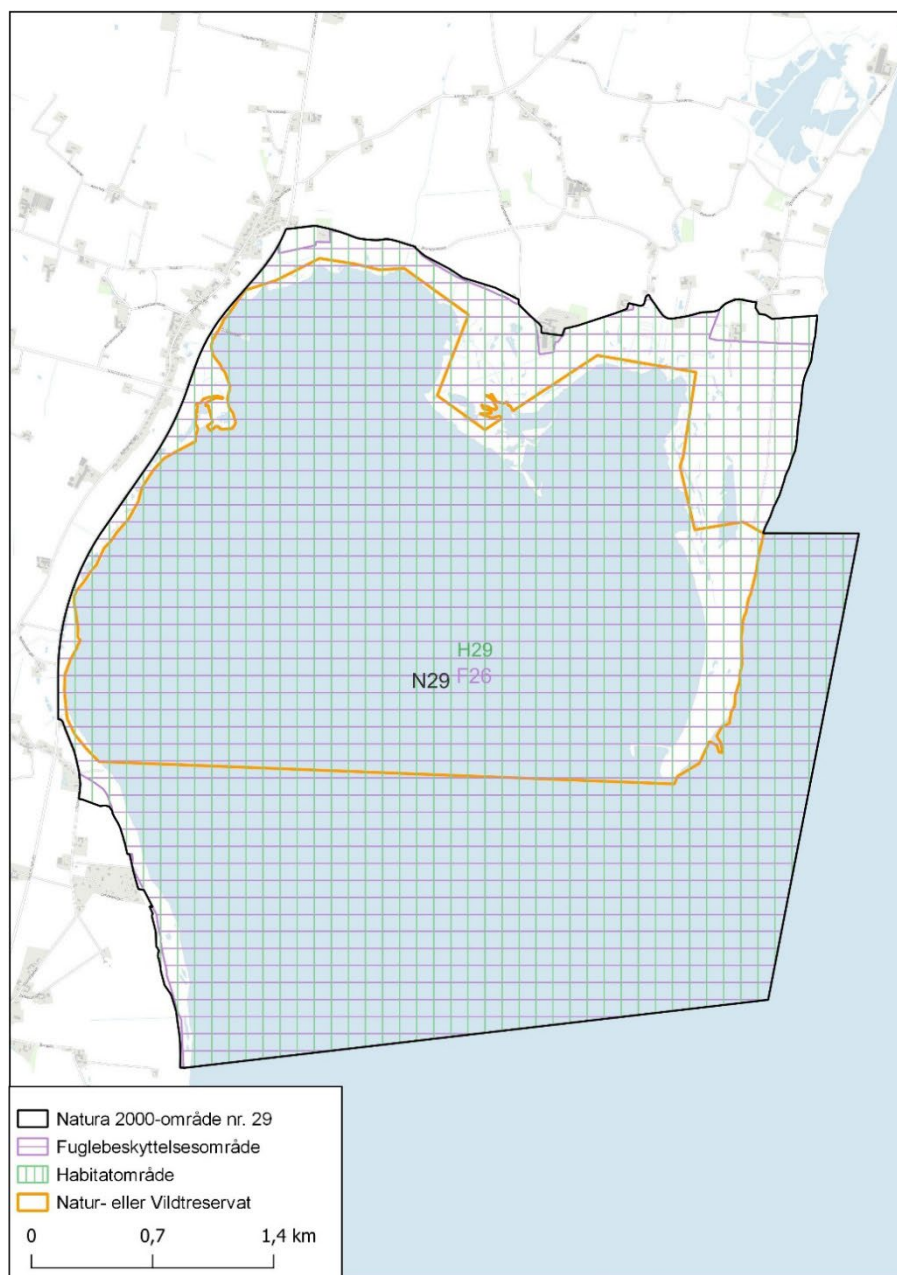
Munkholm Odde

Vandområdet omkring Munkholm Odde er dækket af fredningen af farvandet omkring Agerø og Skibsted Fjord. Hele vandområdet er vildtreservat, hvor sejlads med hovercrafts, vandscooter, jetski, katamaranfærger o.l. samt start og landing med luftfartøjer er forbudt. Der gælder en hastighedsbegrænsning for motordrevet sejlads med større hastighed på 12 knob (dog ikke i det afmærkede sejlløb).

Selve Munkholm Odde (og Katholm Odde) er fredet med færdselsforbud i perioden fra 1. april til 30. juni. Adgangsbegrænsningen på selve Munkholm Odde bør forlænges indtil 30. september, hvor spættet sæls fældeperiode er afsluttet, og bør gælde det omliggende søterritorium i en afstand af 200 meter fra land, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 29 - Dråby Vig

Figur N29. Afgrænsning af Natura 2000-område N29. Området inkluderer habitat-område H29 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F26 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Dråby Vig vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlad i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er forbud mod jagt på de dele af Dråby Vig, der ligger i den nordligste del af reservatet samt på strandene på Rejholm og Buksør Odde, men på landarealerne er det dog kun vandfuglejagt, der er reguleret. I den sydlige halvdel af reservatet er jagt kun tilladt fra opankret fartøj. Der er forbud mod brætsejlad i den nordlige tredjedel af reservatet i perioden 1. september til 31. marts. Motorbådssejlad med højere hastighed end 8 knob er forbudt. Reservatbekendtgørelsen regulerer ikke færdsel i øvrigt.

Fuglebeskyttelsesområde F26

Fuglebeskyttelsesområde F26 (Dråby Vig) udgør den centrale del af Natura 2000-området og omfatter Dråby Vig med landarealer på Rejholm og Buksør Odde. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F26.

Tabel F26. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F26 i 2022. Hjejle (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Forsvundet	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Faldende	Usikkert
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Usikkert

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N29a, N29b) omtaler ikke forstyrrelser af fugle.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Havterne har i perioden 2010-2021 kun været registreret med et enkelt ynglepar i 2015. Der har således været tale om en tilbagegang siden 1980'erne og 1990'erne, hvor antallet varierede fra 3 til 50 par. Et lignende mønster ses hos klyde, hvor der i 1980'erne yngede 8-25 par, hvorimod arten ikke blev registreret som ynglende i 2017 og var til stede med blot 1 ynglepar i 2019 og 2021.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Da arterne tilsyneladende ikke længere yngler regelmæssigt i området, er det usikkert, om en indførelse af færdselsforbud i dele af området vil kunne øge yngleforekomsten af terner og klyde.

Habitatområde H29

Habitatområde H29 (Dråby Vig) er identisk med Natura 2000-område N15, og noget større end F26, da det omfatter en større del af Dråby Vig samt Limfjorden øst for Buksør Odde. Området er udpeget for spættet sæl (tabel H29).

Tabel H29. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H29, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for spættet sæl (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N29a, N29b) henvises til de anbefalinger, der tidligere er givet af DCE (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

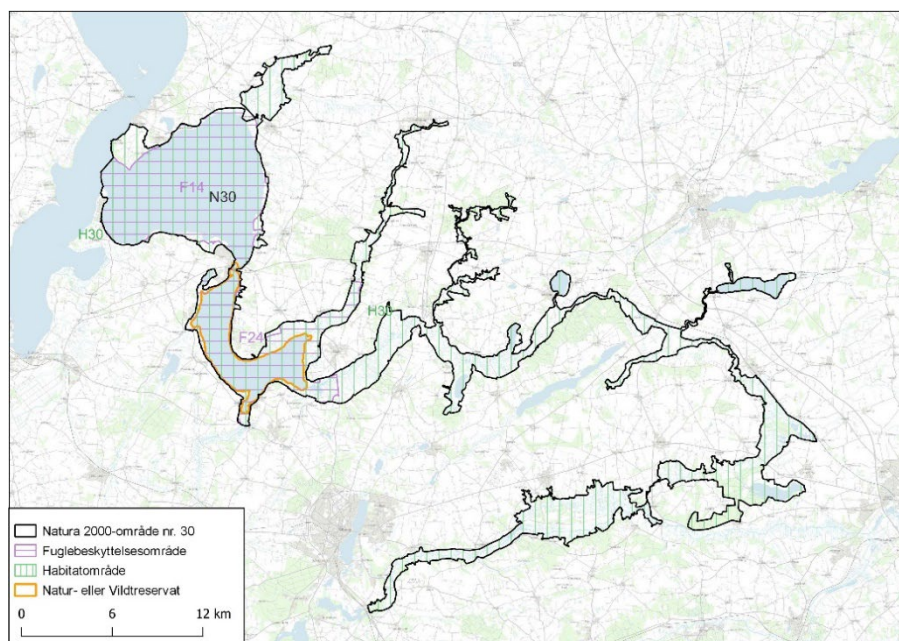
Spættet sæl bliver ikke overvåget i Dråby Vig, hvor der ikke er kendte permanente hvilepladser og bestandsudviklingen indenfor området er derfor ukendt. Sælerne søger sandsynligvis efter føde i området.

Brætsejlads er forbudt i den nordlige tredjedel af Dråby Vig i perioden 1. september til 31. marts. Desuden er jagt fra ikke opankrede fartøjer forbudt og der er en generel hastighedsbegrænsning for motorbådssejlads på 8 knob. Bestemmelserne for Dråby Vig vildtreservat omhandler således ikke færdsel i spættet sæls yngle- og fældeperiode.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der er ikke kendte beskyttelsesbehov i forhold til aktiviteter i området. Natura 2000-område nr. 30 - Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skals Ådal

Figur N30. Afgrænsning af Natura 2000-område N30. Området inkluderer habitatområde H30 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F14 og F24 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Hjarbæk Fjord vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

I Hjarbæk Fjord vildtreservat er der forbud mod jagt i hele Hjarbæk Fjord samt i en lille del af Lovns Bredning umiddelbart nord for Virksunddæmningen. I dette område er der også forbud mod sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 8 knob samt mod brætsejlads. Færdsel i yngletiden reguleres ikke af reservatbekendtgørelsen. Hele Lovns Bredning er omfattet af et forbud mod motorbådsjagt (Miljøministeriet 2017).

Fuglebeskyttelsesområde F14

Fuglebeskyttelsesområde F14 (Lovns Bredning) omfatter hele bredningen i den sydlige del af Limfjorden. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F14.

Tabel F14. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F14 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Hvinand (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen vurderes der ikke at være trusler mod sangsvanes fortsatte udnyttelse af området, og der omtales ikke forstyrrelser i relation til hvinand (Miljøstyrelsen 2021, N30b).

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Trækfugle

Lovns Bredning bruges primært som natrasteplass for sangsvaner, der fouragerer på agerjorde i omegnen af bredningen. Hvinand kan forekomme i store antal jævnt fordelt over det meste af Lovns Bredning, men formentlig oftere i større antal, når Hjarbæk Fjord er frossen, og fugle derfra søger ud i bredningen som alternativt opholdssted.

Vurdering af beskyttelsesbehov

DCE har ikke detaljeret kendskab til omfanget af rekreative aktiviteter i Lovns Bredning, men begge arter i udpegningsgrundlaget forekommer i størst antal om vinteren, hvor der næppe er særligt mange rekreative forstyrrelser i området. Sangsvane er ikke genstand for jagt og vil formentlig altid kunne finde en mulighed for at raste uforstyrret.

Hvinand opfattes som mindre følsom overfor jagt end fx svømmeænderne, da arten fouragerer spredt i småflokke (Madsen & Pihl 1993). Denne art vurderes at være rimeligt sikret overfor jagtlige forstyrrelser pga. det gældende forbud mod motorbådsjagt.

Fuglebeskyttelsesområde F24

Fuglebeskyttelsesområde F24 (Hjarbæk Fjord og Simested Ådal) omfatter fjorden med omkringliggende engarealer, herunder den nederste del af Simested Ådal. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F14.

Tabel F24. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F24 i 2022. Taffeland, troldand og fiskeørn (trækfugle) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Hvinand (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Blishøne (T)	VU	Stabil	Faldende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen vurderes der ikke at være forstyrrelsesrelaterede trusler mod arternes fortsatte udnyttelse af Hjarbæk Fjord pga. reservatet, men eutrofieringen af fjorden og manglen på bundplanter fremhæves som et muligt problem for alle tre arter i udpegningsgrundlaget (Miljøstyrelsen 2021, N30b).

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Hjarbæk Fjord benyttes mest som natrastaplads for sangsvaner, der fouragerer på agerjorde i omegnen af fjorden.

Hjarbæk Fjord er Danmarks vigtigste fældeområde for hvinand, og i øvrigt også en vigtig lokalitet for arten i vinterhalvåret. De fouragerer på et bredt spektrum af smådyr og har derved udvist en betydelig tilpasningsavne til en fjord i forandring pga. varierende miljøforhold (Ettrup 1994).

Tilbagegangen for blishøne i Hjarbæk Fjord skyldes manglende bundvegetation pga. eutrofieringsproblemer (Clausen & Holm 2011). Blishøne kan være følsom overfor jagtlige forstyrrelser (Holm m.fl. 2011), men forsvinder straks bundvegetationen reduceres, hvilket er set fx i Ringkøbing Fjord, Nibe og Gjøl Bredninger (Meltofte & Clausen 2011, Clausen & Holm 2011). Da hele Hjarbæk Fjord er reservat, er der dog næppe grund til at formode, at det er jagten, der er problemet.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Da vildtreservatet i Hjarbæk Fjord indeholder forbud mod jagt i hele fjorden, samt regulerer brætsejlads og motorbådssejlads, vurderes der ikke umiddelbart at være behov for øget beskyttelse mod forstyrrelser.

Habitatområde H30

Habitatområde H30 (Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord, Simsted og Nørre Ådal, samt Skravad Bæk) omfatter ud over de to fuglebeskyttelsesområder tre store ådale beliggende øst for Limfjorden, Simsted, Skals og Nørre Ådale. Området er udpeget for spættet sæl (tabel H30).

Tablet H30. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H30, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for spættet sæl (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N30b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den forrige Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

Spættet sæl forekommer i den vestlige del af Lovns Bredning, men der findes ingen fast hvileplads her. Der blev talt 13 spættede sæler ved Lundø i 2016.

Forstyrrelser fra rekreative aktiviteter (jagt, vandski m.v.) på Lovns Bredning kan udgøre forstyrrelser af spættet sæl.

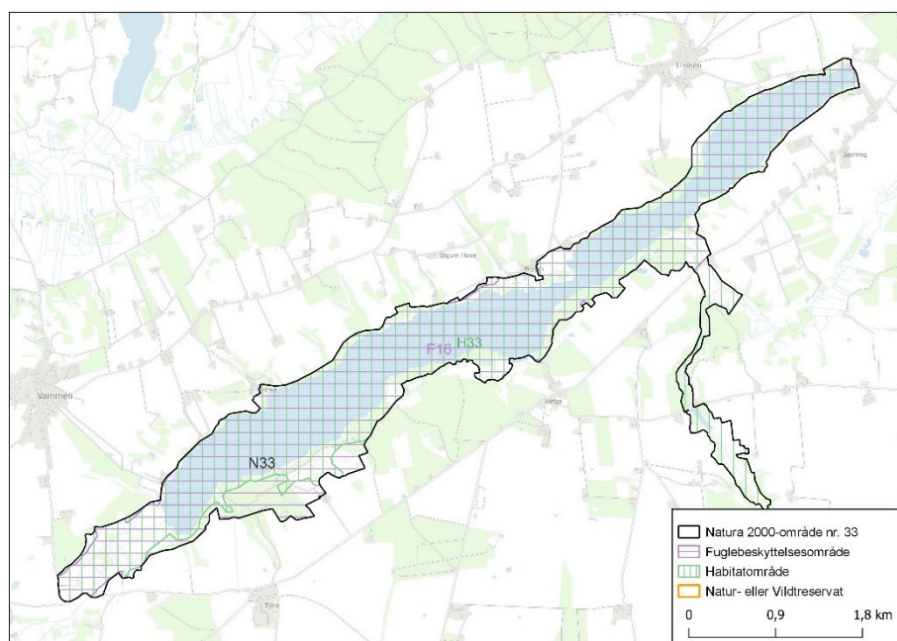
Der er ingen sælreservater i Lovns Bredning.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Området formodes kun at have beskeden betydning for bestanden af spættet sæl i Limfjorden, og der er ikke er kendte uopfyldte beskyttelsesbehov. Dog tyder undersøgelser af havørred, sæl og skarv på, at dæmningen ved Virksund er en unaturlig barriere for fiskene og derved bedrager til en unaturlig tiltrækning af fiskepisende. Dæmningen bør åbnes mere eller fjernes hvis denne ubalance skal forhindres.

Natura 2000-område nr. 33 - Tjele Langsø og Vinge Møllebæk

Figur N33. Afgrænsning af Natura 2000-område N33. Området inkluderer habitatområde H33 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F16 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området. To mindre fredninger ved Bigum og Vinge overlapper med fuglebeskyttelsesområdet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F16

Fuglebeskyttelsesområde F16 (Tjele Langsø) omfatter Tjele Langsø med nærmeste omgivelser, herunder den nedre del af Tjele Ådal. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F16.

Tabel F16. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F16 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sædgås (T)	NT	Faldende	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Af basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N33b) fremgår det at "Områdets karakter med store åbne græsarealer, marker og vandflader tilgodeser generelt artens krav til fourageringsområder, og dens krav til uforstyrrede raste- og overnatningslokaliteter og der vurderes ikke at være trusler for artens fortsatte forekomst i området".

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Sædgæssene, der forekommer ved Tjele Langsø, tilhører racen tajgasædgås (*Anser fabalis fabalis*). For nyligt har GPS- og halsbåndsmærkning vist, at den flok, der i løbet af vinteren opholder sig ved Tjele Langsø, stammer fra Lille Vildmose i Nordjylland. Flokken er især tilknyttet Lille Vildmose, men trækker til Nørreådalen og Tjele Langsø i kuldeperioder. Igennem de seneste år har Nørreådalen og områderne ved Tjele Langsø dog gradvist mistet deres betydning som overvintringsplads, idet Lille Vildmose i løbet af vinteren ofte huser den samlede bestand, hvilket ikke var tilfældet tidligere. Området ved Tjele Langsø benyttes derfor primært i frostperioder, hvor tajgasædgæssene veksler mellem dette område og Nørreåen, hvor de har adgang til åbent vand gennem hele vinterhalvåret (Brandt m.fl. 2017).

Vurdering af beskyttelsesbehov

DCE har ikke kendskab til, at der på selve Tjele Langsø, der benyttes til natterast, skulle forekomme menneskelig forstyrrelse af betydning for tajgasædgæssene. De fredede områder ved søen ligger på land, men er ikke relevante for gæssene, da de fouragerer på landbrugsarealer, der ligger udenfor Natura 2000-området, umiddelbart syd for Vinge. Der forekommer jagt i dette område (Thorkil Brandt, pers. medd.), men omfanget er ukendt og det er uvist, hvorvidt jagten påvirker gæssenes udnyttelse af området. Det kan ikke udelukkes, at jagtlig forstyrrelse er en del af årsagen til, at tajgasædgæssene i stigende grad forekommer i Lille Vildmose. I dette område har Aage V. Jensen Naturfond har indført et totalt jagtforbud efter fonden erhvervede området Lars Malmberg, pers. medd.), og dermed *de facto* udlagt et jagtfrit reservat i den del af Lille Vildmose, der udgør gæssenes foretrukne fourageringsområde. Dette kan, sammen med en samtidig en øgning i arealet med permanent græs, have været medvirkende til, at Lille Vildmose er blevet mere attraktiv i de senere år (Brandt m.fl. 2017).

En reservatbekendtgørelse er dog næppe et egnet forvaltningsværktøj ved Tjele Langsø, da gæssenes udnyttelse af arealerne er dynamisk, idet afgrødesammensætningen og -fordelingen ændres fra år til år.

Habitatområde H33

Habitatområde H33 (Tjele Langsø og Vinge Møllebæk) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 42 - Mågerodde og Karby Odde

Figur N42 Afgrænsning af Natura 2000-område N42. Området inkluderer habitatområde H177 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F25 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er hverken udlagt natur- eller vildtreservater i området eller foretaget andre fredninger. Aage V. Jensen Naturfond, der ejer Mågerodde, har indført et privat jagtforbud i dette område (Lars Mamborg, pers. medd.).

Fuglebeskyttelsesområde F25

Fuglebeskyttelsesområde F25 (Mågerodde og Karby Odde) omfatter strandenge og -rørsumpe ved Karby Vig og Dragstrup Vig samt en smal del af Limfjorden i sidstnævnte vig. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F25.

Tabel F25. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F25 i 2022. Hjejle (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Fluktuerende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Kan overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende-fluktuerende	Kan overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Fluktuerende	Kan overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N42a, N42b) omtaler primært forstyrrelser af fugle i generelle termer. På to lokaliteter er tilstanden af levesteder for klyde, havterne og dværgterne

kortlagt. Disse vurderes at være negativt påvirket af prædation fra især landlevende rovdyr samt i mindre grad af forstyrrelser fra mennesker.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Havterne blev registreret ynglende med 6-12 par i seks af syv år med tællinger i årene 2010-2021. I årene før 2010 har der være registreret op til 48 ynglepar. Dværgterne har i årene 2010-2021 optrådt med 0-2 ynglepar og klyde med 4-10 ynglepar. Det vides ikke i hvilket omfang, ynglefuglene forstyrres af menneskelig færdsel.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det skønnes, at et forbud mod menneskelig færdsel på fuglenes ynglesteder vil kunne øge chancerne for at fuglene yngler med succes. Et forbud mod menneskelig færdsel vil dog ikke give nogen sikkerhed for, at antallet af ynglende klyder og terner vil øges, bl.a. fordi ynglestederne er forholdsvis let tilgængelige for ræve.

Trækfugle

Både kortnæbbet gås og lysbuget knortegås forekommer især i området i den sene vinter og om foråret, hvor der ikke er jagt. Førstnævnte er dog i de senere år set i større antal i området også om efteråret, bl.a. som overnattende ved Mågerodde. Det er en sikker overnatningsplads, pga. den privat indførte jagt-fredning. Området er i øvrigt ikke særligt besøgt af lokale og turister, hvorfor forstyrrelsesniveauet generelt er lavt.

Vurdering af beskyttelsesbehov

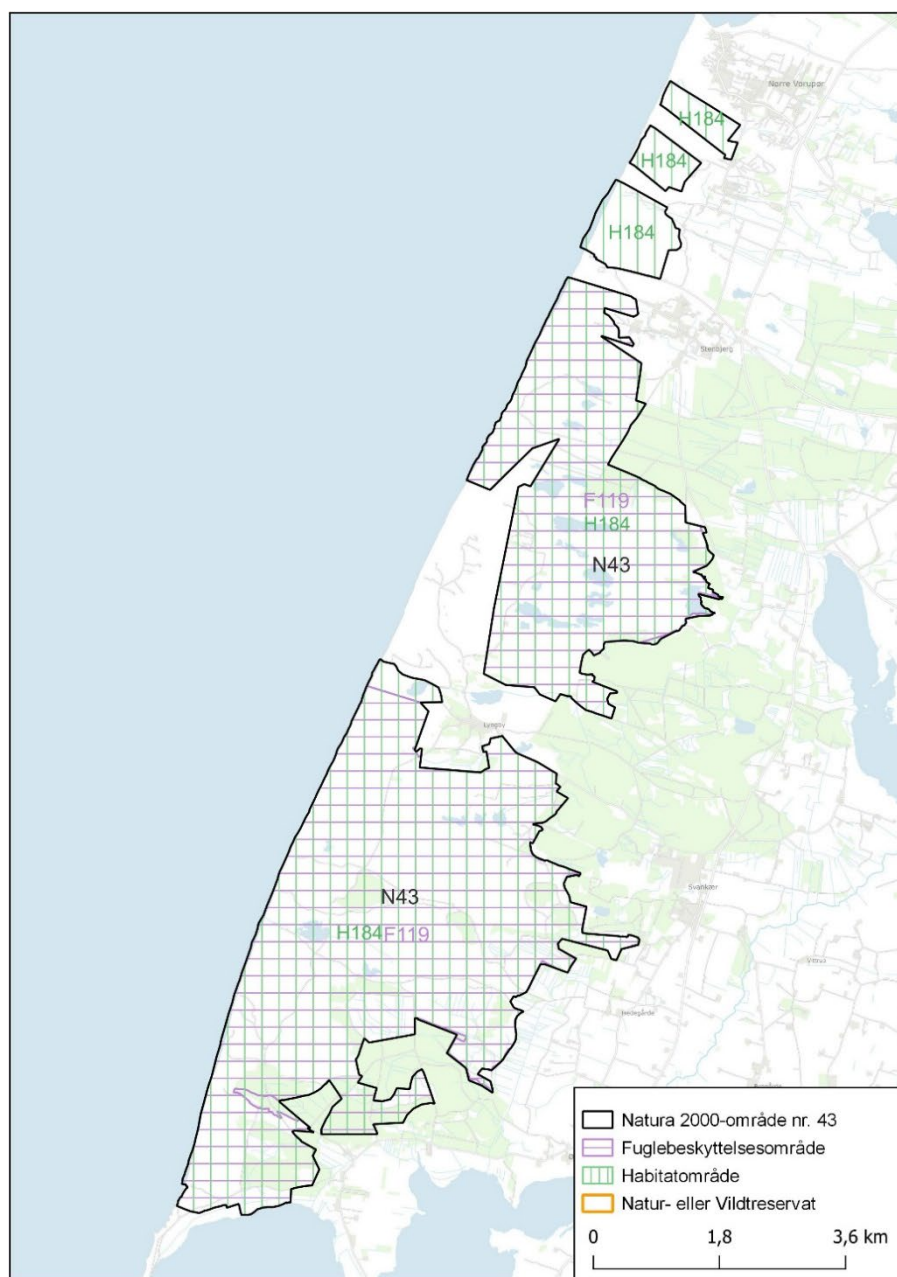
Ingen.

Habitatområde H177

Habitatområde H177 (Mågerodde og Karby Odde) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 43 - Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg

Figur N43. Afgrænsning af Natura 2000-område N43. Området inkluderer habitatområde H184 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F119 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men store dele af Natura 2000-området er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F119

Fuglebeskyttelsesområde F119 (Klitheder mellem Stenbjerg og Lodberg) omfatter klitheder og -moser i den del af Thy Nationalpark, der ligger mellem Nørre Vorupør og Krik. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F119.

Tabel F119. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F119 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stabil	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I områdets basisanalyse (Miljøstyrelsen 2021, N43b) vurderes det for trane og tinksmed, at der ikke er væsentlige, aktuelle trusler mod arternes yngleforekomst.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

I fuglebeskyttelsesområdet er bestandene af både trane og tinksmed stabile. Begge arter yngler i de fugtige områder på hhv. Stenbjerg og Lyngby Klithede, hvor der ifølge levestedskortlægningen er en meget lav grad af menneskelig forstyrrelse (Miljøstyrelsen 2021, N43b). Ud fra dette vurderes det, at der ikke pt. er nogle forstyrrelsestrusler i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

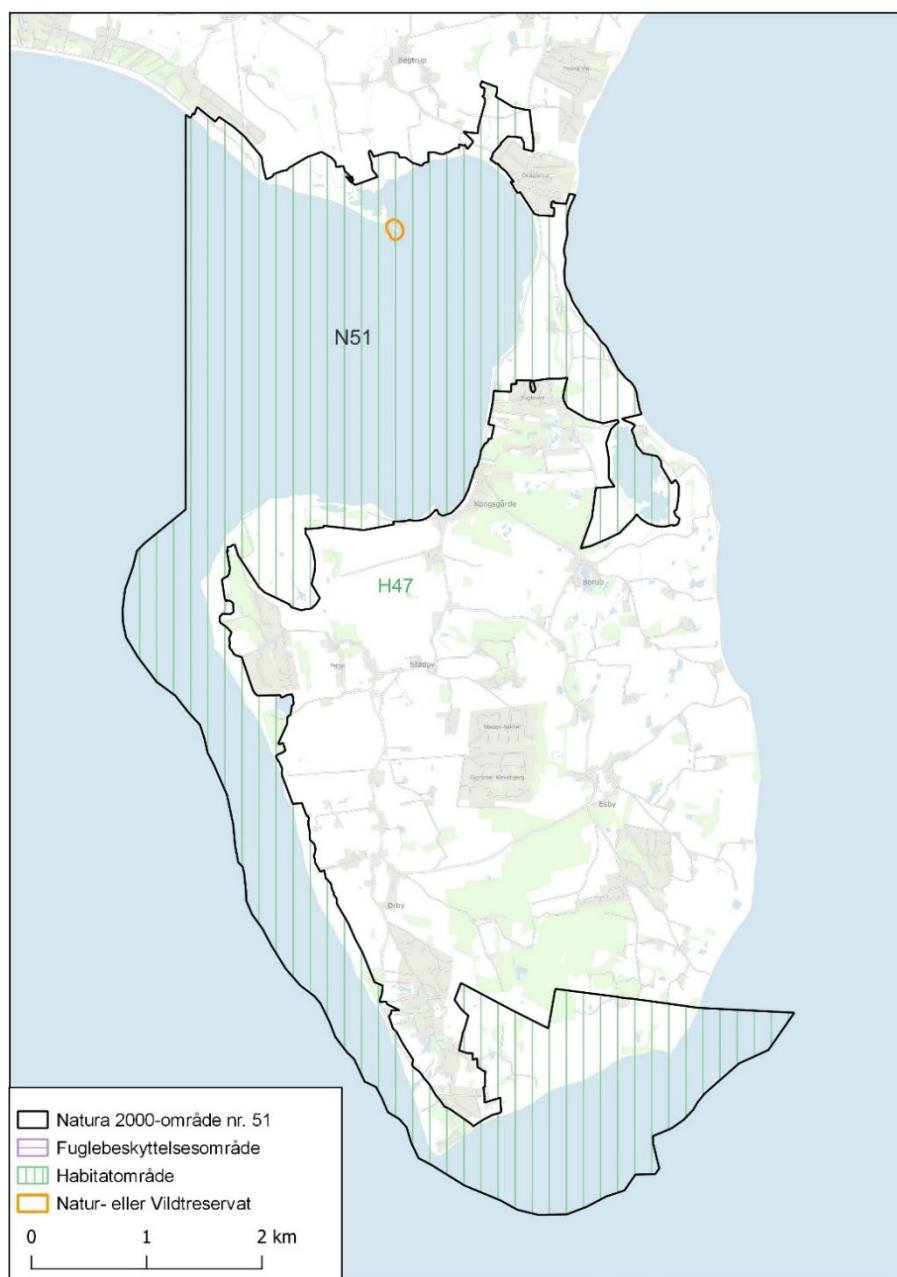
Der synes ikke umiddelbart at være behov for yderligere beskyttelsestiltag af hensyn til ynglefuglene i området.

Habitatområde H184

Habitatområde H184 (Klitheder mellem Stenbjerg og Lodbjerg) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 51 - Begtrup Vig og kystområder ved Helgenæs

Figur N51. Afgrænsning af Natura 2000-område N51. Området inkluderer habitatområde H47 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Kortet viser også det ydre omrids af Begtrup Røn vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er forbud mod færdsel indenfor Begtrup Røn vildtreservat, dvs. på rønnen og i en zone på 50 meter omkring denne, fra 1. marts til og med 1. juli. Anden færdsel er ikke reguleret. Et mindre område på Helnæs vest for Ørby (Stødov Klint) er fredet, en DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Habitatområde H47

Habitatområde H47 (Begtrup Vig og kystområder ved Helgenæs) er identisk med Natura 2000-område N51 og består på søterritoriet af Begtrup Vig samt en smal bræmme af Aarhus Bugt ned langs vest- og sydsiden af Helnæs. Der til kommer landområder på Helnæs. Området er udpeget for marsvin (tabel H47).

Tabel H47. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H47, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Bælthavs-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N51b) står der følgende "Områdets marsvin kan være i risiko for bifangst i garnfiskeri, hvilket kan påvirke arten i området negativt."

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H47 findes marsvin fra Bælthavs-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at have en høj tæthed af marsvin året rundt, men pga. områdets relativt lille areal (<20km²) vurderes det kun at være af middel betydning for marsvin (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Vurdering af beskyttelsesbehov

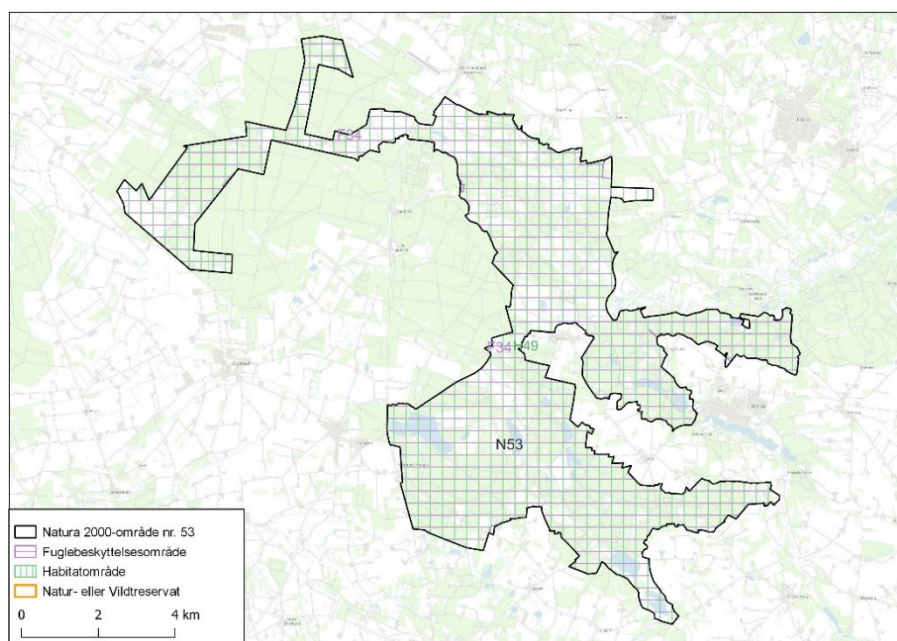
De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N51b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Og yderligere at "Området er beliggende indenfor 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl og vadfiskeri, som forbyder fiskeri med trawl og vod. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019."

Det kan overvejes at indføre forbud mod vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 53 - Sepstrup Sande Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov

Figur N53. Afgrænsning af Natura 2000-område N53. Området inkluderer habitatområde H49 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F34 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men der er flere fredninger af hedeområder, ådale og søer i området. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F34

Fuglebeskyttelsesområde F34 (Skovområde syd for Silkeborg) omfatter heder, hedemoser og skovområder samt en del mindre søer i et større område mellem Nørre Snede og Silkeborg. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F34.

Tabel F34. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F34 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Ikke vurderet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N53a, N53b) beskriver, at området, i kraft af sin størrelse og uforstyrretthed, indeholder velegnede levesteder for områdets udpegede fuglearter og at der for trane vurderes ikke at være væsentlige, aktuelle trusler for artens ynglefremkomst. Trane er ny på områdets udpegningsgrundlag og er derfor endnu ikke overvåget i NOVANA-overvågningsprogrammet. Bestandsstatus er derfor ikke vurderet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Der vurderes ikke at være forstyrrelsestrusler mod trane i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

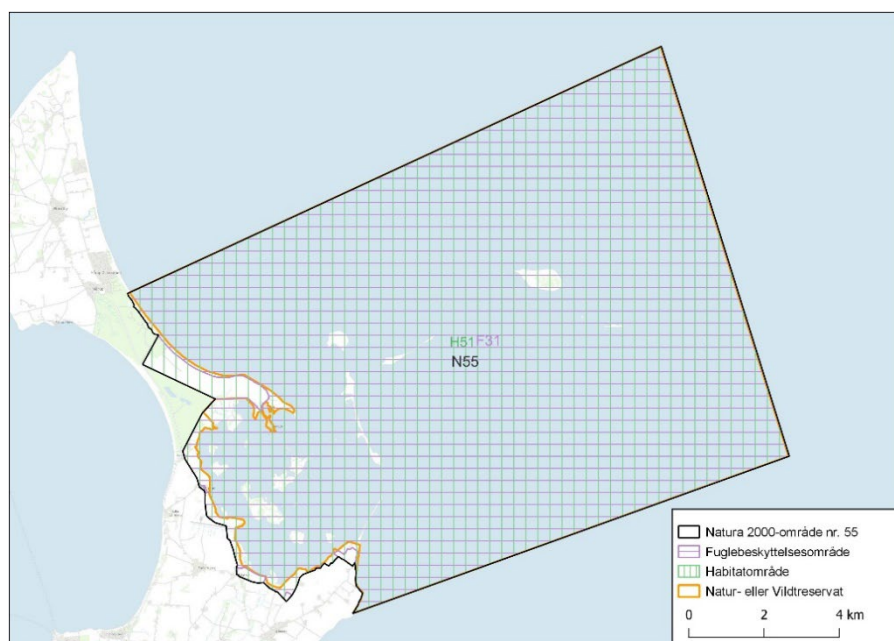
Ingen yderligere beskyttelse vurderes at være påkrævet.

Habitatområde H49

Habitatområde H49 (Sepstrup Sande, Vrads Sande, Velling Skov og Palsgård Skov) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 55 - Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede

Figur N55. Afgrænsning af Natura 2000-område N55. Området inkluderer habitatområde H51 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F31 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af natur- og vildtreservatet, der omfatter Stavns Fjord, Bosserne og Lindholm. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er forbud mod jagt i Stavns Fjord syd for Hjortholm, Eskeholm og Brokold samt i bugterne vest og øst for Langør. Der er generelt forbud mod jagt fra motorbåd og jagt på ederfugl i Stavns Fjord. Der er forbud mod brætsejlads, sejlads med flerskrogsjoller (katamaraner), motorbådsejlads med mere end 5 knob samt dykning i Stavns Fjord, dog med mindre undtagelser omkring Langør Havn. De bestemmelser, der gælder for færdsel i området, særligt i relation til ynglefugle og sæler, er sammenfattet i tabel N55 nedenfor.

Tabel N55. Overblik over reguleringer af jagt og færdsel i natur- og vildtreservatet ved Stavns Fjord, Bosserne og Lindholm, der omfatter det meste af fuglebeskyttelsesområde F31. Når der omtales en zone omkring øerne drejer det sig om færdselsforbud på søterritoriet. For Lindholm omtales bredden af zonen ikke i den gældende bekendtgørelse, men var i en tidligere bekendtgørelse 50 meter. For Bosserne er der tale om et rektangulært reservat, der omfatter en zone på 200-400 meters bredde rundt om øerne.

Reservat	Færdselsreguleringsområde	Færdselsforbud
Stavns Fjord	Øen Sværm i Stavns Fjord	1. april - 15. juli
	Øvrige øer og holme i Stavns Fjord	Året rundt
	Besser rev nord for Draget	1. april - 15. juli
	50 meter zone om alle ovennævnte	1. april - 15. juli
Lindholm	Landarealer ved Stavns Fjord	1. april - 15. juli
Lindholm	Lindholm med omgivende zone	1. april - 15. juli
Bosserne	Bosserne med omgivende zone	1. april - 30. september
Vejrø	Ingen	Ingen

Fuglebeskyttelsesområde F31

Fuglebeskyttelsesområde F31 (Stavns Fjord) omfatter Stavns Fjord, Kyholm, Lindholm, Vejrø og Bosserne med omliggende flak samt Hatter Rev. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F31.

Tabel F31. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F31 i 2022. Skarv og sangsvane (trækfugle) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skarv (Y)	LC	Faldende	Stabil	Implementeret
Ederfugl (T)	LC	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Sortand (T)	DD	Faldende	Fluktuerende	Næppe relevant
Fløjlsand (T)	NT	Stigende	Fluktuerende	Næppe relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Fluktuerende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Basisanalysen og Natura 2000-planen for området (Miljøstyrelsen 2021, N55a, N55b) refererer, for så vidt angår forstyrrelser, især til den rapport DCE udarbejdede om forstyrrelser i Natura 2000-områderne (Therkildsen m.fl. 2013). For de kolonirugende ynglefuglearter omtales en generelt god-høj tilstand og uforstyrrelse af levestederne. Der vurderes ikke at være trusler for trækfuglene i området, men jf. DCE kan det ikke udelukkes, at havjagt og rekreativ sejlads kan forstyrre forekomster af ederfugl samt sort- og fløjlsand.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Stavns Fjord har gennem en lang årrække huset Danmarks største yngleforekomst af skarv (1.800-3.600 par i årene 1993-2021). Hovedkolonien har befundet sig på Yderste Holm, og herudover yngler skarverne på nabøen Kollerne. Havterne blev registreret med 35-113 ynglepar i de år i perioden 2010-2021, hvor datagrundlaget var tilstrækkeligt. Kyholm og Yderste Holm udgjorde de vigtigste ynglelokaliteter. Mellem 2010 og 2021 har klyde ynglet med 1-28 ynglepar. Siden 1993 har splitterne – så vidt vides – kun ynglet med 50-65 par i 2000-2001 og igen i 2015, men da med 4-6 par.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at de ynglende klyder og terner er forholdsvis godt beskyttede imod menneskelig færdsel, idet der er adgangsforsbud på øerne/holmene og på Besser Rev i yngletiden. Det bør dog, med henvisning til de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023), overvejes om zonen med forbud mod gående færdsel omkring øerne skal udvides fra de nuværende 50 meter samt udvides til også at omfatte kajak og mindre både. I nogle år har havterne eksempelvis ynglet tæt på områder, som kajakroere og mindre både ofte kommer tæt på. På Besser Rev vil der i sene forår eller i tilfælde, hvor ternerne lægger om, være risiko for at den menneskelige færdsel, der er tilladt fra 15. juli, kan forårsage tab af æg og unger. Også her tilskrives de generelle anbefalinger en længere fredningstid (Clausen m.fl. 2023).

Trækfugle

Der foreligger ingen reservatbestemmelser i de mere åbne marine dele af området øst for Samsø, rettet mod beskyttelse af trækfugle, bortset fra sælreservatet ved Bosserne, der indeholder et generelt færdselsforbud (og dermed *de facto* jagtforbud). Men det har kun en begrænset udstrækning i forhold til havdykændernes udnyttelse af fuglebeskyttelsesområdet øst for Samsø.

Området øst for Samsø er et betydende fældeområde for ederfugle (Joensen 1973, Laursen m.fl. 1997, Petersen & Nielsen 2011). Den samlede danske sommerbestand (kombinerede ynglefugle med afkom og fældefugle) synes relativt stabil, og området øst for Samsø havde i sommeren 2006 stadig nogle af de tætteste koncentrationer af ederfugl i Danmark (Petersen & Nielsen 2011). Clausen m.fl. (2019) estimerede, med baggrund i data fra fældefugletællinger udført i somrene 2006 og 2012, bestanden i fuglebeskyttelsesområdet til at være henholdsvis 6.509 og 7.058 fugle. Det svarer omtrent til en halvering siden fældefugletællingerne blev påbegyndt.

Området øst for Samsø er også en vigtig efterårs-, vinter- og forårsrasteplass for dykænder (Joensen 1974, Laursen m.fl. 1997, Petersen m.fl. 2006, Petersen & Nielsen 2011), og en sammenligning af nævnte kildemateriale giver tydelige indikationer på vigende forekomster af ederfugl, sortand og fløjsand i området. Nyere tal fra vintrene 2013 og 2016 ændrer ikke på denne vurdering (Clausen m.fl. 2019). Hvorvidt dette skyldes forstyrrelser forårsaget af havjagt eller rekreativ sejlads på denne årstid er uvist, men området ligger indenfor sejladsrækkevidde fra relativt tætbefolkede dele af Jylland, og da der synes at være et fødegrundlag (jf. at der også er sommerforekomster af dykænder), kan det ikke udelukkes, at der forekommer forstyrrelser af denne karakter i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de fældende dykænder synes der, pga. den fortsatte nedgang i bestanden, ikke kun i dette fuglebeskyttelsesområde, men generelt (jf. Laursen m.fl. 1997), at være behov for at sikre de tilbageværende bestande bedre ved udlægning af større sejladsfrie områder i sommerperioden i relevante dele af Natura 2000-områderne (Clausen m.fl. 2023).

I fuglebeskyttelsesområdet omfattende Stavns Fjord og de lavvandede grunde nordøst for Samsø er de oplagte områder til udlægning af sådanne reservater med sejladsforbud to større områder, ét omfattende Kyholm Flak og Lindholm Flak samt ét i omegnen af Vejrø og Bosser Flak, begge med sejladsforbud i ederfugls fældeperiode fra midten af juni til slutningen af september, jf. de generelle anbefalinger i forhold til fældende dykænder (Clausen m.fl. 2023).

Grundlaget for at vurdere, om der er behov for et reservat, der tilgodeser de overvintrende dykandebestande, er utilstrækkeligt. Det skyldes, at der ikke findes data, der både tilvejebringer informationer om menneskelige aktiviteter og fuglefordelinger i vinterhalvåret med tilpas hyppighed. Dog må man formode, at den nyindførte særfredning af ederfugl i fuglebeskyttelsesområder udpeget for arten (Miljøministeriet 2022) vil nedsætte forstyrrelser forårsaget af havjagt betragteligt. Det skyldes at ederfugl er i dette fuglebeskyttelsesområde er den eneste art, der i dag forekommer i antal, der er værd at jage efter. Dette understreges af at der kun nedlægges op til 200 fugle årligt af de to andre jagtbare havdykænder sortand og bjergand i Samsø Kommune (Madsen m.fl. 2021, dataudtræk fra DCEs vildtudbytteportal).

Habitatområde H51

Habitatområde H51 (Stavns Fjord, Samsø Østerflak og Nordby Hede) er identisk med Natura 2000-område N55 og marginalt større end fuglebeskyttelsesområde F31. Området er udpeget for de to sælarter (tabel H51).

Tabel H51. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H51, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Gråsæl	Ugunstig	Bestanden er stigende	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Bestanden er stigende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N55a, N55b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den tidligere Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

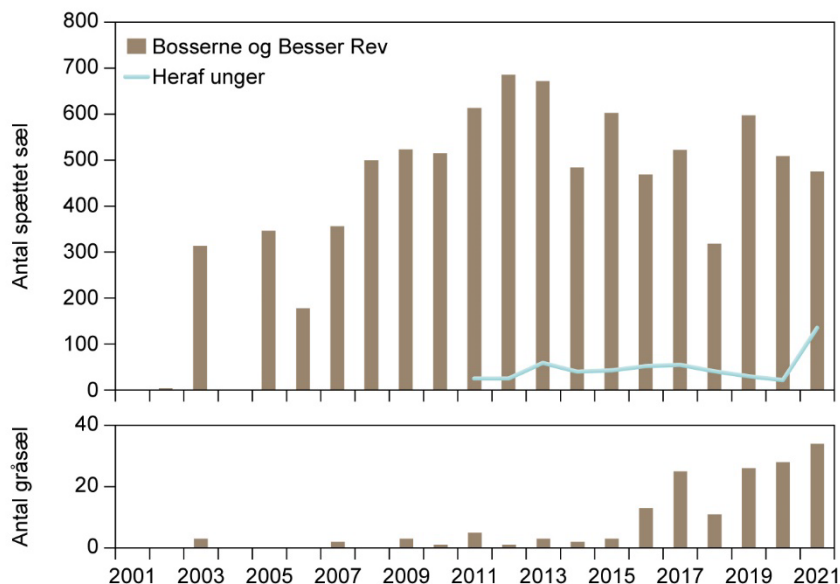
I henhold til de områdespecifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N20b) nævnes: "Tilstanden af levesteder for gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse."

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

Marsvin er ikke på udpegningsgrundlaget for H51, men der findes dog marsvin i området fra både Nordsø/Skagerrak-populationen og Bælthavs-populationen. Baseret på optællinger fra fly og skib, er begge bestande vurderet til at være stabile siden år 1994, selvom seneste tælling for Bælthavet indikerer en nedgang. Baseret på satellitmærkede marsvin er området vurderet til at være vigtigt for marsvin med en middel tæthed året rundt (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges dog ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Spættet sæl anvender Bosserne og Besser Rev i H51 som hvileplads året rundt. Særligt Bosserne anvendes i sælernes yngle – og fældeperiode i juni-september. Siden 2003 er antallet af spættede sæler steget fra 300 til godt 500-600 individer (figur H51). Der tælles årligt 25-40 unger, mens der i 2021 var et rekordhøjt antal på 135 unger.

Figur H51. Højeste årlige observerede antal spættet sæl (øverst), spættet sælunger (øverst, linje) og gråsæl (nederst) på Bosserne og Besser Rev ved NOVANA-overvågningen i juni og august 2011-2021 og juni 2002-2021 for ungerne.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N55b) vurderes den lokale sælpopulation at være faldende. Trods årlige variationer i antallet af spættede sæler, så vurderer DCE dog at den generelle tendens er stigende for området på Bosserne og Besser Rev.

De første gråsæler på Bosserne blev registreret i 2003. Fra 2009 er der årligt observeret gråsæler, og siden 2015 har antallet været stigende fra 5 til 34 individer i 2021. I 2017 blev den første gråsælunge observeret siden monitoreringerne startede i 2011. Der er ikke set gråsælunger sidenhen.

Bosserne og det omgivende søterritorium (angivet med koordinater i bekendtgørelsen) er lukket for adgang i perioden 1. april – 30. september, mens Besser Rev (inkl. en zone på søterritoriet 50 meter fra højeste, daglige vandstandslinje) er lukket for adgang i perioden 1. april til 15. juli.

Hvis kajakroere, sejlere, fritidsfiskere m.fl., som nævnt i Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N55b), ikke overholder færdselsforbuddet og går i land på eller færdes for tæt på øer og holme, kan det udgøre en potentiel trussel mod ynglende – og fældende sæler.

Om sommeren sejles der tre daglige sælsafari-ture to gange om ugen fra Langør på Samsø. Ruten går mellem Vejrø og Bosserne med det formål at observere sælerne på Bosserne. Da sælerne ligger på den vestlige spids på Bosserne, hvor vandet hurtigt bliver dybt, kan man sejle helt hen til sælerne, da reservatets vestlige ende ikke inkluderer søterritoriet (se kort). I 2022 sejles der ingen sælsafari-ture, men der er en forventning om, at sejladsen genoptages i 2023.

Vurdering af beskyttelsesbehov

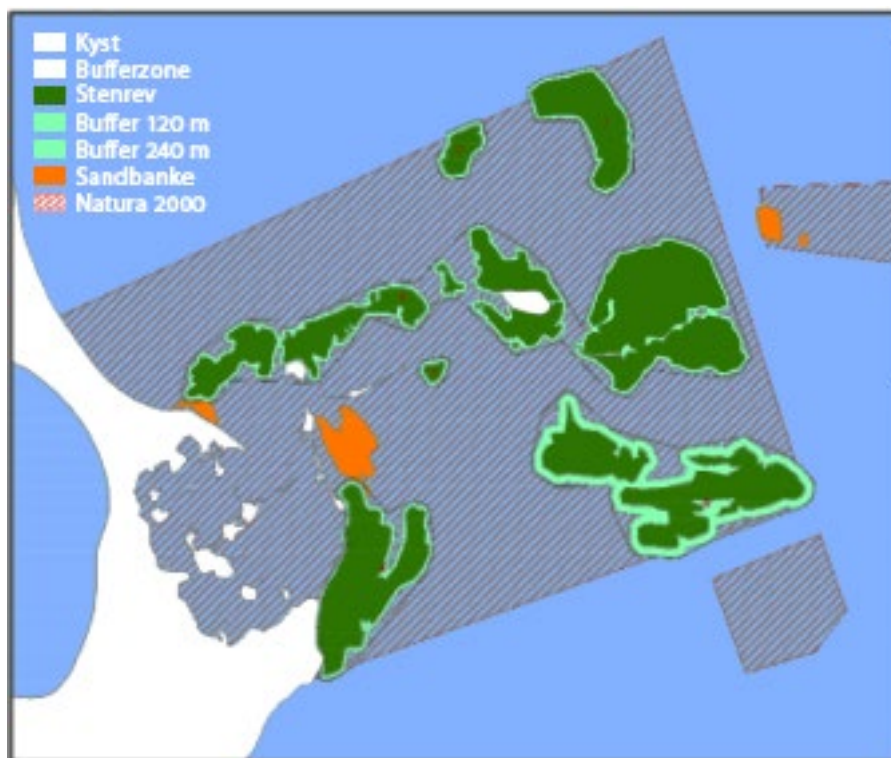
I Natura 2000-område N55 blev der i 2018 indført fiskeriforbud med bundslæbende redskaber ved rev og sandbanker (figur N55). Området er omfattet af bekendtgørelse om trawl- og vodfiskeri, som her ikke tillader fiskeri med trawl og vod. Fiskeri med ikke-bundslæbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt i de resterende områder. Særligt i garn- og ruseredskaber er der risiko for bifangst af havpattedyr, dette gælder

året rundt og særligt, når sælerne har unger. Begrænsninger i disse fiskerier bør derfor overvejes.

Bosserne

Nærmeste alternative hvilepladser ligger i svømmeafstand på ca. 40 km, hvilket er relativt langt i forhold til spættet sæls normale bevægelsesmønster i Kattegat, så Bosserne er antageligt af afgørende betydning for den lokale bestand. Bosserne er samtidig en oplagt yngleplads for gråsæl, der er i dårlig bevaringsstatus bl.a. pga. begrænset udbredelse af ynglepladser. For at beskytte begge arter, og for at forhindre sejlads helt hen til sandbankerne og evt. opankring ved disse, kan adgangs begrænsningen for sælreservatet udvides til at inkludere et søterritorium i havet omkring Bosserne i en afstand på 500 meter fra øerne. For også at dække gråsæls ynglesæson kan adgangsforbuddet i sommerperioden udvides til at gælde hele året, pga. de to arters forskellige behov. Se de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Dette ville tilgodese Natura-2000 planens krav om gode, uforstyrrede rastemuligheder for gråsæl samt et godt levested for spættet sæl (Miljøstyrelsen 2021, N55a). Denne udvidelse af reservatet vil hjælpe med til at sikre beskyttelse af en af de vigtigste sællokalteter i området.

Figur H51. Revafgrænsning for forbud mod fiskeri med bundslæbende redskaber indenfor Natura 2000-området. Fra Bekendtgørelse nr. 1389 af 3. december 2017. Natura 2000 området.

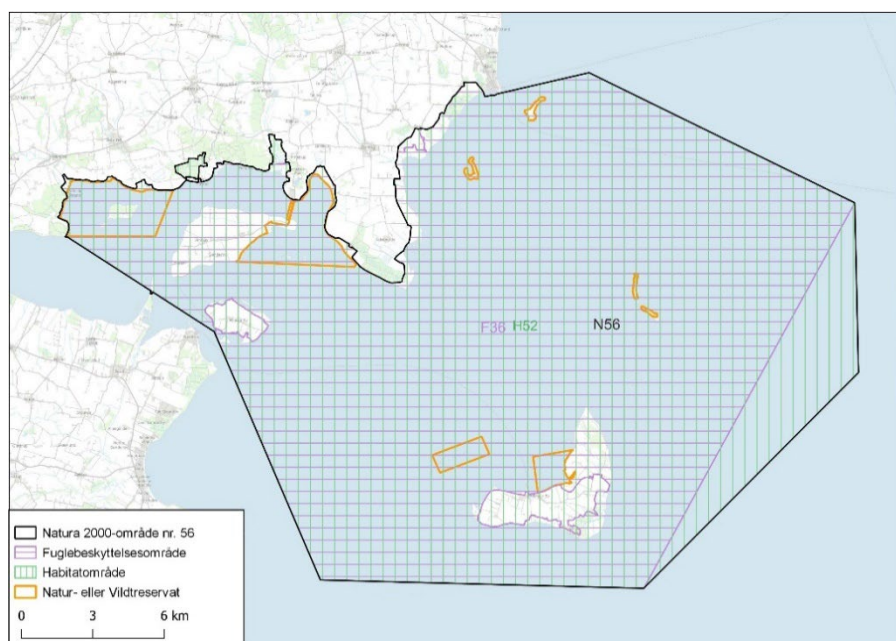

Besser Rev

Det vurderes ikke at der er behov for yderligere beskyttelse af Besser Rev, da denne lokalitet kun benyttes uregelmæssigt af et beskedent antal sæler.

Natura 2000-område nr. 56 - Horsens Fjord, havet øst for og Endelave

Figur N56. Afgrænsning af Natura 2000-område N56. Området inkluderer habitatområde H52 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F36 (vandret violet skravering). Kortet viser også de ydre omrids af natur- og/eller vildtreservaterne, der er udlagt ved Vorsø, Lerdrup Bugt, Søby Rev, Hov Røn, Svanegrund og Møllegrund samt på Endelave. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservaterne henvises til reservatbekendtgørelserne på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

De mange natur- og vildtreservater i området indeholder en mangfoldighed af forskellige reguleringer af jagt og færdsel, der er sammenfattet i tabel N56.

Foruden disse bekendtgørelsesfredninger er der en fredning af Horskær-området på østsiden af Gylling Næs (Overfredningsnævnet 10. maj 1985), der indeholder et færdselsforbud fra 1. april til 31. juli, og som derved også bidrager til at sikre ynglefuglene fred i yngletiden.

Tabel N56. Overblik over reguleringer af jagt og færdsel i de syv reservater, der er udlagt i fuglebeskyttelsesområde F36. Når der omtales en zone omkring øerne drejer det sig om færdselsforbud på søterritoriet. Dertil kommer at der er et generelt forbud mod motorbådsjagt i Horsens Fjord, der omfatter fjorden vest for Alrø dæmningen, vest for en linje fra Alrøs sydøstligste punkt til Hjarnøs nordligste punkt samt vest for Snaptun-Hjarnø færgeruten (Miljøministeriet 2017).

Reservat	Jagtregulering	Færdselsreguleringsområde	Færdselsforbud
Vorsø	Forbudt i 4/5 af reservatet	Vorsø (selve øen) Vorsø, Vorsø Kalv og Langøerne med zone på 100-300 meter	Året rundt 1. februar til 31. august
Lerdrup	Forbudt på vandfugle	Alrø Alhale Alrø Poller	1. april - 15. juli 1. april - 15. juli
Søby Rev	Ingen regulering	Søby Rev (selve øerne)	1. april - 15. juli
Hov Røn	Ingen regulering	Hov Røn med zone på 50 meter	1. marts - 31. juli
Svanegrund	Ingen regulering	Svanegrund med zone på 50 meter	1. april - 31. august
Møllegrund	De facto pga. færdselsforbud	Møllegrund med zone på 300-400 meter	Året rundt
Endelave	Forbudt på vandfugle	Ingen	Ingen

Fuglebeskyttelsesområde F36

Fuglebeskyttelsesområde F36 (Horsens Fjord og Endelave) omfatter den ydre del af Horsens Fjord omkring Borre Odde, Vorsø, Alrø og Hjarnø samt dele af Kattegat øst for fjorden og omkring Endelave. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F36.

Tabel F36. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F36 i 2022. Skarv (trækfugl) og dværgerterne (ynglefugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skarv (Y)	LC	Faldende	Stabil	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Bjergand (T)	NT	Stabil-fluktuerende	Faldende	Næppe relevant
Ederfugl (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Fløjlsand (T)	NT	Stigende	Faldende	Næppe relevant
Hvinand (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Faldende-fluktuerende	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil	Ikke relevant
Lille kobbersneppe (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Ikke relevant
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende-fluktuerende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Både basisanalysen og Natura 2000-planen for området (Miljøstyrelsen 2021, N56a, N56b) refererer, for så vidt angår forstyrrelser, især til den rapport DCE udarbejdede om forstyrrelser i Natura 2000-områderne (Therkildsen m.fl. 2013). For de kolonirugende ynglefuglearter omtales for den overvejende del af levestederne en god-høj tilstand, hvilket indbefatter uforstyrrethed. Dog noteres der en moderat forstyrrelse fra mennesker på Hjarnø syd for klyde og havterne. Der vurderes ikke at være trusler for trækfuglene i området, men det kan ikke udelukkes, at havjagt og rekreativ sejlads kan forstyrre forekomster af ederfugl, fløjlsand og bjergand.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Skarv har de senere år ynglet på to lokaliteter i fuglebeskyttelsesområdet, henholdsvis Svanegrunden (1.127-1.585 par) og Vorsø (236-289 par) i 2017-2021 (Sterup & Bregnballe 2021).

For havterne blev der i perioden 2010-2021 registreret mellem 14 og 215 par fordelt på 1-7 af lokaliteterne (i gennemsnit 105 par baseret på 12 år med god eller rimelig god dækning). I 1980'erne og 1990'erne blev der i år med tilstrækkelig dækning registreret 110-397 par. Samme mønster ses hos klyde, der yngede med 11-31 par i 2010-2021 (i gennemsnit 21 par, baseret på seks år, hvor der var god dækning) sammenlignet med 13-66 par i år med god dækning i 1980'erne og 1990'erne (i gennemsnit 45 par, baseret på 17 år med god dækning). Splitterne har siden 2008 ynglet årligt på Hjarnø, og i årene 2009-2021 har antallet varieret mellem 362 og 1.110 par.

På Hjarnø er ynglende kystfugle ikke beskyttet mod forstyrrelser fra menneskelig færdsel via reservatbestemmelser. Den nuværende beskyttelse udgøres af skilte, hvor der henstilles til, at øens gæster udviser hensyn over for de ynglende fugle. Hjarnø har nu i en længere årrække været en af de vigtigste ynglesteder for kolonirugende kystfugle langs Jyllands østkyst. Eksempelvis har øen siden 2010 årligt udgjort en af Danmarks tre absolut vigtigste ynglesteder for splitterne. Desuden har skestørke i yngletiden i de senere år opholdt sig på tangen langs Hjarnøs nordkyst, og der har været mistanke om, at de har ynglet her. Tangen og strandengen på øens nordøstlige kyst udgør ligeledes et vigtigt ynglested for øens klyder og havterner. Der blev således registreret 7-24 ynglepar af klyde i fire af årene mellem 2010 og 2021 og 35-83 ynglepar af havterne i otte af årene mellem 2010 og 2021.

Splitterne har i alle årene ynglet inde i en hættemågekoloni beliggende ved to vandhuller nær øens nordøstligste kyst (et privatejet areal). Her er der fri færdsel, og når øens gæster går tur rundt langs øens kyst, forekommer der ind imellem forstyrrelser af kolonien; især i tilfælde, hvor folk færdes oppe på engen. Det er relevant at forsøge at minimere risikoen for, at de ynglende splitterter jages på vingerne, mens de har æg og unger. Det vurderes desuden, at splitterneungernes chancer for at overleve vil kunne forøges, hvis færdslen på denne korte strækning langs kysten ledes uden om søerne og selve stranden (de større unger vil således gerne opholde sig nede ved stranden). Af hensyn til skestorkene, der tilsyneladende gerne vil yngle på nordtangen, og øens ynglende klyder og havterner, vil det også være relevant at indføre et forbud mod færdsel på strandengen og tangen langs Hjarnøs nordkyst.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Som nævnt er de ynglende klyder, terner og skestørke på Hjarnø ikke formelt beskyttet mod menneskelig færdsel i yngletiden. Især på grund af øens betydning for ynglende splitterne bør det overvejes at benytte en reservatbekendtgørelse til at sikre øens ynglende bilag I-arter af kystfugle overfor menneskelige forstyrrelser. En meget væsentlig grund til, at øen er et attraktivt ynglested for bl.a. terner, er, at øen holdes fri for ræve.

De bestemmelser, der gælder for færdsel i de øvrige yngleområder inden for fuglebeskyttelsesområdet, vurderes at give en tilstrækkelig beskyttelse mod menneskelig forstyrrelse af områdets ynglende skarver, klyder og terner.

Trækfugle

Lysbuget knortegås har etableret sig som regelmæssig rastefugl inden for fuglebeskyttelsesområdet, og ses især i området øst for Gylling Næs, til tider også på Alrø. Arten forekommer især i området i det sene efterår og om vinteren, men vurderes ikke at være særligt udsat for forstyrrelser fra rekreative aktiviteter.

Dele af Natura 2000-området er som nævnt ovenfor omfattet af flere reservatbekendtgørelser, der omfatter jagtfrie områder ved Vorsø, på Alrø og Endelave samt omkring Møllegrunden (tabel N56 ovenfor). Alle disse områder indeholder dog ikke begrænsninger af jagt eller sejlads i de mere åbne marine dele af området mellem Jylland og Endelave samt nordøst for Endelave, hvorfor der kun er en begrænset beskyttelse i de områder, der primært benyttes af havdykænderne i fuglebeskyttelsesområdet.

Området omkring Endelave, og især grundene omkring Møllegrund og Svanegrund, er betydende fældeområder for ederfugl, og var det også for sortand og fløjlsand omkring 1970 (Joensen 1973, Laursen m.fl. 1997). Området omkring Endelave og især omkring Svanegrund husede i sommeren 2006 stadig nogle af de tætteste koncentrationer af ederfugle i Danmark (Petersen & Nielsen 2011). Ud fra de samme data blev antallet af ederfugl i fuglebeskyttelsesområdet i sommeren 2006 estimeret til godt 10.000 fugle, men i 2012 syntes antallet at være reduceret til knap 2.500 fugle (Clausen m.fl. 2019).

Det meste af Natura 2000-området er også en vigtig efterårs-, vinter- og forårstrastplads for dykænder (Joensen 1974, Laursen m.fl. 1997, Petersen m.fl. 2006, Petersen & Nielsen 2011, Nielsen m.fl. 2019). En sammenligning af nævnte kildemateriale giver tydelige indikationer på vigende forekomster af ederfugl, sortand, fløjlsand og bjergand i området – dog blev der i vinteren 2013 registreret et meget stort antal ederfugle (Clausen m.fl. 2019). Hvorvidt nedgangen kan skyldes forstyrrelser forårsaget af havjagt eller rekreativ sejlads på denne årstid er uvist, men området ligger inden for sejladsrækkevidde fra relativt tætbefolkede dele af Jylland, og da der synes at være et fødegrundlag (Nielsen m.fl. 2018), kan det ikke udelukkes, at der er problemer af denne karakter i området.

Lille kobbersnepe forekommer især i store antal under forårstrækket, hvor de raster og fouragerer på vadeblader ved Hjarnø, Alrø, østsiden af Gyltingnæs samt ved Flasken på Endelave. Hjejle forekommer i størst antal om efteråret og oftest på Endelave. Ingen af arterne vurderes at være særligt udsatte for forstyrrelser fra rekreative aktiviteter.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de fældende dykænder synes der, pga. den fortsatte nedgang i bestanden, ikke kun i dette fuglebeskyttelsesområde, men generelt (jf. Laursen m.fl. 1997), at være behov for at sikre de tilbageværende bestande bedre ved udlægning af større sejladsfrie områder i sommerperioden i relevante dele af Natura 2000-områderne (Clausen m.fl. 2023).

I fuglebeskyttelsesområdet ved Horsens Fjord og Endelave er de oplagte områder til udlægning af sådanne reservater med sejladsforbud to større områder i omegnen af henholdsvis Svanegrund og Møllegrund i ederfugls fældeperiode fra midten af juni til slutningen af september, jf. de generelle anbefalinger i forhold til fældende dykænder (Clausen m.fl. 2023).

Grundlaget for at vurdere, om der er behov for et reservat, der tilgodeser de overvintrende dykandebestande, er utilstrækkeligt. Det skyldes, at der ikke findes data, der både tilvejebringer informationer om menneskelige aktiviteter og fuglefordelinger i vinterhalvåret med tilpas hyppighed. Dog må man formode, at den nyindførte særfredning af ederfugl i fuglebeskyttelsesområder udpeget for arten (Miljøministeriet 2022) vil nedsætte forstyrrelser forårsaget af havjagt betragteligt. Det skyldes at ederfugl næsten er den eneste art, der i dag forekommer i antal i fuglebeskyttelsesområdet, der er værd at jage efter, hvorfor man kan forvente færre jægere vil tage på havjagt i området. Det understreges af at de to andre jagtbare havdykænder sortand og bjergand kun nedlægges i beskedne antal i Hedensted, Horsens og Odder kommuner (Madsen m.fl. 2021).

Habitatområde H52

Habitatområde H52 (Horsens Fjord, havet øst for og Endelave) er identisk med Natura 2000-område N56 og marginalt større end fuglebeskyttelsesområde F36. Området er udpeget for marsvin og de to sælarter (tabel H52).

Tabel H52. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H52, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin specifikt til status for Bælthavs-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Gråsæl	Ugunstig	Bestanden er ugunstig	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Bestanden er stigende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N56a, N56b) henviser til de anbefalinger, der blev givet af Therkildsen m.fl. (2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser, fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de områdespecifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N56b) nævnes: "2) Tilstanden af levesteder for gråsæl sikres eller forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse... 4) Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte."

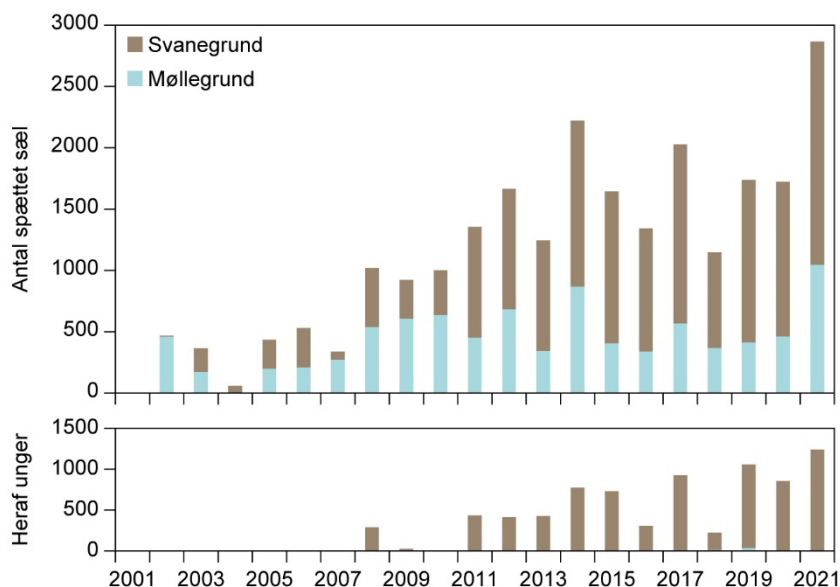
Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H52 findes marsvin fra Bælthavsbestanden. Baseret på optællinger fra skib og fly i 1994, 2005, 2012, 2016 og 2020, er denne bestand vurderet til at være stabil til let nedadgående. Baseret på satellitmærkede marsvin er området vurderet til at være vigtigt for marsvin med en høj tæthed hele året (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges dog ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Spættet sæl forekommer ligeledes i hele Natura 2000-området, og benytter særligt Svanegrunden og Møllegrunden, som hvilepladser hele året. Antallet af spættet sæl på Svanegrunden har været stigende siden 2002, hvor antallet var 36, med op til 1300-1800 individer i 2014-2021 (figur H52). Siden overvågningen inkluderede ynglesæsonen siden 2008, har antallet af spættet sælunger været fluktuerende, men generelt stigende på Svanegrunden, fra ca. 300 i 2008, til 800-1.200 i 2019-2021. Dermed er dette den største yngleplads for arten i Danmark, og måske i Europa. På Møllegrunden er antallet af spættede sæler forholdsvist stabilt omkring 350-600 individer i fældesæsonen, med det højeste antal på 1.800 registreret i 2021. Siden 2011 er der talt mellem 0-38 unger på Møllegrunden.

I 2003 blev den første gråsæl observeret på Møllegrunden. Først i 2015 blev der igen observeret gråsæler på Møllegrunden, og siden er der blevet observeret mellem 1-5 individer årligt. På Svanegrunden er der siden 2019 talt 1-2 gråsæler på hvilepladsen.

Figur H52. Højeste årlige observerede antal spættet sæl på Svanegrunden og Møllegrunden (øverst) samt spættet sælunger på de to grunde (nederst) ved NOVANA overvågningen i juni og august 2002-2021 og juni 2008-2021 for ungerne.

Sælerne er på Møllegrunden (og et søterritorium som er nærmere bestemt i bekendtgørelsen) beskyttede af et adgangsforbud gældende hele året. På Svanegrunden (og et søterritorium der dækker et område i en bredde ud til 50 meter fra højeste daglige vandstand) gælder et adgangsforbud fra 1. april til 31. august.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for både marsvin og sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, idet deres fødegrundlag kan blive reduceret.

I Natura 2000-område N56 blev der i 2018 indført fiskeriregulering, som forbød fiskeri med bundslæbende redskaber på rev i området. Fiskeri af muslinger og østers samt fiskeri med ikke-bundslæbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt. Særligt i garn- og ruseredskaber er der risiko for bifangst af havpattedyr, dette gælder året rundt for marsvin og særligt, når sælerne har unger. Begrænsninger i disse fiskerier bør derfor overvejes.

Svanegrunden

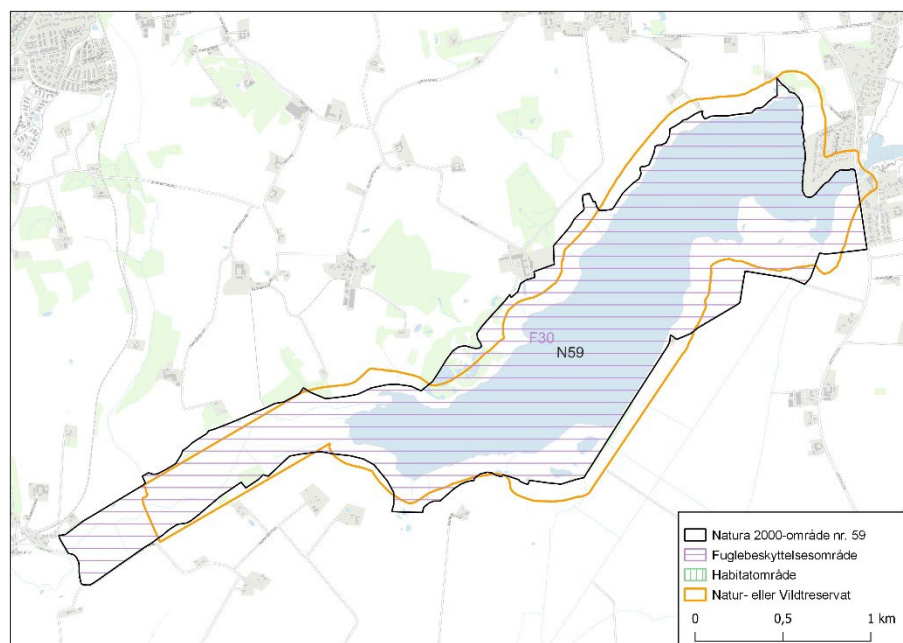
Svanegrunden er som den største yngleplads, hvor omkring halvdelen af ungerne i den danske del af Kattegat er registreret, et vigtigt område for sælerne. Antallet af fældende sæler er også stigende og på niveau med Møllegrunden. Det anbefales derfor, at adgangsforbuddet på Svanegrunden forlænges med én måned til 30. september, og at det gælder både på land og i et søterritorium omkring reservatet i en afstand på 500 meter, for at undgå forstyrrelse af sælerne, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Møllegrunden

Adgangsforbuddet gælder hele året på Møllegrunden, og tilgodeser således sælernes behov. Reservatet i det omliggende søterritorium bør dog, ligeledes i henhold til de generelle anbefalinger, udvides til en afstand på 500 meter, for at undgå forstyrrelse af sælerne.

Natura 2000-område nr. 59 - Kysing Fjord

Figur N59 Afgrænsning af Natura 2000-område N59. Området inkluderer fuglebeskyttelsesområde F30 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Norsminde Fjord vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Norsminde Fjord, herunder det meste af Natura 2000-området, er omfattet af Norsminde vildtreservat, hvor der er forbud mod jagt. I reservatet er der desuden forbud mod færdsel i tidsrummet 1. marts - 15 juli på det "umatrikulerede, såkaldte herreløse, areal", samt helårlige forbud mod sejlads med motordrevet fartøj og afholdelse af konkurrencesejlads med ro- eller sejlåde. Endvidere er et område syd for Norsminde, herunder Kalvø og Grimsholm, der begge både ligger indenfor Natura 2000-området og reservatet, fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Området er ikke udlagt som habitatområde.

Fuglebeskyttelsesområde F30

Fuglebeskyttelsesområde F30 (Kysing Fjord) har et ikke retvisende stednavn i Natura 2000-regi, fordi området omfatter Norsminde Fjord og engene omkring Odder Å's udløb i fjorden. Den inddæmmede Kysing Fjord ligger sydøst for Norsminde Fjord udenfor beskyttelsesområdet. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F30.

Tabel F30. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F30 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Faldende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Nature 2000-basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N59b) noterer i relation til sangsvane at *"områdets karakter med uforstyrrede, lavvandede fjordområder til overnatning tilgodeser generelt arten og der vurderes ikke at være trusler for dens fortsatte forekomst i området"*.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

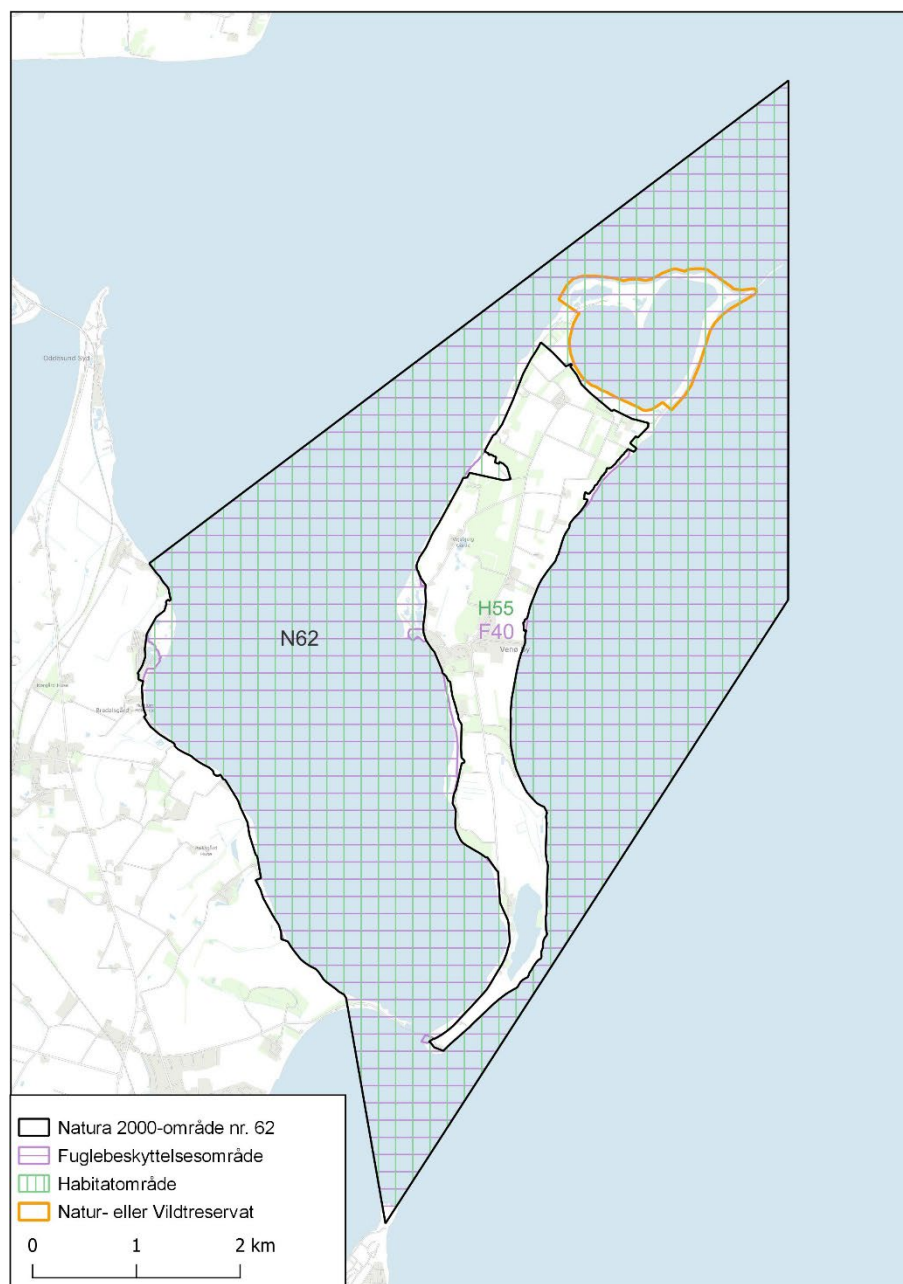
Antallet af rastende sangsvaner i området synes faldende. Clausen m.fl. (2019) vurderer, at det kan skyldes at den regionale bestand er søgt ned mod udmundingen af Horsens Fjord. Her er der i de senere år set større flokke især på Gylling Næs og omkring Gylling by samt på Alrø, til tider også nord og syd for fjorden ved Sondrup, Glud og Snaptun.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De tilbageværende sangsvaner ses oftest fouragerende på marker syd og øst for fuglebeskyttelsesområdet ved Kysing Næs, i den inddæmmede Kysing Fjord og i omegnen af Rude og Nølev. Herfra flyver fuglene til overnatning i Norsminde Fjord, der er et sikkert overnatningsområde pga. reservatet. Derfor synes der ikke at være behov for revision af reservatbekendtgørelsen.

Natura 2000-område nr. 62 - Venø, Venø Sund

Figur N62. Afgrænsning af Natura 2000-område N62. Området inkluderer habitatområde H55 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F40 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Nørskov Vig vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlad i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

I Nørskov Vig vildtreservat er der forbud mod færdsel på tangerne såvel som på vandfladen inde i vigen fra 1. april til 15. juli. Færdselsforbuddet omfatter desuden en 50 zone ud på søterritoriet i Limfjorden, så sejlad helt tæt på odterne og landgang fra søsiden ikke er tilladt. Jagt reguleres ikke i reservatet. Der er ingen fredede områder indenfor Natura 2000-området.

Fuglebeskyttelsesområde F40

Fuglebeskyttelsesområde F40 (Venø, Venø Sund) omfatter området omkring Nørskov Vig på Venø samt Limfjorden omkring Venø og Struer Bugt. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F40.

Tabel F40. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F40 i 2022. Hvinand (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabilt	Implementeret
Toppet skallesluger (T)	LC	Stabil	Usikker	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Faldende-fluktuerende	Implementeret
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Implementeret
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Forsvundet	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Basisanalysen for Natura 2000-området (Miljøstyrelsen 2021, N62b) omtaler at yngleområdet for klyde og de to ternearter ved Nørskov Vig er uforstyrret. Det samme omtales for lysbuget knortegås, pga. det tidsmæssige sammenfald mellem gæssenes forekomst i området og færdselsforbuddet i reservatet. Forstyrrelser i relation til toppet skallesluger omtales ikke.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

I reservatet Nørskov Vig på den nordlige ende af Venø har der i årene 1985-2021 næsten årligt ynglet klyde (1-13 par), men siden 2003 har der kun i et enkelt år ynglet flere end 1-4 par. Dværgterne ynglede årligt med 1-7 par i 1985-1997, men siden da har arten kun forsøgt at yngle en enkelt gang, og da med blot 1 par. Havterne ynglede årligt med 8-52 par i perioden 1985-1996, hvorefter antallet svingede mellem 1 og 36 par frem til 2012, og siden da er antallet faldet til 1-5 par i 2016-2021.

Skestork indgår ikke som ynglefugl i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområdet, men i årene 2015-2021 ynglede arten med 12-48 par.

Det er gentagne gange observeret, at færdsel inde i reservatet i yngletiden samt på vandet langs fjordsiden af reservatgrænsen (i motorbåde og kajakker) har forårsaget betydelig forstyrrelse af især de ynglende skestørke.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at ynglefuglene i reservatet vil sikres en bedre beskyttelse mod forstyrrelser fra menneskelig færdsel, hvis grænsen for færdsel langs kysten ud i fjorden udvides, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Desuden er der i dette område behov for at sikre en klar og tydelig skiltning rettet mod de personer, der færdes på land langs kysten såvel som de personer, der færdes til vands langs kystens fjordside. Så vidt vides er det sjældent, at reglerne for færdsel på vandet inde i vigen overtrædes.

Trøkfugle

Lysbuget knortegås forekommer primært i området fra sidst på vinteren til sidst i maj. Her ses de græsse på engene ved Nørskov Vig eller på ålegræsbede der findes på lavt vand nord og øst for Venø.

Toppet skalleslugers forekomst i området er usikker, fordi de fleste tællinger i NOVANA programmet er udført ved midvinter, men flere fugle forekommer i Limfjorden for- og efterår. Derfor er der indført en novembertælling af arten, som på sigt vil forbedre grundlaget for at vurdere artens forekomst. Området synes ikke at være væsentligt for fældende fugle, jf. de senest udførte fældefugletællinger i 2006, 2012 og 2018 (Pihl m.fl. 2013, 2015; Holm m.fl. 2021).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Lysbuget knortegås er i vid udstrækning tilgodeset af ynglefuglereservatets færdselsbegrænsninger, forudsat at færdselsforbuddet respekteres. Der er hyppige eksempler på dette ikke er tilfældet (forfatterens egne observationer; Anders Ulfkjær, pers. medd.).

Toppet skallesluger opfattes som mindre følsom overfor jagt end fx svømmeænderne, da arten fouragerer spredt i småflokke (Madsen & Pihl 1993). Arten er aktuelt fredet, og derfor ikke genstand for jagt, og hele Venø og Struer Bugter er omfattet af forbud mod motorbådsjagt (Miljøministeriet 2017), hvorfor forstyrrelse fra jagt må være ubetydelig.

Habitatområde H55

Habitatområde H55 (Venø, Venø Sund) er identisk med Natura 2000-område N62 og marginalt større end fuglebeskyttelsesområde F40. Området er udpeget for spættet sæl (tabel H55).

Tabel H55. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H55, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for spættet sæl (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Spættet sæl	Gunstig	Fluktuerende	Bør overvejes

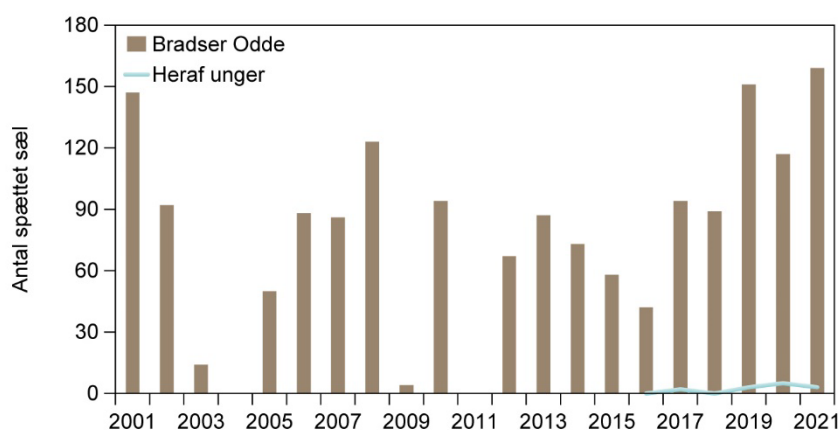
Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N62b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den tidligere Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes trusler for de marine naturtyper som næringsstofbelastning samt påvirkning fra menneskelige forstyrrelser fx i form af fiskeri og sejlads.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

Spættet sæl anvender Bradser Odde, den nordøstlige spids af Venø, til hvileplads hele året. Siden 2001 har antallet af sæler fluktueret mellem 0 individer i 2004 til 159 i 2021. Siden 2006 har den lokale forekomst været opadgående. Antallet af unger på Bradser Odde har varieret fra 0-5 unger siden ynglesæsonen blev inkluderet i overvågningen i 2017.

Figur H55. Højeste årlige observerede antal spættet sæl og sælunger observeret på Bradser Odde ved NOVANA overvågningen i juni og august 2016-2021 og juni 2001-2021 for ungerne. Sælerne blev ikke optalt i 2011, og der blev ikke registreret sæler i 2004.

Vurdering af beskyttelsesbehov

I Natura 2000-område N62 blev der i 2019 opdateret fiskeriregulering med bundsløbende redskaber ved rev og sandbanker. I 2018 var der stadig positionsdata for fiskerifartøjer med bundsløbende redskaber på en lille del af habitatnaturtypen bugter og vige i yderkanten af N62.

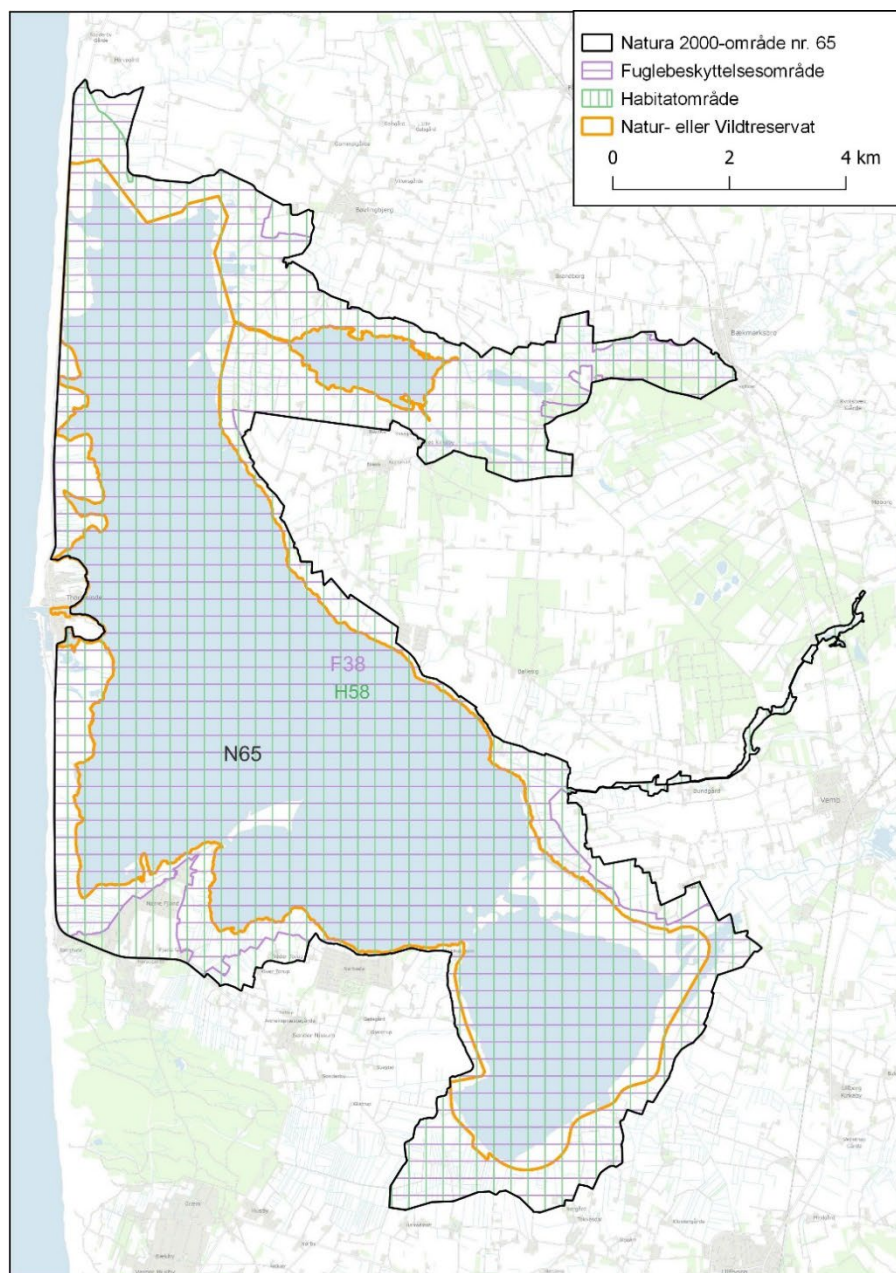
Fiskeri med ikke-bundsløbende redskaber som fx pelagiske trawl, not og garnredskaber er fortsat tilladt i de resterende områder. Særligt i garn- og ruseredskaber er der risiko for bifangst af havpattedyr, dette gælder året rundt og særligt når sælerne har unger. Begrænsninger i disse fiskerier bør derfor overvejes. Derudover er fiskeri tæt ved yngle- og fældepladser lige så forstyrrende som øvrig sejlads, og derfor bør bi- og erhvervsfiskeri underlægges de samme bestemmelser som al anden færdsel, og ikke undtages for forbud mod færdsel på søterritoriet. Der fiskes med garn og ruser i store dele af Limfjorden.

Der er en del sejlads- og kajak-aktivitet i området. Grundet størrelsen af søterritoriet sejler bådene tættere på hvilepladsen end flugtafstanden, hvilket ofte skræmmer sælerne i vandet.

Nørskov Vig vildtreservat beskytter ikke sælerne tilstrækkeligt og perioden hvor der er færdselsforbud bør forlænges så sælernes yngle- og fældeperioder omfattes, og desuden bør reservatet gælde det omliggende søterritorium i en afstand der ikke forstyrrer sælerne omkring deres hvilepladser for at beskytte sælerne i yngle- og fældeperioden – dette med henvisning til de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 65 - Nissum Fjord

Figur N65. Afgrænsning af Natura 2000-område N65. Området inkluderer habitatområde H58 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F38 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Nissum Fjord vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er forbud mod jagt i Bøvling Fjord (den nordlige fjerdedel af Nissum Fjord) samt Felsted Kog (den sydøstlige fjerdedel), i begge områder også på nogle tilstødende strandenge og rørsumpe. I resten af fjorden må der kun udøves morgenjagt (før kl. 12), og der er forbud mod motorbådsjagt. Der er forbud mod færdsel i den nordligste del af Bøvling Fjord, på strandenge og rørsumpe rundt om denne, samt rundt om Felsted Kog. Derudover er der forbud mod færdsel på Fjandø og Kolling Ø 1. april - 31. august samt en ca. 100 meter zone rundt om disse. Der er også forbud mod sejlads med sejl i Felsted Kog og rundt om Fjandø og Kolling Ø samt forbud mod brætsejlads i Bøvling Fjord. Motorbådssejlads med højere hastighed end 8 knob er forbudt i fjorden generelt.

Fuglebeskyttelsesområde F38

Fuglebeskyttelsesområde F38 (Nissum Fjord) omfatter hele Nissum Fjord, søerne Indfjorden, Tangsø og Byn samt omgivende enge og rørsumpe ved fjorden og søerne. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F38.

Tabel F38. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F38 i 2022. Dværgterne og hvidbrystet præstekrave (ynglefugle) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Knopsvane (T)	LC	Stabil-stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Faldende-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabil-faldende	Bør overvejes
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stabil-faldende	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Faldende-fluktuerende	Implementeret
Toppet skallesluger (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Stor skallesluger (T)	LC	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Klyde (T)	NA	Stabil?	Fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Faldende-fluktuerende	Implementeret
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Faldende	Implementeret
Brushane (Y)	EN	Stabil	Faldende	Implementeret
Lille kobbersnepe (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Fluktuerende	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende	Implementeret
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N65a, N65b) omtaler kun forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger at holme og andre levesteder for kolonirugende fuglearter generelt er uforstyrrede. For rastefuglene fjorden også generelt som indeholdende uforstyrrede raste- og overnatningspladser for arterne i udpegningsgrundlaget.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Almindelig ryle (engryle) vides at have ynglet på strandene ved Bøvling Klit med 9 par i 1993 og 2-6 par i 2004-2010 men er ikke fundet ynglende i efterfølgende år trods eftersøgning. På Holmen og Fjand Grønne har der i flere af årene mellem 1994 og 2007 (men ikke efterfølgende) været registreret 1-2 ynglende par af almindelig ryle.

På Fjandø ynglede der 1-21 par fjordterner i syv af 11 år med tællinger i perioden 2010-2021. Dette antal er lavere end i 1980'erne og 1990'erne, hvor arten årligt ynglede med 35-140 par. Samme mønster ses hos havterne, der ynglede med 5-95 par i perioden 2010-2020, men med 75-250 ynglepar i 1980'erne og 1990'erne. Ynglebestanden af klyde i fuglebeskyttelsesområdet var 9-150 par i perioden 2010-2021. Splitterne yngler i visse år på Fjandø, senest med 200-328 par i årene 2013-2017 og 2022.

Fjandø er den vigtigste, og i mange år eneste, ynglelokalitet for både split-, fjord- og havterne i fuglebeskyttelsesområdet. Ligeledes er Fjandø den vigtigste ynglelokalitet for klyde, der dog også jævnlige yngler andre steder indenfor fuglebeskyttelsesområdet. Med undtagelse af en mindre holm i den nordlige ende af Bøvling Fjord vurderes det, at ingen af de områder, hvor der i dag er mulighed for færdsel i yngletiden, er af potentiel vigtighed som yngleplads for klyde og de tre ovennævnte arter af ternere. Den menneskelige færdsel på og omkring denne holm er yderst begrænset (J.O. Christensen, lokal ornitolog, pers. medd.).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Ynglebetingelserne for klyde, havterne, fjordterne og splitterne vil næppe kunne forbedres væsentligt via justering af nuværende reservatbestemmelser eller ved indførelse af adgangsbegrænsning i dele af området, hvor der ikke i øjeblikket er adgangsforsbud i yngletiden.

For almindelig ryle og brushane formodes det, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed, påvirkning fra prædatorer og den generelle bestandsudvikling, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i arternes forsvinden fra området (jf. Miljøstyrelsen 2021, N65b). De konkrete områder indenfor fuglebeskyttelsesområdet, de førhen ynglede i, er ikke genstand for særlig megen færdsel i forårsperioden, da de ligger langt fra offentlige adgangsveje (P. Clausen, pers. obs.).

Trækfugle

Reservatarealet i Nissum Fjord er blevet udvidet i flere omgange, senest i 1996, og jagtrestriktionerne er i dag ganske omfattende. Reservatets kerneområder i fjorden, Felsted Kog og Bøvling Fjord, men især sidstnævnte, har i perioder huset store antal af svømmeænder (> 25.000 fugle) og tusindtallige forekomster af gæs af alle arter i udpegningsgrundlaget.

Tilbagegangene i antal af rastende svaner, knortegæs og svømmeænder er derfor ikke begrundet i manglende håndtering af forstyrrelser vha. reservater – men i manglende forekomst af levesteder med rig udbredelse af bundplanter i fjorden (Clausen & Holm 2011). De tilbageværende gulnæbbede svaner og *Anser* gæssene udnytter primært agerjorde i omegnen af fjorden til fouragering, og flyver til fjorden for at overnatte. Bramgås benytter (strand-)engene ved fjorden forår og agerjorde efterår, mens lysbuget knortegås og svømmeænderne er flyttet til andre lokaliteter i Vestjylland.

Therkildsen m.fl. (2013) påpegede at *"De tilbageværende lysbugede knortegæs har ændret udbredelse i fjorden og benytter ikke længere det tidligere foretrukne område i omegnen af øen Kromanden i større omfang"* og at *"Det kan ikke udelukkes, at det kan skyldes en stigende forekomst af kite-surfere i de to områder i fjorden, hvor der må udøves brætsejlad, og hvoraf det ene ligger blot 600 meter fra Kromanden. Det er*

dokumenteret i en britisk undersøgelse, at kite-surfing er den mest forstyrrende rekreative aktivitet overfor vandfugle blandt mange andre undersøgte, fx wind-surfing og jagtudøvelse (Liley m.fl. 2011).” Da udviklingen i rekreative aktiviteter ikke overvåges, er DCE ikke vidende om hvorvidt dette stadig er tilfældet.

Både lille kobbersneppe og klyde forekommer i stærkt varierende antal i området, førstnævnte om foråret og sidstnævnte i sensommer og tidligt efterår. Begge arter ses oftest i den del af Bøvling Fjord, hvor der er både jagt- og færdselsforbud.

De to arter af skalleslugere forekommer spredt i hele fjorden og er begunstiget af forbud mod jagt over størstedelen af fjorden og motorbådsjagt i resten.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de vigtige bestande af herbivore arter, der lever af vandplanter, er det helt vitale behov genetablering af bundvegetationen. Der forekom langt større antal fugle i fjorden i 1970'erne, hvor store dele af fjordbunden stadig var dækket af planter (Clausen & Holm 2011) – og hvor reservaterne omfattede mindre arealer end de gør i dag. Reservaterne er udlagt i de områder, hvor vegetationen førhen fandtes og må forventes at kunne genindfinde sig, hvis vandkvaliteten forbedres i fjorden.

For svanerne og gæssene i øvrigt vurderes det, at reservatet er velfungerende som overnatningsplads.

Lille kobbersneppe, klyde og skallesluger-arterne er sikret af den gældende reservatbekendtgørelse.

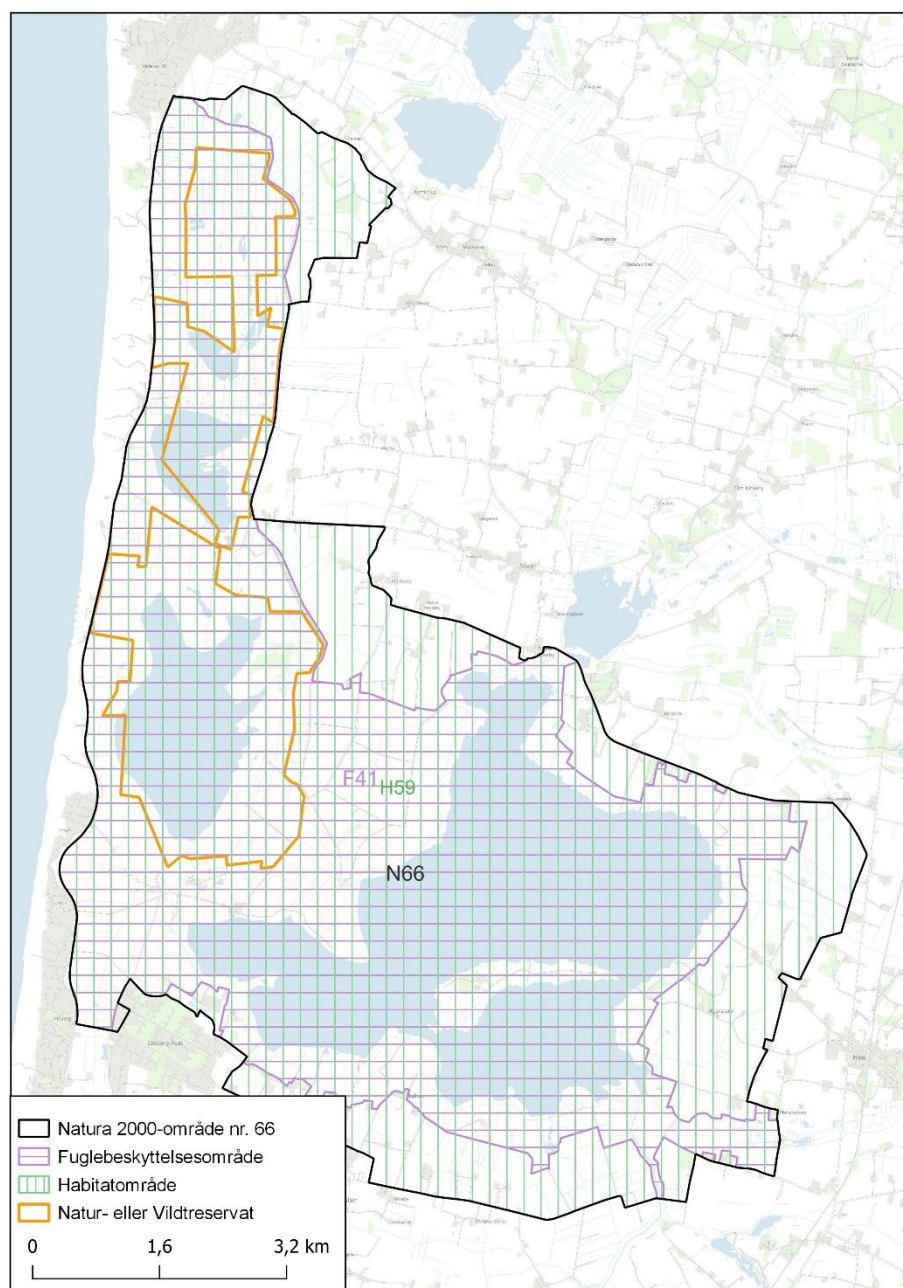
Det bør overvejes om afgræsningen af områder i F38, hvor der er forbud mod brætsejls, er tidssvarende.

Habitatområde H58

Habitatområde H58 (Nissum Fjord) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 66 - Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord

Figur N66. Afgrænsning af Natura 2000-område N66. Området inkluderer habitatområde H59 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelses-område F41 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Vest Stadil Fjord vildtreservat. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

I Vest Stadil Fjord vildtreservat er der forbud mod jagt i den største sø Sønderdyb samt i et mindre område i den nordligste del af reservatet omkring Nørredyb. Imellem disse to områder er jagten reguleret på et statsejet areal til kun at blive udøvet maksimalt én gang ugentligt i jagtsæsonen. Reservatbekendtgørelsen regulerer ikke færdsel. Den sydlige del af Natura 2000-området omkring Sønderdyb inkl. søen er fredet. Det samme gælder Hindø i Stadil Fjord. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for områderne, og har ikke kendskab til om disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F41

Fuglebeskyttelsesområde F41 (Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord) omfatter begge fjordene samt omkringliggende enge, rørsumpe og agerjorde. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F41.

Tabel F41. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F41 i 2022. Skeand (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende-faldende	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-faldende	Implementeret
Grågås (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende-faldende	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Sortterne (Y)	EN	Stabil	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N66b) vurderes det at yngleområderne for sortterne er uforstyrrede. For trækfuglene noteres det at svaerner og gæssene, der især fouragerer i omegnen af fjordene, er tilgodeset med uforstyrrede overnatningspladser i reservatet, og at svømmeænderne både er sikret fouragerings- og rastemuligheder, ligeledes pga. reservatet. For hjejle omtales ikke forstyrrelsesrelaterede forhold.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Sortterne yngler fortsat med nogle få par i fuglebeskyttelsesområdet, typisk i Mellemdyb. Nogle år yngler fuglene i den nærliggende Husby Sø (dvs. i fuglebeskyttelsesområde F114) og optræder da kun som fødesøgende i Vest Stadil Fjord. Området udgør et af de tre områder i Danmark, hvor arten endnu yngler.

For årene 2010-2021 har vi alene kendskab til, at et enkelt klydepar forsøgte at yngle i Vest Stadil Fjord i 2018. I årene 1998-2007 ynglede arten i mindst seks af årene, og da med 1-8 par og i et enkelt år med 81 par. Fjordterne optræder i området i yngletiden, men fravær af egnede yngleøer er formentlig årsagen til, at denne art ikke har været fundet ynglende i fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at indførelse af færdselsforbud i reservatet i yngletiden ikke vil forøge chancerne for at sortterne, klyde og fjordterne yngler i området.

Trækfugle

Det er evident at forekomsten af pibesvane har været vigende i hele Vestjylland i en længere årrække, en udvikling der uden tvivl skyldes langvarige perioder med forringet fødeudbud i de to førhen vigtigste områder for arten, Nissum Fjord og Ringkøbing Fjord (Clausen & Holm 2011, Meltofte & Clausen 2011). Denne udvikling har bevirket, at der også ses færre fugle af arten

på agerjorde ved Stadil, som de ofte skiftede til når bundplanterne i fjordene var spist op. I dag trækker stadigt flere pibesvaner syd om Østersøen via Tyskland til Holland og England for at efterårsraste og overvintre, hvorved antallet i andre områder langs Jyllands vestkyst er faldende.

For sangsvane og gåsearterne er området omkring Vest Stadil Fjord efter naturgenopretningen formentlig mere benyttet som overnatningsplads, men enge omkring begge fjorde benyttes til tider af græssende gæs.

Forekomsten af spidsand i Vestjylland er forandret. Hvor Stadil-fjordene i 1970'erne var vigtige rasteplasser langs vestkysten, har de vigtigste områder for arten siden 1990'erne været Agger Tange og området omkring Klægbanen (fx Clausen m.fl. 2013, Holm m.fl. 2021). I disse områder er der ved nyere NOVANA kortlægninger af planter truffet store bestande af børsteblandet vandaks, hvis frø arten har en forkærlighed for. Krikand forekom i særligt store antal lige omkring naturgenopretningen, men er også senere set i internationalt betydende antal (Clausen m.fl. 2019).

Vurdering beskyttelsesbehov

For pibe- og sangsvane, der ikke er genstand for jagt, vurderes det at det eksisterende reservat sikrer fuglene fred til overnatning og eventuelle dagrast – men næppe som fourageringsområde.

Madsen m.fl. (2003) evaluerede reservatet ved Vest Stadil Fjord – og den jagtforvaltning, der var på statens arealer dengang. Den indebar at i det område, hvor en egentlig jagt kan udøves i henhold til bekendtgørelsen, var jagt tilladt én gang om ugen (enten morgen eller aften) i perioden 1. september til 31. december, dog kun indenfor ét af tre delområder. Det var altså en mere restriktiv ordning der uøvedes, end den der fastlægges i bekendtgørelsen, som ikke opererer med delområderne og ikke nævner at der enten er morgen- eller aftenjagt. Den daværende ordning blev vurderet som tiltrækkelig, da der ikke kunne måles effekter af jagten på gæssenes udnyttelse af området. Tilsvarende vurderedes det at reservatet var velfungerende for rastende svømmeænder.

Siden dengang er overvågning af fuglene ekstensiveret i området (Clausen m.fl. 2019), og det er svært at vurdere de nutidige forekomster i relation til reservatet og jagtudøvelsen, også fordi DCE ikke er bekendt med om den aktuelle jagtforvaltning på statens arealer er den samme som omkring 2000. NOVANA sø-overvågningsdata om fordelinger af planter i Stadil-fjordene tyder endvidere på en nedgang i plantetætheder i Stadil Fjord fra 2005 til 2019, og at Vest Stadil Fjord både i 2006 og 2013 havde bunddækker af planter, der er på grænsen til at være energetisk favorable for akvatiske herbivore vandfugle, som fx pibesvane og spidsand (P. Clausen m.fl., NOVANA levestedskortlægninger, under forberedelse).

En opdateret, intensiv data baseret, udredning om søernes tilstand og fuglenes forekomst (i lighed med de der blev udført omkring år 2000; Søndergaard m.fl. 2001, Madsen m.fl. 2003) synes at være nødvendig, for at kunne give en mere konkret vurdering af, om det aktuelle reservat er optimalt, om det bør opdateres, eller eventuelt suppleres med en øget beskyttelse af dele af Stadil Fjord.

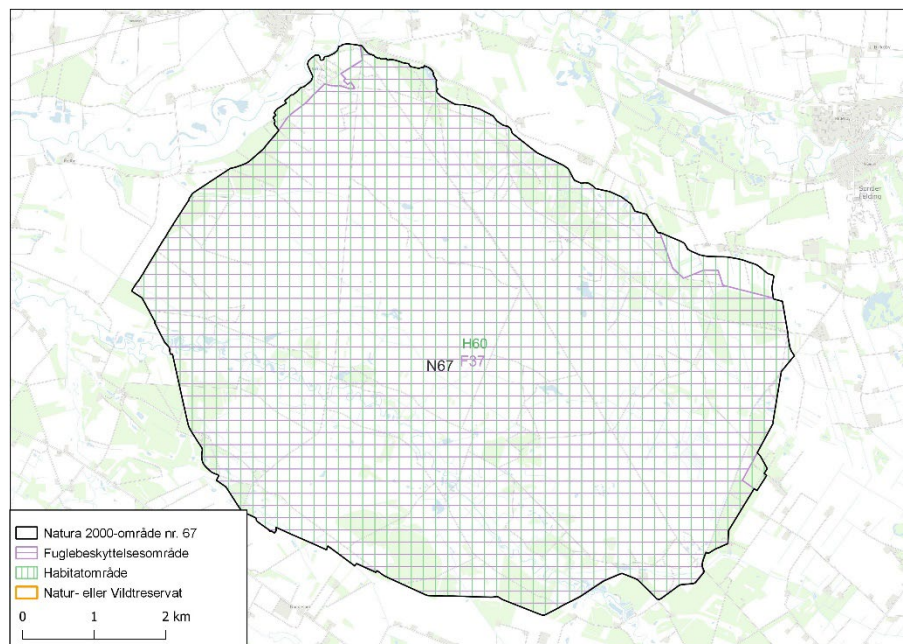
Hjejle er ikke genstand for jagt og det vurderes, at arten har tilstrækkelige arealer i området til at dagraste uforstyrret.

Habitatområde H59

Habitatområde H59 (Stadil Fjord og Vest Stadil Fjord) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 67 - Borris Hede

Figur N67. Afgrænsning af Natura 2000-område N67. Området inkluderer habitatområde H60 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F37 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, endsiige foretaget fredninger. Størstedelen af området er et militært øvelsesterræn, med deraf afledte restriktioner i færdsel, men også forstyrrelser pga. militærets aktiviteter.

Fuglebeskyttelsesområde F37

Fuglebeskyttelsesområde F37 (Borris Hede) omfatter heder og klitplantager på og i omegnen af Borris Hede. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F37.

Tabel F37. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F37 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende-stabil	Ikke relevant
Hjejle (Y)	CR	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stabil	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N67b) vurderes det, at der pt. ikke er trusler for ynglefuglene trane, hjejle og tinksmed.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Tinksmed har en stabil bestand på 2 par og trane er indvandret som ynglefugl i de senere år (Miljøstyrelsen 2021, N69b). Der er begrænset offentlig adgang til området, så det gælder for tinksmed og trane, at det formentlig mere er ynglehabitats beskaffenhed, der er afgørende for bestandsudviklingen i dette område, end negative effekter som følge af forstyrrelser, inklusive militærets øvelsesaktiviteter i området. Det samme må antages at gælde for hjejle, som dog formodes at være forsvundet som ynglefugl i Danmark (Holm m.fl. 2021).

Vurdering af beskyttelsesbehov

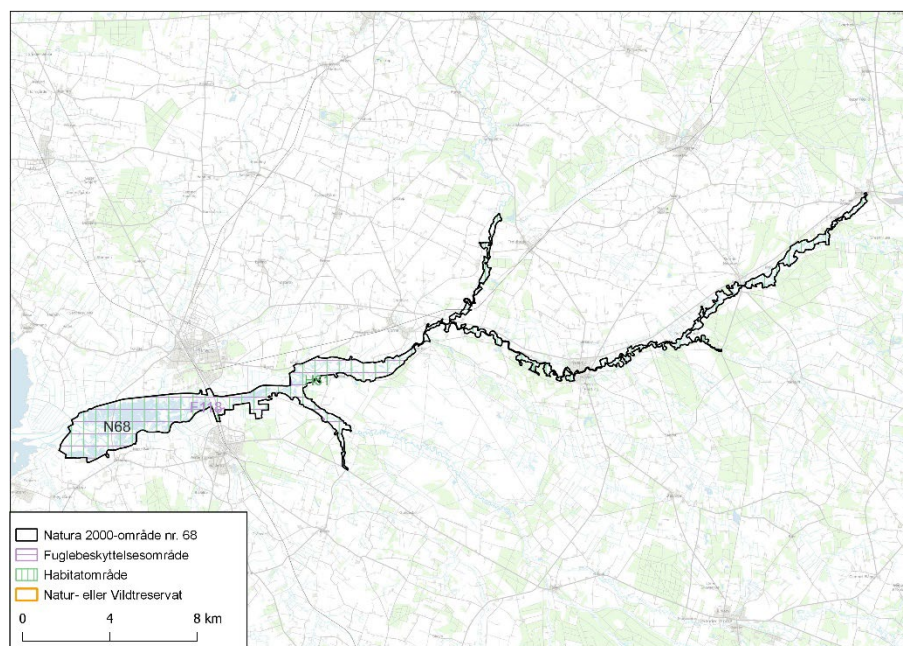
Der vurderes ikke at være behov for yderligere beskyttelsestiltag i området.

Habitatområde H60

Habitatområde H60 (Borris Hede) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 68 – Skjern Å

Figur N68. Afgrænsning af Natura 2000-område N68. Området inkluderer habitatområde H62 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F118 (vandret violet skravering). Af kortet kan man ikke se, at der er regulering af færdsel og jagt i dele af Skjern Enge, da bekendtgørelsen om disse ikke er et "natur- eller vildtreservat".

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt et decideret reservat i området, men "*Bekendtgørelse om offentlighedens adgang og rekreative brug af Naturområdet Skjern Enge*" (Miljøministeriets Bekendtgørelse nr. 932 af 27. juni 2016) regulerer både færdsel og jagt, hvorfor området *de facto* er et reservat.

Omkring 2/3 af det samlede areal af Natura 2000-område nr. N68 Skjern Å er statsejet. Der er forbud mod jagt i området vest for det gamle Ganer Å-dige, dvs. vest for Øster Hestholm. I selve Øster Hestholm udøves jagt på vandfugle i et afgrænset antal timer én gang om ugen fra oktober til og med december. I engene øst for Skjern-Tarm udøves også jagt én gang om ugen, men her også i september.

Der er forbud mod færdsel i Hestholm Sø. Den menneskelige færdsel i området foregår næsten udelukkende på de befæstede stier på digerne, langs visse af åstrækningerne samt på en befæstet sti i engene i vestenden af Kalvholm. Stierne benyttes hyppigt af gående personer samt motionsløbere og cyklister. Desuden færdes lystfiskere langs Skjern Å og Omme Å.

Inden for den del af Skjern Å Naturprojekt, der ligger i fuglebeskyttelsesområde F118, er motorbådssejls ikke tilladt i Skjern Å.

Fuglebeskyttelsesområde F118

Fuglebeskyttelsesområde F118 (Skjern Å) omfatter hele det naturgenoprettede område ved Skjern Enge, og dermed det meste af Natura 2000-område N68, der dog også medtager dele af Skjern og Vorgod Ådale opstrøms for det naturgenoprettede område. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F118.

Tabel F118. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F118 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skestork (T)	NA	Stigende	Stigende-stabil	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stigende-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende	Implementeret
Blisgås (T)	LC	Stigende	Stigende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Fluktuerende	Implementeret
Knarand (T)	LC	Stigende	Stigende-stabil	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Skeand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Fluktuerende	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N68a, N68b) omtaler kun forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger at holme og andre levesteder for kolonirugende fuglearter generelt er uforstyrrede.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Der var årligt 0-8 ynglepar af fjordterne i perioden 2010-2021 mens klyde i samme periode yngede med 0-35 par (middeltal 7 par).

Vurdering af beskyttelsesbehov

I Skjern Enge er alle de vigtigste yngleområder for udpegningsarterne godt beskyttet mod forstyrrelser fra menneskelig færdsel. Det vurderes, at der ikke vil kunne forventes en fremgang i yngleforekomsten af fjordterne og klyde, selvom der blev indført yderligere begrænsninger i mulighederne for menneskelig færdsel i Skjern Enge.

Trækfugle

Efter naturgenopretningen af Skjern Enge har området udgjort et vigtigt raste- og fødesøgningsområde for svaner, gæs, ænder og skestork.

Sangsvane har i efterårsmånederne optrådt i Skjern Enge med op til 1.600 individer. Arten optræder typisk i større antal i vintermånederne end i efterårsmånederne. Sangsvane optræder også på engene langs åen øst for Skjern-Tarm. Arten benytter området både som et raste- og fourageringsområde.

Kortnæbbet gås fouragerer typisk på markerne og benytter næsten udelukkende Skjern Enge som et rasteområde. I de fleste år har arten i efterårsmånederne optrådt med færre end 500 individer og i enkelte år med op til 3.000 individer. Arten kan også optræde talrigt i vinter- og forårsmånederne. Bramgås optræder sporadisk i bl.a. oktober og november med op til 2.500 individer.

De både raster og fouragerer i området. Arten kan også optræde talrigt i forårsmånederne.

Skjern Enge udgør et vigtigt område for knarand, og arten har i de fleste efterår været til stede med op til 100-230 individer i efterårsmånederne. Krikand har om efteråret typisk optrådt med op til 2.000-4.000 individer og i et enkelt år med flere end 10.000 individer. Arten optræder talrigt gennem hele efteråret. Antallet af skeand, der har været til stede i efteråret, har varieret, men i de fleste år har der i perioder været op til 300-550 individer. De tre arter af svømmeænder, der står i udpegningsgrundlaget, benytter i vid udstrækning Skjern Enge som et fourageringsområde såvel som et rasteområde. For alle tre arter gælder, at områderne øst for Skjern-Tarm kun benyttes i mindre omfang i dagtimerne.

I ynglesæsonen, såvel som efter ynglesæsonen, benytter de lokalt ynglende skestorker i vid udstrækningen området vest for Skjern-Tarm vejen. Her er der i flere sæsoner registreret op til 60-150 individer efter afslutningen på ynglesæsonen.

Vandfuglenes optræden i foråret er beskrevet i Bregnballe m.fl. (2005a, 2005b). For efteråret er antal og fordeling af de trækfugle, der står i udpegningsgrundlaget for Skjern Enge (tabel F118), beskrevet i Bregnballe m.fl. (2014). Dette gælder dog ikke skestork.

I Øster Hestholm og i engene øst for Skjern-Tarm udøves der jagt i et afgrænset antal timer én gang om ugen i oktober, november og december. I engene øst for Skjern-Tarm udøves der også jagt én gang om ugen i september. En undersøgelse af jagtens mulige forstyrrende effekter i Øster Hestholm viste, at jagten førte til en moderat nedgang i vandfuglenes brug af dette område dagen efter jagten, og for visse arter kunne der spores negative effekter på antallet i op til fem dage efter en enkelt aften med jagt (Bregnballe m.fl. 2018).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Jagtordningen med én dags jagt om ugen i Øster Hestholm og i engene øst for Skjern-Tarm har som nævnt en moderat negativ effekt på vandfuglenes brug af de områder, hvor jagt udøves. Såfremt der opstår et ønske om at tage større hensyn til svømmeænderne og give dem bedre muligheder for at benytte områderne med jagt, inden der atter afholdes jagt, vil det være hensigtsmæssigt at forlænge pauserne uden jagt til mere end en uge.

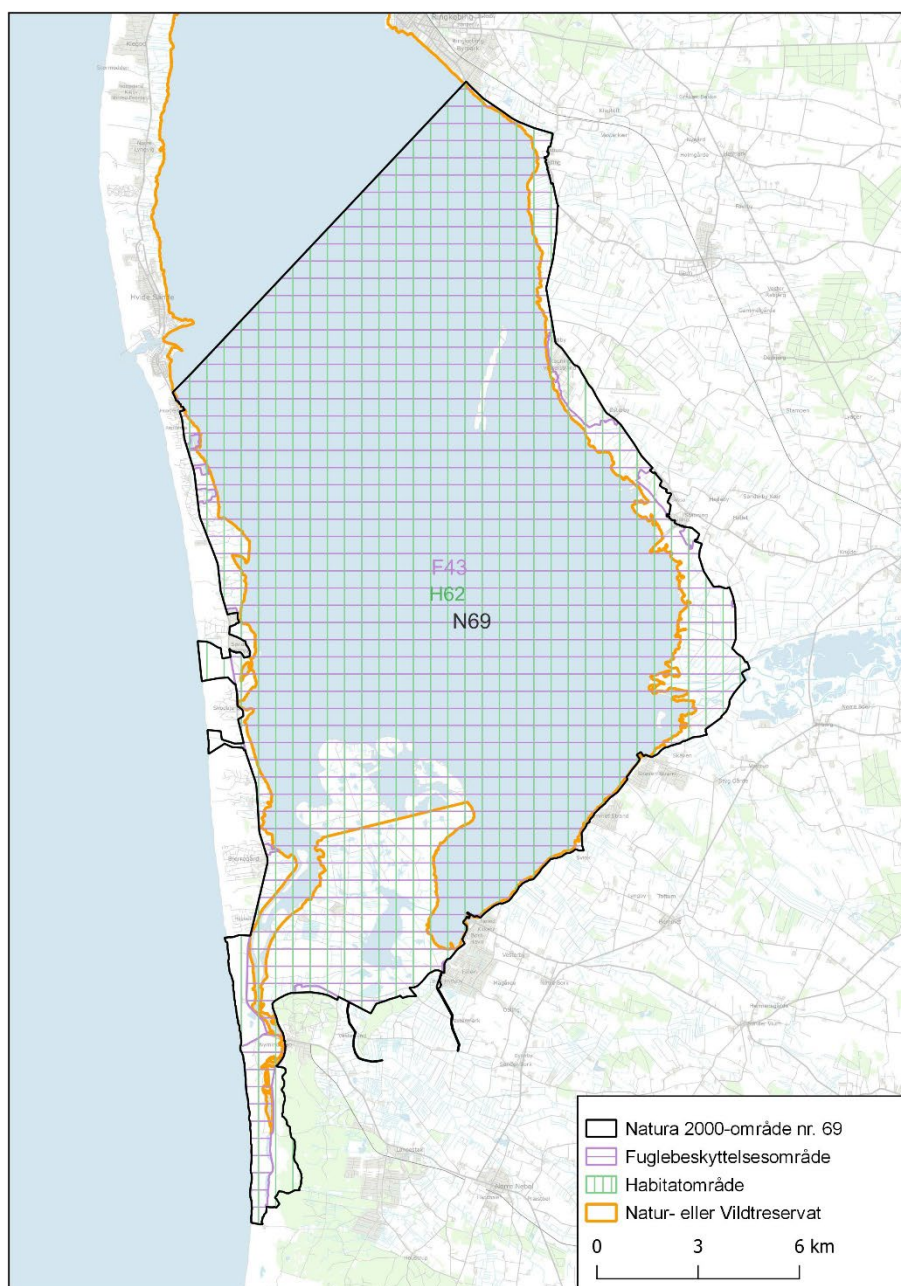
Det vurderes, at skestorkenes muligheder for at raste og fouragere i Skjern Enge ikke i væsentlig grad er begrænset af de nuværende adgangsforhold og muligheder for færdsel i engene.

Habitatområde H62

Habitatområde H62 (Skjern Å) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 69 – Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen

Figur N69. Afgrænsning af Natura 2000-område N69. Området inkluderer habitatområde H62 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F43 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omruds af natur- og vildtreservatet i Ringkøbing Fjord. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er forbud mod jagt og færdsel i den sydlige halvdel af Nymindestrømmen (bortset fra en smal sejlrende), på Tippergrunden, på den sydvestlige fjerdedel af Havrvig Grund samt på Klægbanken og en 1 km bred zone om denne. Færdsel er også forbudt på Høje Sande og en zone på 50 meter om denne. Derudover er jagt forbudt på Pladen (mellem de færdselsfrie områder på Tippergrunden og Havrvig Grund), på den nordlige halvdel af Stavning Grund (sydøst for det lukkede område ved Klægbanken) samt i en 100 meter rørsumpbræmme i Skjern Å's udmunding. Der er, bortset fra et mindre område ud for Halby sommerhusområde, forbud mod brætsejlads og katamaranjolle sejlads i alle områderne omfattet af jagtforbud samt på den sydlige del af Stavning Grund, den

østlige tredjedel af Havrvig Grund, den nordlige halvdel af Nymindestrømmen samt omkring Høje Sande og udmundning af Skjern Å. Motorbådsjagt er forbudt i hele reservatet og hastigheden for motordrevne både reguleret til maks. 5 knob i alle områder med restriktioner nævnt ovenfor samt i en zone på 500 meter fra land i hele reservatet (se enkelte undtagelser fra reglen i forbindelse med markerede sejltrejler i bekendtgørelsen).

Fuglebeskyttelsesområde F43

Fuglebeskyttelsesområde F43 (Ringkøbing Fjord) omfatter det meste af Ringkøbing Fjord, Tipperhalvøen med Tipperne, Værnengene og Værnsande, Gammelgabsøerne og samt omgivende enge og rørsumpe ved fjorden og lidt klitarealer på Holmsland. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F43.

Tabel F43. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F43 i 2022. Mosehornugle (ynglefugl) samt grågås og fiskeørn (trækfugle) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skarv (T)	NA	Fluktuerende	Stabil	Implementeret
Skestork (Y)	LC	Stigende	Stigende-stabil	Bør overvejes
Knopsvane (T)	LC	Stabil-stigende	Stabil	Implementeret
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Blisgås (T)	LC	Stigende	Fluktuerende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil	Implementeret
Gravand (T)	LC	Stabil	Faldende	Ikke relevant
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stabil	Implementeret
Knarand (T)	LC	Stigende	Stabil	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Skeand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Implementeret
Hvinand (T)	LC	Stabil	Stabil	Implementeret
Stor skallesluger (T)	LC	Stabil	Usikker	Implementeret
Blishøne (T)	VU	Stabil	Faldende	Implementeret
Klyde (T)	NA	Stabil?	Stabil	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Faldende	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil	Implementeret
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Faldende	Implementeret
Brushane (Y)	EN	Stabil	Faldende	Implementeret
Stor kobbersnepe (Y)	VU	Stabil	Faldende-stabil	Implementeret
Hvidklire (T)	LC	Usikker	Stabil	Implementeret
Lille kobbersnepe (T)	LC	Usikker	Faldende	Implementeret
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende	Implementeret
Havterne (Y)	VU	Faldende	Forsvundet	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N69b) omtaler kun forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger at holme og andre levesteder for kolonirugende fuglearter generelt er uforstyrrede. For trækfuglenes vedkommende fremhæves den forringede vandkvalitet i Ringkøbing Fjord, der kan påvirke fødegrundlaget for en række arter, som den eneste trussel – ergo må forstyrrelser ikke vurderes at være et problem.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Tipperne, Værnengene, Poldene i Nymindestrømmen, Havrvig Polde, Høje Sande og Klægbanken har i perioder været vigtige ynglepladser for en eller flere af de arter af ynglefugle, der står i udpegningsgrundlaget. I alle disse områder er arterne beskyttet imod menneskelige forstyrrelser i yngletiden.

Skkestork har ynglet på Høje Sande siden 2002. Her voksede antallet til 249-377 par i 2020-22, og lokaliteten var dermed landets absolut vigtigste ynglelokalitet for arten. Skkestork har desuden ynglet på Klægbanken i seks af årene mellem 2010 og 2022 men ikke med flere end 18 par.

I 2010-2021 har antallet af ynglende klyder i fuglebeskyttelsesområdet ligget på et langt lavere niveau (13-69 par) end i 1980'erne og 1990'erne, hvor ynglebestanden var på gennemsnitligt 328 par. Tipperne er den vigtigste lokalitet for arten.

Ligeledes er der registreret nedgange i antallet af ynglepar for almindelig ryle, brushane og stor kobbersnepe (Thorup & Bregnballe 2021).

Fjordterne ynglede med 0-2 par i perioden 2010-2021, hvilket er en tilbagegang i forhold til 1980'erne og 1990'erne, hvor arten havde en ynglebestand på 4-31 par. Især poldene i Nymindestrømmen og Tipperne var vigtige ynglelokaliteter i 1980'erne og 1990'erne, men i perioden 2010-2021 er fjordterne kun registreret en enkelt gang på poldene i Nymindestrømmen og på Tipperne med 1-2 par i 2011 og 2012.

Havterne ynglede med årligt 0-5 par i perioden 2010-2021, hvor den dog ikke er konstateret ynglende siden 2014. Der er tale om en ret markant tilbagegang idet havterne ynglede med i gennemsnit 79 par årligt i 1980'erne og 1990'erne, hvor der alene på Tipperne var 154 ynglepar i 1993.

Splitterne har tidligere ynglet på Klægbanken med op til 500-1.800 par, men arten har ikke forsøgt at yngle på Klægbanken siden 2004. Djævlø, der ligger ved Vondå vest for Ringkøbing og dermed udenfor Natura 2000-området, er ikke omfattet af adgangs begrænsning i yngletiden. På denne lille ø har der i et enkelt år (2005) ynglet 400 par splitterner.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de ynglende vandfugle, der står i udpegningsgrundlaget, formodes det, at det er forhold vedrørende ynglelokaliteternes beskaffenhed, påvirkning fra prædatorer og den generelle bestandsudvikling, der i højere grad end forstyrrelse er skyld i det faldende antal hhv. i arternes forsvinden fra de enkelte områder.

Ynglebetingelserne for skestork, klyde, almindelig ryle, brushane, stor kobbersneppe, havterne, fjordterne og splitterne vil næppe i væsentlig grad kunne forbedres via justering af nuværende reservatbestemmelser eller ved indførelse af adgangsbegrænsning i dele af området, hvor der ikke i øjeblikket er adgangsforsbud i yngletiden.

Dog bør det overvejes at udvide zonen med færdselsforbud omkring Høje Sande til mere end de aktuelt gældende 50 meter, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Trækfugle

En lang række arter, der førhen var særdeles talrige arter tilknyttet bundvegetationen i fjorden, dvs. knop- og pibesvane, mørkbuget knortegås, pibe-, spids- og skeand samt blishøne, har i en længere årrække fra midten af 1990'erne til midten af 2010'erne forekommet i mindre antal og sjældnere i internationalt betydende antal. Det skyldtes, at bundvegetationen i en periode stort set var forsvundet fra fjorden – og arterne havde søgt andre steder hen (Clausen & Holm 2011, Meltofte & Clausen 2011). Den tilbagegang, vi her beskriver, er ikke i overensstemmelse med basisanalysen, som for flere af disse arter bedømmer bestandene som stabile (jf. tabel F43, Miljøstyrelsen 2021, N69b). Det skyldes at basisanalysen er baseret på tal fra 2004-2017, og dermed ikke medtager den nedgang flere arter oplevede fra 1980'erne til 1990'erne ikke indgår i vurderingen. De senere år har der dog været tegn på bedring, med mere udbredt bundvegetation på større dele af de lavvandede grunde (Clausen m.fl. 2017, P. Clausen m.fl., NOVANA levestedskortlægninger, under forberedelse) – og stigende antal af rastende vandfugle (Clausen m.fl. 2019, Holm m.fl. 2021).

Sangsvane og gæssene (bortset fra mørkbuget knortegås, nævnt ovenfor) på udpegningsgrundlaget fouragerer efterår og vinter i større antal i omegnen af fjorden, hvor de søger føde på agerjorde, og flyver til fjorden for at overnatte. Kortnæbbet gås, blis- og bramgås bruger dog også engene om foråret til fouragering, men på denne årstid er de fredet for jagt.

Det ikke helt klart, hvad der har forårsaget tilbagegang i bestanden af gravand (Meltofte & Clausen 2011), men arten forekommer i fjorden typisk på de lavvandede grunde i reservaterne.

Stor skallesluger og hvinand forekommer spredt i hele fjorden – og deres status i fjorden er usikker, da begge arter kun i begrænset omfang er overvåget på den optimale tid af året (Clausen m.fl. 2019).

Skarv forekommer i størst antal som dag- og natrastende på øer og poldene i fjorden, hvorfra de foretager fourageringstogter ud i fjorden, i Vesterhavet og i Skjern Å med søerne i Skjern Enge.

Klyde, hvidklire og lille kobbersneppe forekommer hyppigst i væsentlige antal indenfor reservaterne – og særligt på Tipperne, men de to førstnævnte ses indimellem i større antal på Værnengene. Hjele forekommer hyppigst i tusindtallige flokke både på Tipperne og på Værnengene om efteråret.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de vigende bestande af herbivore og andre arter i fjorden er det helt vitale behov genetablering af bundvegetationen. Der forekom samlet set langt større antal fugle i fjorden i 1970'erne, hvor store dele af fjordbunden stadig var dækket af planter (Meltofte & Clausen 2011) – og hvor reservaterne omfattede mindre arealer end de gør i dag, idet reservatet ved Klægbanken og Stavning er blevet udvidet og reservatet ved Havrvig oprettet siden dengang. Alle reservaterne er udlagt i områder, hvor vegetationen førhen fandtes og må forventes at kunne genindfinde sig, hvis vandkvaliteten forbedres i fjorden. Dette underbygges af de senere års stigninger i antal af nogle af arterne.

Svanerne vurderes ikke at være særligt følsomme overfor forstyrrelser, bortset fra knopsvane i fældeperioden, hvor de største antal de senere år har holdt til omkring reservatet ved Klægbanken, hvor de kan søge ro ved evt. forstyrrelser. Gæssene er sikret fred på overnatningspladserne ved fjorden, hvilket understreges af de meget store forekomster af overnattende kortnæbbet gås og bramgås, der ses på Klægbanken og/eller Tipperne om efteråret (Clausen m.fl. 2019, Holm m.fl. 2021).

Gravand og vadefuglene forekommer mest indenfor reservaterne. Hvinand, stor skallesluger og skarv fouragerer spredt, og vurderes ikke at være særligt følsomme overfor forstyrrelser (Madsen & Pihl 1993). Hvinand, der aktuelt er den eneste jagtbare art af de tre, er i øvrigt tilgodeset af forbud mod motorbådsjagt i hele reservatet.

Vadefuglene er også generelt tilgodeset af reservaterne, da de tre arter næsten kun forekommer i disse, og hjejlerne kan søge til Tipperne, hvis der er for megen jagtaktivitet på Værnengene.

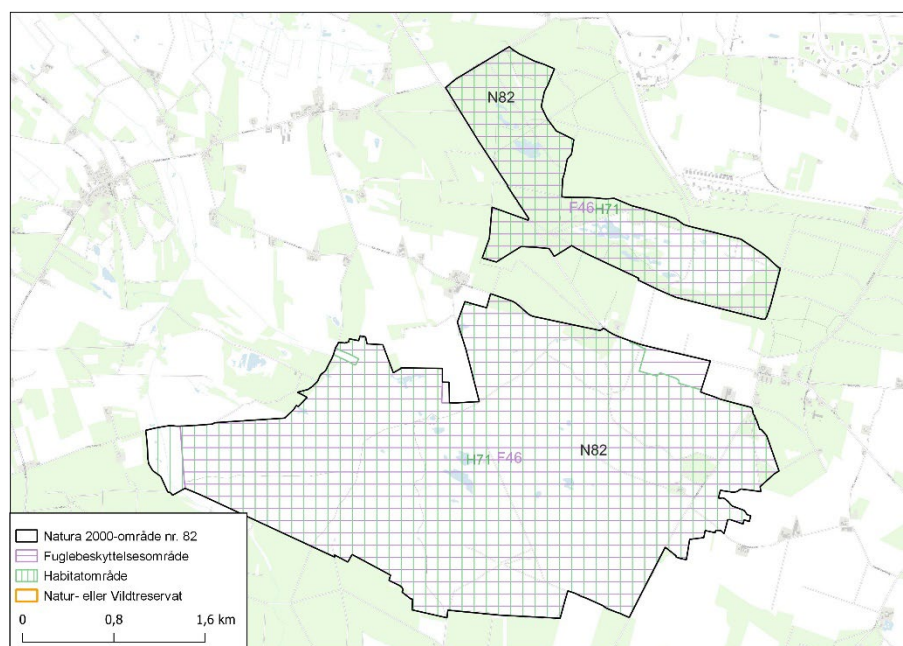
Da en meget stor del af fuglebeskyttelsesområdet allerede er belagt med færdsels- og/eller jagtrestriktioner, kan ændring af bekendtgørelsen næppe bidrage væsentligt til forbedrede forhold for trækfuglene i fuglebeskyttelsesområdet.

Habitatområde H62

Habitatområde H62 (Ringkøbing Fjord og Nymindestrømmen) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 82 - Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage

Figur N82. Afgrænsning af Natura 2000-område N82. Området inkluderer habitatområde H71 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F46 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men det meste af Randbøl Hede, og dermed hovedparten af Natura 2000-området, er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F46

Fuglebeskyttelsesområde F46 (Randbøl Hede) omfatter hede, indlandsklitter og skove på Randbøl Hede og dele af Frederikshåb Plantage. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F46.

Tabel F46. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F46 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Ikke ynglende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N82a, N82b) omtaler ikke menneskelige forstyrrelser som en trussel mod fuglene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Trane yngler umiddelbart udenfor fuglebeskyttelsesområdet og bruger kun Randbøl Hede til at fouragere og raste i. Dette skyldes ifølge basisanalysen, at der ikke er mange moser eller vandhuller på Randbøl Hede, hvor arten kan slå sig ned og slet ikke nogen, der også yder arten lidt beskyttelse og hvor den kan gemme reden (Miljøstyrelsen 2021, N82b). Tinksmed forsvandt fra området i 1980'erne. Det antages derfor for begge arter, at det er forhold, der relaterer sig til ynglehabitats beskaffenhed, der er afgørende for yngleforekomsterne i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

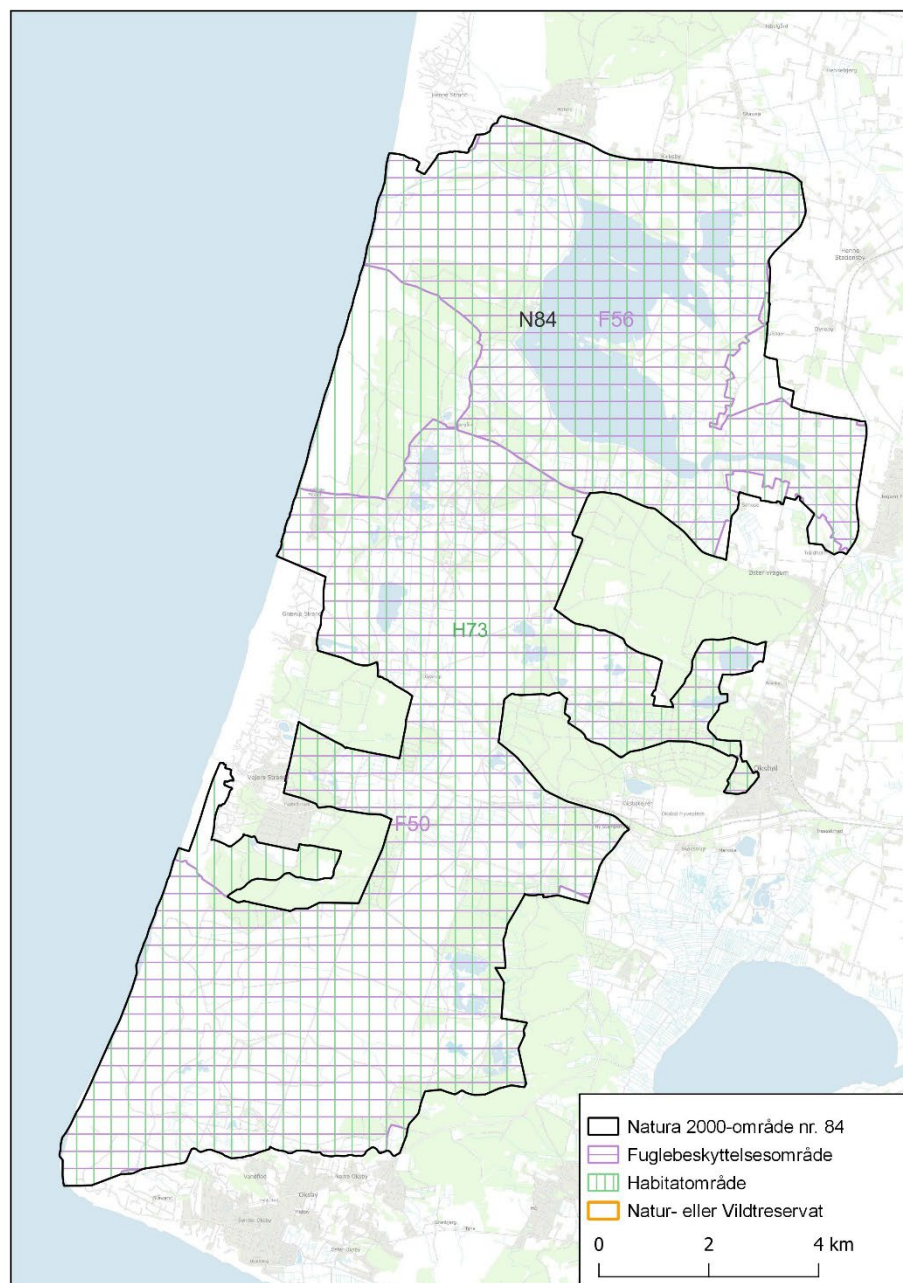
Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag af hensyn til ynglende trane og tinksmed.

Habitatområde H71

Habitatområde H71 (Randbøl Hede og klitter i Frederikshåb Plantage) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 84 - Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage

Figur N84. Afgrænsning af Natura 2000-område N84. Området inkluderer habitatområde H73 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområderne F50 og F56 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men området omkring Fidde Sø og vådområder nord og vest for Filsø er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel. Store dele af Kallesmærsk Hede området er et militært øvelsesterræn, med deraf afledte restriktioner i færdsel, men også forstyrrelser pga. militærets aktiviteter. Aage V. Jensen Naturfond, der ejer Filsø med omgivelser, har indført et privat jagtforbud i disse områder (Lars Malmberg, pers. medd.).

Fuglebeskyttelsesområde F50

Fuglebeskyttelsesområde F50 (Kallesmærsk Hede og Grærup Langsø) omfatter Grærup Langsø, flere småsøer, heder og klitplantager på Kallesmærsk Hede, som for størstedelens vedkommende er et mildtært øvelsesterræn. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F50.

Tabel F50. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F50 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Stigende	Ikke relevant
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Ifølge basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N84b) er der på levestederne for tinksmed kun en meget lav grad af menneskelig forstyrrelse. Omvendt er der for dværgterne en meget stor forstyrrelsestrussel, da fuglene gerne vil etablere sig i et af de mest befærdede områder på stranden, hvilket påvirker fuglenes ynglesucces.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Inden for fuglebeskyttelsesområde F50 har dværgterne i hvert af årene 2011-2022 ynglet på stranden ved Blåvands Huk med 3-27 par. I enkelte år har arten også gjort yngleforsøg på andre dele af stranden på strækningen mellem Blåvands Huk og Grærup Strand.

Tinksmed har en stigende bestand i området og der vurderes ikke at være væsentlige forstyrrelsestrusler overfor artens levesteder.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Ved Blåvands Huk, såvel som på andre strækninger af stranden i fuglebeskyttelsesområdet, er de ynglende dværgterners forsøg på at yngle ofte slået fejl som følge af forstyrrelser fra menneskelig færdsel og løse hunde. De tiltag, der mest effektivt kan beskytte artens muligheder for med succes at opfostre unger på stranden, er at etablere hegn omkring de steder, hvor fuglene i de enkelte år gør forsøg på at yngle. Disse hegn bør inderst bestå af et rovdyrsikert elhegn, og uden om dette bør der på større afstand opsættes pæle forbundet med snore samt skilte, der henstiller til publikum om ikke at gå indenfor det udhegnede område.

For tinksmed vurderes det, at der ikke er brug for yderligere beskyttelsesbehov, da bestanden er i god udvikling.

Fuglebeskyttelsesområde F56

Fuglebeskyttelsesområde F56 (Filsø) omfatter den nu naturgenoprettede Filsø, Fidde Sø, Søvig Sund og omkringliggende enge, rørsumpe og landbrugsarealer samt heder og klitplantager nordvest for Filsø. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F56.

Tabel F56. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F56 i 2022. Pomeransfugl (trækfugl) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Grågås (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Ikke relevant
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Ikke relevant
Trane (Y)	LC	Stabil	Stigende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Forsvundet	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N84b) vurderes det, at der ikke er væsentlige trusler for tranes fortsatte ynglefremkomst i fuglebeskyttelsesområdet. Der er ingen forstyrrelsestrusler mod tinksmed. For trækgæsterne omtales at der med genskabelsen af Filsø blev etableret et vigtigt forstyrrelsesfrit område for de gæs, ænder og svaner, der benytter søen som overnatningsplads.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

I enkelte år har dværgterne forsøgt at yngle på stranden ved Børsmose og Henne, men arten har ikke ynglet ved Filsø. På øerne i Filsø yngler der fjordterne (7-32 par i 2014-2021).

Levestedet for tinksmed er ifølge basisanalysen kun i moderat tilstand med begrænsede ynglemuligheder, hvilket er den primære grund til artens manglende tilstedeværelse. I fuglebeskyttelsesområde F56 yngler trane med et stabilt eller stigende antal, hvilket indikerer en lav grad af forstyrrelser i artens yngleområder. Der vurderes derfor ikke at være forstyrrelsestrusler mod arterne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Områdets potentielle ynglesteder for klyde og fjordterne er godt beskyttet mod forstyrrelser fra færdsel, idet lodsejer Aage V. Jensen Naturfond oprettholder et privat færdselsforbud, der indebærer at det ikke er tilladt at gå i land på øerne i Filsø, og at det er ikke tilladt at færdes på vandfladen.

Der vurderes ikke at være behov for yderligere beskyttelsestiltag overfor ynglende trane og tinksmed.

Trækfugle

Efter at Filsø blev genskabt har området ændret betydning for de rastende og overvintrende gulnæbbede svaner og gæs, som førhen fouragerede på agerjordene på den tørlagte sø og overnattede i Fidde Sø. I dag er der stort set ikke fourageringsmuligheder tilbage i området, dog kan de gulnæbbede svaner i perioder fouragere på bundplanter i de søerne, men langt de fleste benytter kun området som overnatningsplads.

For svømmeændernes vedkommende blev der set meget store antal lige efter naturgenopretningen, men deres antal synes nu at stabilisere sig på et lavere niveau. De både fouragerer og dagraster i søen, hvorfra de tager på fourageringstræk om natten.

Vurdering af beskyttelsesbehov

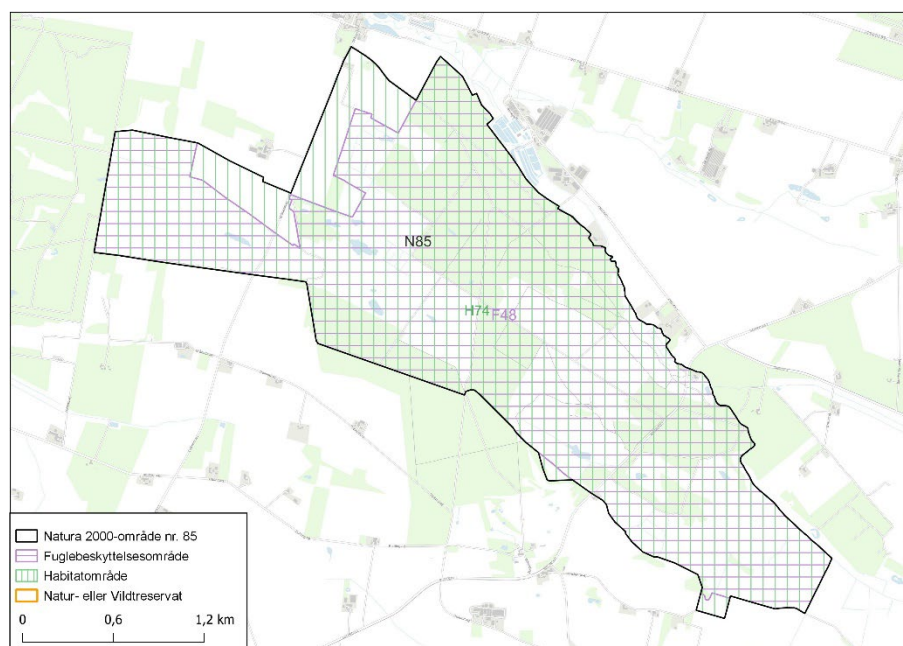
Med Aage V. Jensen Naturfonds implementering af et privat jagtforbud på søen og dennes omgivelser er der *de facto* indført et reservat, hvorfor der ikke er behov for yderligere tiltag.

Habitatområde H73

Habitatområde H73 (Kallesmærsk Hede, Grærup Langsø, Filsø og Kærgård Klitplantage) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 85 - Hedeområder ved Store Råbjerg

Figur N85. Afgrænsning af Natura 2000-område N85. Området inkluderer habitatområde H74 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F48 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Grene Sande i den sydøstlige del af Natura 2000-området er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F48

Fuglebeskyttelsesområde F48 (Hedeområder ved Store Råbjerg) omfatter heder og plantager på Store Råbjerg Hede, i Gyttesgård Planstage samt på Grene Sande sydvest for Billund. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F48.

Tabel F48. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F48 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel basisanalysen som i Natura 2000-planen for området (Miljøstyrelsen 2021, N85a, N85b) omtaler ikke menneskelige forstyrrelser som en trussel mod fuglene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Antallet af ynglende traner er steget fra 0 til 2 par de seneste 10 år, hvilket afspejler den generelle fremgang for arten på landsplan. Tinksmed forsvandt tilsyneladende som ynglefugl i 1970'erne. Det vurderes for begge arter, at det er ynglehabitats beskaffenhed, der er afgørende for bestandsudviklingen i dette område og ikke negative effekter som følge af forstyrrelser.

Vurdering af beskyttelsesbehov

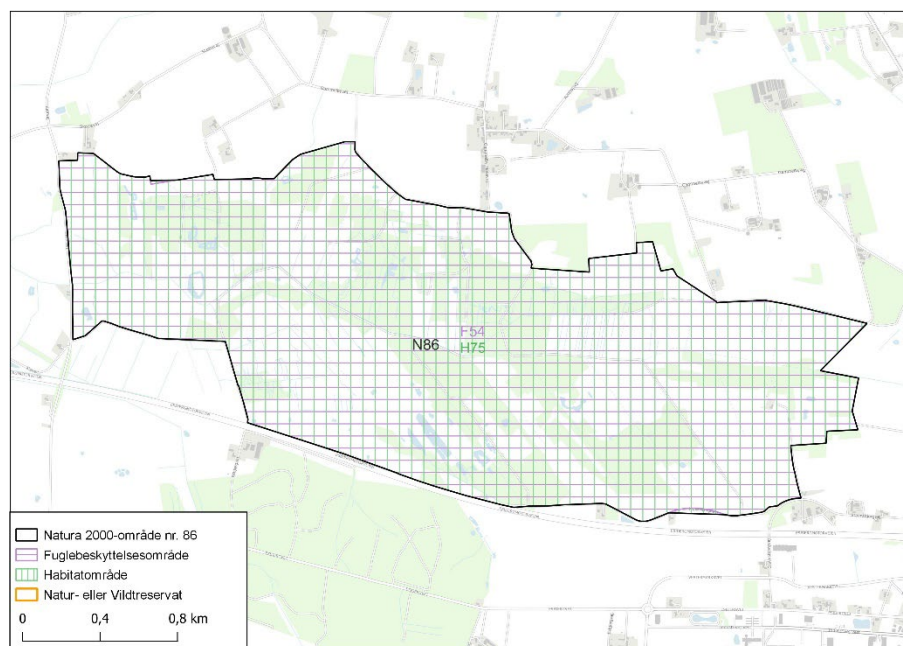
Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag af hensyn til ynglende trane og tinksmed.

Habitatområde H74

Habitatområde H74 (Hedeområder ved Store Råbjerg) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 86 - Vejen Mose

Figur N86. Afgrænsning af Natura 2000-område N86. Området inkluderer habitatområde H75 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F54 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater, endsiige foretaget fredninger indenfor Natura 2000-området.

Fuglebeskyttelsesområde F54

Fuglebeskyttelsesområde F54 (Vejen Mose) omfatter heder, hedemoser og skov i Vejen Mose og Gammelby Mose. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F54.

Tabel F54. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F54 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basianalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N86a, N86b) omtaler ikke menneskelige forstyrrelser som en trussel mod fuglene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Antallet af ynglende traner er steget fra 0 til 3 par de seneste 10 år, hvilket afspejler den generelle fremgang for arten på landsplan. Vejen Mose er privatejet og menneskelig færdsel er derfor begrænset efter de regler, der gælder

for ikke-offentlige arealer. Det vurderes, at der ikke pt. er nogle forstyrrelses-
trusler for området, medmindre der sker en ændring af fx færdselsmønstret i
området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der vurderes ikke at være behov for beskyttelsestiltag af hensyn til ynglende
trane.

Habitatområde H75

Habitatområde H75 (Vejen Mose) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes
at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbe-
kendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 89 - Vadehavet

I dette kapitel behandles de mange beskyttelsesområder, der indgår i Natura 2000-området, ikke i kronologisk rækkefølge. Først omtales fuglebeskyttelsesområde F57, selve Vadehavet. Dette område omfatter de centrale dele i Vadehavet, som overvejende består af de egentlige vandflader samt af de såkaldte højsande, som ikke bliver overskyttet under et normalt højvande. Da der er et problem med områdeafgrænsningen mellem område fuglebeskyttelsesområde F57 og de øvrige områder i Vadehavet, der principielt omfatter øerne eller forlandene i Vadehavet, er en overvejende del af de ynglende fuglearter behandlet i de respektive fuglebeskyttelsesområder, som vedrører øer, forlande og inddigede baglande i Vadehavsmarsken. Disse præsenteres ikke i numerisk rækkefølge, men geografisk fra nord til syd. Det samme problem med områdeafgrænsningen gælder for så vidt også trækfuglene, som opholder sig i de centrale dele af Vadehavet (F57) ved lavvande, men som ved højvande overvejende står på øerne, højsandene og nær eller på forlandene, afhængigt af den aktuelle vandstand. Disse højvandsrastende arter vil dog ofte befinde sig udenfor digerne og dermed i F57 – men særligt i Margrethe Kog, og dermed F60, trækker mange tusinder af fugle ind over diget for at raste især i Saltvandssøen.

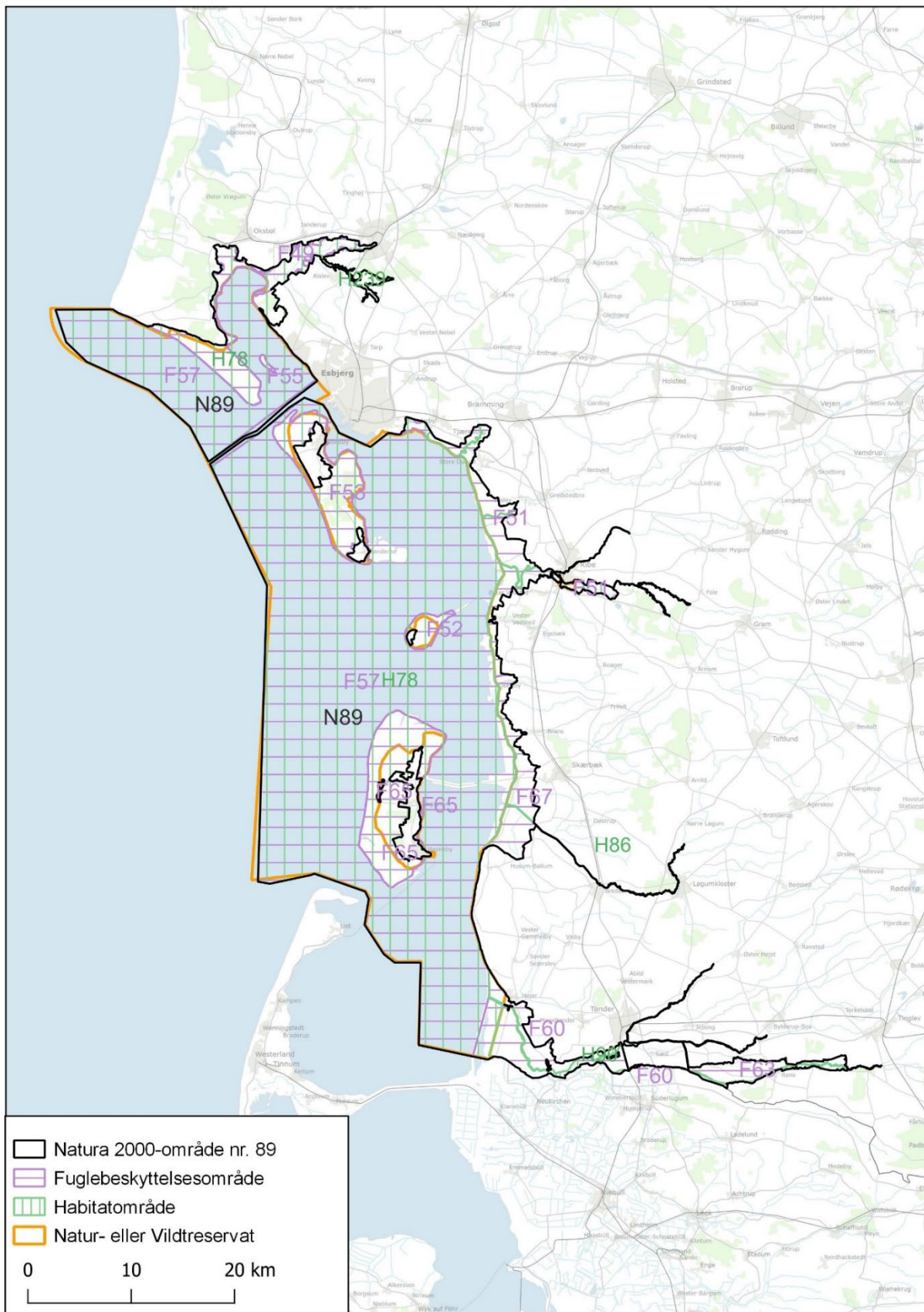
Til sidst omtales habitatområde H78, der næsten er identisk med Natura 2000-området, medtager næsten alle dele af fuglebeskyttelsesområderne, og bl.a. er udpeget for havpattedyr.

Vadehavet er et af de vigtigste fugleområder i verden, og de store forekomster af fugle har været medvirkende årsag til, at Vadehavet er udpeget som Nationalpark og Unesco Verdensarv. Blandt andet som en følge af områdets forholdsvis nye status som nationalpark og verdensarvsområde, er der registreret et stigende antal besøgende, som bl.a. kommer for at opleve og nyde Vadehavets unikke natur og øvrige seværdigheder. Flere og flere vil gerne færdes i naturen. Friluftslivet i Vadehavet er i vækst, og især Fanø og Rømø er attraktive destinationer for et meget stort antal danske såvel som udenlandske turister.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Størstedelen af Natura 2000-området er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet. Denne fredning bevirker at jagt og dertil knyttede forstyrrelser siden 1998 næsten er blevet udfaset i hele den del af Vadehavet, der ligger udenfor digerne – og at mange af de arter, som er særligt følsomme overfor forstyrrelser forårsaget af jagt, når denne udøves om efteråret og om vinteren, har responderet positivt på den øgede beskyttelse (fx Laursen & Frikke 2013, Clausen m.fl. 2014).

Dette forhold er i nogen kontrast til forvaltningen af andre former for rekreative aktiviteter, hvor mange især er udbredte i sommerhalvåret.

Figur N89. Afgrænsning af Natura 2000-område N89. Området inkluderer habitatområderne H78, H86, H90 og H239 (lodret grøn skravering) samt fuglebeskyttelsesområderne F49, F51, F52, F53, F55, F57, F60, F63, F65 og F67 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af natur- og vildtreservatet i Vadehavet. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservatet henvises til reservatbekendtgørelsen på Retsinformation.

Da der er meget forskel på, hvilke reguleringer der er af den rekreative færdsel i området, er det i gennemgangen af dette meget store og komplekse Natura 2000-område skrevet ind under de enkelte områder, hvilke reguleringer der ér.

Færdsel i Vadehavet

Som beskrevet i rapportens del 1 (Clausen m.fl. 2023), er der i de senere år sket en vækst i brugen af kystområder til friluftaktiviteter. Også i vadehavsregionen, og især på Fanø, Rømø og Mandø, er omfanget af menneskelig færdsel steget. Desuden færdes folk nu i stigende grad i det, der førhen kunne betegnes som øernes yderområder. Tilmed bliver området nu om dage brugt til friluftaktiviteter hen over en længere periode af året. Denne udvikling ser ud til at føre til en indskrænkning i de ynglende og rastende fugles adgang til fristeder. I det følgende nævnes nogle eksempler på forskellige typer af menneskelig færdsel, som i de senere år er blevet mere hyppige:

- Sejlads i havkajakker er ikke reguleret under de nuværende reservatbestemmelser for Vadehavet. Denne aktivitet vil kunne forårsage forstyrrelser i områder, hvor fuglene normalt har mulighed for at opholde sig uden at blive forstyrret. Det bør derfor overvejes at se på, om mulighederne for kajaksejlads skal begrænses i visse områder i Vadehavet.
- Mountainbikes benyttes nu i langt større omfang end tidligere, og det er blevet mere og mere almindeligt, at se mountainbikes køre på strandene, i klitterne og på strandengene. Brugen af mountainbikes bidrager til, at folk nu færdes steder, hvor der førhen sjældent kom mennesker.
- Brugen af ATV'ere på strandene og i klitterne er udbredt, især på Rømø. ATV'ere ses også køre i områder, hvor det ikke er tilladt at færdes med motorkøretøjer. Der er mange iagttagelser af, at fugle på Fanø og Rømø forstyrres af ATV'ere.
- Ridning er en hyppigt forekommende aktivitet, især på strandene på Fanø og Rømø. Ridning er ikke omfattet af de nuværende reservatbestemmelser, og det er relevant at få belyst, om ridning udgør et problem ift. forstyrrelser af rastende og fødesøgende fugle i visse områder. Ifølge Naturbeskyttelsesloven er det ikke tilladt at ride på strandene i juni, juli og august, men det virker ikke, som om dette er en regel, der bliver håndhævet.
- Flyvning med 'hangglidere', 'paraglidere' og 'powered hangglidere' (små lette enpersoners minifly med motor) er en ny aktivitet, der finder sted på Vadehavsøerne, og især på Rømø. Denne form for flyvning er tilsyneladende ikke reguleret i nogen bekendtgørelser. Vi har kendskab til flere iagttagelser af flyvning med hangglidere i 20-50 meters højde over den sydlige del af Rømø, og i flere af disse tilfælde er det observeret, at så godt som alle de vandfugle, der opholdt sig i området, gik på vingerne og fløj væk. Vi vurderer, at der er behov for at se på mulighederne for at indføre regulering af, eller forbud mod flyvning med 'glidere' i Vadehavet.
- Flyvning med droner i Vadehavet forekommer nu hyppigere end førhen. Da det ikke er tilladt at flyve med drone i Vadehavet uden tilladelse (bortset fra i enkelte områder på Fanø og Rømø; <https://droneluft-rum.dk/app/map>), bør det overvejes at opsætte skilte, hvilket nok er en forudsætning for at forbuddet vil kunne håndhæves. Der er kun begrænset viden om, hvorvidt flyvning med drone forstyrrer fuglene, men enkelte forsøg har vist, at især rastende fugle kan reagere.

Vi vurderer, at der i Vadehavet er behov for at give folk bedre mulighed for at få den rette information om reservatbestemmelserne, samt at tydeliggøre, hvor i landskabet grænserne går (fx via bedre afmærkningerne og /eller brug af hegning). Herved kan man minimere risikoen for, at der opstår tvivl om, hvor man ikke må færdes. Informationen om reglerne synes i nogle tilfælde at være utilstrækkelige, og fra især Fanø og Rømø er der talrige eksempler på, at gældende regler ikke overholdes. Overordnet set vil det i Vadehavet (og især på øerne) være relevant at udbygge den nuværende zonerings af færdslen. På eksempelvis Fanø og Rømø vil fuglene kunne drage betydelig fordel af, at der blev indført forstyrrelsesfrie områder ved øernes nord- og sydender. Strandene i Vadehavsregionen er imidlertid meget dynamiske, og derfor bør der i et eventuelt kommende arbejde med zonerings og adgangsbegrænsninger indtænkes muligheder for regelmæssige justeringer af de beskyttede områder.

For den enkelte person er det ofte vanskeligt at overskue, hvor stor forstyrrelse man forårsager, når man færdes i vigtige fugleområder. Her en løber nær Havneby i et område med færdselsforbud. Foto: Boris Schönfeldt.

Fuglebeskyttelsesområde F57

Fuglebeskyttelsesområde F57 (Vadehavet) omfatter selve Vadehavet med højsander, inklusive opvækstområder på Fuglsand, Trinden og Keldsand sydøst for Fanø. Forlandsarealer udenfor digerne, dvs. især strandenge, op langs den jyske vestkyst fra grænsen til Esbjerg indgår også i F57, mens forlande i den nordlige del af Ho Bugt, på Skallingen og på øerne i Vadehavet indgår i andre fuglebeskyttelsesområder. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F57.

Tabel F57. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F57 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Grågås (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Blisgås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Gravand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Gråand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Skeand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Ederfugl (T)	NT	Usikker	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Sortand (T)	DD	Faldende	Stabil-fluktuerende	Usikkert
Strandskade (T)	LC	Faldende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Strandhjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hvidbrystet præstekrave (T)	NA	Ikke vurderet	Fluktuerende	Implementeret
Hvidbrystet præstekrave (Y)	EN	Stabil	Uregelmæssig	Usikkert
Storspove (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Lille Kobbersneppe (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Sortklire (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Rødben (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hvidklire (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Sandløber (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Islandsk ryle (T)	LC	Faldende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Klyde (T)	NA	Stabil?	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Dværgmåge (T)	DD	Ukendt	Ikke beskrevet	Implementeret
Sandterne (Y)	CR	Fluktuerende	Forsvundet	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Fluktuerende	Implementeret
Havterne (Y)	VU	Faldende	Fluktuerende	Usikkert
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Fluktuerende	Usikkert
Splitterne (T)	LC	Ukendt	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Implementeret

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for mellem 1 og 8 af levestederne for hver af arterne fjordterne, havterne, hvidbrystet præstekrave, klyde og dværg-

terne. I 13 tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god. Menneskelig forstyrrelse er nævnt som sandsynlig medvirkende årsag i fem af tilfældene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Klyde er følsom over for forstyrrelse i og ved deres ynglekolonier. Arten yngler spredt på den yderste del af forlandene, og det ser ud til, at fuglene især forsøger at yngle, hvor risikoen for menneskelig forstyrrelse er begrænset. Ved det nuværende besøgstryk på forlandene vurderes klyde ikke at være markant påvirket af færdsel.

Hvidbrystet præstekrave, havterne og dværgterne er alle følsomme over for menneskelig forstyrrelse i yngletiden. I F57 yngler arterne på nogle højsande, men da den menneskelige færdsel ikke overvåges her, har vi ikke kendskab til omfanget af forstyrrelser, ej heller om færdslen er koncentreret til bestemte steder på højsandene Koresand, Keldsand, Peter Meyers Sand og Langejord. Da arterne yngler i kolonier kan de være følsomme for længerevarende ophold af mennesker, selvom hyppigheden af menneskelig færdsel er lav. Det kan derfor ikke vurderes, om færdsel har betydning for arternes ynglefremkomster på højsandene i Vadehavet.

Almindelig ryle yngler på græssede strandenge, hvor menneskelig færdsel normalt har et beskedent omfang. I de pågældende områder vurderes arten ikke at være påvirket af menneskelig aktivitet.

Det eneste sted, hvor fjordterne yngler i F57, er i opvækst langs Mandø Låningsvej. Selvom arten vurderes at være følsom over for menneskelig forstyrrelse i yngletiden, anlægges rederne regelmæssigt mellem 5 og 75 meter fra den meget befærdede vej. Færdslen på Låningsvejen til Mandø udgøres næsten udelukkende af biler og Mandøbusser. Færdsel på begge sider af Låningsvejen er ikke tilladt, og dette forbud formodes at bidrage til at begrænse omfanget af forstyrrelser fra mennesker, der færdes til fods på Låningsvejen.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der bør indhentes yderligere oplysninger med henblik på at kunne vurdere behovet for evt. adgangsbegrænsning af hensyn til forbedring af ternearternes muligheder for at yngle uden at blive forstyrret. Da der mangler kendskab til forstyrrelsesniveauet i området, er det dog vanskeligt at vurdere, hvorvidt en eventuelt øget beskyttelse vil sikre en positiv udvikling for ynglefuglene.

Trækfugle

I dagtimerne optræder kortnæbbet gås kun sporadisk på forlandene og ude på vaderne, men området benyttes til overnatning for stort set alle de kortnæbbede gæs, der fouragerer på markerne ned langs vadehavskysten såvel som på marker op til mere end 20 km inde i landet. Bramgås optræder talrigt på forlandene, og de fugle der fouragerer i marsken og længere inde i landet benytter selve Vadehavet til overnatning. Mørkbuget og lysbuget knortegås søger om efteråret føde på ålegræs og raster langs forlandene.

Gravand søger udelukkende føde på tidevandsfladerne, hvor den ligeledes raster under højvandet. Svømmeænderne raster især langs forlandene om dagen og flyver ind i marskområderne om natten for at søge føde.

Dykænderne, ederfugl og sortand, opholder sig uden for yngletiden i Vadehavet, for sortands vedkommende vest for Vadehavsøerne. Mange dykænder benytter Vadehavet og havet ud for som et fældeområde i august og september. Under fældningen mister dykænderne deres svingfjer og dermed evnen til at flyve, hvilket gør dem meget følsomme overfor forstyrrelser. Sortand forekommer især om foråret, hvor de ligger vest for, men tæt på Vadehavsøerne.

Strandskade forekommer året rundt. Klyde foretager fjerfældning i Vadehavet i sensommeren, hvor fugle fra Danmark og vore nabolande samles. Hvidbrystet præstekrave samles efter endt ynglesæson og optræder da bl.a. ved sydenden af Fanø og sydenden af Rømø. Hjejle forekommer ind imellem på forlandene og på tidevandsfladerne. En række øvrige vadefugle, såsom strandhjejle, stor regnspeve, lille kobbersnepe, rødben, hvidklire, islandsk ryle og almindelig ryle, optræder i Vadehavet gennem en stor del af året, hvor de søger føde på vaderne og højvandsraster på eller nær forlandene og/eller på sandbanker og højsande. Sandløber forekommer langs øernes og Skallingsens vestvendte sandstrande samt på højsandene. Den optræder især i forårs-månederne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der er begrænset viden om, hvorvidt fuglene, der raster og søger føde ude i Vadehavet, påvirkes negativt af den færdsel, der finder sted.

Vandfugle er generelt følsomme over for forstyrrelser på deres rasteplasser. Forstyrrelserne fra jagt er blevet væsentligt mere begrænset efter indførelsen af jagtforbud i det meste af Vadehavet. I forbindelse med, at friluftslivet og omfanget af turisme i vadehavsområdet er steget markant over de senere år, har der tilsyneladende også været en stigning i den menneskelige færdsel inde i selve Vadehavet, bl.a. i form af motorbåde, kajaksejlad, indsamling af østers, guidede ture på vaderne, sælture ud til og på højsandene.

Antallet af ederfugle, der optræder i Vadehavet, er faldet markant. For denne art kunne det overvejes at forbyde wind- og kitesurfing ud for Hjerting (måske blot en del af året, fx i vinterhalvåret). Det område, som påvirkes af wind- og kitesurfing, udgør et vigtigt fourageringsområde for ederfugl, og det er sandsynligt, at aktiviteterne begrænser ederfuglenes adgang til muslingebankerne ud for Hjerting.

Som omtalt afsnittet ovenfor om færdsel i Vadehavet bør det belyses, om der i visse områder af Vadehavet bør indføres begrænsninger i mulighederne for at sejle i havkajak.

Fuglebeskyttelsesområde F49

Fuglebeskyttelsesområde F49 (Engarealer ved Ho Bugt) omfatter marskområder på Nyeng og rundt ved vest og nordkysten af Ho Bugt samt fugtige enge og dyrkede områder i Varde Ådal vest for Varde by. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F49.

Tabel F49. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F49 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Fluktuerende	Ikke relevant
Klyde (T)	NA	Stabil?	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er ikke lavet et tilstandssystem for spidsand og klyde som trækfugle. Derfor er der ikke lavet en levestedskortlægning i Natura 2000-planen, og af samme grund indeholder planen ikke en omtale af de mulige forstyrrelsestrusler i fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler

Trækfugle

Klyde har tidligere været en talrigt rastende trækfugl i området med over 2.000 individer. Klyderne opholder sig normalt i selve Ho Bugt, og det er som regel kun ved ekstra høje højvander, at klyderne står inde på engarealerne. Antallet af klyder i Ho Bugt var faldende i en årrække, men de sidste ti år er der hvert år talt mere end 2.000 fugle som maksimum, og i 2020 optaltes næsten 4.000 fugle. Det tyder på, at området stadig har et potentiale til at opfylde de mål som er opsat for arten. Det vurderes, at fuglenes fravær i den mellemliggende periode næppe var forårsaget af forstyrrelser fra menneskelig færdsel.

Spidsand har en fluktuerende forekomst i fuglebeskyttelsesområdet, hvilket kan skyldes, at den oftest registreres på vadepladen eller langs kanten af strandengene, og derfor bliver henført til fuglebeskyttelsesområde 57 (Vadehavet).

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at rekreativ færdsel ikke har en væsentlig påvirkning af klyders eller spidsænders brug af Ho Bugt og engene. Derfor er vurderingen, at etablering af et færdselsfrit område næppe vil føre til en stigning i klydernes antal og/eller til at klyderne udvider den periode af året, hvor de benytter området. I perioder med forstyrrelser på engene som har spidsænderne mulighed for at lægge sig ud på vandet i fuglebeskyttelsesområde 57 (Vadehavet) hvor der desuden er jagtfred.

Fuglebeskyttelsesområde F55

Fuglebeskyttelsesområde F55 (Skallingen og Langli) omfatter strande, klitheder, strandenge og rørsumpe på hele Skallingen og øen Langli. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F55.

Tabel F55. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F55 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skestork (Y)	LC	Stigende	Forsvundet	Bør overvejes
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Ikke relevant
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil	Ikke relevant
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Strandskade (T)	LC	Faldende	Stabil	Ikke relevant
Sorthovedet måge (Y)	VU	Stigende	Forsvundet	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Forsvundet	Bør overvejes
Sandterne (Y)	CR	Fluktuerende	Forsvundet	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Fluktuerende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Fluktuerende	Bør overvejes
Splitterne (T)	LC	Ukendt	Ikke beskrevet	Bør overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for et eller to af levestederne for hver af arterne fjordterne, havterne, sandterne, sorthovedet måge, splitterne og dværgterne. I fire tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god. Menneskelig forstyrrelse er nævnt som sandsynlig medvirkende årsag i alle fire tilfælde.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Skallingen og Langli er omfattet af bekendtgørelse om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Ynglefugle

Alle eller hovedparten af de ynglepar af arterne skestork, klyde, sorthovedet måge, fjordterne, havterne, splitterne og sandterne, der har ynglet (og evt. fortsat yngler) i fuglebeskyttelsesområdet, har ynglet på Langli. Langli er lukket for menneskelig færdsel i hovedparten af fuglenes yngletid.

Når dværgterne yngler i området er det som regel på stranden nær sydenden af Skallingen (i visse perioder har arten også ynglet på Langli). Dværgterne er følsom over for færdsel, og længere ophold nær en koloni kan resultere i tab af æg og/eller unger. Stranden langs Skallingen er et attraktivt sted for besøgende, og der er derfor risiko for konflikter. Disse kan afhjælpes ved at etablere et færdselsfrit område på sydspidsen af Skallingen (se figur F55). Uden at antallet af besøgende er undersøgt eller regelmæssigt overvåget, vurderes dette område at være den mindst besøgte del af Skallingens strandområde, og dermed forventes det, at forholdsvis få mennesker vil blive generet, hvis der blev indført en færdselsfri zone i yngletiden.

Vurdering af beskyttelsesbehov

En yderligere begrænsning med af den periode, hvor Langli er åben for adgang bør overvejes, da det kan afhjælpe forstyrrelse i ynglekolonierne sidst på ynglesæsonen, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Etablering af færdselsfrie zoner i fuglenes yngletid på begge sider af Grådyb (se afsnittet om Fanø) vil give dværgterne og formentlig også havterne mulighed for fra år til år at vælge mellem det mest optimale område med hensyn til prædationstryk, risiko for oversvømmelse af reder og andre faktorer.

Indførelse af et forstyrrelsesfrit område på sydenden af Skallingen vil også kunne bidrage til bedre beskyttelse af stor præstekrave. Desuden har hvidbrystet præstekrave tidligere ynglet på stranden på Skallingen, og etableres der her et beskyttet område, vil dette givetvis øge chancerne for, at hvidbrystet præstekrave udvider sin yngleudbredelse til igen at omfatte stranden på Skallingen.

Trækfugle

Mørkbuget knortegås forekommer i området både forår og efterår, spidsand og pibeand især om efteråret. Strandskade optræder hele året. I de senere år har kortnæbbet gås optrådt fåtalligt og uregelmæssigt. Strandhøjle optræder forår og efterår. Splitterne optræder især i sensommeren, og da primært som rastende på stranden eller sydenden af Skallingen.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Mørkbuget knortegås, spidsand, pibeand og strandskade søger føde på de bløde tidevandsflader ved lavvande og raster ved højvande langs forlandskanter og på strandenge, men knortegæssene græsser også på strandengene på Langli om foråret. Forstyrrelsesniveauet er generelt lavt på disse naturtyper, og sikret af både færdsels- og jagtforbud større dele af året. I øjeblikket vurderes det, at der ikke er behov for beskyttelsesinitiativer over for disse tre arter.

For splitterne vurderes det imidlertid relevant, at afprøve om sydenden af Skallingen kan gøres til et endnu mere værdifuldt rastested. For splitterne har det således stor værdi, at de i sensommeren har adgang til rasteplasser, hvor risikoen for forstyrrelser er lav. Det skyldes især, at splitternernes unger følger forældrene efter ynglesæsonen. Ungerne vil typisk stå inde på stranden og vente på, at forældrene vender tilbage med fisk. Grundet store forekomster af tobis udgør Horns Rev (beliggende ud for Skallingen og Blåvands Huk) et af de vigtigste fourageringsområder for splitterne i Europa. Efter endt ynglesæson opsøges dette område af splitterne fra yngleområder i især Tyskland, Holland og Danmark. Her kan forældrene opfede deres unger og selv genopbygge konditionen, inden de i løbet af efteråret trækker til Vest- og Sydafrika.

Figur F55. Ynglende strandfugle (terner og præstekraver) såvel som rastende terner og visse rastende vadefugle vil kunne drage fordel af, at der i et område på sydenden af Skallingen indføres en begrænsning i færdslen i yngletiden og i sensommeren. I et afgrænset felt (fx som vist på kortet) kunne der opsættes markerings-tråd i perioden 15. april til 15. september. Desuden kunne skilte med information om årsagen til beskyttelsen opsættes. Sydenden af Skallingen er et meget dynamisk område, og derfor vil områdets afgrænsning skulle tilpasses forholdene i det enkelte år.

Fuglebeskyttelsesområde F53

Fuglebeskyttelsesområde F53 (Fanø) omfatter strande, marskområder, planter, heder, hedemoser og skov på størstedelen af Fanø, idet bebyggede områder i Nordby, Rindby og Sønderho ikke indgår. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F53.

Tabel F53. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F53 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Usikker	Ikke relevant
Strandskade (T)	LC	Faldende	Stabil	Bør overvejes
Strandhjejle (T)	LC	Usikker	Stabil	Ikke relevant
Hvidbrystet præstekrave (Y)	EN	Stabil	Stabil	Bør overvejes
Sandløber (T)	LC	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Islandsk ryle (T)	LC	Faldende	Stabil	Ikke relevant
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Ikke beskrevet	Bør overvejes
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Faldende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Sandterne (Y)	CR	Fluktuerende	Forsvundet	Kan overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Fluktuerende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Fluktuerende	Bør overvejes
Splitterne (T)	LC	Ukendt	Fluktuerende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for mellem et og seks af levestederne for hver af arterne almindelig ryle (engryle), havterne, hvidbrystet præstekrave, klyde, sandterne og dværgterne. I 15 tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god. Menneskelig forstyrrelse er nævnt som sandsynlig medvirkende årsag i ti af tilfældene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Området er ikke omfattet af den eksisterende vildtreservatbekendtgørelse med undtagelse af øens nordvestlige strandområde 'Søren Jessens Sand', der er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Ynglefugle

Klyde er følsom over for forstyrrelse i og ved kolonierne. I F53 yngler hovedparten af ynglefuglene i sandklitter og på strandene på det nordlige og nordvestlige Fanø. Når ungerne klækker, føres de ud til den inderste del af vaden, hvor der er en vis risiko for forstyrrelse, der vil kunne vanskeliggøre succesfuld ynglen. Etablering af adgangsfrie zoner vil muligvis kunne forbedre yngleforsørene for klyde.

Almindelig ryle yngler i våde enge, hvor kun få mennesker færdes.

Hvidbrystet præstekrave er følsom over for menneskelig færdsel og færdsel med hunde. Arten yngler bl.a. på sandstrandene på Fanøs vestside, som er populære badestrande. Da badesæsonen og artens yngletid falder sammen, forekommer det, at nogle af yngleparrerne mister æg og/eller unger som følge af den menneskelige færdsel. Der har imidlertid gennem en årrække været gennemført forsøg på beskyttelsesforanstaltninger med hegning, afmærkning og skiltning af de vigtigste yngleområder. Dette har i et vist omfang afhjulpet problemerne. Det vurderes relevant at gøre en yderligere indsats. På den nordlige del af Søren Jessens Sand (ud for Grønningen) og på den sydlige del af Fanø Strand kunne der med fordel etableres adgangsbegrænsning i yngletiden. Desuden er det fortsat relevant at udbygge informationen til øens mange gæster, så det bl.a. tydeliggøres for hundeejere, hvorfor deres hund skal holdes i snor.

Dværgterne er følsom i yngletiden over for menneskelig færdsel nær kolonierne, og længerevarende ophold nær deres ynglesteder kan føre til tab af æg og/eller unger. Arten yngler i mindre kolonier bl.a. på sandstrandene på øens vestside, der som beskrevet også er et yndet opholdssted for badegæster og folk, som dyrker andre fritidsaktiviteter såsom drageflyvning og kørsel med strandbuggies. I de senere år er det med en vis succes lykkedes at få flere af øens dværgterner til at yngle indenfor områder, hvor der er sat hegn op mhp. at beskytte strandens ynglefugle mod forstyrrelser og prædation fra ræv. Ud over at videreføre hegning mod ræv på nordvestsiden af Grønningen, vurderes det relevant at beskytte den nordlige del af Søren Jessens Sand mod menneskelig færdsel i yngletiden.

Havterne er følsom over for menneskelig forstyrrelse i ynglekolonierne, og som omtalt ovenfor vurderes det, at en færdselsbegrænsning på den nordlige del af Søren Jessens Sand vil kunne forbedre ynglemulighederne for havterne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at ynglefuglene på strandene på Fanø vil kunne drage fordel af, at der på nordenden af Søren Jessens Sand (ud for Grønningen) og på stranden langs Galgerev på den sydlige del af Fanø indføres begrænsninger i den menneskelige færdsel i yngletiden (se figur F53a og F53b).

Trækfugle

Lysbuget knortegås er følsom over for færdsel i de områder, hvor fuglene fouragerer og raster. Arten søger især føde på bløde mudderflader med ålegræs eller anden undervandsvegetation og raster og fouragerer på strandenge sydøst for Sønderho og på Skideneng. Færdslen i disse områder er beskeden.

Strandene på Fanø udgør tilsyneladende den vigtigste rasteplads for splitterne i Europa i sensommermånederne. Som beskrevet under fuglebeskyttelsesområde F55 omfattende Skallingen skyldes dette givetvis øens fordelagtige beliggenhed i forhold til de rige fiskeområder på og omkring Horns Rev.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke af hensyn til lysbuget knortegås er grund til at etablere af færdselsfrie zoner på de af artens fouragerings- og rastesteder, der findes indenfor fuglebeskyttelsesområdet.

Splitterne såvel som flere af de arter af vadefugle, der står i udpegningsgrundlaget, vil kunne drage fordel af at få adgang til et forstyrrelsesfrit område både på nordenden af Søren Jessens Sand (figur 53a) og på Galgerev og den tilstødende strand på den sydlige del af Fanø (figur 53b). På grund af den forlængede yngelpleje hos splitterne, drager især denne art fordel af, at fuglene i sensommeren kan have adgang til et rasteområde, hvor risikoen for forstyrrelser er lav. Adgang til et forstyrrelsesfrit område giver forældrene bedre muligheder for at 'parkere' ungerne på stranden, mens de er på havet for at fouragere.

Området omfattende Galgerev og stranden langs Galgerev benyttes af mange arter af vadefugle gennem en lang periode af året. På denne strækning af kysten finder man nogle af landets største forekomster af rastende og fouragerende sandløber, stor præstekrave og dværgryle. Desuden udgør området en særdeles vigtig rasteplads for flere arter af vadefugle i perioder med ekstra høje højvander (fuglene flytter da ind fra højvandsrastepladserne på bl.a. Keldsand).

Endelig udgør stranden langs Galgerev et af Vadehavets to vigtigste områder for hvidbrystet præstekrave under fældningen efter ynglesæsonen.

Figur 53a. Udsnit af Søren Jessens Sand og Grønningen på den nordlige del af Fanø. Ynglende ternere og præstekrave såvel som rastende ternere og vadefugle vil kunne drage fordel af, at der på nordenden af Søren Jessens Sand indføres en begrænsning i færdslen i yngletiden og i sensommeren. I et afgrænset felt (fx som vist på kortet) kunne der opsættes markeringstråd i perioden 1. maj til 15. september. Hvis man alene vil fokusere på beskyttelse af de rastende ternere kunne adgangs begrænsningen indskrænkes til perioden 15. juli til 15. september.

Figur 53b. Udsnit af den sydlige del af Fanø. Ynglende præstekrave, klyde, strandskade og terner såvel som rastende terner og vadefugle vil kunne drage fordel af, at der indenfor det afmærkede område indføres en begrænsning i færdslen i fx perioden 1. april til 30. september. Inden for feltet kunne kørsel begrænses til to nord-syd-gående kørebaner, og menneskelig aktivitet derudover kunne begrænses til gående færdsel (og forbud mod løse hunde også på de dele af området der dækker søterritoriet). Fiskere ville skulle have dispensation til kørsel.

Fuglebeskyttelsesområde F51

Fuglebeskyttelsesområde F51 (Ribe Holme og enge med Kongeåens udløb) omfatter rørsumpe og våde enge langs Ribe Å samt opdyrkede områder i Ribemarsken på begge sider af Ribe by. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F51.

Tabel F51. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F51 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Skestork (T)	NA	Stigende	Ikke bedømt (nyudpeget)	Bør overvejes
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Blisgås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Pomeransflugl (T)	LC	Stigende	Ikke bedømt (nyudpeget)	Ikke relevant
Brushane (Y)	EN	Stabil	Fluktuerende	Bør overvejes
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Bør overvejes
Sorthovedet måge (Y)	VU	Stigende	Fluktuerende	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for mellem et og fire af levestederne for hver af arterne klyde, brushane, fjordterne og sorthovedet måge. Menneskelig forstyrrelse er ikke nævnt som sandsynlig medvirkende årsag til, at tilstanden i seks tilfælde blev bedømt til ringere end høj eller god.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Brushane yngler i fugtige engområder med beskeden landbrugsdrift. I de fleste af disse yngleområderne er arten næppe påvirket af menneskelig færdsel. De ynglende brushaner i områderne omkring Gl. Hviding Eng sø har deres vigtigste fourageringsområde langs østbredden af søen, hvor gående færdsel, ofte sammen med løse hunde, udgør en regelmæssig forstyrrelse. Lukning af grusvejen langs østbredden af Gl. Hviding Eng sø vil muligvis kunne fremme artens bevaringsprognose i området.

Klyde er følsom over for færdsel i eller ved ynglekolonierne. De to vigtigste ynglekolonier i F51 befinder sig i menneskeskabte vådområder i hhv. klæggrave nord for Kammerslusen og Gl. Hviding Eng sø. Ved Kammerslusen yngler fuglene på små øer i og på bredden af den nordlige klæggrav. De nærmeste par etablerer sig tæt på et opsat fugleskjul, og rugende fugle bliver opskræmt i forbindelse med færdsel til og fra dette fugleskjul. I Gl. Hviding Eng sø har klyderne reder på øerne i søen, mens ungefamilierne færdes på vadeblader især langs bredderne. En grusvej langs østbredden af søen benyttes meget af gående færdsel, hvor en stor del af færdslen består af hundeluftere med løse hunde. Det medfører stor forstyrrelse af klyder og andre ynglefugle. Lukning af grusvejen langs østbredden af Gl. Hviding Eng sø for gående færdsel vil kunne fremme områdets værdi for klyde og andre arter.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Området er ikke omfattet af den eksisterende reservatbekendtgørelse for Vadehavet. Det vurderes, at rekreativ færdsel har en påvirkning af ynglende klyde og brushane i området, hvorfor yderligere beskyttelsestiltag bør overvejes.

Det er muligt, at en reservatbekendtgørelse vil være det rette virkemiddel til at imødegå negative effekter af menneskelig færdsel nær yngle- og opfostringsområder i klæggravene.

Trækfugle

Kortnæbbet gås, bramgås og hjejle er regelmæssige trækfugle som raster i området i store antal.

Sneum Digesø udgør et af landets vigtigste raste- og overnatningspladser for skestork i sensommeren og begyndelsen af efteråret. Her kan op til 300 individer raste på samme tid. Det er i mange tilfælde observeret, at skestorkene, der raster i Sneum Digesø forstyrres, når der udøves jagt i nærområdet. Den sæsonmæssige udvikling i antallet af skestorker ved Sneum Digesø tyder på, at skestorkene forlader den danske del af Vadehavet tidligere i efteråret, end de ville have gjort, hvis ikke der blev udøvet jagt nær digesøen. Det er uvist men muligt, at skestorkenes brug af de andre klæggrave langs digerene begrænses af færdsel og jagt nær disse.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Området er ikke omfattet af den eksisterende reservatbekendtgørelse for Vadehavet. Det vurderes, at jagt ved Sneum Digesø har en negativ påvirkning på skestorkenes muligheder for at benytte fuglebeskyttelsesområdet som en rasteplads i efteråret. Det kunne overvejes, at benytte en bredere bufferzone for jagt omkring digesøen. Hvis dette alene skulle indføres af hensyn til skestork, kunne denne indskrænkning begrænses til september måned, idet langt de fleste af skestorkene vil være trukket mod syd mod slutningen af september.

Fuglebeskyttelsesområde F52

Fuglebeskyttelsesområde F52 (Mandø) omfatter, med undtagelse af Mandø by, hele øen, med enge, opdyrkede arealer og forlande. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F52.

Tabel F52. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F52 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil	Ikke relevant
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Stor kobbersneppe (Y)	VU	Stabil	Ikke bedømt (nyudpeget)	Ikke relevant
Brushane (Y)	EN	Stabil	Fluktuerende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Ikke relevant
Sandterne (Y)	CR	Fluktuerende	Forsvundet	Bør overvejes
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Fluktuerende	Bør overvejes
Havterne (Y)	VU	Faldende	Fluktuerende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for mellem en og syv af levestederne for hver af arterne brushane, fjordterne, havterne, klyde og sandterne. I 19 tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god. Menneskelig forstyrrelse er nævnt som sandsynlig medvirkende årsag i 18 af tilfældene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Forlandet omkring Mandø er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet.

Klyde yngler i kolonier og er følsom over for færdsel i og ved kolonierne. Hovedparten af Mandøs klyder yngler i kogene på den nordvestlige del af Mandø, hvor de er koncentreret på de vådeste dele af engen. Her færdes kun få mennesker. Herudover yngler nogle klyder på forlandet, og her forekommer der mere regelmæssigt forstyrrelser fra gående færdsel. Det vurderes imidlertid, at de steder, hvor klyderne anlægger deres kolonier, ikke besøges særligt hyppigt. Der forudses dog en mulig fremtidig konflikt ved et eventuelt større besøgstryk i klydernes yngleperiode, der strækker sig fra sidst i april til omkring slutningen af juni. For brushane gælder, at redestedet ofte anlægges på fugtige enge med ekstensiv landbrugsdrift, hvor kun få mennesker færdes.

Fjordterne og havterne er følsomme over for færdsel i og ved deres ynglekolonier på forlandene. I de senere år har der været uregelmæssige afbrydelser i yngleaktiviteten i kolonierne på Mandø. Det vurderes, at menneskelig færdsel i og nær kolonierne kan have været en medvirkende årsag til disse afbrydelser.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at etablering af forstyrrelsesfrie zoner i udvalgte områder på forlandene af Mandø i fuglenes yngletid kan have en gunstig effekt på både havternes og fjordternes bevaringsprognose i området.

Trækfugle

Mørkbuget knortegås er følsom over for forstyrrelse på deres rasteplasser. Arten forekommer i området i større antal om foråret. Det vurderes dog at der på Mandø er gode muligheder for at rasteområder med en lav grad af forstyrrelse. Det samme vurderes at være tilfældet for bramgås

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der er ingen behov for yderligere beskyttelse af trækfuglene.

Fuglebeskyttelsesområde F65

Fuglebeskyttelsesområde F65 (Rømø) omfatter rørsumpe, heder, hedemoser, marskområder og strande på Rømø. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F65.

Tabel F65. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F65 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Gravand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Hvidbrystet præstekrave (Y)	EN	Stabil	Stabil	Bør overvejes
Lille Kobbersneppe (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Sandløber (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Islandsk ryle (T)	LC	Faldende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Faldende	Bør overvejes
Brushane (Y)	EN	Stabil	Faldende	Ikke relevant
Klyde (Y)	VU	Usikker	Stabil	Ikke relevant
Sandterne (Y)	CR	Fluktuerende	Forsvundet	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Uregelmæssig	Ikke relevant
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for mellem en og otte af levestederne for hver af arterne almindelig ryle (engryle), brushane, fjordterne, havterne, hvidbrystet præstekrave, klyde og dværgterne. I 30 tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god. Menneskelig forstyrrelse er nævnt som sandsynlig medvirkende årsag i 25 af tilfældene.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Visse områder på Rømø er omfattet af bekendtgørelsen om fredning og vildtreservat i Vadehavet. Det drejer sig om områder på øens nord-, vest- og sydkyst.

Ynglefugle

Klyde er følsom over for menneskelig færdsel i og ved deres ynglekolonier. Det vigtigste yngleområde i F65 ligger på en afgræst, våd strandeng, hvor der er meget lidt menneskelig færdsel. Herudover yngler arten i fugtige områder på det indre af sandstranden, hvor den deler yngleområde med hvidbrystet præstekrave. Her er den menneskelige forstyrrelse større, men for klydens vedkommende drejer det sig om ret få par. Måske kunne zoner med adgangsforsbud i yngletiden i de bedste ynglehabitater for klyde forbedre bestandsprognosen for området.

Hvidbrystet præstekrave og dværgterne foretrækker begge at etablere sig på sandstrande. Da deres yngletid falder sammen med, at et stort antal mennesker opholder sig på stranden og dyrker forskellige former for friluftsliv, forstyrres arterne undertiden i en sådan grad, at de mister æg eller unger. Særligt værdifulde for ynglefuglene er de nyetablerede klitter samt bløde mudderflader, som undertiden benyttes til strandkørsel med ATV'er og buggies.

Almindelig ryle er begyndt at yngle i områder med ny opvækst på det indre af strandene. Brushane er også fundet ynglende her en enkelt gang. Det er den del af stranden med det mindste forstyrrelsestryk, men kunne disse områder sikres mod forstyrrelse, vurderes det, at forholdene for arterne kan forbedres væsentligt. Almindelig ryle og brushane yngler traditionelt også i fugtige, græssede enge inden for klitterne på især Rømø Sønderland. Det vurderes, at færdselsniveauet disse steder ikke har et omfang, som forringer arternes muligheder for at opfostre unger.

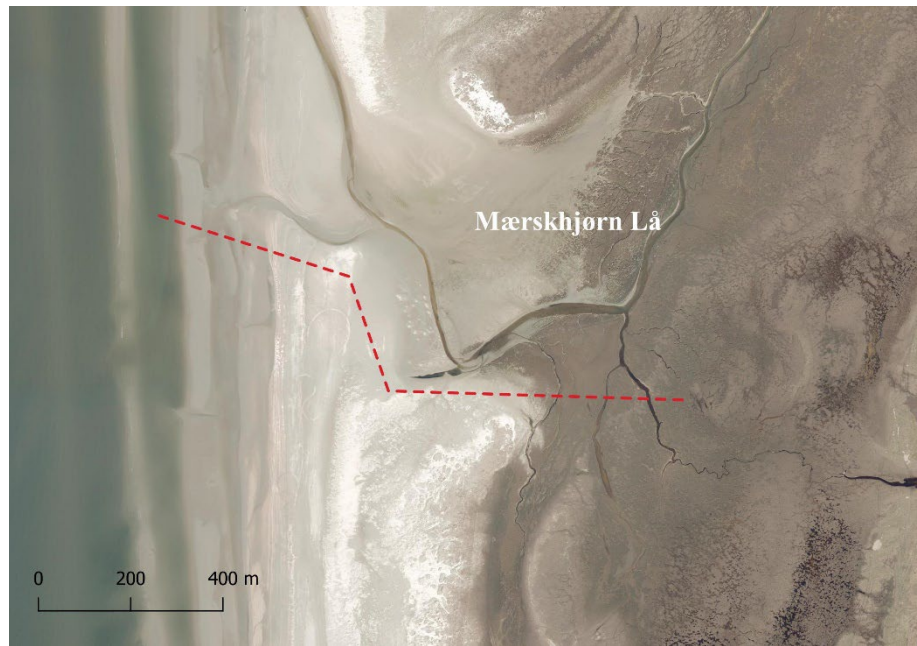
Havterne yngler spredt og fåtalligt på strandenge på østkysten, hvor der er meget lidt menneskelig færdsel. Herudover anlægges af og til kolonier i tilknytning til dværgterne i skydeterrænet på Juvre Sand og andre steder på vestkysten af Rømø. Havterne er følsom over for menneskelig færdsel i yngletiden. Især kan ophold af længere tids varighed få denne art til at opgive sin yngleaktivitet. Fuglene er sikret imod forstyrrelser i skydeterrænet men ikke på de øvrige dele af stranden.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at ynglebetingelserne for almindelig ryle, hvidbrystet præstekrave, havterne og dværgterne vil kunne forbedres ved etablering af forstyrrelsesfrie zoner og/eller ved en udvidelse af de eksisterende begrænsninger for færdsel.

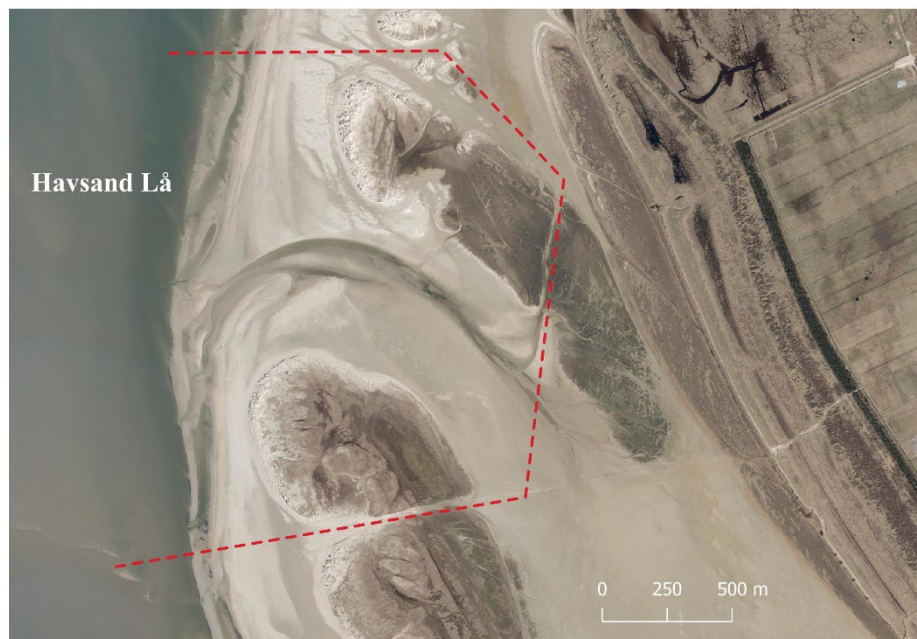
Under de nuværende reservatbestemmelser er det ikke tilladt at køre i bil på den del af Rømø Strand, der strækker sig fra Marskhjørn Lå (nord for Lakolk) mod nord til det militære skydeterræn. Det bør overvejes at udvide forbuddet til også at omfatte øvrig menneskelig færdsel nord for låen (figur F65a). Et eventuelt forbud kunne begrænses til fuglenes yngletid fra 15. marts til 31. juli, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023), men området langs Marskhjørn Lå kan også uden for yngletiden udgøre et attraktivt rasteområde (især for terner og måger) og fødesøgningsområde (for vadefugle). Det angivne område bliver indtil videre benyttet af forholdsvis få personer, men med de nye færdselsformer (fx eldrevne mountainbikes) forudses det, at der i kommende år vil kunne ske en stigning i den menneskelige færdsel.

Figur F65a. Udsnit af stranden ved Mærskhjørn Lå på Rømø, ca. 1 km nord for Lakolk. Det kunne overvejes at begrænse adgangen til området nord for den angivne stiplede røde linje. Området nord for er pt bilfrit, men det vurderes også relevant at begrænse anden færdsel, især i yngletiden.

Længere mod syd på Rømø Strand, omkring Havsand Lå (figur 65b), bør det ligeledes overvejes at etablere et område med adgangsforbud i yngletiden. Ved at benytte opsætning af en pælerække, som man benytter andre steder på Rømø Strand, sammen med information via skiltning (evt. suppleret med en tråd mellem pælene), vil omfanget af forstyrrelser af bl.a. ynglende præstekraver kunne nedbringes. Området omkring renden (Havsand Lå) benytter de hvidbrystede præstekraver som et fourageringsområde, når ungerne skal opfostres. De nye klitdannelser udgør også potentielt vigtige yngleområder for terner og andre arter af vadefugle. Indtil videre bliver området ikke benyttet af særligt mange turister.

Figur 65b. Udsnit af Rømø ved Havsand Lå på den sydvestlige del af Rømø. Det vurderes relevant at overveje muligheden for at etablere et område omkring Havsand Lå med adgangsforbud i yngletiden.

Trækfugle

Mørkbuget knortegås søger føde i form af ålegræs og anden submers vegetation på tidevandsfladen, og raster nær forlande eller på strandenge.

Mange arter af vadefugle og terner raster forskellige steder på Rømø strand og nær marskområderne syd og vest for Havneby samt ved Tagholm på øens østside.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det bør overvejes at oprette et område med forbud mod færdsel på den sydlige del af Sønderstrand (figur 65c). Her kunne man – som andre steder på stranden – opsætte en pælerække. Pælerækken vil forhindre kørsel, og ved skiltning og information på pælene vil en del af færdslen (såsom gående/ridende færdsel) syd og øst for pælerækken kunne undgås. Pælerækken kunne strække sig fra Stormengene og følge øst-, syd- og vestgrænsen af strandsejlerområdet. Herved vil de fugle, der yngler, raster og søger føde ved Stal Gab, Banan Klitten, Drej Lå og Blå Dyb kunne undgå at blive forstyrret. Området benyttes også i perioder af rastende sæler. Mod landsiden ved Stormengene bør det være muligt at gå langs grænsen til reservatet på Stormengene, fx i en 50 meter bred korridor.

Figur 65c. Udsnit af den sydlige del af Rømø Sønderstrand, der udgør et vigtigt rasteområde for bl.a. terner og vadefugle. Den røde stiplede linje angiver en mulig grænse syd for hvilken der af hensyn til fuglene kunne indføres forbud mod færdsel gennem hele året.

Ved Helm Odde marsk syd for Havneby (figur 65d) er der ifølge bestemmelserne for vildtreservatet i Vadehavet forbud mod færdsel i perioden 1. april til 31. august. Det bør overvejes at udvide forbuddet til hele året, idet stedet udgør en vigtig rasteplads for vadefugle. Da området er beliggende helt tæt på Havneby og feriebyerne, færdes der dagligt og året rundt mennesker ude i og langs området. I den periode af året, hvor der er færdselsforbud, ses det ofte, at mennesker færdes ud på strandengen og langs kystlinjen, bl.a. med hunde, der ikke er i snor. Der er således også her et behov for, at der hegnes, så færdsel ind i området vanskeliggøres. Alternativt bør der hyppigt føres tilsyn med området, så de personer, der trods forbuddet, bliver informeret om, at de færdes, hvor der er adgangsforbud.

Strandengen og fuglene, der under højvande raster langs kanten af strandengen, kan fint opleves fra promenaden ved Havneby og fra diget, og det kan overvejes at opsætte en observationsplatform. I en række tilfælde er det observeret, at windsurfere og andre har benyttet vandfladen ud for Helm Odde marsk, hvorved de rastende fugle er blevet forstyrret og har forladt området. Det kan derfor overvejes at indføre en begrænsning i færdslen på vandfladen ud for strandengen (figur 65d).

Figur 65d. Helm Odde marsk syd for Havneby på Rømø. Ifølge de nuværende regler er der forbud mod færdsel på strandengen i perioden 1. april til 31. august. Det bør overvejes at udvide færdselsforbuddet til hele året og lade det omfatte en del af vandfladen ud for strandengen. Desuden bør området hegnes, da erfaringen er, at en del af de mennesker, der færdes i området, ikke overholder reglerne for færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F67

Fuglebeskyttelsesområde F67 (Ballum og Husum Enge og Kamper Strandenge) består af vidtstrakte, inddigede marskenge, der er gennemskåret af et par større vandløb. Mod vest er området afgrænset af havdiger med sluser, der bevirker, at områderne er ferske. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F67.

Tabel F67. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F67 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Ikke beskrevet	Ikke relevant
Blisgås (T)	LC	Stigende	Uvist	Ikke relevant
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Usikker	Ikke relevant
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil	Ikke relevant
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil	Ikke relevant
Brushane (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Stabil	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

På to af levestederne for fjordterne er der lavet en tilstandsvurdering. I begge tilfælde blev tilstanden bedømt til ringere end høj eller god, men menneskelig forstyrrelse er ikke nævnt som en sandsynlig medvirkende årsag.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Brushane yngler i fugtige enge med en lav landbrugsmæssig udnyttelse. Da det kun er yderst få mennesker, som færdes disse steder vurderes forstyrrelser ikke at påvirke arten væsentligt. Fjordterne yngler i Astrup Engsø, hvor arten er rimelig godt beskyttet mod forstyrrelser fra menneskelig færdsel.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke er grundlag for at etablere yderligere beskyttelsestiltag omkring færdsel af hensyn til ynglende brushane og fjordterne.

Trækfugle

Kortnæbbet gås forekommer især i det tidlige forår, når frosten er forsvundet. Bramgås forekommer både forår og efterår, mens blisgås især optræder om foråret. Alle tre arter af gæs søger føde på de vidtstrakte græsarealer og raster om natten på vandet, vadefladerne eller forlandsarealerne langs Vadehavet. Sangsvane optræder især i vinterhalvåret, mens hjejle optræder både forår og efterår.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke er behov for yderligere beskyttelsestiltag for de fem arter i udpegningsgrundlaget.

Fuglebeskyttelsesområde F60

Fuglebeskyttelsesområde F60 (Vidåen, Tøndermarsken og Saltvandssøen) omfatter søer, rørsumpe, fugtige enge, græsarealer og dyrkede marker i Margrethe Kog, Ny Frederikskog, Gammel Frederikskog, Rudbøl Kog, mindre dele af Højer og Møgeltønder Koge, Rudbøl Sø, Magisterkogen, den vestlige del af Ubjerg Kog inklusive den danske del af Hasberg Sø samt den naturgenoprettede Nørresø. Den ligeledes naturgenoprettede Bremsbøl Sø blev tilføjet fuglebeskyttelsesområdet i 2018. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F60.

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er lavet en tilstandsvurdering for en eller to af levestederne for hver af arterne brushane, fjordterne, hvidbrystet præstekrave, klyde og sortterne. Menneskelig forstyrrelse er ikke nævnt som sandsynlig medvirkende årsag til, at tilstanden i tre tilfælde blev bedømt til ringere end høj eller god.

Tabel F60. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F60 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2. Næsten alle arterne udnytter i overvejende grad Margrethe Kog syd for Vidåen som raste- og/eller foudrageringsområder. Dette område er fredet med adgangsforbud (Overfredningsnævnet 24. februar 1986), og staten ejer det meste og udøver ikke jagt, hvorfor området *de facto* er at betragte som et reservat.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Grågås (T)	LC	Stabil	Stabil	Implementeret
Blisgås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Kortnæbbet gås (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Bramgås (T)	LC	Stigende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Gravand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Krikand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Spidsand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Pibeand (T)	LC	Stabil	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Knarand (T)	LC	Stigende	Fluktuerende	Implementeret
Skeand (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Strandhjejle (T)	LC	Usikker	Faldende	Implementeret
Hjejle (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Hvidbrystet præstekrave (T)	NA	Ikke vurderet	Ikke beskrevet	Implementeret
Hvidbrystet præstekrave (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Implementeret
Storspove (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Stor kobbersneppe (Y)	VU	Stabil	Ikke bedømt (nyudpeget)	Implementeret
Lille Kobbersneppe (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Sortklire (T)	LC	Stabil	Ikke bedømt (nyudpeget)	Implementeret
Rødben (T)	LC	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Hvidklire (T)	LC	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Islandsk ryle (T)	LC	Faldende	Fluktuerende	Implementeret
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Brushane (Y)	EN	Stabil	Uregelmæssig	Implementeret
Klyde (T)	NA	Stabil?	Stabil-fluktuerende	Implementeret
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Implementeret
Sortterne (Y)	EN	Stabil	Fluktuerende	Implementeret
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Faldende-uregelmæssig	Implementeret

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Klyde er følsom over for menneskelig forstyrrelse i ynglekolonierne. Kolonierne anlægges især på småøer i vådområderne i Margrethe Kog. Herudover yngler arten spredt på de fugtige dele af engene i Margrethe Kog. Margrethe Kog er lukket for færdsel, og menneskelig forstyrrelse af reder og unger er yderst beskedne. Hvidbrystet præstekrave og fjordterne er følsomme over for menneskelig forstyrrelse, men da de i F60 yngler i områder stort set uden menneskelig færdsel, har færdslen næppe et omfang, der forringer områdets potentiale for de to arter. Brushane yngler i fugtige enge med lav landbrugsmæssig udnyttelse. Disse områder vurderes ikke at have en nævneværdig forstyrrelsesgrad. Sortternes følsomhed over for menneskelig færdsel er ikke kendt. I F60 yngler den i bredvegetation tre steder langs Vidå, og arten er derfor afhængig af, at der ikke er sejlads med nogen form for både her i sortternens yngletid. Det vurderes, at den nuværende menneskelige færdsel ikke indvirker negativt på lokalområdet ynglebestand af sortterne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke er grundlag for at etablere yderligere beskyttelsestiltag af hensyn til områdets ynglefugle. Det bør overvejes, om der i forbindelse med naturgenopretningen i Margrethe Kog Nord bør indføres visse begrænsninger i færdslen af hensyn til de ynglefugle, som forventes at indfinde sig.

Trækfugle

For trækfuglene gælder det generelt, at de er følsomme på deres rasteplasser, hvor store antal forekommer ved højvande, og fuglene presses sammen på små arealer. Gentagende forstyrrelser kan resultere i, at de forlader den pågældende rasteplass. Mange af de arter af trækfugle, der står i udpegningsgrundlaget for dette fuglebeskyttelsesområde, søger føde i det naboliggende fuglebeskyttelsesområde F57 og raster så inde i Margrethe Kog.

Sangsvane og pibesvane optræder især i vinterhalvåret. Begge arter søger føde på fugtige, permanente græsarealer eller dyrkede marker, både indenfor og udenfor fuglebeskyttelsesområdet, hvorfra de flyver til overnatning i området søer eller på forlandet.

Kortnæbbet gås forekommer især om vinteren samt om foråret; grågåse om efteråret, bramgåse forår og efterår samt blisgåse især om foråret. Alle fire arter søger føde på de samme habitater som svanerne og flyver oftest ud til Margrethe Kog, Rickelsbüller Koog syd for grænsen, eller forlandet udenfor disse to områder, for at overnatte.

Svømmeænderne optræder – sammen med gravand – især inde i Margrethe Kog. Svømmeænderne optræder dog også på fugtige græsarealer nær vand-samlinger inde i marsken.

Alle vadefuglearter med undtagelse af hjejle søger føde på tidevandsfladerne i Vadehavet ved lavvande og raster ved højvande i Saltvandssøen i Margrethe Kog. Især hjejle forekommer hyppigt på de græsklædte arealer i Margrethe Kog og i Tøndermarskens ydre koge.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For alle trækfuglearterne vurderes det, at der med det nuværende omfang af færdsel ikke er behov for yderligere beskyttelse.

Det bør dog overvejes at indføre regulering af mulighederne for at udøve jagt i Margrethe Kog Nord, hvor der i de kommende år igangsættes naturgenopretning bl.a. mhp. at tilgodese områdets fugleliv. Her kan det også vise sig relevant at indføre begrænsninger i andre former for menneskelig færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F63

Fuglebeskyttelsesområde F63 (Sønder Ådal) omfatter enge, rørsumpe og dyrkede områder omkring Sønderå og Gammelå øst og vest for Rens ved grænsen til Tyskland. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F63.

Tabel F63. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F63 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Sortterne (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er kortlagt ét levested for sortterne, og dette blev vurderet som værende i god tilstand.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Det vurderes, at der ikke er behov for tiltag rettet mod at imødegå eventuelle negative effekter af menneskelig færdsel.

Habitatområde H78

Habitatområde H78 (Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde) omfatter næsten hele Vadehavsregionens fuglebeskyttelsesområder, dog ikke Tøndermarsken (F60) og Sønder Ådal (F63). De havpattedyr, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel H78.

Tabel H78. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for Habitatområderne H78, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Gråsæl	Ugunstig	Ukendt	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

Af punkt 8 i Natura 2000-planen (Miljøstyrelsen 2021, N89a) fremgår det, at der fokuseres på en opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark, på om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr, samt på at fortsætte arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri i Natura 2000-områder.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I Vadehavet findes både marsvin, spættet sæl og gråsæl, alle fredede og beskyttet i henhold til EU's habitatdirektiv under bilag II for sælerne og bilag II og IV for marsvin. Foruden kravet om udpegning af Natura 2000-områder, skal marsvin dermed beskyttes i hele deres udbredelsesområde, og sælarterne

kan kræve yderligere forvaltningstiltag, hvis overvågningen viser, at deres udbredelse er i tilbagegang.

Reglerne for sejlads i Vadehavet fremgår af figur H78a.

Marsvin

I den forrige NOVANA havrapport (Hansen & Høgslund 2021b) viste tællinger fra 2019, at antallet af marsvin i optællingsområdet i den sydlige Nordsø inkl. Vadehavet var 6.343 dyr (95 % konfidensinterval: 4.707-8.438) med en gennemsnitlig tæthed på 1,19 marsvin/km².

De fleste marsvin observeres længere til havs i habitatområde H255, og generelt observeres der kun få marsvin fra fly indenfor H78. Imidlertid har satellitmærkning af seks marsvin i Vadehavet i 2014 og 2016 vist, at disse marsvin var mere stedfaste i Vadehavsområdet sammenlignet med andre mærkede marsvin i Danmark. Det vides endnu ikke, om der er tale om en lille isoleret population af marsvin i Vadehavet. Det er ved at blive undersøgt vha. genetiske analyser.

De seks marsvin tilbragte alle en betragtelig del af deres tid indenfor Nationalparken Vadehavet i alle årets måneder, og 51% af de transmitterede positioner lå indenfor H78 (se figur H78b). Størstedelen af positionerne var i den ydre del af Nationalparken fra Blåvands Huk til den tyske grænse, men marsvinene brugte en stor del af tiden bag Fanø og Mandø, primært gennem passagen ved Knudedyb (mellem Fanø og Mandø), og i mindre grad Juvre Dyb (mellem Mandø og Rømø), når de bevægede sig ind mellem øerne i Vadehavet. Disse to passager har en meget lavere belastning af skibstrafik ift. Grådyb (mellem Skallingen og Fanø) og Listerdyb (mellem Rømø og Sylt). Det er som udgangspunkt ikke tilladt at sejle hurtigere end 10 knob i Vadehavet, med undtagelse af de dybe sejlrender Grådyb, Knudedyb og Listerdyb, der fører ind til henholdsvis Esbjerg, Ribe og Havneby/Højer/List. I Grådyb er det fra marts-september desuden også tilladt at stå på vandski, surfe, kite surfe og sejle med flerskrogsjoller indenfor særlige områder (se nedstående kort). Syd for Rømø i Rømødyb er det tilladt at stå på vandski, som vil bidrage væsentligt til forøget undervandsstøj.

Det vurderes, at marsvin er særligt sårbare over for sejlads med hurtiggående motordrevne både. Dette kan muligvis forklare, at de seks mærkede marsvin kun brugte Knude- og Juvre Dyb, som har mindst bådaktivitet og har flest regler omkring sejlads med diverse fartøjer. Der observeres dog også marsvin i de to andre dyb.

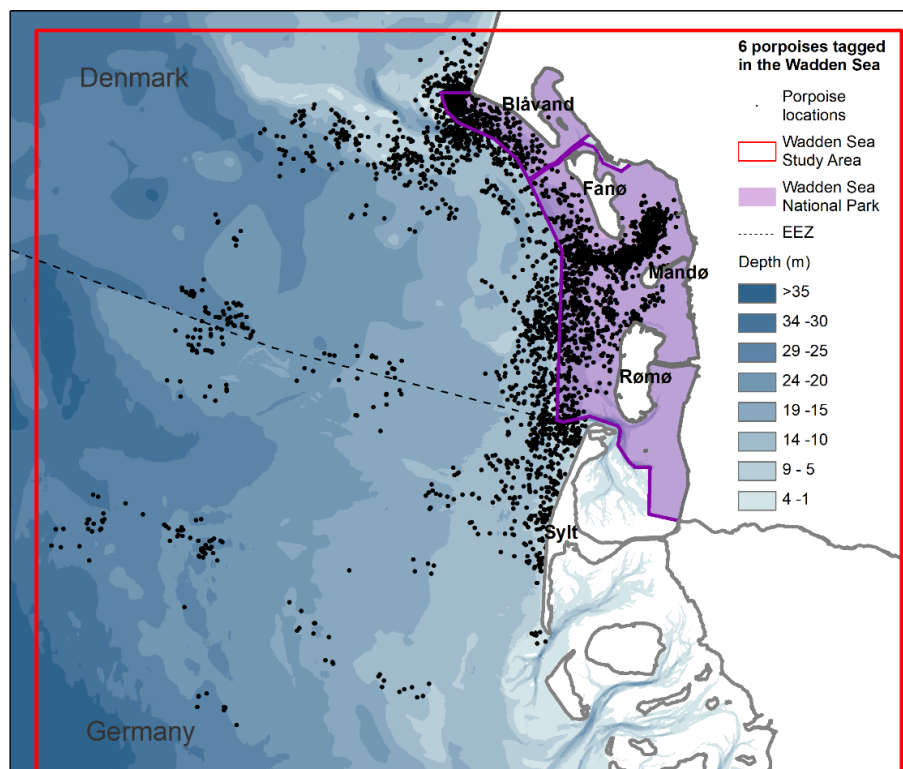
Figur H78a. Skov- og Naturstyrelsen: Regler for sejlds i Vadehavet, 2009.

Det specifikke trusselsniveau for marsvin i dette område er på nuværende tidspunkt ukendt, men i forhold til undervandsstøj er der behov for regulering, hvis truslerne skal begrænses. Om end der kun foreligger få undersøgelser, er det overvejende sandsynligt, at både sæler og marsvin reagerer negativt på de fleste typer af små, hurtige både (Laursen m.fl. 2016, Wisniewska m.fl. 2018b). Da især de indre danske farvande allerede er betydeligt belastet med motorbåde, er det vigtigt at forhindre en øget påvirkning, så længe man ikke kender effekten af den eksisterende påvirkning. I habitatområderne vurderes det at være af særlig betydning at begrænse støjen og det uforudsigelige sejlmønster fra hurtige både.

Vurdering af beskyttelsesbehov for marsvin

For at begrænse forstyrrelserne bør det overvejes at begrænse sejlads med hurtige både til sejlrender eller særlige områder. Desuden bør det overvejes, at begrænse hastigheden eller lukke områder helt for sejlads med motor, som det også til en vis grad er tilfældet for Vadehavet. Det bør også vurderes i det enkelte tilfælde, om havpattedyrene har gode muligheder for at finde alternative opholdssteder.

Figur H78b. Positioner for seks satellitmærkede marsvin der omfatter hele året i Vadehavet (Wadden Sea Quality Status Report, in. prep.).

Sæler

Spættet sæl lever langs hele Vadehavets kystlinje, men de største grupperinger findes på de større og højere sandbanker og højsande i nærheden af de dybere render i Vadehavet (Grådyb, Knudedyb, Juvre Dyb og Listerdyb). Sælernes hvile- og fældepladser findes hvor "brinken" er stejl og hvorfra sælerne hurtigt kan søge i vandet i tilfælde af forstyrrelser. Spættet sæl føder og dier deres unger på mindre og uforstyrrede banker, ofte længere inde i Vadehavet, mens gråsælerne foretrækker højsande hvor ungen kan ligge tørt under højvande.

Gennem de sidste 15-20 år er gråsælen blevet set regelmæssigt i den danske del af Vadehavet. Gråsælerne observeres som regel på liggepladser på højsandene i den vestligste del af Vadehavet, og ses hyppigst på lokaliteter som Langli sand, Rømhø Flak, Bollert Sand, Galgedyb/Langjord og Knudedyb Sydvest/Flakstjert. Den første nyfødte gråsælunge blev observeret i 2014 (Fast-Jensen m.fl. 2014). For årene 2014-2021 har vi kendskab til, at der er observeret i alt seks gråsælunger, og det forventes, at der med tiden vil forekomme en stigning i yngleaktiviteten, som det er set i Tyskland og Holland.

Generelt gælder for hele vadehavsområdet at menneskelige aktiviteter i form af kajaksejls, skibstrafik og organiseret sælsafari til sælernes hvilepladser med skib, amfibiebåd, traktor, til hest eller til fods udgør de væsentligste forstyrrelser af sælerne. Fra 2017 til 2021 er antallet af spættede sæler i den danske del af Vadehavet faldet med 43%, til et estimeret antal på 2.500 individer. Det er modsat tendensen i både Tyskland og Holland, hvor populationen har været stagnerende eller svagt stigende. I samme periode er antallet af danske sælsafari-operatører samt besøgende steget. Samtidig er antallet af gråsæler, der er talt, vokset fra ca. 350 estimerede individer i 2017 til godt 5-600 individer i 2021. Disse er i højere grad begyndt at lægge sig på lokaliteter uden turistaktiviteter. Fra Helgoland er det dokumenteret, at gråsæler har slået spættede sæler ihjel og at der i en større andel af afføring fra gråsæler er fundet DNA fra spættet sæl, hvilket indikerer at fænomenet kan være udbredt. Gråsæl er også observeret tage unger af spættet sæl i den danske del af Vadehavet (P.E. Jensen pers. medd.). Det vides endnu ikke, om nedgangen i antallet af spættede sæler kan relateres til forstyrrelser fra bl.a. sælsafari, prædation fra gråsæler eller manglende fødegrundlag.

Ved de årlige flytællinger af sæler i Vadehavet bliver der observeret sæler, som har dele af fiskeredskaber om hals og luffer. Andelen af sæler med dele af net og liner omkring hals og luffer er højere i Vadehavet end i øvrige undersøgte områder i landet.

Fiskeri med garn kan fange havpattedyr som bifangst. I 2013-2018 foregik der fiskeri med både bundslæbende redskaber og garn i Natura 2000-området (Miljø - og Fødevarerministeriet 2020). Det er uvist, om sælerne støder på garnene, når de fouragerer udenfor Vadehavet eller om de filter ind i redskaberne i Vadehavet, og om der er tale om aktive garn eller garnrester, der er smidt overbord, eller spøgelsesnet, der flyder rundt. Kystfiskeri foregår primært i Ho Bugt ved Hjerting og Myrthue, og i begrænset omfang ved Esbjerg Havn og ved Havneby på Rømhø. Desuden fiskes der ud for Fanø Strand. Der fiskes hele året, men der findes ingen tilgængelig information om udviklingen af de forskellige former for fiskeri, men det antages, at fritids- og lystfiskeriet er stigende i perioder med mange turister.

Der findes ikke nogen grundige undersøgelser af fiskeforekomster i det danske Vadehav, men systematiske undersøgelser fra det tyske Vadehav viser en generel nedgang i antal fisk af næsten alle arter siden 1970-80'erne (Wadden Sea Quality Status Report 2022, Tulp m.fl. 2022). Det betyder, at fødegrundlaget kan være begrænsende for sælernes antal. Et studie med mærkede sæler viste, at de bruger en stor del af deres tid på at fouragere i de dybe render i Vadehavet (Vance m.fl. 2021).

Dynamiske sandlokaliteter, som i Vadehavet, forandrer sig fra år til år, hvorfor det er vigtigt løbende at evaluere behovet for ændringer i reservatafgrænsninger- og bestemmelser.

Vurdering af beskyttelsesbehov for sæler

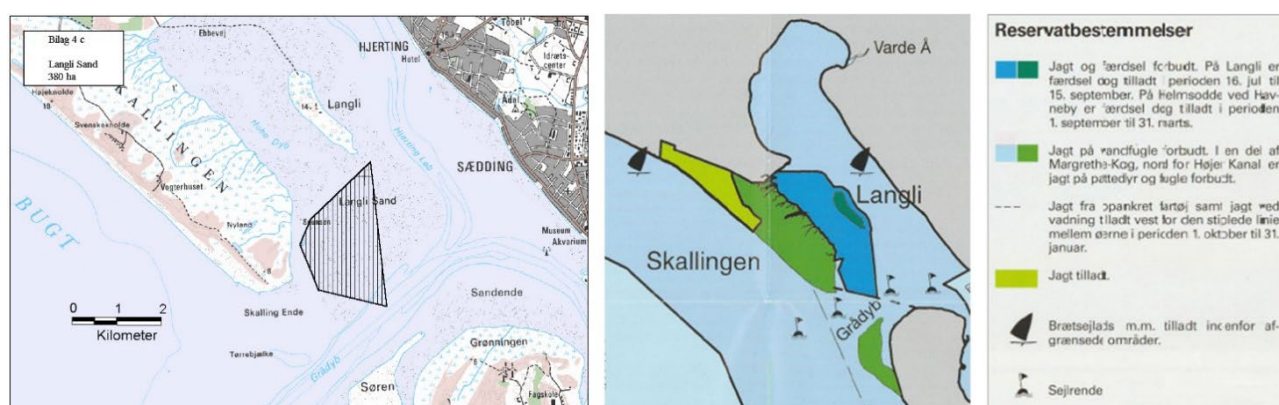
Begge sælarter bør sikres tilstrækkelig med hvilepladser uden forstyrrelser, specielt i yngle – og fældeperioderne. Særligt sårbare perioder er november-januar samt marts-april måned for gråsæler, og maj-august for spættet sæl.

Kajakklubber, turistaktører og kommercielle aktører udgør de største trusler for sælerne i Vadehavet. Eventuelle forstyrrelser fra sælsafari i Vadehavet undersøges i et større projekt af Aarhus Universitet i perioden 2021-2024. Dette skal bruges til udviklingen af Code of Conduct for hensigtsmæssig sælturisme i Vadehavet.

For sælernes vedkommende vil tidevandsområderne (de fire dyb) blive gennemgået mere detaljeret hver for sig herunder.

Grådyb tidevandsområde

Antallet af spættet sæl i Grådyb tidevandsområde har været aftagende siden 2017.

Figur H78c. Kort over Grådyb tidevandsområde og reservatbestemmelser. Kilde: Naturstyrelsen.

Langli Sand

I området omkring Langli og Langli Sand inklusiv det omkringliggende søterritorium er der jagt- og færdselsforbud hele året (blåt område på kortet i figur H78c), dog med undtagelse af Langli, hvor færdsel er tilladt 16. juli til 15. september. I perioden 1. marts til 30. september er surfing, kitesurfing, brug af vandski og sejls med flerskrogsjoller samt sejls med højere hastighed end 10 knob tilladt i Grådyb tidevandsområde ud for Hjerting og øst for Hjerting Løb (Naturstyrelsen 2009, se kortet i figur H78c).

Grådyb er det mest trafikerede farvand i det danske Vadehav med 6.265 anløb til Esbjerg Havn (ca. 17 anløb i døgnet ekskl. færgen mellem Esbjerg og Nordby) i 2018 (Niras 2020). Det inkluderer skibe til og fra det danske olie- og gasfelt i Nordsøen, servicering af Horns Rev havmølleparkerne, cargo til Esbjerg, passager-og specialfartøjer, fiskefartøjer m.m. Udgående skibe passerer sælerne på Langli Sand i afstande på ned til 300 meter. Desuden ankommer dagligt op til tre sælsafari-udflugter fra Esbjerg eller Fanø til banken i sommersæsonen, disse både kommer betydeligt tættere på sælerne. Der er også flere roklubber og kajakudlejning, der muliggør landgang på Langli Sand udenfor det lukkede område hvor sælerne ofte ligger. Antallet af sæler på Langli Sand er faldet 53 % siden 2014.

Hobo Dyb

Sejlads og færdsel er forbudt hele året for området mellem Langli Sand og Skallingen (Hobo Dyb). Det lader til, at sælerne siden 2014 har flyttet sig til den nordlige del af Hobo Dyb, hvor der er færre forstyrrelser. Hobo Dyb og Hobo N er de største ynglelokaliteter i Grådyb.

Søren Jessens Sand

Søren Jessens Sand var tidligere adskilt fra Fanø af Hamborg Dyb, men i dag er dybet sandet til og halvøen blevet landfast med Fanø. Siden starten af 1980'erne hvor den gående trafik har fået adgang hertil, er sælerne holdt op med at bruge stedet (Jensen & Tougaard 2009).

Vurdering af beskyttelsesbehov i Grådyb tidevandsområde

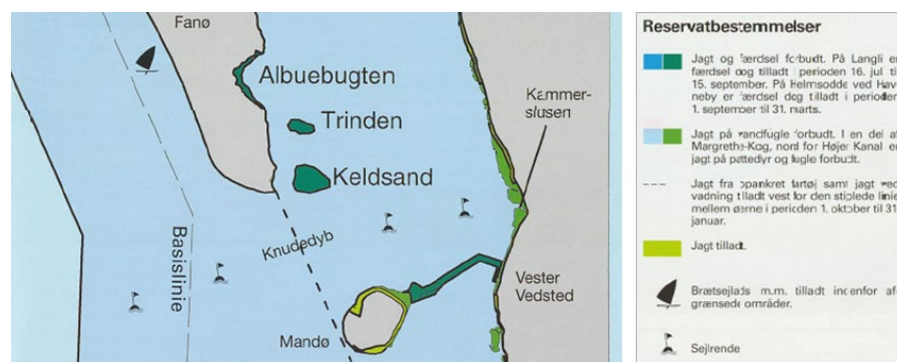
Såfremt det ønskes at forbedre Langli Sand reservatet for sælerne i Grådyb, kan det overvejes at udvide reservatet, idet sælerne ikke kan komme længere end 130 meter væk fra reservatgrænsen og ofte ligger udenfor reservatet. Der til kommer at Langli Sand er mangelfuldt afgrænset (Jensen & Tougaard 2009). Adgangsbegrænsningen kunne udvides til at gælde det omliggende søterritorium for at give sælerne fred i hele yngle- og fældeperioden fra 1. maj til 30 september, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Knudedyb tidevandsområde

Der findes ingen sælreservater i Knudedyb tidevandsområde. Men der er et adgangsforbud hele året på Trinden og Keldsand (se kortet i figur H78d).

Det er især Jørgens Lo, Mandø Nord, Galgedyb og Knudedyb, der benyttes af sælerne.

Figur H78d. Kort over Knudedyb tidevandsområde og reservatbestemmelser. Kilde: Naturstyrelsen.

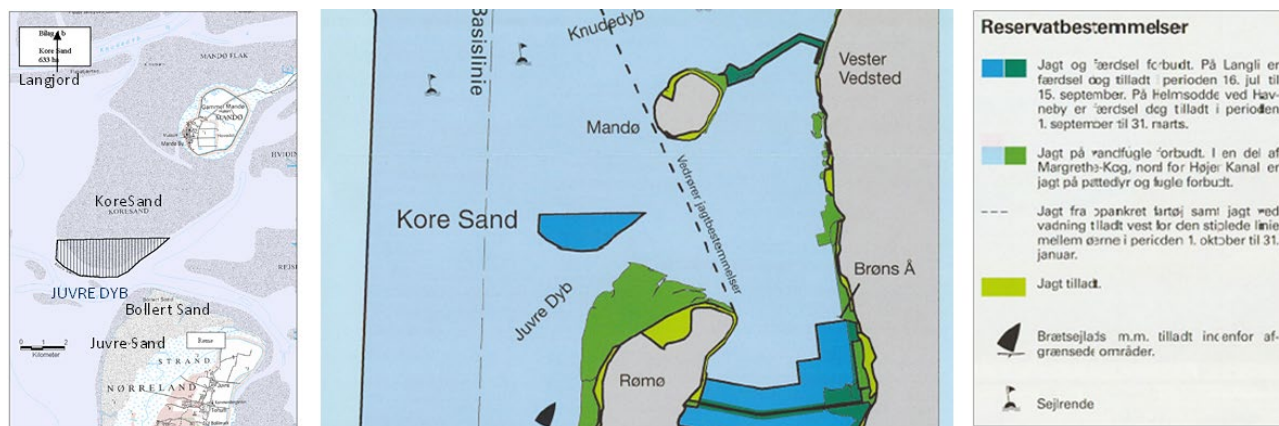
Vurdering af beskyttelsesbehov i Knudedyb tidevandsområde

Det er muligt at tage på sælsafari til Jørgens Lo, enten fra Mandø eller amfibiekøretøjet fra Kammerslusen. Renden mellem Mandø og Jørgens Lo er godt 400-500 meter fra sælerne ved lavvande. Dette virker som en passende afstand for gående, med en dyb rende mellem turister og sæler. Amfibiekøretøjet sejler forbi hele året og arrangerer ud over sælsafari også sælsafari kombineret med østersture, hvor køretøjet kører på land på den modsatte side af Jørgens Lo på Mandø-siden. Dette fartøj har potentiale til at forstyrre mere og oftere i forhold til de gående aktiviteter. Vil man reducere forstyrrelserne i nøgleperioder, kan der indføres afstandskrav og færdselsregulering i juni-august måned, særligt ved de vigtigste ynglepladser i Knudedyb, dvs. Jørgens Lo og Mandø Nord.

Det samme gælder ved Knudedyb Sydvest/Flakstjert, hvor amfibiekøretøjet kører ud fra Mandø og sejler ud til sælernes hvilepladser. Her kan et færdselsforbud på land i begge sælarters ynglesæsoner overvejes.

Ved Galgedyb er det muligt at gå ud fra Fanø med flere turistoperatører, og stå 200-300 meter fra sælerne. På Fanø er det desuden også muligt at leje heste og ride ud på egen hånd. Der anbefales et hesteridningsforbud ved udkigspunktet på den sydlige del af Fanø, da disse forårsager kraftig flugtreaktion hos sælerne. De seneste fire gråselunger i det danske Vadehav er registreret her.

Juvre Dyb tidevandsområde

Figur H78e. Kort over Juvre Dyb tidevandsområde og reservatbestemmelser. Kilde: Naturstyrelsen.

Færdsel er forbudt på den sydvestlige del af Kore Sand (syd for 55°14'N breddegrad, figur H78e) hele året på land, men der gælder ingen adgangsbegrænsninger i det omkringliggende søterritorium. Der er adgangsforsbud på Juvre Sand og Bollert Sand samt strandensarealer på den nordvestlige del af Rømø på grund af de militære aktiviteter.

Turistkørslen mellem Mandø og Kore Sands veststrand ad traktorruten ophørte i 2021, men forventes genoptaget af Vadehavscenteret i 2022. Bollert Sand er den eneste landfaste strand med sæler i det danske Vadehav. Da dette område er lukket pga. det militære skydeområde, kan sælerne her opholde sig uden at blive forstyrret fra gående eller kørende færdsel. Som det eneste dyb mellem øerne i det danske Vadehav er der ud til Juvrebassinet ingen havne eller anlægsbroer. Kun i forbindelse med udøvelse af havjagt, der er tilladt i perioden fra 1. oktober til 31. januar, er der nogen jolletrafik. Hvad skibstrafik angår, er Juvre Dyb således det mest uforstyrrede i den danske del af Vadehavet. Dog startede en ny turistaktør sin virksomhed i 2020, hvor et amfibiekøretøj køres ud fra Juvre og sejles forbi Bollert Sand. Den tidligere sejlbare rende mellem Mandø og Kore Sand er efterhånden sandet til, så her er mulighederne for sejlads begrænsede.

Ifølge Jensen & Tougaard (2009) flytter sælerne mellem Kore Sand og Bollert Sand afhængigt af vindretning, og det samlede antal sæler, der optræder på disse to højsande, er rimelig stabilt. Siden 2019 har antallet af sæler i juni og august været langt højere på Bollert Sand end på Kore Sand. I 2020 var der stort set ingen sæler på Kore Sand. Da traktorturene ikke længere kørte i 2021, vendte omkring 75 sæler tilbage til Kore Sand, men stadig i gennemsnit 67 %

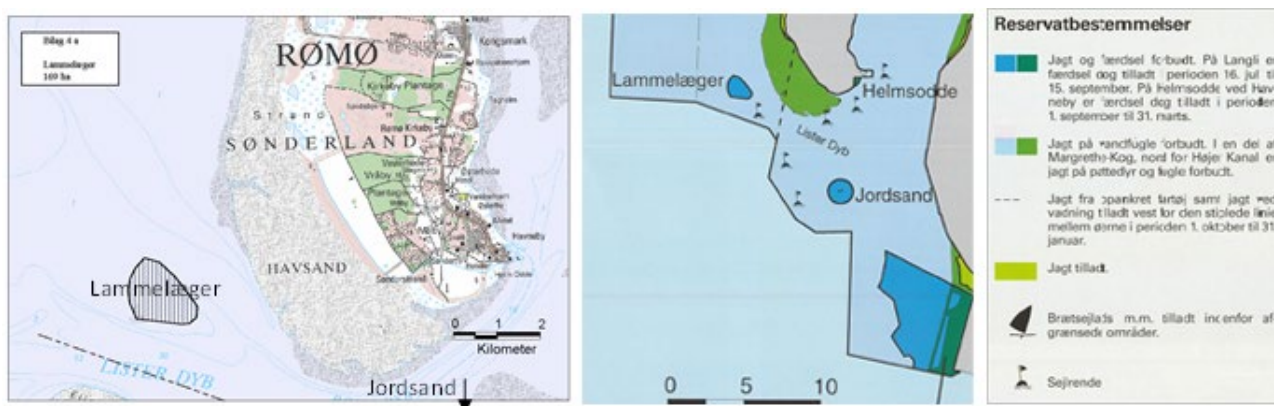
færre end i 2018. Indtil 2019 var Kore Sand også den største ynglelokalitet i Juvre Dyb.

Vurdering af beskyttelsesbehov i Juvre Dyb tidevandsområde

Der er givet tilladelse til at genoptage traktorkørslen med Vadehavscentret fra 2022 til 2026, med mulighed for forlængelse. Traktoroperatører har ingen afstandskrav, andet end: "At der holdes behørigt afstand til rastende sæler, såvel ved kørsel som af de medbragte turister, og at området straks forlades, hvis sælerne skræmmes i vandet af aktiviteten". Der kendes til flere tilfælde, hvor traktoroperatørerne (eller de medfølgende naturguider) ikke har styret turisternes færden i tilstrækkeligt grad med det resultat, at hunner med unger er blevet skræmt i vandet. Hvis der skal sikres en bæredygtig turisme, hvor turene ikke fortsætter indtil sælerne skræmmes i vandet, kan der implementeres konkrete afstandskrav. Særligt da det her er muligt at nærme sig sælerne fra landsiden, kan afstanden let måles med afstandsmåler og overholdes.

Adgangsbegrænsningen kan også udvides til at gælde det omliggende søterritorium i en afstand af nogle hundrede meter fra Kore Sand og Bollert Sand, da det nu er muligt at tage på sælsafari dertil med amfibiekøretøj.

Lister Dyb tidevandsområde

Figur H78f. Kort over Lister Dyb tidevandsområde og reservatbestemmelser. Kilde: Naturstyrelsen.

Lammelæger

Lammelæger blev udpeget som sælreservat i 1979 (figur H78f). Sejlads og færdsel har været forbudt hele året ved Lammelæger og øvrige højsande i den vestlige del af Lister Dyb og på søterritoriet omkring disse højsande i en afstand af 300 meter regnet fra højeste, daglige vandstandslinje.

Topografien i området er meget foranderlig og siden sidst i 1990'erne har området kun haft lille betydning for sælerne på grund af borteroeringen af Lammelæger.

Der foregår også en del kajaksejlads i området, som går tæt på Lammelæger.

Jordsand

Der gælder et adgangsforbud hele året på Jordsand og Jordsand Flak samt vader vest for det fremskudte dige ved Højer.

Området ved Jordsand er udflugtsmål for sælsafariture med båd fra Havneby og List. I dette område har antallet af sæler været forholdsvist stabilt siden 2011.

Vurdering af beskyttelsesbehov i Listerdyb tidevandsområde

Der bør findes et alternativt sælreservat til det overskyllede Lammelæger sand. Det kunne være Jordsand, der er den største ynglelokalitet i Listerdyb. Selvom der allerede er adgangsforbud på Jordsand vil udpegning som sælreservat kunne øge opmærksomheden og dermed beskyttelsen mod forstyrrelser.

Habitatområde H86

Habitatområde H86 (Brede Å) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H90

Habitatområde H90 (Vidå med tilløb, Rudbøl Sø og Magisterkogen) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H239

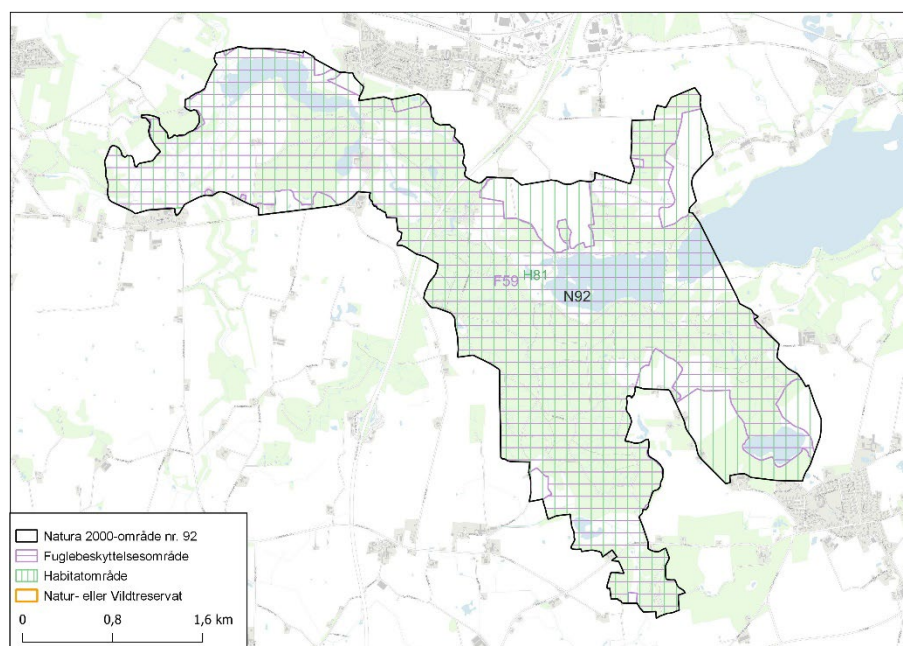
Habitatområde H239 (Alslev Ådal) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Sæler ved Jørgens Lo i Vadehavet. Hovedparten er spættede sæler, men den lidt større og mørke sæl i forgrunden og sælen i vandet ud for denne er gråsæler. Foto: Emilie Nicoline Stepien.

Natura 2000-område nr. 92 - Pamhule Skov og Stevning Dam

Figur N92. Afgrænsning af Natura 2000-område N92. Området inkluderer habitatområde H81 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F59 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater, endside foretaget fredninger i Natura 2000-området.

Fuglebeskyttelsesområde F59

Fuglebeskyttelsesområde F59 (Pamhule Skov og Stevning Dam) omfatter søerne Stevning Dam, Hindemåde og Pamhule Sø samt Ladegård Enge, Pamhule Skov og andre mindre skove omkring søerne. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F59.

Tabel F59. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F59 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Klyde (Y)	VU	Usikker	Fluktuerende	Ikke relevant
Fjordterne (Y)	NT	Stabil-stigende	Fluktuerende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N92a, N92b) omtaler kun forstyrrelser af fugle i generelle termer, men påpeger, at der for klyde og fjordterne ikke er væsentlige trusler for arternes fortsatte ynglefremkomst i fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

I fem af otte sæsoner med tællinger i perioden 2010-2021 blev der i Hinde-made registreret 1-16 par ynglende fjordterner. I de tre andre sæsoner blev arten ikke fundet ynglende. Klyde er registreret ynglende i seks år ud af de seneste 10 (jf. datasøgninger i Miljøportalen og DOFbasen 2022, 16. marts 2022). Eksisterende og potentielle ynglesteder vurderes ikke at være forstyrret af menneskelig færdsel.

Vurdering af beskyttelsesbehov

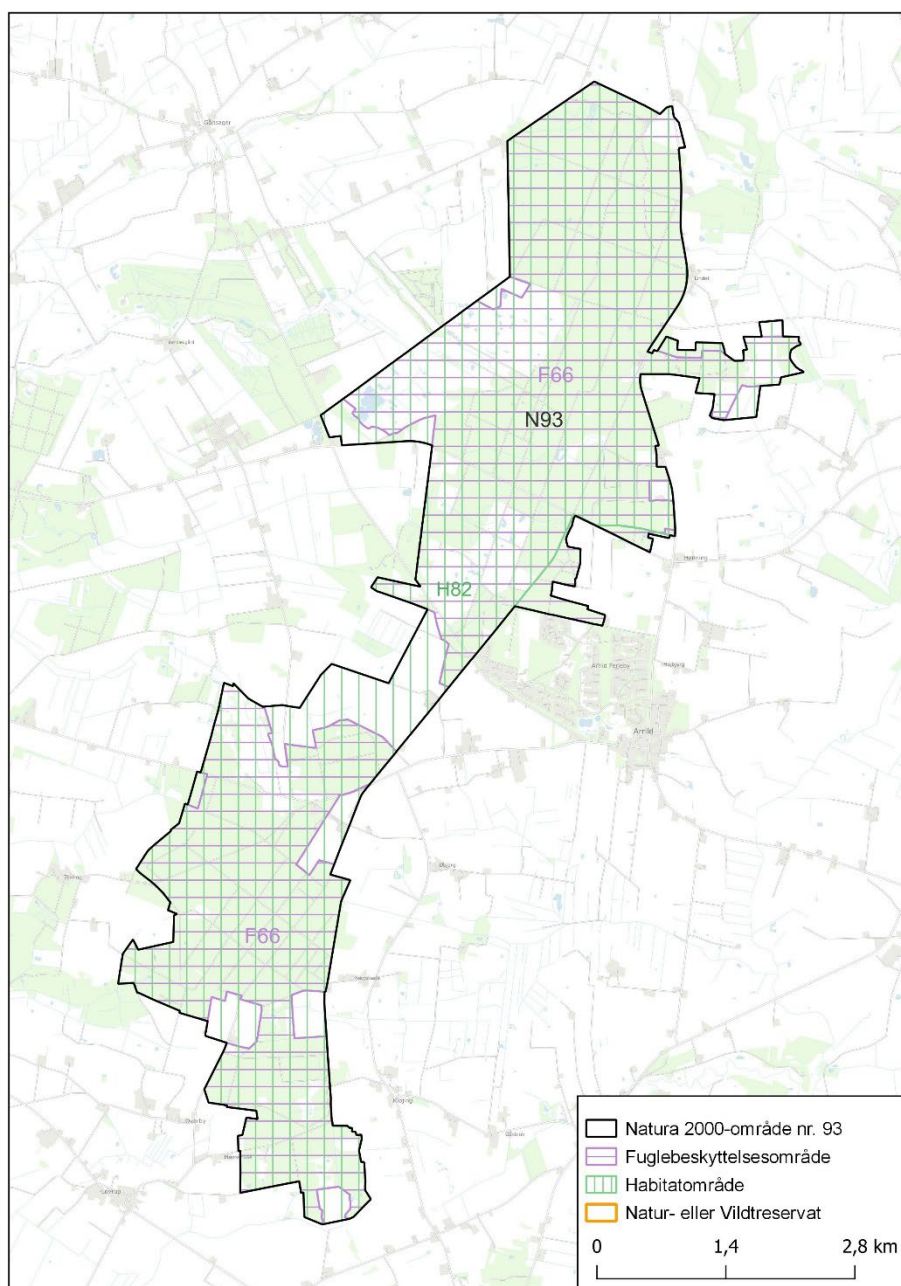
Fjordterner og klyder yngler i området på øer eller våde enge, hvor de ikke forstyrres af menneskelig færdsel, og derfor er det ikke relevant at overveje brug af reservatbekendtgørelse af hensyn til disse arter.

Habitatområde H81

Habitatområde H81 (Pamhule Skov og Stevning Dam) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 93 – Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov

Figur N93. Afgrænsning af Natura 2000-område N93. Området inkluderer habitatområde H82 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F66 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Helm Polde, Sønderskræp og Råbjerg er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F66

Fuglebeskyttelsesområde F66 (Lindet Skov, Hønning Plantage, Lovrup Skov og Skrøp) omfatter heder, hedemoser og skovområder i de nævnte skove samt

Råbjerg Plantage vest for Toftlund og Løgumkloster. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F66.

Tabel F66. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F66 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabilt-stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N93a, N93b) omtaler forstyrrelser i generelle termer, men ikke specifikt i forhold til ynglefuglearterne i tabel F66. For pibesvane noteres det, at arten kan overnatte i fuglebeskyttelsesområdet uden større forstyrrelser.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - fugle

Ynglefugle

Bestanden af trane er stabil (stigende efter en udvidelse af fuglebeskyttelsesområdet) og yngler i Hønning Mose og Lindet Kongemose, hvor der formodes kun at være en lav grad af forstyrrelser. Tinksmed har tidligere ynglet i Hønning Mose, men forsvandt efter 2006. Dette tilskrives ikke forstyrrelser, men tilgroning og anden forringelse af levestedet.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der vurderes ikke at være behov for yderligere beskyttelse af trane og tinksmed i området.

Trækfugle

Pibesvane er ny på udpegningsgrundlaget for området og ikke systematisk overvåget frem til 2017 (Clausen m.fl. 2019). Arten forekommer i stigende antal i Sønderjylland, hvor svanerne bl.a. benytter Hønning Mose til overnatning.

Vurdering af beskyttelsesbehov

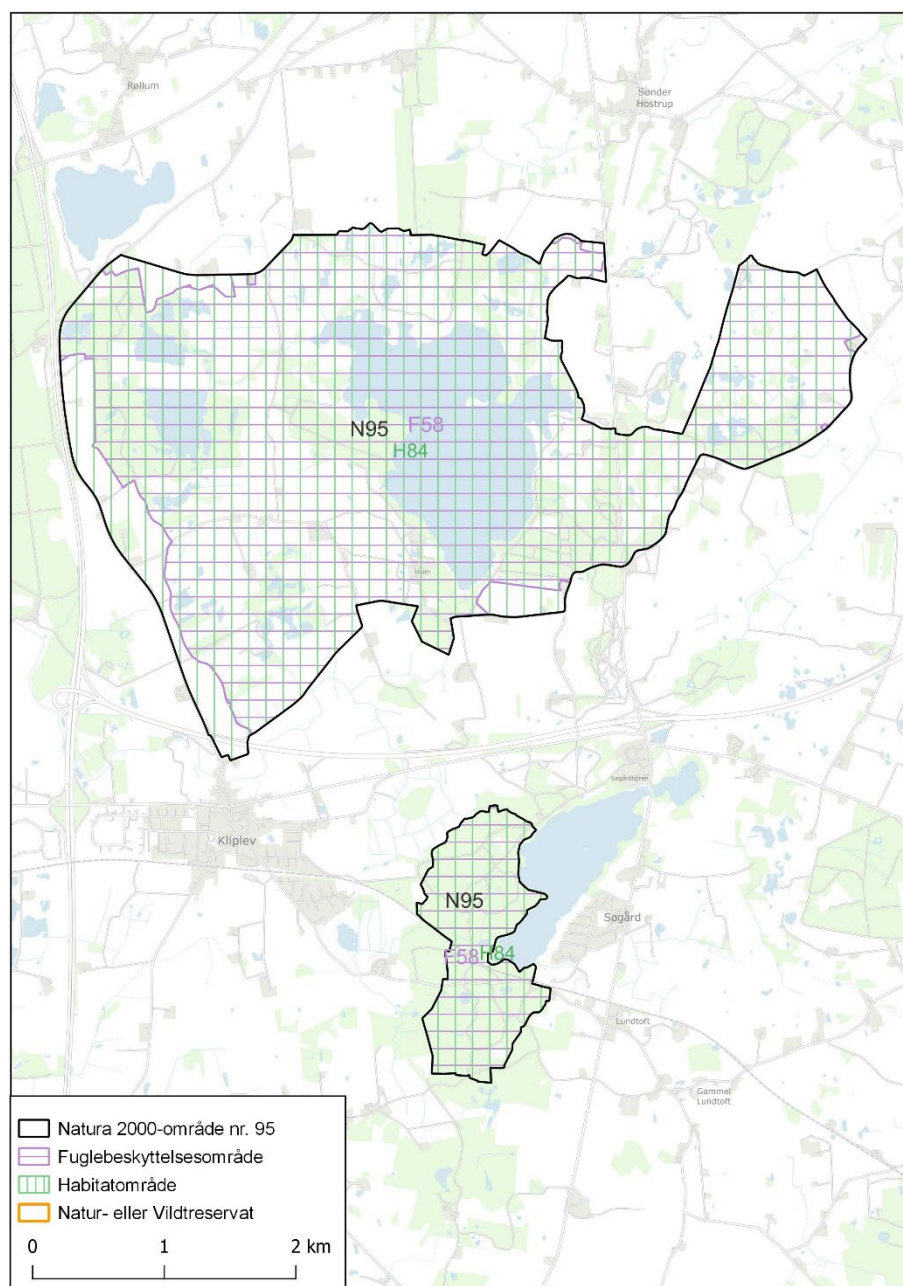
Området er statsejet og forvaltes af Naturstyrelsen. DCE har ikke kendskab til, om der udøves jagt i og ved Hønning Mose, men pibesvane er begyndt at benytte området under den aktuelle forvaltning. Der synes således ikke at være behov for en regulering med en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H82

Habitatområde H82 (Lindet Skov, Hønning Mose, Hønning Plantage og Lovrup Skov) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 95 - Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark

Figur N95. Afgrænsning af Natura 2000-område N95. Området inkluderer habitatområde H84 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F58 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Bjergskoven og dele af Felsted Vestermark er fredede områder. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for disse, og har ikke kendskab til om de regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F58

Fuglebeskyttelsesområde F58 (Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark) omfatter sø, mose, hede og skovarealer i omegnen af Hostrup og Store Søgård Sø ved Kliplev. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F58.

Tabel F58. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F58 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende-stabil	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N95b) vurderes det, at der ikke er væsentlige trusler mod tranes fortsatte ynglefremkomst i fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Trane er nyetableret sig som ynglefugl i området, hvor arten første gang blev truffet ynglende i 2011 og i 2017 og 2019 ynglende 2 par jf. basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N95b).

Vurdering af beskyttelsesbehov

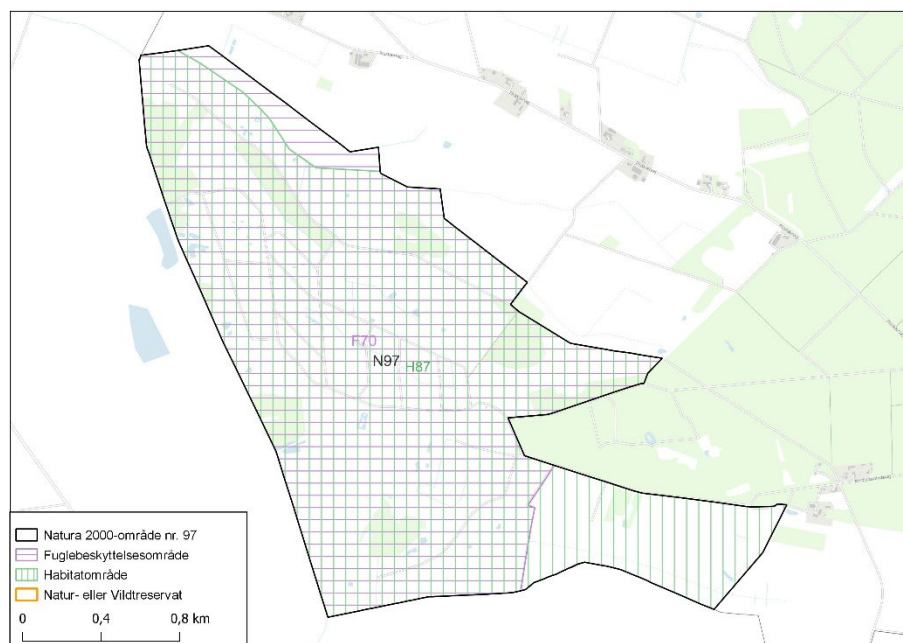
Da Trane har etableret sig som ynglefugl i området under den nuværende beskyttelse er der næppe behov for yderligere beskyttelsestiltag i området, fx i form af en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H84

Habitatområde H84 (Hostrup Sø, Assenholm Mose og Felsted Vestermark) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 97 - Frøslev Mose

Figur N97. Afgrænsning af Natura 2000-område N97. Området inkluderer habitatområde H87 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F70 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men størstedelen af Frøslev Mose er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F70

Fuglebeskyttelsesområde F70 (Frøslev Mose) omfatter heder og hedemoser i Frøslev Mose, vest for Padborg. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F70.

Tabel F70. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F70 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil-stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for Natura 2000-planen for området (Miljøstyrelsen 2021, N97b) vurderes det, at der ikke er væsentlige trusler mod tranes fortsatte ynglefremkomst i fuglebeskyttelsesområdet. Der er ikke nævnt forstyrrelsestrusler for tinksmed, men det nævnes, at vegetationsstrukturen og de få arealer med blankt vand og mudderflader ikke tilgodeser artens behov.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Trane har under det nuværende forstyrrelsesniveau holdt en stabil-stigende ynglebestand på 1-2 par. Det må derfor antages, at denne vil kunne opretholdes, medmindre der sker en øgning i forstyrrelsesniveauet. For tinksmed gælder, at det formentlig var forhold, der relaterede sig til ynglehabitats beskaffenhed, der var afgørende for, at den forsvandt som ynglefugl i 1980'erne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

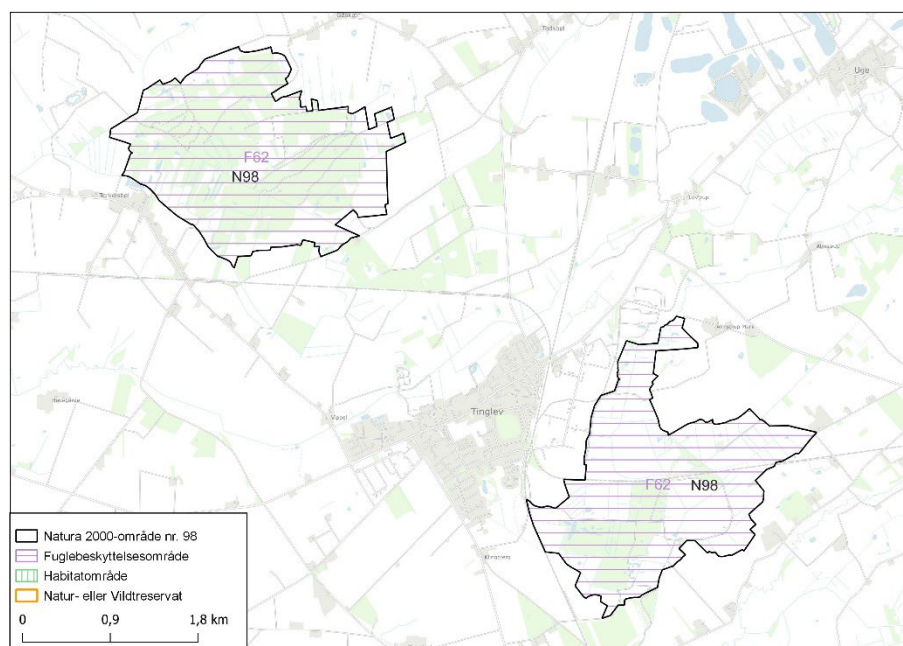
Der er næppe behov for yderligere beskyttelsestiltag i området.

Habitatområde H87

Habitatområde H87 (Frøslev Mose) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 98 - Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose

Figur N98. Afgrænsning af Natura 2000-område N98. Området inkluderer fuglebeskyttelsesområde F62 (vandret violet skravering), men er ikke udpeget som habitatområde. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men dele af Tinglev Sø og Mose er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området, og har ikke kendskab til om denne regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F62

Fuglebeskyttelsesområde F62 (Tinglev Sø og Mose, Ulvemose og Terkelsbøl Mose) omfatter søer, heder, hedemoser og skovarealer dels i Tinglev Sø og Mose sydøst for Tinglev samt Ulvemose og Terkelsbøl nordvest for byen. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F62.

Tabel F62. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F62 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stabil-stigende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I områdets basisanalyse (Miljøstyrelsen 2021, N98b) vurderes det for trane, at der ikke synes at være væsentlige, aktuelle trusler mod arternes yngleforekomst.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

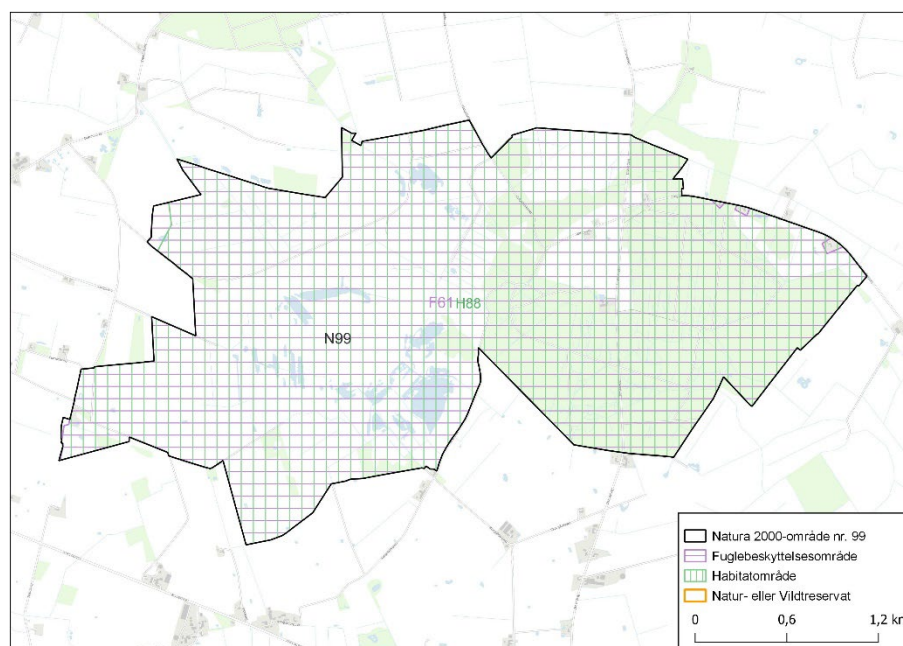
Trane har opnået en stabil bestand i Natura 2000-området. Det må antages, at bestanden vil kunne opretholdes uden yderligere tiltag.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Der synes ikke umiddelbart at være behov for regulering af forstyrrelser ved hjælp af en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 99 - Kongens Mose og Draved Skov

Figur N99. Afgrænsning af Natura 2000-område N99. Området inkluderer habitatområde H88 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F61 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men størstedelen af Kongens Mose er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for området i detaljer, men den centrale del af Kongens Mose er som følge af fredningen lukket for offentlighedens adgang i perioden fra d. 1. marts til d. 30. juni (jf. Therkildsen m.fl. 2013).

Fuglebeskyttelsesområde F61

Fuglebeskyttelsesområde F61 (Kongens Mose og Draved Skov) omfatter hejder, moser og skove indenfor de to lokaliteter. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F61.

Tabel F61. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F61 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Pibesvane (T)	LC	Stabil-fluktuerende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Sangsvane (T)	LC	Stigende	Ikke vurderet	Ikke relevant
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsundet-stigende	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N99a, N99b) omtaler især forstyrrelser af fugle i generelle termer. Ifølge basisanalysen er der ingen væsentlige trusler mod arternes yngleforekomster og kortlægningen af levestedet for tinksmed har vist, at det har en meget lav

grad af menneskelig forstyrrelse. Bestanden af trane er steget fra et til 8 par siden 2005. Tinksmed har kun ynglet en enkelt gang, hvilket var i 2015, men levestedet vurderes at være i god tilstand. For sang- og pibesvane noteres det, at arterne kan overnatte i fuglebeskyttelsesområdet uden større forstyrrelser.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Det vurderes, at yngleforekomsten af trane og tinksmed ikke er truet af forstyrrelser pga. fredningen, der forhindrer offentlig adgang i perioden fra d. 1. marts til d. 30. juni.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke er behov for yderligere beskyttelsesbehov for trane og tinksmed.

Trækfugle

Både pibe- og sangsvane er nye arter på udpegningsgrundlaget for området, og har ikke været systematisk overvåget frem til 2017 (NOVANA-programmets midvintertællinger, Nielsen m.fl. 2019). Begge arter forekommer i stigende antal i Sønderjylland, hvor svaner de seneste år er begyndt at udnytte Kongens Mose til overnatning.

Vurdering af beskyttelsesbehov

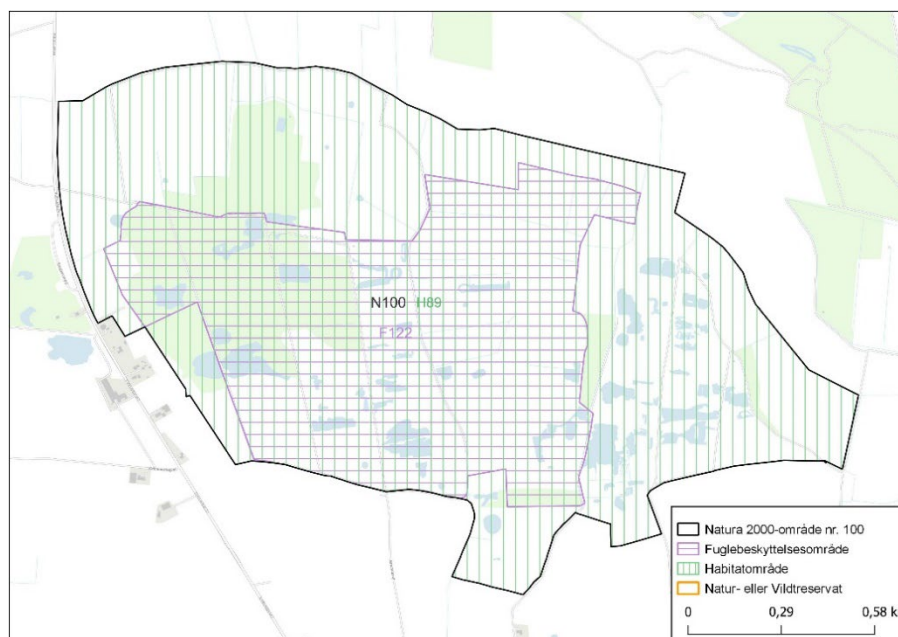
DCE har ikke kendskab til, om der udøves jagt i og ved Kongens Mose, men de to gulnæbbede svaner er begyndt at benytte området under den aktuelle forvaltning. Der synes således ikke at være behov for en regulering med en reservatbekendtgørelse.

Habitatområde H88

Habitatområde H88 (Kongens Mose og Draved Skov) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 100 - Sølsted Mose

Figur N100. Afgrænsning af Natura 2000-område N100. Området inkluderer habitatområde H88 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F122 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, endsi­ge foretaget fredninger indenfor Natura 2000-området. Fugleværnsfonden, der ejer knap halvdelen af Sølsted Mose, har indført en privat jagtfredning og opfordrer besøgende i reservatet til at holde sig til en omkransende sti.

Fuglebeskyttelsesområde F122

Fuglebeskyttelsesområde F122 (Sølsted Mose) omfatter højmoser, tørvegrave, enge og skovarealer i Sølsted Mose. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F122.

Tabel F122. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F122 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Ikke vurderet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N100b) vurderes det, at der ikke er væsentlige trusler mod tranes fortsatte yngleforekomst i fuglebeskyttelsesområdet. Der er kun optalt trane i området én gang i 2019, hvor der blev registreret 2 par.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Da en stor del af området ejes af Fugleværnsfonden og færdslen primært foregår af markerede stier, vurderes der ikke at være forstyrrelsestrusler mod tranes fortsatte yngleforekomst i området.

Vurdering af beskyttelsesbehov

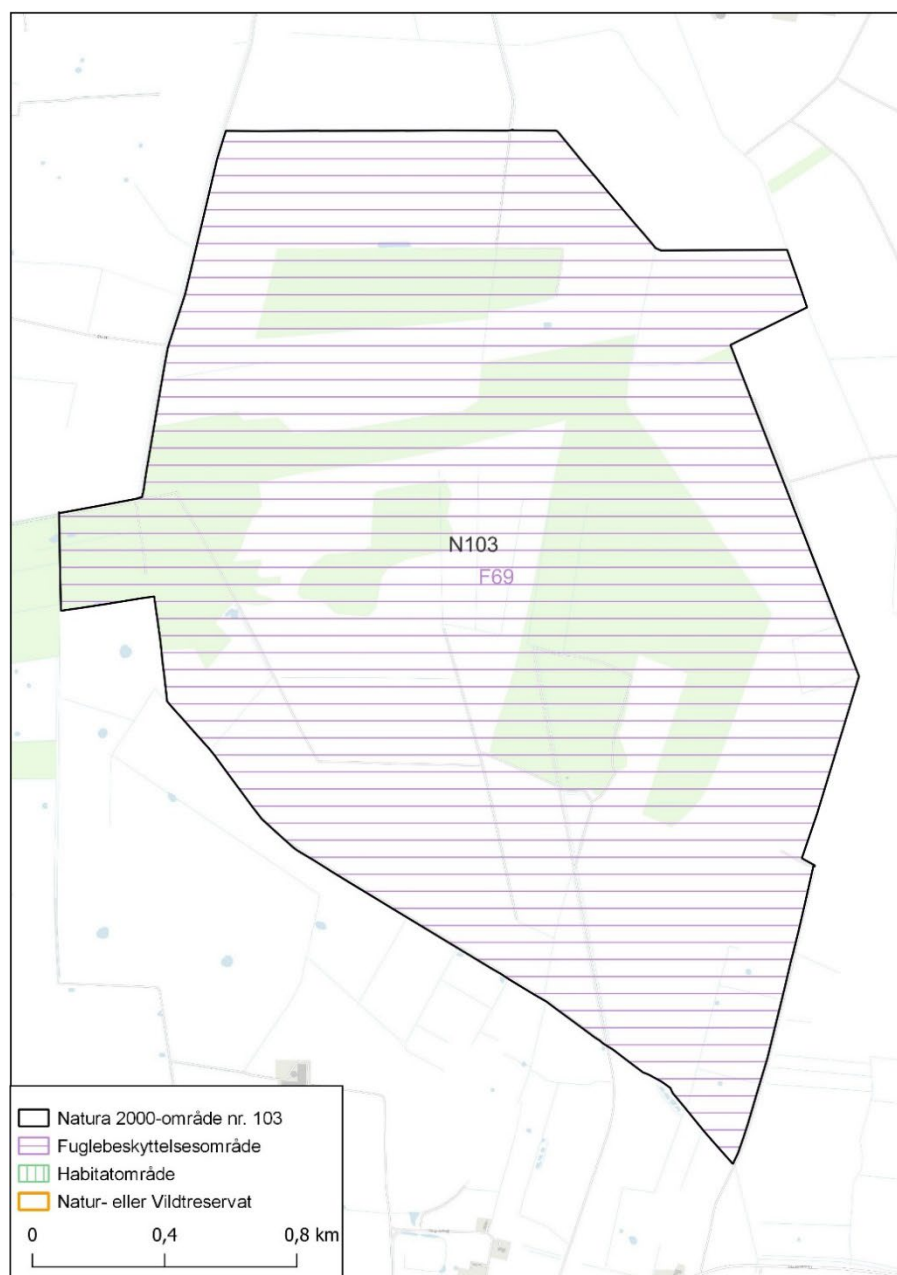
Der er ikke behov for yderligere beskyttelsestiltag i området.

Habitatområde H88

Habitatområde H88 (Sølsted Mose) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 103 - Kogsbøl og Skast Mose

Figur N103. Afgrænsning af Natura 2000-område N103. Området inkluderer fuglebeskyttelsesområde F69 (vandret violet skravering), men er ikke udpeget som habitatområde. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Skast-, Kogsbøl- og Borg Moser er fredet. DCE har ikke gennemgået fredningskendelsen for dette samlede område, som omfatter næsten hele fuglebeskyttelsesområde F69, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F69

Fuglebeskyttelsesområde F69 (Kogsbøl og Skast Mose) omfatter heder, moser og skov i de to moser samt Borg Mose. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F69.

Table F69. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F69 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Ikke relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

I basisanalysen for området der ikke er væsentlige trusler mod tranes fortsatte ynglefremkomst i fuglebeskyttelsesområdet, mens det vurderes at det for tinksmed, som er forsvundet fra området, skyldes en ringe tilstand af levestedet (Miljøstyrelsen 2021, N103b).

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Bestanden af trane er nyetableret, med første ynglefremkomst på 2 par i 2019 (Miljøstyrelsen 2021, N103b), og har etableret sig under den nugældende beskyttelse. Mosen ligger relativt afsondret, langt fra offentlig vej. Den er samtidig relativt ufremkommelig, så der er ikke nogen væsentlig forstyrrelse af arterne på udpegningsgrundlaget.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at der ikke er behov for yderligere beskyttelsestiltag i området.

Natura 2000-område nr. 191 - Herthas Flak

Figur N191. Afgrænsning af Natura 2000-område N191. Området inkluderer habitatområde H166 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ingen reservater eller fredninger i området.

Habitatområde H166

Habitatområde H166 (Herthas Flak) er identisk med Natura 2000-område N191 og består af søterritoriet omkring Herthas Flak der ligger sydøst for Skagen. Området er udpeget for marsvin (tabel H166).

Tabel H166. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H166, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N191b) står der følgende "Områdets marsvin kan være i risiko for bifangst i garnfiskeri, hvilket kan påvirke arten i området negativt."

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

I habitatområde H191 findes marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin 1997-2018 er habitatområdet vurderet til at have en høj tæthed af marsvin året rundt, men pga. områdets relativt lille areal (<20km²) vurderes det kun at være af middel betydning for marsvin (Sveegaard m.fl. 2018). H191 har været udpeget for marsvin siden 2020 men overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N191b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Og yderligere at *"Området er beliggende indenfor 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl og vodfiskeri, som forbyder fiskeri med trawl og vod. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019"* og at *"Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garntyper for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler, herunder marsvin."*

Det kan overvejes at indføre forbud mod motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle båds-længder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 192 - Læsø Trindel og Tønneberg Banke

Figur N192. Afgrænsning af Natura 2000-område N192. Området inkluderer habitatområde H168 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ingen reservater eller fredninger i området.

Habitatområde H168

Habitatområde H168 (Læsø Trindel og Tønneberg Banke) er identisk med Natura 2000-område N192 og består på søterritoriet omkring Læsø Trindel og Tønneberg Banke, der ligger nordøst for Læsø. Området er udpeget for Marsvin (tabel H168).

Tabel H168. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H168, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra henholdsvis Nordsø/Skagerrak- og Bælthavspopulationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N192b) står der følgende "Områdets marsvin kan være i risiko for bifangst i garnfiskeri, hvilket kan påvirke arten i området negativt."

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H168 findes både marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen og Bælthavs-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin samt akustiske målinger er habitatområdet vurderet til at være vigtig for marsvin med en middelvintertæthed, og høj tæthed i sommerhalvåret (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N192b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Og yderligere at "*Området er beliggende indenfor 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl og vadfiskeri, som forbyder fiskeri med trawl og vod. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019*".

Det kan overvejes at indføre forbud mod vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 194 - Mejl Flak

Figur N194. Afgrænsning af Natura 2000-område N194. Området inkluderer habitatområde H170 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ingen reservater eller fredninger i området.

Habitatområde H170

Habitatområde H170 (Mejl Flak) er identisk med Natura 2000-område N194 og består af søterritoriet omkring Mejl Flak, der ligger i Aarhus Bugt mellem Samsø og Helnæs. Området er udpeget for marsvin (tabel H170).

Tabel H170. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H170, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Bælthavs-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Kan overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N194b) står der følgende "Områdets marsvin kan være i risiko for bifangst i garnfiskeri, hvilket kan påvirke arten i området negativt."

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

I habitatområde H170 findes marsvin fra Bælthavs-populationen. Baseret på optællinger fra fly og skib, er bestanden vurderet til at være stabil siden år 1994, selvom seneste tælling for Bælthavet indikerer en nedgang. I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N194b) står der følgende: "DCE har ved Habitatdirektivets artikel 17 vurderet i 2019 vurderet, at Østersøbestanden har stærkt ugunstig bevaringsstatus, mens Nordsø- og Bælthavsbestandene begge har gunstig bevaringsstatus." Men da Bælthavs-populationen vurderes sammen

med Østersø-populationen i den baltiske region, bliver den nationale bevaringsstatus "stærkt ugunstig". For H170 (og alle andre N2000 i Bælthavsregionen) er dette dog misvisende, da Bælthavs-populationen vurderes stabil.

Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at have en middel tæthed af marsvin om sommeren og en høj tæthed om vinteren, og samlet set en høj betydning for Bælthavsbestanden af marsvin (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Vurdering af beskyttelsesbehov

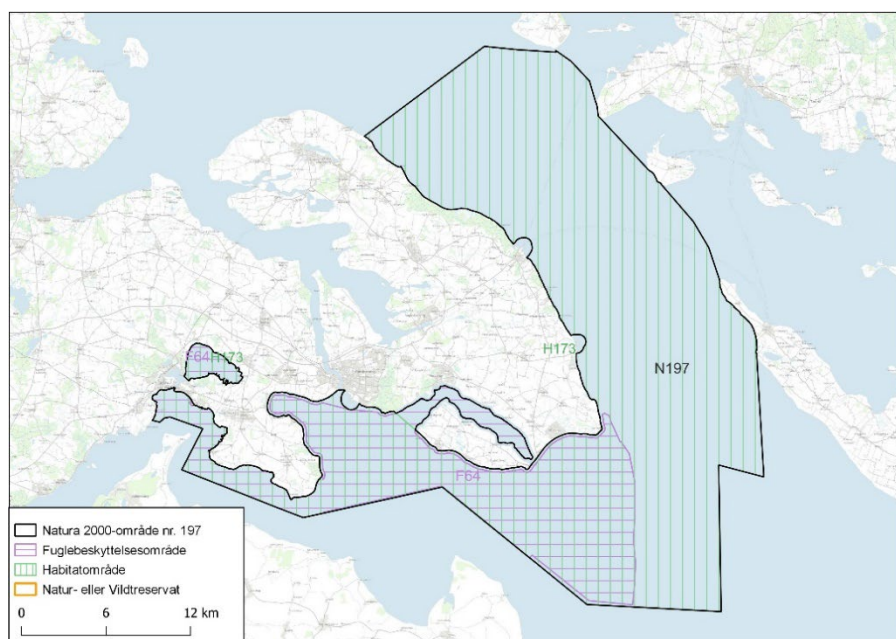
De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N194b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Og yderligere at "*Området er beliggende indenfor 3 sømil-grænsen og dermed omfattet af bekendtgørelse om trawl og vødfiskeri, som forbyder fiskeri med trawl og vød. Bekendtgørelsen er opdateret i 2019*".

Det kan overvejes at indføre forbud mod vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pingerbrug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 197 – Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als

Figur N197 Afgrænsning af Natura 2000-område N197. Området inkluderer habitatområde H173 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelses-område F64 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området. De fredninger der er i området ligger alle på land og har marginale overlap med Natura 2000-området og er uden betydning for de udpræget marine arter der indgår i fuglebeskyttelses- og habitatområdernes udpegningsgrundlag.

Fuglebeskyttelsesområde F64

Fuglebeskyttelsesområde F64 (Flensborg Fjord og Nybøl Nor) blev udvidet i november 2021 og omfatter herefter hele den danske del af Flensborg Fjord samt Østersøen syd for Als. Dertil kommer Nybøl Nor, Høruphav og et par småsøer i skove på Sundeved og Als. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F64.

Tabel F64. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F64 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Ederfugl (T)	LC	Usikker	Usikker	Næppe relevant

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området omhandler kun den indre del af fuglebeskyttelsesområdet, fra før det blev udvidet mod øst (Miljøstyrelsen 2021, N197a, N197b). Heri noteres det om ederfugl at "Fuglebeskyttelsesområdet giver arten udmærkede muligheder for at raste og fouragere forstyrrelsesfrit, og der vurderes ikke umiddelbart at være aktuelle trusler for arten i området".

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Clausen m.fl. (2019) påpeger at bestandsstatus for ederfugl ikke er tilstrækkeligt kendt, da fuglebeskyttelsesområdet i NOVANA-programmet kun overvåges ved midvinter, men arten formentlig forekommer i større antal om foråret (med henvisning til Laursen m.fl. 1997). Petersen m.fl. (2019) viser at større antal af ederfugle kan forekomme i den ydre del af fjorden, især på Pølsrev og Bredgrund, der ligger østligst i det nu udvidede fuglebeskyttelsesområde. En gennemgang af data fra DOFbasen 2010-2021 foretaget til denne rapport tyder på, at arten også forekommer i større antal om efteråret, særligt i november-december og dermed i jagttiden. Therkildsen m.fl. (2013) påpeger at DCE ikke har kendskab til om "om der er sket forandringer i rekreative aktiviteter og deraf afledte forstyrrelses effekter på fuglene i området, da dette ikke overvåges". Dette er stadig tilfældet.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det nyindførte forbud mod jagt på ederfugl i fuglebeskyttelsesområder, der er udpeget for arten (jf. Jagttidsbekendtgørelsen, Miljøministeriet 2022) vil formentligt nedsætte beskyttelsesbehovet for ederfugl i størstedelen af området. Det skyldes at de andre havdykænder, der typisk jages af de samme jægere som går på jagt efter ederfugl, kun forekommer i små antal – og oftest kun i de ydre dele af fuglebeskyttelsesområdet, hvorimod mange af ederfuglene også ses i de indre dele (jf. Clausen m.fl. 2019, DCE's upubl. NOVANA tællinger 2020-2022 samt opslag i DOFbasen, juni 2022). Det vil givetvis betyde at ederfuglene vil flytte ind i det indre område, hvis jagten er for intensiv i det ydre.

Habitatområde H173

Habitatområde H173 (Flensborg Fjord, Bredgrund og farvandet omkring Als) er identisk med Natura 2000-område N197. Området er udpeget for marsvin (tabel H173).

Tabel H173. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H173, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Bælthavs-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Gunstig	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

I Natura 2000 basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, 197b) nævnes følgende trusler for marsvin: "Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."

Bifangst i garnfiskeri, hvor marsvin drukner, vurderes som en væsentlig trussel (Larsen m.fl. 2021) og bundslæbende trawl kan ødelægge dyrenes fødegrundlag. Forvaltningsplanen for marsvin er endnu ikke revideret siden 2005 og der er ingen specifik regulering af hverken garnfiskeri eller støj i Natura 2000 området, der relaterer sig til marsvin.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H173 lever marsvin tilhørende Bælthavs-populationen.

Marsvin har været på udpegningsgrundlaget i H173 siden 2010 og er overvåget ved akustiske målinger i tre perioder siden da: periode 1: februar 2013 - april 2014, periode 2: september 2015 - september 2016 og periode 3: september 2019 - september 2020. Akustisk overvågning er udført med udlægning af fem stationære akustiske lyttestationer (C-PODs) indenfor H173. Akustisk overvågning af marsvin giver et bedre billede af marsvinenes brug af området end andre metoder, da monitoringen foregår døgnet rundt, hele året. Til gengæld har metoden en relativt lav rumlig opløsning, idet marsvin kun kan høres < 500 meter fra lyttestationerne. Marsvinelydene analyseres som antal minutter, hvor marsvin er detekteret (marsvine-positive minutter = PPM), omregnet til procent af døgnet. Herefter udregnes et gennemsnit for de fem stationer.

Overvågning har vist en generelt stigende trend fra periode 1 og frem: den statistiske sammenligning af andel PPM (marsvine-positive minutter/dag) per måned i de tre perioder en signifikant stigning fra periode 1 til 2 ($p < 0,05$) og 1 til 3 ($p < 0,05$) men ikke en signifikant forskel mellem periode 2 og 3 ($p > 0,05$). Andelen af minutter af døgnet med registreringer af marsvin (% PPM/dag) varierer over året, men overordnet set følges årstidsvariationen mellem de tre perioder. I seneste overvågningsperiode (periode 3) afviger januar, april og maj ved at have højere antal marsvine-positive minutter end tidligere set (Hansen & Høgslund 2021a). Baseret på telemetri og akustiske data er habitatområdet vurderet til at have en høj tæthed hele året (Sveegaard m.fl. 2018).

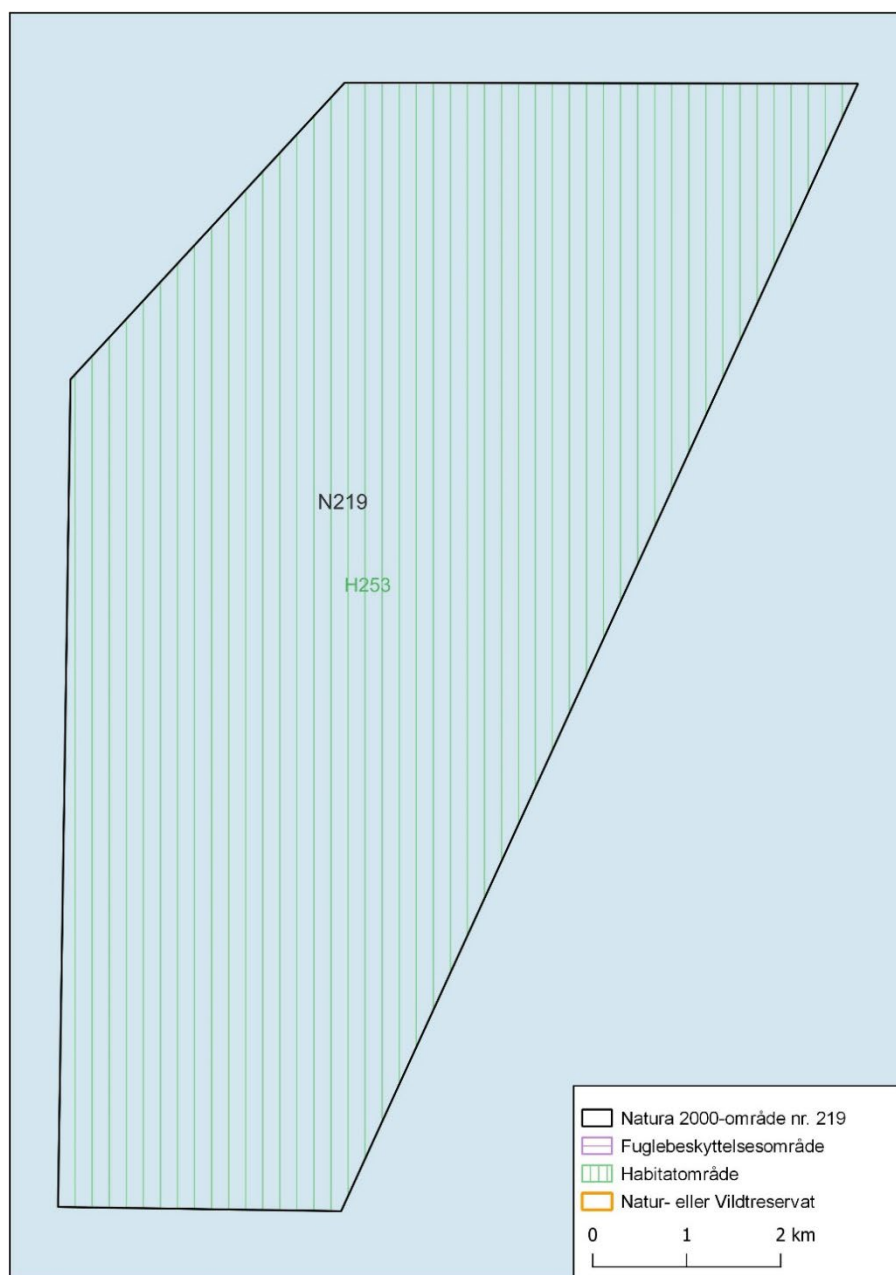
Vurdering af beskyttelsesbehov

Det vurderes, at trusler som fødemangel (Wisniewska m.fl. 2016 og 2018a), bifangst i garnfiskeri, sejlads med hurtige motorbåde, undervandsstøj og forurening kan spille en væsentlig rolle for marsvins fremtid i området (Wisniewska m.fl. 2018b).

Om end der kun foreligger få undersøgelser, er det overvejende sandsynligt, at marsvin reagerer negativt på de fleste typer af små, hurtige både (Laursen m.fl. 2016, Wisniewska m.fl. 2018b). Da især de indre danske farvande allerede er betydeligt belastet med motorbåde, er det vigtigt at forhindre en øget påvirkning, så længe man ikke kender effekten af den eksisterende påvirkning. I habitatområderne vurderes det at være af særlig betydning at begrænse støjen og det uforudsigelige sejlmønster fra hurtige både. For at begrænse forstyrrelserne kan det overvejes at begrænse denne type sejlads til sejlrender eller særlige områder samt begrænse hastigheden generelt. Det bør også vurderes i det enkelte tilfælde om havpattedyrene har gode muligheder for at finde alternative opholdssteder.

Natura 2000-område nr. 219 - Sandbanker ud for Thyborøn

Figur N219. Afgrænsning af Natura 2000-område N219. Området inkluderer habitatområde H253 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ingen reservater eller fredninger i området.

Habitatområde H253 Sandbanker ud for Thyborøn

Habitatområde H253 er identisk med Natura 2000-område N219 og består af et område med sandbanker på søterritoriet nordvest for Thyborøn. Området er udpeget for marsvin (tabel H253).

Tablet H253. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H253, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Kan overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N219b) står der følgende *"Garnfiskeri kan udgøre en trussel mod marsvin, hvorfor der er krav om anvendelse af akustiske alarmer ved anvendelse af specifikke garntyper"*.

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

I habitatområde H253 findes marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at have en lav tæthed af marsvin om sommeren og en middel tæthed om vinteren, og samlet set en middel betydning for Nordsø/Skagerrak populationen af marsvin (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

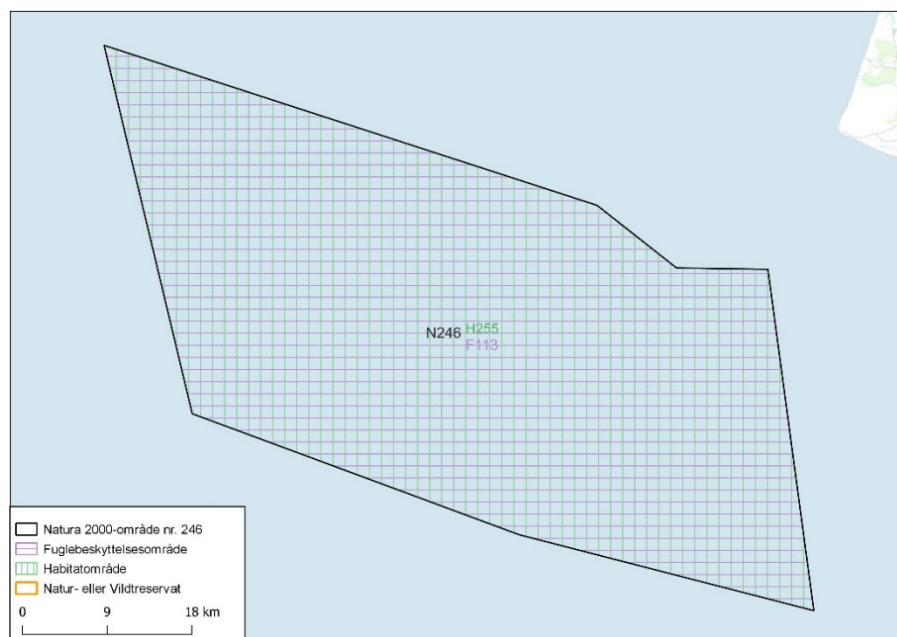
Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N194b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Og yderligere at *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."* og derudover at: *"Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garntyper for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler, heriblandt marsvin."*

Natura 2000-område nr. 246 – Sydlige Nordsø

Figur N246 Afgrænsning af Natura 2000-område N246. Området inkluderer habitatområde H255 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F113 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er hverken udlagt natur- eller vildtreservater i området eller foretaget andre fredninger.

Fuglebeskyttelsesområde F113

Fuglebeskyttelsesområde F113 (Sydlige Nordsø) ligger i Vesterhavet sydvest for Blåvands Huk og vest for Vadehavet og omfatter et stort forholdsvis lavvandet åbent havområde. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F113.

Tabel F113. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F113 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Sortstrubet lom og dværgmåge (trækfugle) indgik i områdets udpegningsgrundlag fra 2013, men forventes udtaget af dette. Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Rødstrubet lom (T)	LC	Stabil	Ikke vurderet	Usikkert

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N246a, N246b) omtaler mest forstyrrelser af fugle i generelle termer, men i basisanalysen påpeger at "lommerne er følsomme over for menneskelige forstyrrelser i det marine miljø, kan således påvirke forekomsten af lommer i Nordsøen". Teksten giver ikke helt mening, men vi vurderer, der udtrykkes at forstyrrelserne kan påvirke fuglene. Lommer er ganske rigtigt blandt de mere forstyrrelsesfølsomme marine vandfuglearter (Fließbach m.fl. 2019).

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Trækfugle

Vurdering af forholdene for fuglene i dette område vanskeliggøres af, at området ikke har været overvåget regelmæssigt. Området ligger så langt ude på havet, at oplysninger om fugleforekomsterne kun kan skaffes fra optællinger fra fly eller skib. Områdets lombestande overvåges kun ekstensivt om vinteren under NOVANAs fugleovervågningsprogram. I forbindelse med nogle tællinger udført i relation til NOVANAs marine overvågningsprogram er lommer blevet talt i foråret 2019 (Petersen m.fl. 2019b). Det vurderes, at foråret er det optimale tidspunkt for optælling af lommer. Her blev den samlede bestand i den danske del af Nordsøen og Skagerrak estimeret til 25.000 fugle, og særligt store tætheder blev registreret i området omkring fuglebeskyttelsesområde F113.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Da området ligger så langt ude på åbent hav, hvor forstyrrende rekreative aktiviteter må forventes at være næsten fraværende, er der næppe behov for et reservat, der regulerer jagt og rekreativ sejlads af hensyn til trækfuglene i vinterhalvåret. Da fiskeriet i området stort set udelukkende er pelagisk (se kort nedenfor, figur H255), må det formodes at lommerne, der reagerer på lang afstand af skibe, med stor sandsynlighed holder sikker afstand til fiskekuttere, hvorfor bifangst næppe kan være et problem her. DCE kender ikke i detaljer, hvornår på året, der fiskes mest – og dermed om der kan være en forstyrrelse i perioder, hvor særligt mange lommer forekommer.

Habitatområde H255

Habitatområde H255 (Sydlige Nordsø) er identisk med Natura 2000-område N246. Området er udpeget for de to sælarter og marsvin (tabel H255).

Tabel H255. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H255, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin specifikt til status for Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Gråsæl	Ugunstig	Ukendt	Ikke relevant
Spættet sæl	Gunstig	Ukendt	Ikke relevant
Marsvin	Gunstig	Bestanden er stabil	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N246a, N246b) henviser til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den tidligere forstyrrelsesrapport SR52 (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser, fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de overordnede målsætninger for Natura 2000-området (Miljøstyrelsen 2021, N246a), nævnes det at området, herunder sandbankerne, skal sikres som et godt levested for bl.a. marsvin, gråsæl og spættet sæl. De områdespecifikke retningslinjer specificerer: "1) Tilstanden af levesteder for gråsæl forbedres i overensstemmelse med arternes krav til disse. 2) Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendigt regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte" (Miljøstyrelsen 2021, N246a).

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H255 findes marsvin fra Nordsø-/Skagerrak-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin og både nationale og internationale tællinger er habitatområdet vurderet til at være vigtigt for marsvin med en høj tæthed hele året (Sveegaard m.fl. 2018). Området har været udpeget for marsvin siden 2010 og er blevet overvåget med årlige flytællinger siden 2011 under NOVANA. De årlige flytællinger dækker hele den danske del af Nordsøen og altså ikke kun Natura 2000-området, men habitatområdet indeholder det største antal observationer. Under sidste afrapporterede tælling i 2020, estimeredes 5.929 marsvin (95 % konfidensinterval: 3.895-8.310) og en tæthed på 1,11 individer/km² (95 % konfidensinterval: 0,73-1,55) (Hansen & Høgs-lund 2021a).

Både spættet sæl og gråsæl forekommer hyppigt i Nordsøen. Begge arter yngler i Vadehavet og søger føde i Nordsøen. Området består kun af vandflade, og er altså uden tørlagte sandbanker, så der findes ingen sælreservater. Populationen af de to sælarter bliver ikke overvåget i den Sydlige Nordsø, da der ikke er hvilepladser, og bestandsudviklingen inden for området er derfor ukendt. Fra 2017 til 2021 er antallet af spættede sæler i den danske del af Vadehavet faldet fra 2.971 til 1.987 talte individer. Samtidig har antallet af gråsæler i Vadehavet været stigende, med det højst observerede antal i 2020 på 429 sammenlignet med 332 individer i 2017.

Der er ingen beskyttelse af marsvin og sæler i dette Natura 2000-område, som fx restriktioner for bifangst i fiskeriet, overfiskeri, støj eller sejlads.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst i garnfiskeri og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel som følge af overfiskeri, og undervandsstøj fra skibsruter og skibstrafik i relation til havmølleparkerne i området kan spille en væsentlig rolle for marsvin og sæler i området.

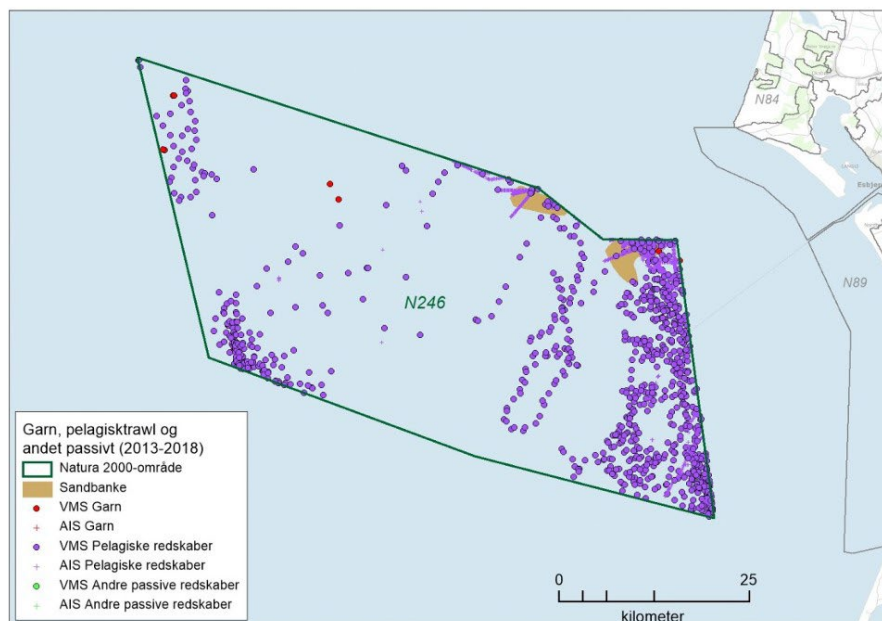
På kortet over fiskeriaktiviteterne via AIS og VMS-data, der kun omfatter fiskefartøjer over 12 meter, forekommer en del garn- og pelagisk fiskeri i det meste af området (H255). Der er risiko for bifangst af marsvin og sæler ved garnfiskeri året rundt og særligt for unge dyr i de måneder, hvor de skal klare sig selv efter dieperioden (marsvin i foråret, gråsæler om vinteren og spættet sæl om sommeren). Derudover kan den høje fiskeriintensitet (inkl. bundslæbende fiskeriredskaber) ødelægge fødegrundlaget og undervandsstøjen kan forstyrre marsvin og sæler.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N246b) vurderes det at *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr"* og at *"Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garntyper for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler."*

Det kan overvejes at indføre forbud mod sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin og sæler. Regulering af fiskeri for at undgå bifangst kan enten gøres ved at begrænse garnfiskeri eller udvide krav om pingerbrug til alle garnfi-

skerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri). Dette vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Figur H255. Kort over fiskerifartøjer med ikke bundsløbende fiskeriredskaber med garn, pelagiske redskaber, som er pelagisk trawl og not, samt andre passive redskaber (2013-2018), og de kortlagte marine habitatnaturtyper i habitatområdet (fra Miljøstyrelsen 2021, N46b).

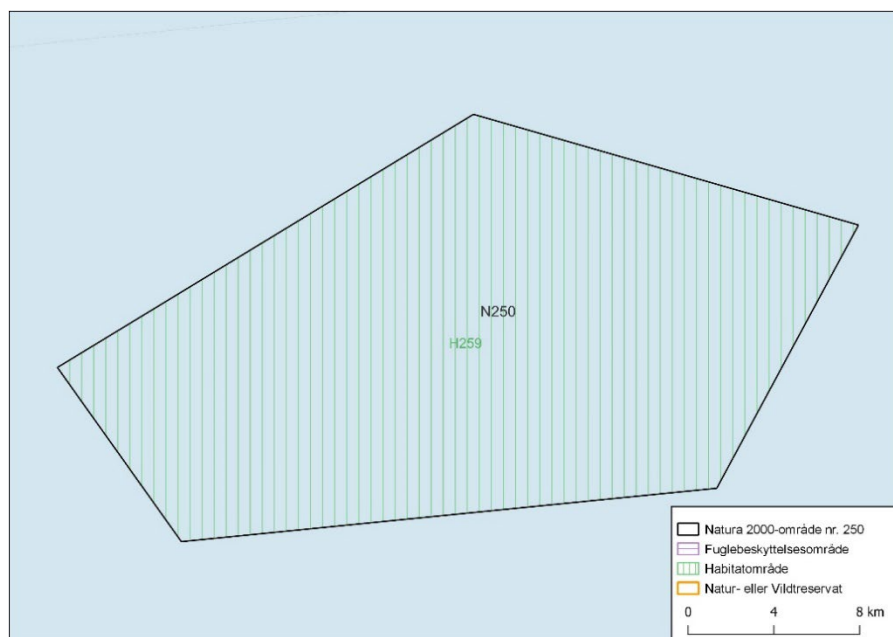

Marsvin med kalv. Foto: Jeppe Balle Dalgaard.

Natura 2000-område nr. 250 - Gule Rev

Figur N250. Afgrænsning af Natura 2000-område N250. Området inkluderer habitatområde H259 (lodret grøn skravering), men ingen fuglebeskyttelsesområder. Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ingen reservater eller fredninger i området.

Habitatområde H259

Habitatområde H259 (Gule Rev) er identisk med Natura 2000-område N250 og består af søterritoriet omkring Gule Rev, der ligger i Skagerrak nordvest for Hanstholm. Området er udpeget for Marsvin (tabel H259).

Tabel H259. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H259, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ugunstig	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N250b) står der følgende

"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (og andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."

Vurdering af forstyrrelsestrusler - havpattedyr

I habitatområde H250 findes marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen. I Skagerrak findes i alle sæsoner stor tæthed af marsvin i farvandet omkring Skagens Gren og langs Norskerenden. Baseret på satellitmærkede marsvin og både nationale og internationale (SCANS) flytællinger er habitatområdet vurderet til at være vigtigt for marsvin med en middelhøj tæthed hele året (Sve-

egaard m.fl. 2018). H250 har været udpeget for marsvin siden 2010 og er blevet overvåget med årlige flytællinger siden 2011. Marsvinene i habitatområde H258 tilhører samme delbestand og overvåges samtidigt med dyrene i H1, omtalt ovenfor, hvorfor der henvises til beskrivelsen under Natura 2000-område nr. 1, først i rapporten.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel og undervandsstøj fra skibsruten, der går gennem området, der kan spille en væsentlig rolle for marsvin i området.

Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og dermed påvirke bestanden negativt.

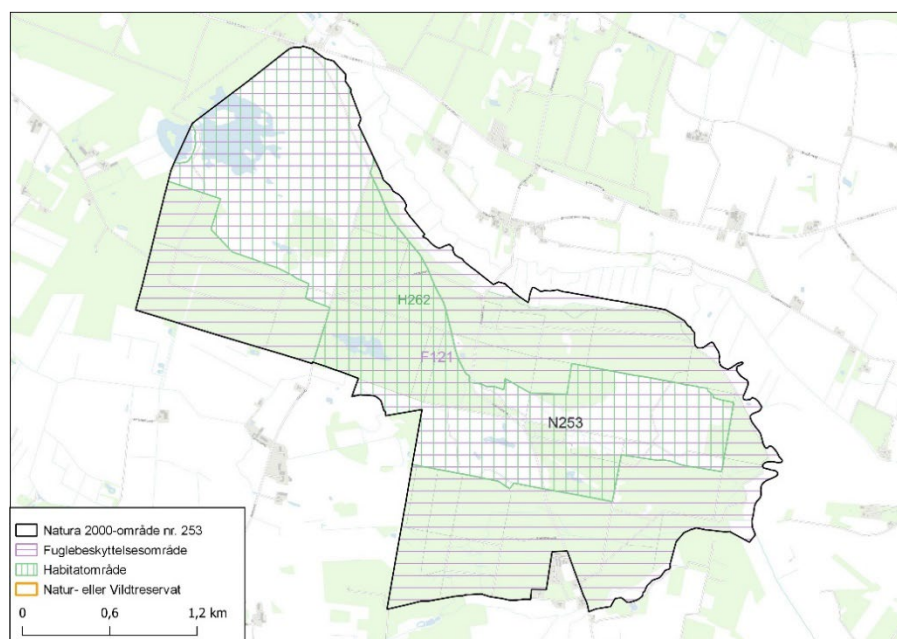
I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N1) vurderes det at "*Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr*" og at "*Der er krav om anvendelse af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garntyper for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler.*"

Forvaltningsplanen for marsvin er endnu ikke opdateret. Fiskeristyrelsen forventer at påbegynde arbejdet i 2022.

Det kan overvejes at indføre forbud mod sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin. Regulering af fiskeri til fx at udvide pinger brug til alle garnfiskerier (alle bådslængder samt fritidsfiskeri) vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men vil også give risiko for fortrængning fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Natura 2000-område nr. 253 – Stensbæk Plantage og Heder

Figur N253. Afgrænsning af Natura 2000-område N253. Området inkluderer habitatområde H262 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F121 (vandret violet skravering). Der er ingen natur- eller vildtreservater i området.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Der er ikke udlagt natur- eller vildtreservater i området, men Stensbæk Indsande og Åskov Hede er fredede områder. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for områderne, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F121

Fuglebeskyttelsesområde F121 (Stensbæk Plantage og Heder) omfatter heder, hedemoser og skovområder i og omkring Stensbæk Plantage vest for Gram. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F121.

Tabel F121. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F34 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Der er kun medtaget arter, hvor et reservat vurderes at være et egnet forvaltningsværktøj. Se uddybende afsnit om kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende	Ikke vurderet

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Ifølge basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N253b) vurderes der ikke at være væsentlige trusler for tranes fortsatte yngleforekomst i fuglebeskyttelsesområdet.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

Trane er først overvåget i 2019 i NOVANA, hvor der blev registreret et ynglepar. I DOFbasen er der ikke registreringer af ynglepar i området i de seneste 20 år, og ud fra dette vurderes bestanden lokalt som stigende fra 0 til 1 par. En stigende bestand kunne indikere, at forstyrrelsesgraden er lav, men samtidig går der to afmærkede vandreruter igennem området (udinaturen.dk). Det er derfor uvist i hvilket omfang, der forekommer forstyrrelse i det eller de områder, der er potentielle levesteder for trane.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Det er ikke muligt at vurdere, om der er behov for yderligere beskyttelsestiltag i området, men der kan være behov for en løbende tilpasning af vandreruterne i området, så de ikke forårsager en forstyrrelse af ynglende traner.

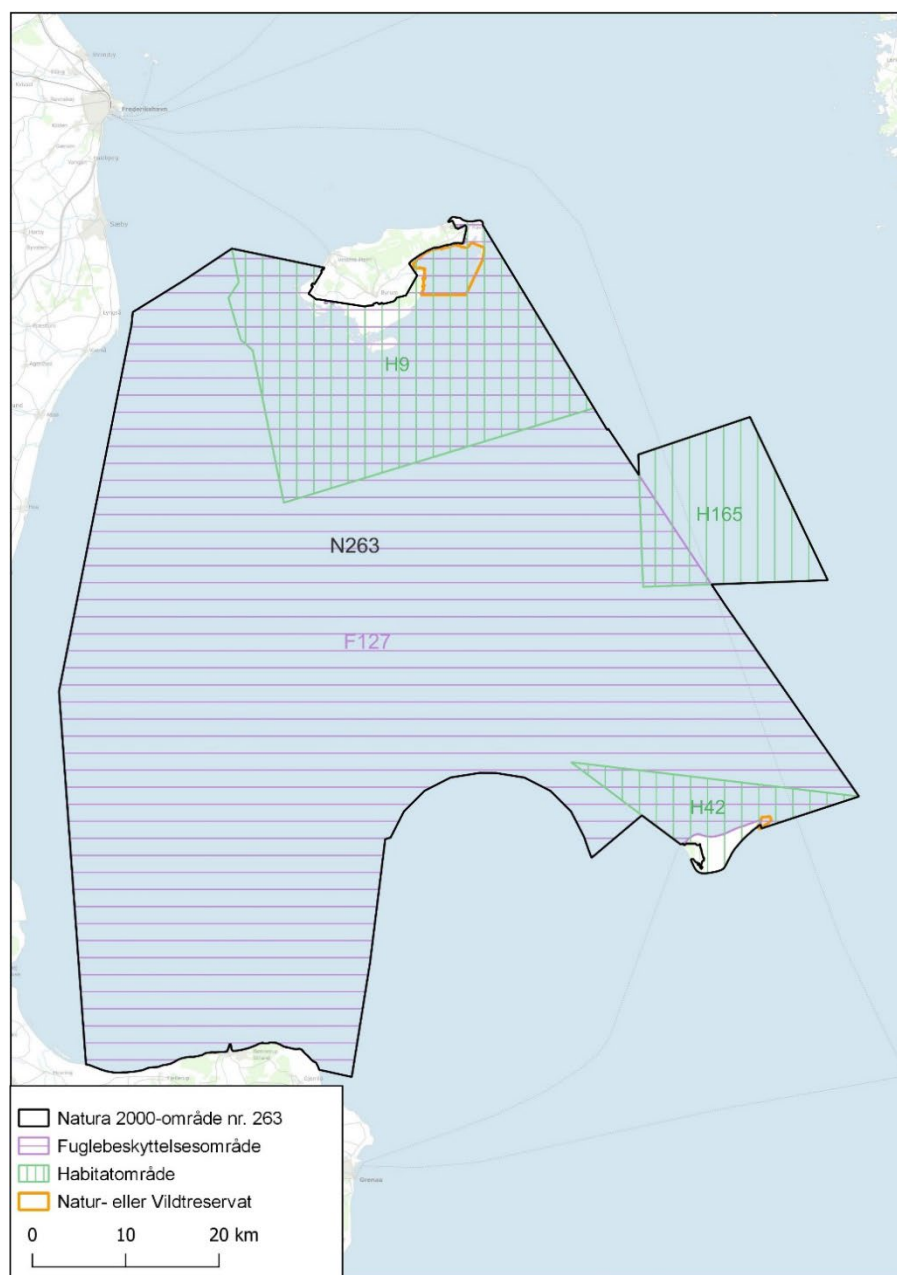
Habitatområde H262

Habitatområde H262 (Stensbæk Plantage og Heder) er ikke udpeget for pattedyr, der vurderes at være relevante i forhold til regulering af forstyrrelser ved en reservatbekendtgørelse.

Natura 2000-område nr. 263 – Nordvestlige Kattegat

Figur N263. Afgrænsning af Natura 2000-område N263. Området inkluderer habitatområderne H9, H42 og H165 (lodret grøn skravering) og fuglebeskyttelsesområde F127 (vandret violet skravering). Kortet viser også det ydre omrids af Bovet-Knotten Vildtreservat på Læsø og det naturreservat, der omfatter Totten på den østlige ende af Anholt.

Kortet viser også det ydre omrids af Bovet-Knotten Vildtreservat på Læsø og det naturreservat, der omfatter Totten på den østlige ende af Anholt. For detaljer om regulering af jagt, færdsel og sejlads i reservaterne henvises til reservatbekendtgørelserne på Retsinformation.

Reservater og færdselsreguleringer i Natura 2000-området

Det er begrænset, hvad der er af restriktioner i forhold til rekreative aktiviteter i dette meget store Natura 2000-område. Der er udlagt et vildtreservat i Bovet Bugt sydøst for Læsø af hensyn til både fugle og sæler samt et reservat på Totten, den østligste ende af Anholt, af hensyn til sæler. Ved Læsø er færdsel forbudt fra 1. april til 15. juli på Knotterne og øer syd herfor samt på de til enhver tid tørlagte flak omkring øerne inden for en afstand af 50 meter fra højeste daglige vandstandslinje. Motorbådssejlad med mere end 8 knob er forbudt i hele Bovet-Knotten Vildtreservat. I Bovet Bugt er der forbud mod jagt i de østlige to tredjedele af reservatet og forbud mod motorbådsjagt i den vestlige tredjedel. Brætsejlad er forbudt fra 1. september til 30. april i den del

af reservatet, som er omfattet af jagtforbud. Ved Anholt er der færdselsforbud året rundt i Totten-reservatet både på land og søterritoriet.

Større dele af landarealerne, der indgår i fuglebeskyttelsesområdet på både Læsø og Anholt er fredede. DCE har ikke gennemgået fredningskendelserne for området, og har ikke kendskab til om én eller flere af disse regulerer færdsel.

Fuglebeskyttelsesområde F127

Fuglebeskyttelsesområde F127 (Nordvestlige Kattegat) blev oprettet i november 2021 ved en sammenlægning af fuglebeskyttelsesområderne F10 (Læsø, sydlige del), F32 (Farvandet nord for Anholt) og F112 (Ålborg Bugt, østlige del). Samtidig blev marine områder beliggende mellem disse tre eksisterende fuglebeskyttelsesområder omfattet. Det samlede fuglebeskyttelsesområde består primært af ét stort sammenhængende, forholdsvis dybt havområde, men ved Læsø og langs nordkysten af Djursland er der fladvandede områder med ålegræsbede og mudderflader, der benyttes af henholdsvis knortegæs og vadefugle til rast og fouragering. På Læsø indgår endvidere flere terrestriske områder med strandenge, rørsumpe, hedemoser, klitter og skove. Vandfuglearter, der indgår i udpegningsgrundlaget, er anført i tabel F127.

Tabel F127. Udvalgte arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F127 i 2022. Det samlede udpegningsgrundlag fremgår af Miljøstyrelsen (2022a). Se uddybende afsnit vedrørende kolonnernes indhold samt hvilke arter, der er udvalgt til behandling, i kapitel 2. For den lokale bestandstandsstatus er vurderingen baseret på de angivelser, som er anført i basisanalyserne for de tidligere fuglebeskyttelsesområder F10, F32 og F112, der alle indgår som dele af det nye F127. Se uddybning i afsnittet umiddelbart efter tabellen hér.

Artsnavn	Rødliste	Bestandsstatus		Reservat som virkemiddel
		National	Lokal	
Rødstrubet lom (T)	LC	Stabil	Ikke vurderet (Nyudpeget)	Ikke relevant
Mørkbuget knortegås (T)	LC	Stabil	Stabil-faldende	Implementeret
Lysbuget knortegås (T)	LC	Stigende	Stigende	Ikke relevant
Ederfugl (T)	LC	Usikker	Stabil	Bør overvejes
Sortand (T)	DD	Faldende	Fluktuerende	Bør overvejes
Fløjlsand (T)	NT	Stigende	Stabil-fluktuerende	Bør overvejes
Trane (Y)	LC	Stigende	Stigende-stabil	Ikke relevant
Klyde (T)	NA	Stabil?	Ikke vurderet	Ikke relevant
Almindelig ryle (T)	VU	Usikker	Stabil-fluktuerende	Ikke relevant
Almindelig ryle (Y)	EN	Faldende	Faldende	Ikke relevant
Lille kobbersneppe (T)	LC	Usikker	Faldende-fluktuerende	Ikke relevant
Tinksmed (Y)	EN	Stabil	Forsvundet	Kan overvejes
Splitterne (Y)	LC	Faldende	Forsvundet	Ikke relevant
Havterne (Y)	VU	Faldende	Faldende-fluktuerende	Bør overvejes
Dværgterne (Y)	VU	Stabil	Faldende-fluktuerende	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - fugle

Der er ikke udgivet basisanalyser og Natura 2000-planer for det samlede og udvidede område, fordi det først blev oprettet, da dette arbejde var afsluttet. Derfor benyttes planrapporterne fra de tidligere Natura 2000-områder, der nu er integreret i det nye område, dvs. for F10, F32 og F112 benyttes henholdsvis N9, N46 og N245. Såvel basisanalyser som Natura 2000-planer for området

(Miljøstyrelsen 2021, N9a, N9b, N46a, N46b, N112a, N112b) omtaler mest forstyrrelser af fugle i generelle vendinger. Trusselsvurderingerne angiver generelt, at der ikke er problemer relateret til forstyrrelser for offshore-arterne af dykænder, dog nævnes det at *"fældeforekomster i de kystnære dele af fuglebeskyttelsesområde nr. 112 kan være negativt påvirket af sejladss"*, og i basisanalyserne for alle områderne nævnes det, at *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke fugle i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod fugle."* (Miljøstyrelsen 2021, N9b, N46b, N112b).

Ifølge Natura 2000-planen for Læsø (Miljøstyrelsen 2021, N9a) er der kortlagt to levesteder for tinksmed, ved Syrsig og Kringelrøn. Planen nævner ikke forstyrrelsestrusler ved Syrsig, men at menneskelige forstyrrelser ved Kringelrøn udgør en trussel for forekomsten af tinksmed, da det er et populært område at færdes i. Tinksmed er sidst fundet ynglende i området ved Syrsig i midten af 1990'erne og på Rønnerne i 1980'erne, og det vurderes således at arten er forsvundet fra området. Fra levestedskortlægningerne for ynglende klyde og havterne nævnes forstyrrelser fra mennesker især for "de vestligste levesteder", dvs. småøer og selve den vestlige del af Læsø. På Vester Nyland nævnes også forstyrrelser fra hunde. Dværgterners levesteder ligger mere yderligt, afsondret fra menneskelig færdsel, hvorfor flere af denne arts levesteder er vurderet i god tilstand, men også for denne art nævnes forstyrrelser fra mennesker og hunde som et problem på Vester Nyland.

Vurdering af forstyrrelsestrusler – fugle

Ynglefugle

På Læsø har antallet af ynglende traner været i fremgang, og fuglene er tilsyneladende blevet mindre sky over for mennesker.

Almindelig ryle yngler fortsat på Læsø. Rønnerne og Als Dyb Revler udgør således nogle af de vigtigste tilbageværende ynglelokaliteter for arten i Danmark. Siden 2010 har arten ynglet med op til 13 par på Rønnerne (Færøen, Langerøn og Kringelrøn) og med op til 2 par ved Als Dyb Revler. Arten har tidligere ynglet med flere par, men det vurderes som værende usandsynligt, at tilbagegangen skulle være fremskyndet af menneskelig færdsel i yngleområderne.

Splitterne har i enkelte år ynglet på Læsø frem til og med 2009, men ikke med over 200 par siden 1975. Havterne har årligt ynglet med 89-454 par (middelt 210 par) i de år i 2010-2021, hvor datagrundlaget var tilstrækkeligt. Der er tale om en tilbagegang siden 1980'erne og 1990'erne, hvor der var 172-1.062 ynglepar (middelt 428 par) i de år, hvor datagrundlaget var tilstrækkeligt. Læsø har tidligere såvel som i de senere år været en af Danmarks vigtigste ynglelokaliteter for havterne. De vigtigste ynglelokaliteter i både 1980'erne, 1990'erne og perioden 2010-2021 var Als Dyb Revler, Rønnerne, Knogen og Knobgrund samt Stokken. Havterne yngler fortsat på de samme lokaliteter, men i lavere antal. Dværgterne havde en årlig ynglebestand på 2-23 par (middelt 15 par) i perioden 2010-2021. I denne periode var Stokken den vigtigste ynglelokalitet.

For tinksmed gælder, at det ved levestederne på Kringelrøn formodentlig dels er forhold, der relaterer sig til ynglehabitatens beskaffenhed, og dels menneskelige forstyrrelser, der er medvirkende årsag til artens forsvinden.

Vurdering af beskyttelsesbehov

Trane er gået frem i antal som ynglefugl på Læsø, og det vurderes, at denne art tolererer det nuværende omfang af menneskelig færdsel. Det er uvist om arten vil trives i tilfælde af et øget forstyrrelsesniveau. Der er dog for nuværende ikke behov for beskyttelsestiltag.

På Knotterne og Knogen sydøst for Læsø er ynglefuglene beskyttet imod menneskelig færdsel, idet der her findes et ynglefuglereservat, hvor færdsel ikke er tilladt i perioden fra 1. april til 15. juli. Der er imidlertid betydelige yngleførekomster uden for ynglefuglereservatet, fx på Stokken, Als Dyb Holme og Als Dyb Revler. Der forekommer færdsel i disse områder (P.A.F. Rasmussen, lokal ornitolog, pers. medd.), men der findes ikke tilstrækkelig viden om, hvorvidt denne påvirker ynglefuglene negativt. I de senere år er sket en omfordeling af ynglefuglene, hvilket formentlig skyldes øget prædation på de traditionelle, mere kystnære lokaliteter. Det betyder, at vigtigheden af fx Als Dyb Holme og Revler som ynglelokaliteter for især havterne er øget (AU, upubl. data).

Det bør derfor overvejes at sikre flere ynglesteder for terner mod forstyrrelse uden for den eksisterende reservatgrænse i fuglenes yngletid fra 15. marts til 31. juli, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Da klyde ofte forekommer i de samme områder som ternerne, vil denne art også blive begunstiget heraf.

Sammen med habitatforbedringer bør det overvejes, at sikre tinksmedens potentielle levesteder på Kringelrøn mod forstyrrelser i yngletiden. Dette vil dog ikke være en garant for, at arten vil vende tilbage som ynglefugl.

Trækfugle

Rødstrubet lom er hidtil kun blevet overvåget om vinteren i NOVANA-programmet. Tællinger i relation til forundersøgelser vedr. en mulig vindmøllepark har dog vist at arten forekommer jævnt udbredt i hele fuglebeskyttelsesområdet, men hyppigst om foråret (Petersen m.fl. 2019a).

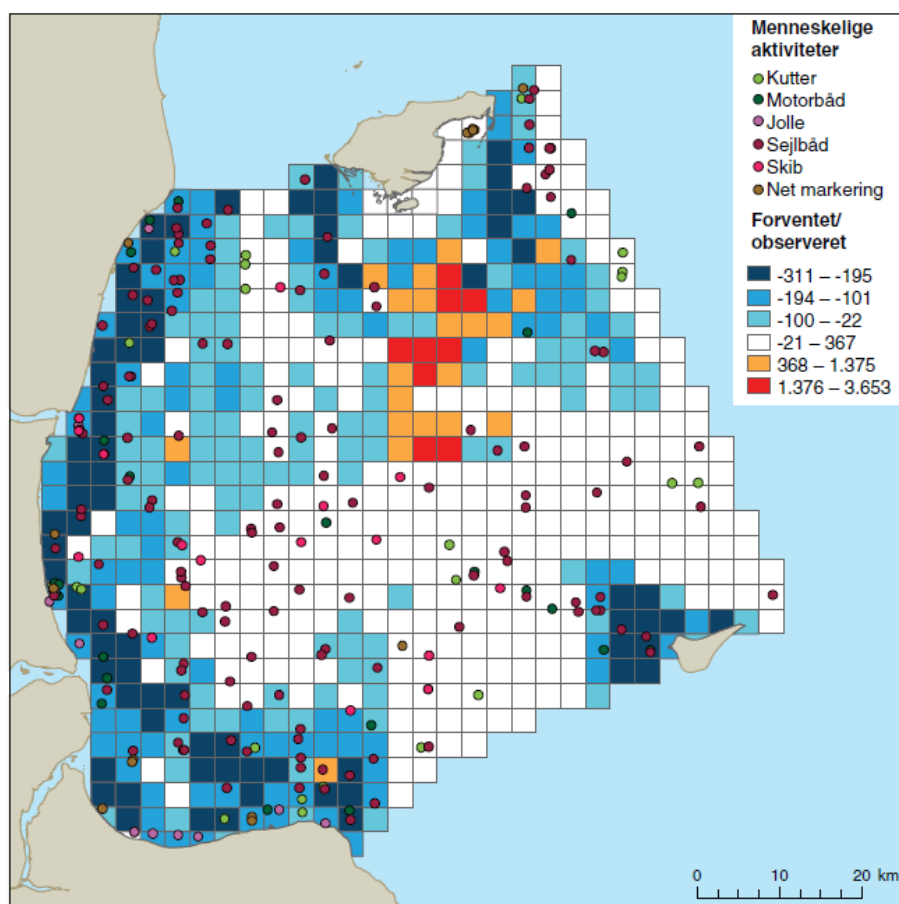
Lysbuget knortegås er især observeret fouragerende på et ålegræsområde ved Stavshoved Rev eller på agerjorde øst for fuglebeskyttelsesområdet mellem Gjerrild og Grenå (DCE, upubl. data). Aktuelt synes forstyrrelsesniveauet fra rekreative aktiviteter ikke at påvirke gæssene. Det samme gælder for mørkbuget knortegås på Læsø, der hyppigst forekommer i Bovet Bugt (reservat) eller langt mod syd og sydvest (Als Dyb) for Læsø, hvor menneskelige aktiviteter er begrænset.

Som nævnt i del I-rapporten af Clausen m.fl. (2023) samt ovenfor under fuglebeskyttelsesområderne F36 i omegnen af Endelave og F31 ved Samsø, er der en generel problemstilling med forstyrrelser forårsaget af sejlads i havdykændernes fældeperiode i sommerperioden, og det kan ikke udelukkes at være medvirkende til, at bestandene af fældende fugle er aftaget i de danske farvande.

Det er helt konkret vist ved analyser af fordelingen af sortand i området mellem Jylland, Læsø og Anholt, at fældeførekomster i de kystnære dele af fuglebeskyttelsesområde F127 samt naboområderne F15 og F2 kan være negativt påvirket af sejlads. Det viser sig ved, at forekomsten af fældende sorttænder i

Ålborg Bugt var underrepræsenteret i de kystnære dele og overrepræsenteret langt fra land (på de samme havdybder) (Petersen & Fox 2009) (figur F127a).

Figur F127a. Illustration fra Petersen & Fox (2009), der viser de beregnede afvigelser imellem det observerede og det forventede antal sorttænder i fældningsperioden for hver af de udlagte 3x3 km gridceller, udelukkende med vanddybde som den forklarende faktor for fuglenes fordeling. Bemærk at skalaen for de positive værdier er en faktor 10 højere end de negative værdier. Fordelingen og arten af registrerede menneskelige aktiviteter er desuden angivet. Gridceller med blålige farver har færre fugle end forventet og celler med orange og røde farver har flere.

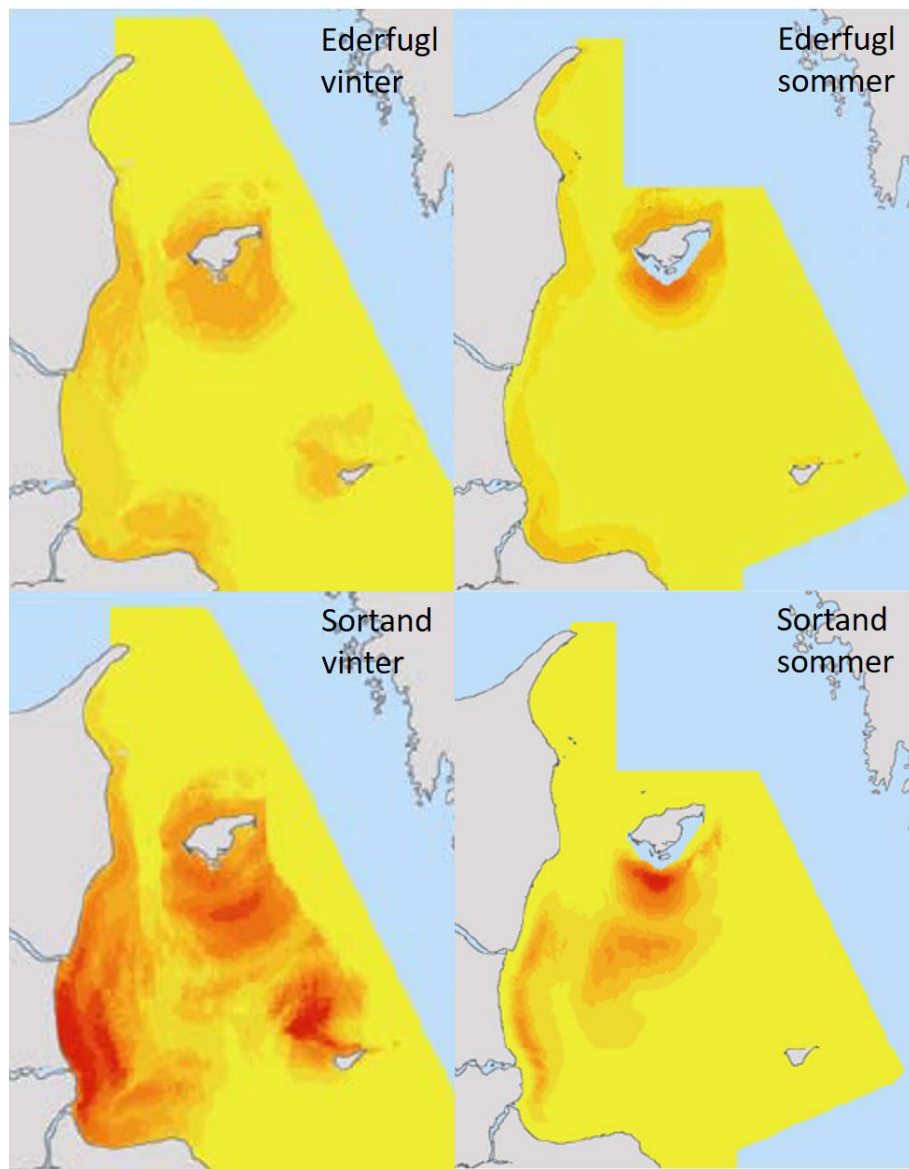

Dette "fravær" af kystnære fugle ses både for ederfugl og sortand om sommeren, hvor begge arter har de største koncentrationer ved Læsø, men begge forekommer mere jævnt fordelt på sammenlignelige dybder om vinteren (figur F127b).

Om vinteren er den mest omfattende rekreative aktivitet på havet formentlig stadig motorbådsjagt, og netop dette fuglebeskyttelsesområde er et, hvor der stadig er en del jagt på havdykænder (Madsen m.fl. 2021), men denne er i takt med fredningen af hun-ederfugl formentlig aftagende. Det samlede udbytte af havdykænder i området er således faldet jævnt fra omkring 10.000 fugle i 2006 til 3.200 i 2020 (sum af jagtudbytter for ederfugl, fløjsand, sortand, bjergand og havlit fra kommunerne Frederikshavn, Brønderslev-Dronninglund, Aalborg, Mariagerfjord, Randers og Norddjurs; dataudtræk fra DCEs vildtudbytte portal).

Almindelig ryle og lille kobbersneppe forekommer især ved Læsø – og oftest langt ude på tørlagte mudderfalter, hvor de næppe forstyrres.

Figur F127b. Udsnit af kort fra Petersen & Nielsen (2011), der viser modellerede tætheder af ederfugl og sortand i Nordkattégat, i henholdsvis sommeren 2006 og vinteren 2008. Farveskalaerne der benyttes på kortene, er forskellige både for arterne og årstiderne, men jo mere rødt, des flere fugle forekommer der.

Vurdering af beskyttelsesbehov

For de fældende dykænder synes der, pga. den fortsatte nedgang i bestanden, ikke kun i dette fuglebeskyttelsesområde, men generelt (jf. Laursen m.fl. 1997), at være behov for at sikre de tilbageværende bestande bedre ved udlægning af større sejladsfrie områder i sommerperioden i relevante dele af Natura 2000-områderne (Clausen m.fl. 2023).

Det bør derfor overvejes om etablering af forstyrrelsesfrie områder i fældeperioden i de kystnære dele af Ålborg Bugt kan bidrage til en mere jævn fordeling af fældende dykænder i det nordlige Kattegat, herunder bidrage til at få tidligere kendte fældeområder for flere arter af dykænder (jf. Joensen 1973) tilbage i de Jyllands-nære dele af regionen.

Overvejelser om afgræsning af eventuelle reservater skal ses i sammenhæng med og ideelt behandles sammen med anbefalinger vedr. Natura 2000-område 14 (Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord), der er omtalt ovenfor, da tidligere væsentlige områder for fældende dykænder ligger i grænseområdet mellem de to Natura 2000-områder, især i den sydlige del af Ålborg Bugt.

Grundlaget for at vurdere om der er behov for et reservat, der tilgodeser de overvintrende dykandebestande, er utilstrækkeligt. Det skyldes, at der ikke findes data, der både tilvejebringer informationer om menneskelige aktiviteter og fuglefordelinger i vinterhalvåret med tilpas hyppighed. Dog må man formode, at den nyindførte særfredning af ederfugl i fuglebeskyttelsesområder udpeget for arten (Miljøministeriet 2022) vil nedsætte forstyrrelser forårsaget af havjagt betragteligt. Dette er allerede indikeret af den udvikling, der er set i jagtudbyttet de seneste 15 år, og som omtaltes ovenfor.

Udover motorbådsjagt er fiskeri udbredt i fuglebeskyttelsesområdet. Det må formodes at lommerne, som reagerer på lang afstand af skibe, med stor sandsynlighed holder sikker afstand til fiskekuttere, hvorfor bifangst fra pelagisk fiskeri næppe kan være et problem her. Bifangster af dykkende vandfugle ved kystnært garn- og rusefiskeri, bl.a. efter stenbider i sen vinteren, er blevet fremført som en konkret problemstilling i Ålborg Bugt. Omfanget kendes ikke, så det er ikke muligt at vurdere om det er et konkret problem for områdets store bestande af lommer og havdykænder.

Der vurderes ikke at være behov for reservattiltag rettet mod de to racer af knortegås, lille kobbersneppe og almindelig ryle.

Habitatområde H9

Habitatområde H9 (Strandenge på Læsø og havet syd herfor) omfatter strandenge og andre lysåbne naturtyper på den sydlige del af Læsø, småøer, mudderflader og et lavvandede havområde syd for øen. Området er udpeget for to særlarter samt marsvin (tabel H9).

Tabel H9. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H9, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabelens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin til status for Nordsø/Skagerrak- og Bælthavspopulationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes
Gråsæl	Ugunstig	Bestanden er stigende	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Bestanden er stabil	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter - havpattedyr

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N9b) henvises til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den forrige forstyrrelses-rapport SR52 (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser, fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de områdespecifikke retningslinjer i Natura 2000-planen (Miljøstyrelsen 2021, N9a) nævnes: "Arbejdet med at vurdere behovet for at fastsætte eventuel nødvendig regulering af fiskeri for beskyttelse af marsvin mod bifangst i danske farvande skal fortsætte."

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H9 findes både marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen og Bælthavs-populationen. Baseret på optællinger fra fly og skib, er begge bestande vurderet til at være stabile siden år 1994, selvom seneste tælling for Bælthavet indikerer en nedgang. Baseret på satellitmærkede marsvin er området vurderet til at være vigtigt for marsvin med en høj sommertæthed af

marsvin, og middel tæthed i vinterhalvåret (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges dog ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Gråsæl og spættet sæl er tidligere vurderet af Therkildsen m.fl. (2013), der anførte at:

"Gråsæls første tegn på yngleaktivitet er registreret på Søndre Rønner i 2008, herudover er Rødsand den eneste danske lokalitet, hvor gråsælen yngler. Gråsæls unge er meget sårbar overfor forstyrrelser i de første 2½ uger, hvor den dier og endnu ikke har erstattet den hvide lanugo-pels med den vandskyende voksenpels. Forstyrrelser i forbindelse med sejlads og fiskeri omkring Søndre Rønner kan betyde at gråsælungerne går i vandet inden pelsskiftet og dør af kulde. Gråsælen er afhængig af land i en længere periode efter diegivning, da parring sker på land eller i vandkanten og fældeperioden følger efter i maj-juni. Gråsælen er fåtallig og er samtidig ubeskyttet i dette område og dens bevaringsprognose bør ændres til ugunstig.

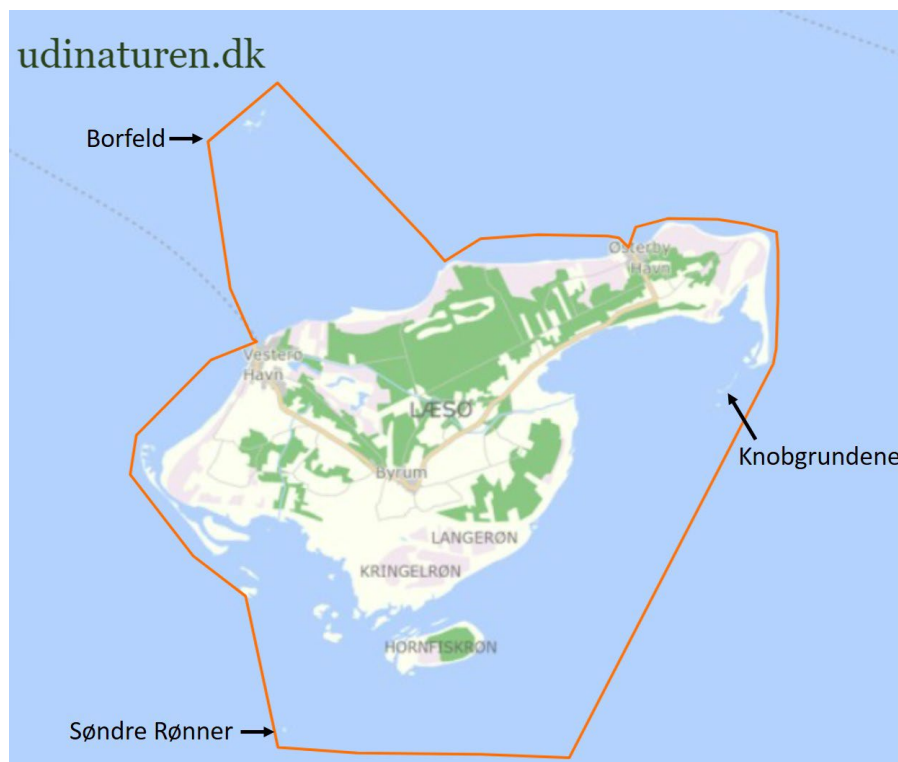
Spættet sæl yngler og fælder på Knotterne (Knobgrundene) og Søndre Rønner (stenrev og sandbanker) og bruger disse områder som hvilepladser året rundt. Forstyrrelser fra jolle- og kajaksejlads, samt fiskeri, i nærheden af disse områder har størst effekt på spættet sæl i yngle- og fældeperioden (juni-september). Den største aktivitet i de kystnære områder omkring Læsø må forventes at være sammenfaldende med sælernes ynglesæson. Der er en del kajakaktivitet omkring Læsø, bl.a. anbefaler Naturstyrelsen en kajakrute Læsø rundt, som går tæt forbi sælerne på Søndre Rønner, Knotterne og Borfeld (se kort H9a).

Der er ingen adgangs begrænsninger på Søndre Rønner og det omliggende hav. På Knotterne og ud til 50 meter fra højeste daglige vandstandslinje er sælerne beskyttede af et adgangsforbud gældende for perioden 15/4 - 15/7 (Bovet-Knotten vildtreservat)."

Disse forhold er stadig gældende (bortset fra at der nu yderligere er registreret fødsler af gråsæl på Borfeld (nord for Læsø), jf. omtalen under Natura 2000-område nr. 4 ovenfor.

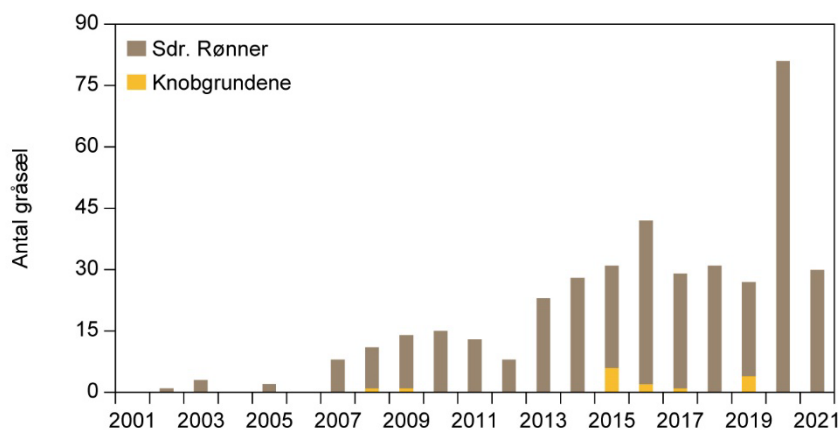
Figur H9a. Naturstyrelsens foreslåede kajak rute (www.udinaturen.dk), med sælernes hvilepladser på Søndre Rønner og Knobgrundene.

Beliggenheden af Borfeld ved Hirsholmene, der behandles ovenfor i rapporten under Natura 2000-område nr. 4, er også vist.

Der blev i 2021 registreret endnu en gråsælunge på Søndre Rønner, hvor det højeste årlige antal gråsæler observeret i enten marts (fældetid for Nordsøbestanden af gråsæler), juni (fældetid for Østersøbestanden af gråsæler) eller august. Det højeste årlige antal har ligget stabilt på omkring 30 individer siden 2013, men i 2020 var antallet fordoblet (figur H9b).

Figur H9b. Højeste årlige observerede antal af gråsæl på Søndre Rønner og Knobgrundene. Data fra NOVANA-overvågningen i marts, juni og august 2002-2021.

På Søndre Rønner har forekomsten af spættet sæl i fældetiden i august varieret omkring 10 % fra år til år, med et fald på 25-34 % i 2018-2019 og et rekordhøjt antal i 2020 og 2021 på henholdsvis 1.039 og 901 individer. Antallet af spættede sælunger har været omkring 200 individer om året, men har varieret fra 43 unger i 2017, til 340 i 2021 (figur H9c).

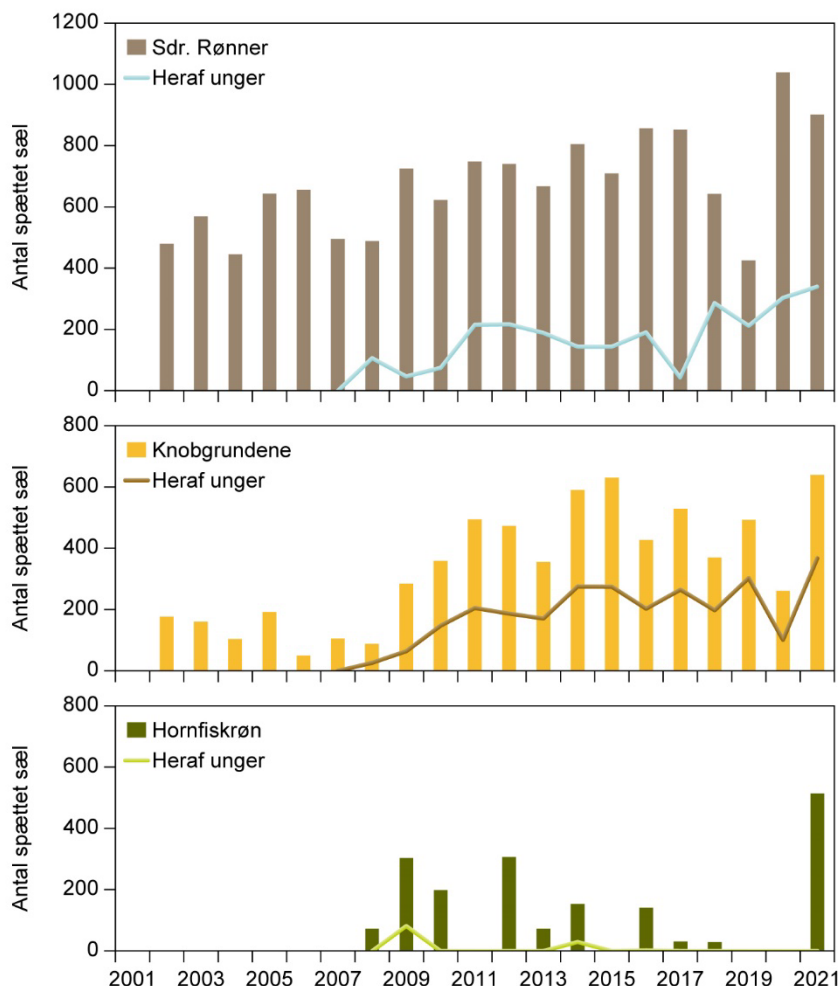
På Knobgrundene har antallet af spættede sæler været på omkring 400-600 individer og ca. 200 unger siden 2010. I 2020 blev der dog højest observeret 261 spættede sæler, og 101 spættede sælunger, hvilket var det laveste antal siden 2008, mens der i 2021 var den højeste forekomst på 639 individer og 367 unger.

Gråsæler forekommer sporadisk i små antal på Knobgrundene, med det højest observerede antal på 6 sæler i 2015.

Ved Hornfiskrøn/Læsø Syd er kun set spættet sæl. Sælerne hviler kun her, når vandstanden er lav. Forekomsten af sæler har varieret meget fra år til år (fra 29 i 2018 til 514 i 2021), mens spættede sælunger kun er observeret i 2009 (81 unger), 2014 (29 unger) og 2016 (2 unger).

Stigningen i antallet af gråsæler skyldes indvandring fra Nordsø- og Østersøbestanden til Danmark, givetvis pga. bedre fourageringsmuligheder i de danske farvande eller pladsmangel på deres foretrukne lokaliteter i andre lande. I Kattegat forekommer gråsæler fra begge bestande.

Figur H9c. Højeste årlige observerede antal af spættet sæl og sælunger på henholdsvis Sønder Rønner (øverst), Knobgrundene (midt) og Hornfiskrøn (nederst). Data fra NOVANA-overvågningen i marts, juni og august 2002-2021 og juni 2008-2021 for spættede sælunger.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger, såsom bifangst og sejlads med hurtige motorbåde, færdsel på og ved hvilepladserne, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for både marsvin og sælers fremtid i området.

Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N9b) vurderes det, at fiskeri med bundsløbende og ikke-bundsløbende fiskeriredskaber i Natura 2000-området er yderst begrænset i perioden 2013-2018, og det bemærkes at rev og boblerev pr. 1. januar 2017 er beskyttet mod fiskeri med bundsløbende redskaber, og siden 1. januar 2018 er boblerev beskyttet mod al fiskeri. Det burde reducere risikoen for bifangst af havpattedyr.

Der kan med fordel overvejes at indføre forbud mod windsurfing, sejlads med vandscootere samt brug af vandski og sejlads med motordrevet fartøj med højere hastighed end 10 knob indenfor habitatområdet for at tage hensyn til marsvin såvel som sæler.

Therkildsen m.fl. (2013) anførte:

"Søndre Rønner

Der bør overvejes at etableres et reservat ved Søndre Rønner, hvor begge sælarter sikres uforstyrrede yngle- og fældepladser med adgangsforbud hele året både på hvilepladserne og det omliggende hav ud til 500 meter fra revene. Søndre Rønner udgør sammen med Borfeld et meget vigtigt område for gråsælen. Foruden at gråsælen sporadisk yngler på Søndre Rønner og de to områder ved Læsø udgør et sammenhængende område, hvor gråsælen har gode muligheder for at etablere en stabil ynglebestand.

Knotterne

For at opnå beskyttelse spættet sæl i yngle- og fældeperioden bør adgangsforbuddet på Knotterne (inkl. det omliggende hav) forlænges til 30/9. Afgrænsningen af reservatet i det omliggende søterritorium bør udvides til 500 meter fra Knotterne. Til trods for at begge sælarter er på udpegningsgrundlaget for dette område, så anbefales adgangs-begrænsningen for Knotterne kun at gælde i perioden 1/4 - 30/9, da gråsælen ikke er observeret på Knotterne i større antal (med undtagelse af 2020). "

Afstandene nævnt ovenfor følger de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023). Dog er startdatoen for Knotterne om foråret baseret på et hensyn til ynglefuglene, hvor denne bør rykkes til 15. marts, jf. de generelle anbefalinger i relation til kystfugle i yngletiden i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Habitatområde H42

Habitatområde H42 (Anholt og havet nord for) omfatter de ikke-beboede dele af Anholt samt et forholdsvist lavvandet havområde nord for øen. Området er udpeget for to sælarter samt marsvin (tabel H42).

Tabel H42. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H42, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for arterne, for marsvin til status for Nordsø/Skagerrak- og Bæltshavspopulationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Gråsæl	Ugunstig	Bestanden er stigende	Bør overvejes
Spættet sæl	Gunstig	Bestanden er stabil	Bør overvejes
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

Såvel Natura 2000-planen som basisanalysen for området (Miljøstyrelsen 2021, N46a, N46b) henviser til de anbefalinger, der blev givet af DCE i den tidligere Natura 2000-rapport (Therkildsen m.fl. 2013). Derudover nævnes påvirkning fra menneskelige forstyrrelser, fx i form af fiskeri og sejlads.

I henhold til de områdespecifikke retningslinjer (Miljøstyrelsen 2021, N46a), nævnes sikring af sælernes ynglesteder

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H42 findes både marsvin fra Nordsø/Skagerrak-populationen og Bælthavs-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at være vigtigt for marsvin med en middel tæthed af marsvin året rundt (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges dog ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Totten sælreservat på Anholt's østlige odde, er en af de største hvilepladser for spættet sæl i Kattegat. Sælerne anvender reservatet året rundt og særligt i yngle – og fældesæsonen, hvor der årligt observeres mellem 700-1.000 spættede sæler, og omkring 250 unger (figur H42a). Antallet har været forholdsvis stabilt siden 2003 for fældende sæler og siden 2007 for unger (overvågningen af spættede sælunger startede dette år). Den højeste forekomst af individer var 1.363 spættede sæler i 2013, og 387 unger i 2011, mens det laveste var 652 spættede sæler i 2020 og 78 unger i 2016.

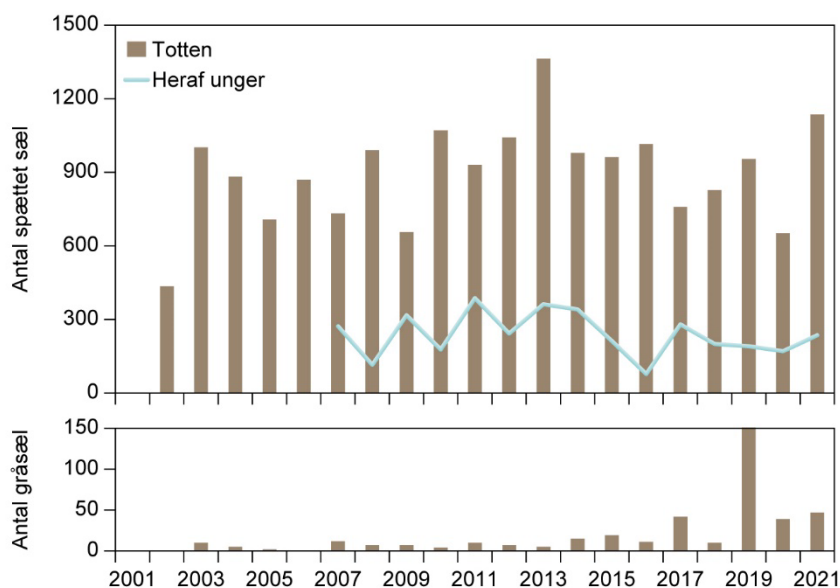
I basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N46b) vurderes det, at bestanden af spættet sæl er faldende, men baseret på overvågningsdata over de senere år ses det at forekomsten på Anholt er stabil.

Gråsælen findes ligeledes i reservatet året rundt, og selvom antallet fluktuere meget, er det generelt stigende fra 10 individer i 2011 til 47 i 2021. I maj 2019 blev der talt 151 gråsæler i reservatet. Gråsælerne har også brugt Totten til at yngle, da der blev observeret en gråsælunge i 2017 og igen i 2019.

Totten er omfattet af bekendtgørelsen (nr. 488 af 25.06.1990), hvilket indebærer at området er beskyttet af et adgangsforbud, der gælder hele året. Forbuddet gælder landarealet på Anholt's østligste spids og et søterritorium der strækker sig ca. 300 meter fra land i det omliggende hav.

Om vinteren ligger sælerne af og til på den mere vindbeskyttede strand ved Flakket. Forår, sommer og efterår er stranden her uegnet for sælerne grundet de mange besøgende.

Figur H42a. Højeste årlige observerede antal spættet sæl (øverst), spættet sælunger (øverst, linje) og gråsæler (nederst) på Totten, Anholt, ved NOVANA-overvågningen i juni og august 2007-2021 og juni 2002-2021 for ungerne.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlad med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde,

og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en væsentlig rolle for både marsvin og sælers fremtid i området. Bifangst af havpattedyr kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør kun indirekte en trussel mod havpattedyr, idet deres fødegrundlag kan blive reduceret.

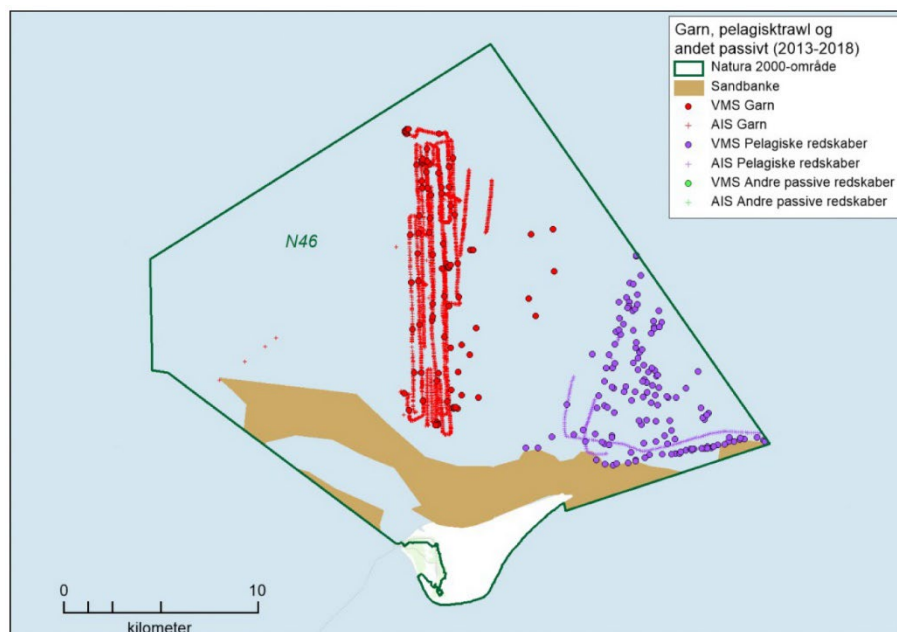
I Natura 2000-planen 2021 (Miljøstyrelsen 2021, N46a) nævnes evt. fiskeriregulering i N46 for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst. Derudover er der krav om brug af akustiske alarmer (pingere) ved anvendelse af specifikke garntyper for at undgå utilsigtet bifangst af hvaler, heriblandt marsvin.

På kortet over fiskeriaktiviteterne via AIS- og VMS-data, der kun tager højde for fiskefartøjer over 12 meter, forekommer der en del garn og pelagisk fiskeri i det meste af området (N46b). Over 10 km vinkelret nord for Anholt, fiskes der med garn, der har risiko for bifangst af marsvin og sæler. Dette gælder året rundt for marsvin, og særligt når sælerne har unger. Derudover har den høje fiskeriintensitet (inkl. bundsløbende fiskeriredskaber) i den østlige del af N46 risiko for at forstyrre marsvin såvel som sæler.

Fiskeri med pelagiske trawl på renden af sandbanken kan desuden hindre opnåelse eller opretholdelse af gunstig bevaringsstatus for områdets sandbanker, som sælerne ofte anvender.

Begrænsninger i fiskeriaktiviteter bør derfor overvejes.

Figur H42b. Kort over fiskerifartøjer med ikke bundsløbende fiskeriredskaber med garn, pelagiske redskaber, som er pelagisk trawl og not, samt andre passive redskaber (2013-2018), og de kortlagte marine habitatnaturtyper i habitatområdet (fra Miljøstyrelsen 2021, N46a).

Anholt er den eneste tilgængelige hvileplads for sæler i en omkreds af ca. 60 km og derfor afgørende for udbredelsen af spættet sæl i denne del af Kattegat, og for de lokale sælers yngle- og hvileaktivitet, da der ikke er tilgængelige alternativer. Samtidig er det en af de få lokaliteter i Danmark med flere registrerede gråsælunger siden genindvandringen af arten.

Therkildsen m.fl. (2013) anførte: " Den største grad af forstyrrelser er sammenfaldende med spættet sæls yngletid. Der sker ligeledes en del menneskelig aktivitet i re-

servoatet igennem vinteren, som potentielt kan forhindre gråsælen i at yngle. Sandlokaliteten Totten er et dynamisk område, som forandrer sig fra år til år, hvorfor det er vigtigt løbende at evaluere behovet for ændringer i reservatbestemmelserne.

Idet Totten sælreservat ligger på en beboet ø og desuden hvert år besøges af ca. 60.000 turister er en tydelig markering af reservatet vigtig. Adgangsforbuddet gælder hele året i Totten sælreservat, men overholdes ikke. Derfor bør tilsynet skærpes, i form af tydeligere afmærkning både på landarealet og omkring søterritoriet. Reservatafmærkningen på den nordlige strand af sælreservatet har indtil 2011 bestået af en permanent kæde, placeret således at gående ledes væk fra stranden. I 2012 har denne kæde været suppleret af en midlertidig markering, som har gjort det tilladt at nærme sig sælerne med yderligere ca. 100 m. Da denne markering giver anledning til flere forstyrrelser fra landsiden, anbefales det at afmærkningen af reservatet fremover begrænses til den oprindelige mærkning.

På den sydlige strand er reservatet tilstrækkelig stort, forudsat at der etableres en permanent afmærkning som markerer reservatet året rundt. På nuværende tidspunkt sættes afmærkning først op i starten af sommeren og fjernes om efteråret grundet påvirkning fra vind og bølger. Af hensyn til gråsælen bør der etableres en permanent afmærkning. Desuden er rækken af stolper hen over land så rådne at de ikke har nogen funktion.

Afgrænsningen i det omliggende søterritorium bør udvides til 500 meter fra land for at beskytte sælerne mod forstyrrelser fra vandsiden. Som også observeret andre år, har tre af syv bøjer manglet hele sommeren 2012, ligeledes har topmærkningen på de resterende bøjer manglet.

Flakket

Det vurderes ikke at der er behov for yderligere beskyttelse af Flakket, da Totten kan benyttes året rundt."

Disse forhold og anbefalingen om afstand er fortsat gældende, jf. de generelle anbefalinger om tidsperioder og afstande for sæler i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Habitatområde H165

Habitatområde H165 (Kims Top og Den kinesiske Mur) er identisk med det tidligere Natura 2000-område N190, som blev indlejret i det noget større og nye Natura 2000-område N263 i november 2021. Området er udpeget for marsvin (tabel H165).

Tabel H165. Havpattedyr på udpegningsgrundlaget for habitatområde H165, jf. Miljøstyrelsen (2022b). Uddybende forklaring til tabellens indhold er givet i kapitel 2. Bevaringsstatus refererer her til den nationale vurdering af status for marsvin fra Nordsø/Skagerrak- og Bælthavs-populationerne, der har samme status (se Fredshavn m.fl. 2019).

Artsnavn	National bevaringsstatus	Lokal bestandsudvikling	Reservat som virkemiddel
Marsvin	Gunstig	Ukendt	Bør overvejes

Forstyrrelsestrusler nævnt i Natura 2000-rapporter – havpattedyr

Der er ikke udgivet basisanalyser og Natura 2000-planer for det samlede område, fordi det først blev oprettet, da arbejdet var afsluttet. Derfor benyttes planrapporterne fra de tidligere Natura 2000-områder, der nu er integreret i det nye udvidede område, dvs. for H165 benyttes N190.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2021, N190a) står der følgende: *"Garnfiskeri og fiskeri med bundgarn (andre redskaber) kan bifange og dermed påvirke havpattedyr i området negativt. Pelagisk trawl og notfiskeri udgør en mindre trussel mod havpattedyr."*

Vurdering af forstyrrelsestrusler – havpattedyr

I habitatområde H165 findes både marsvin fra Nordsø/Skagerrak- og Bælt-havs-populationen. Baseret på satellitmærkede marsvin er habitatområdet vurderet til at være vigtig for marsvin med en middel vintertæthed, og høj tæthed i sommerhalvåret (Sveegaard m.fl. 2018). Området overvåges ikke specifikt for marsvin, så det er uvist om marsvins brug af området har ændret sig gennem årene.

Vurdering af beskyttelsesbehov

De relevante trusler og forstyrrelser i området er direkte påvirkninger fra bifangst og sejlads med forskellige typer både og særligt de hurtige motorbåde, og derudover indirekte påvirkninger, såsom fødemangel, undervandsstøj og forurening, der kan spille en rolle for marsvins fremtid i området. Bifangst af marsvin kan forekomme i garnfiskeri og fiskeri med ruser og dermed påvirke bestanden negativt.

I Natura 2000-basisanalysen (Miljøstyrelsen 2020, N190b) nævnes evt. fiskeriregulering for bl.a. at beskytte marsvin mod bifangst.

Det kan overvejes at udvide kravet om brug af pinger for fiskeri til at gælde alle garnfiskerier (dvs. alle bådslængder samt fritidsfiskeri), idet dette vil kunne nedsætte risikoen for bifangst af marsvin, men brugen af pinger vil også give risiko for fortrængning af marsvin fra området, hvorfor brugen af disse skal planlægges varsomt. Se uddybning under de generelle anbefalinger i relation til marsvin i del I-rapporten (Clausen m.fl. 2023).

Referencer

Balsby, T.J.S., Clausen, P., Krause-Jensen, D., Carstensen, J. & Madsen, J. 2017. Long-term patterns of eelgrass (*Zostera marina*) occurrence and associated herbivorous waterbirds in a Danish coastal inlet. - *Frontiers in Marine Science* 3:285.

Brandt, T., Lund, T., Sørensen, D., Sørensen, F., Skyllberg, U., Therkildsen, O. R., & Fox, A. D. 2017. Recent status and changes in abundance of Taiga Bean Geese wintering in NE Jutland. - *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 111: 138-146.

Bregnballe, T., Amstrup, O. & Bak, M. 2005a. Fugle. - I: Andersen m.fl.: Restaurering af Skjern Å. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU nr. 531: 85-93.

Bregnballe, T., Amstrup, O., Bak, M., Bøgebjerg, E. & Hounisen, J.P. 2005b. Vandfugle i Skjern Enge 2002-2004. Forekomst i træktiden og forsøg med reguleret jagt. - Arbejdsrapport fra Danmarks Miljøundersøgelser nr. 218. 114 s.

Bregnballe, T., Clausen, P., Amstrup, O., Bak, M., Pedersen, K.K. & Laursen, K. 2014. Udviklingen i forekomsten af trækkende vandfugle i Skjern Enge i efterårene 2002-2011. - Videnskabelig rapport nr. 130. 62 s

Bregnballe, T., Kristensen, C., Sunde, P. & Clausen, K.K. 2018. Effekter af jagt på vandfugle i Skjern Enge. En sammenligning af to modeller for jagtregulering. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 251. 52 s.

Clausen, P. 2000. Modelling Water Level Influence on Habitat Choice and Food Availability for *Zostera* Feeding Brent Geese *Branta bernicla* in Non-Tidal Areas. - *Wildlife Biology* 6: 75-87.

Clausen, P. & Holm, T.E. 2011. Målsætning af levesteder for vandfugle. Resultater fra et pilotprojekt i 6 udvalgte jyske EF-fuglebeskyttelsesområder med særligt fokus på vegetationstilknyttede arter. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 10. 88 s.

Clausen, K.K., Clausen, P., Fællø, C.C. & Mouritsen, K.N. 2012. Energetic consequences of a major change in habitat use: endangered Brent Geese *Branta bernicla* hrota losing their main food resource. - *Ibis* 154: 803-814.

Clausen, P., Holm, T.E., Laursen, K., Nielsen, R.D. & Christensen, T.K. 2013. Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 1: Nationale resultater. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 72. 118 s.

Clausen, P., Holm, T.E., Therkildsen, O.R., Jørgensen, H.E. & Nielsen, R.D. 2014. Rastende fugle i det danske reservatnetværk 1994-2010. Del 2: De enkelte reservater. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 132. 236 s.

Clausen, P., Therkildsen, O.R., Nielsen, R.D. & Holm, T.E. 2017. Kortlægning af levesteder med forslag til målsætning og tilstandsvurdering for rastende vandfugle. Arter tilknyttet bundvegetation, enge og moser. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport 248. 120 s.

Clausen, P., Petersen, I.K., Bregnballe, T. & Nielsen, R.D. 2019. Trækfuglebestande i de danske fuglebeskyttelsesområder, 2004 til 2017. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 148. 312 s.

Clausen, P. & Pedersen, C.L. 2021. Vurdering af konsekvenser for vandfugle ved eventuelle justeringer af reservaterne i fuglebeskyttelsesområde nr. 15. Mariager og Sødring Vildtreservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Teknisk rapport nr. 216. 44 s.

Clausen, K.K., Clausen, P., Holm, T.E., Bregnballe, T., Sveegaard, S., Galatius, A., Teilmann, J. & Stepien, E.N. 2023. Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027. Del I. Introduktion med litteraturgennemgang. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 510. 48 s.

Ettrup, H. 1994. udvikling i fuglebestandene i Hjarbæk Fjord i relation til miljøforhold og ændret slusedrift. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 112. 92 s.

Flensted, K.N. & Sterup, J. 2019. Fugle. I Moeslund, J.E. m.fl. (red.). Den danske Rødliste 2019. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. redlist.au.dk.

Fog, M. 1971. Haunts in Denmark for White-fronted Goose (*Anser albifrons*), Bean Goose (*Anser fabalis non brachyrhynchus*) and Pink-footed Goose (*Anser fabalis brachyrhynchus*). – Danish Review of Game Biology 6 (3). 12 s.

Fog, J. 1976. Danmarks Vildtreservater. Branner og Korch.

Fliessbach, K.L., Borkenhagen, K., Guse, N., Markones, N., Schwemmer, P. & Garthe, S. 2019. A Ship Traffic Disturbance Vulnerability Index for North-west European Seabirds as a Tool for Marine Spatial Planning. – *Frontiers in Marine Science* 6: 192.

Fredshavn, J., Nygaard, B., Ejrnæs, R., Damgaard, C., Therkildsen, O.R., Elmeros, M., Wind, P., Johansson, L.S., Alnøe, A.B., Dahl, K., Nielsen, E.H., Pedersen, H.B., Sveegaard, S., Galatius A. & Teilmann, J. 2019. Bevaringsstatus for naturtyper og arter – 2019. Habitatdirektivets Artikel 17-rapportering. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 340. 52 s.

Fællid, C.C. 2011. Impacts of habitat loss on a herbivorous waterbird guild in the Danish estuary Mariager Fjord. Specialeafhandling, Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 31 s.

Jensen, T. & Tougaard, S. 2009. Flytællinger af spættede sæler i Vadehavet 1981–2007. - Fiskeri- og Søfartsmuseet, Esbjerg. 155 s.

Hansen J.W. & Høgslund S. (red.) 2021a. Marine områder 2020. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 475. 192 s.

Hansen, J.W. & Høgslund, S. (red.) 2021b. Marine områder 2019. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 418. 174 s.

Holm, T.E., Laursen, K. & Clausen, P. 2011. The feeding ecology and distribution of Common Coots *Fulica atra* are affected by hunting taking place in adjacent areas. – *Bird Study* 58: 321-329.

Holm, T. E., Nielsen, R. D., Clausen, P., Bregnballe, T., Clausen, K. K., Petersen, I. K., Sterup, J., Balsby, T. J. S., Pedersen, C. L., Mikkelsen, P., & Bladt, J. 2021. Fugle 2018-2019. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 420. Webrapport: <https://novana.au.dk/fugle>

Holm, T.E., Clausen, P., Bregnballe, T., Stepien, E.N., Sveegaard, S., Galatius, A., Teilmann, J., Pedersen, C.L., Nielsen, R.D. & Petersen, I.K. 2023. Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne. Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027. Del III. Områdegennemgang: Øerne, Sydøstkattegat, Bælthavene og Østersøen. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 512.

Joensen, A.H. 1973. Moulting Migration and Wing-feather Moulting of Sea ducks in Denmark. – *Danish Review of Game Biology* 8 (4). 42 s.

Joensen, A.H. 1974. Waterfowl populations in Denmark 1965-1973. – *Danish Review of Game Biology* 9 (1). 206 s.

Kjeldsen, J.P. & Nielsen, H.K.H. 2009. Indsatsplan for truede engfugle i Aalborg Kommune. Aalborg Kommune. 84 s.

Larsen, F., Kindt-Larsen, L., Sørensen, T. K. & Glemarec, G. 2021. Bycatch of marine mammals and seabirds: Occurrence and mitigation. DTU Aqua. DTU Aqua-rapport No. 389-2021.

Lauridsen, T.L., Bruhn, D., Clausen, P., Andersen, L.H., Pertoldi, C., Jeppesen, E., Søndergaard, M., Levy, E., Fox, A.D., Balsby, T., Bahrndorff, S., He, H., Pedersen, C.L. & Nielsen, H.H. (2021). Udvikling af en forvaltningsstrategi, der tilgodeser hele økosystemet i De Østlige Vejer. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 428. 184 s.

Laursen, K., Pihl, S., Durinck, J., Hansen, M., Skov, H., Frikke, J. & Danielsen, F. 1997. Numbers and distribution of Waterbirds in Denmark 1987-1989. – *Danish Review of Game Biology* 15 (1). 181 s.

Laursen, K & Frikke, J. 2013. Rastende vandfugle i Vadehavet 1980 – 2010. – *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 107: 1-184.

Laursen, K., Tougaard, J., Nielsen, R.D. & Therkildsen, O.R. 2016. Sejlads med vandscooter, jetski og lignende fartøjer. Konsekvenser for fugle og havpattedyr ved en udvidelse af mulighederne for sejlads i Natura 2000-områder og

- vildtreservater. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Teknisk rapport nr. 88. 40 s.
- Liley, D., Cruickshanks, K., Waldon, J. & Fearnley, H. 2011. Exe Estuary Disturbance Study. Footprint Ecology. 98 s.
- Madsen, J. & Pihl, S. 1993. Jagt- og forstyrrelsesfrie kerneområder for vandfugle i Danmark. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig Rapport fra DMU nr. 72. 135 s.
- Madsen, J., Hounisen, J.P., Bøgebjerg, E. & Jørgensen, H.E. 1995. Rastende bestande af vandfugle i forsøgsreservaterne 1985-1993. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig Rapport fra DMU nr. 132. 40 s.
- Madsen, J. 1998. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. – *Journal of Applied Ecology* 35: 398-417.
- Madsen, J., Clausen, P., Kristensen, P. & Kjær, P.A. 2003: Effekt af reservatoprettelse for rastende vandfugle i Vest Stadil Fjord. Danmarks Miljøundersøgelser. – Arbejdsrapport fra DMU nr. 176. 26 s.
- Madsen, A.B., Christensen, T.K., Madsen, J., Balsby, T.J.S., Bregnballe, T., Clausen, K.K., Clausen, P., Elmeros, M., Fox, A.D., Frederiksen, M., Hansen, H.P., Haugaard, L., Heldbjerg, H., Mayer, M., Mikkelsen, P., Nielsen, R.D., Pedersen, C.L., Petersen, I.K., Sterup, J. & Therkildsen, O.R. 2021. Vildtbestande og jagttider i Danmark. Det biologiske grundlag for jagttidsrevisionen 2022. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 434. 168 s.
- Meltofte, H. & Clausen, P. 2011. Svømmefuglene på Tipperne 1929-2007. - *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 105: 1-120.
- Miljøstyrelsen 2021, N1a, N1b osv. - refererer til Natura 2000 plan dokumenterne. Her angiver N1 at rapporten vedrører Natura 2000-område nr. 1; a angiver at kilden er Natura 2000-plan 2022-2027 for området, og b at kilden er Basisanalyse 2022-2027 for området. Rapporterne er tilgængelige her: <https://mst.dk/natur-vand/natur/natura-2000/natura-2000-planer/natura-2000-planlaegning-2022-2027/>
- Miljøministeriet 2017. Bekendtgørelse om udsætning af vildt, jagtmåder og jagtredskaber. Miljøministeriets BEK nr 1652 af 19/12/2017.
- Miljøministeriet 2022. Bekendtgørelse om jagttid for visse pattedyr og fugle m.v. Miljøministeriets BEK nr 821 af 04/06/2022.
- Miljøstyrelsen 2022a. Oversigt over Fuglebeskyttelsesområdernes udpegningsgrundlag 2022. https://mst.dk/media/244629/upg-fugle-maj-2022_2.pdf
- Miljøstyrelsen 2022b. Oversigt over Habitatområdernes udpegningsgrundlag 2022. <https://mst.dk/media/237678/upg-hab-feb-2022.pdf>

Naturstyrelsen 2014. Adgangsforbuddet i fuglenes yngletid på Ålvand Klithede er blevet udvidet. <https://naturstyrelsen.dk/lokale-enheder/lokale-nyheder/2014/jun/udvidelse-af-adgangsforbud-paa-aalvand-klithede/>

Nielsen, H.H. & Clausen, P. 2022. Ynglende og rastende fugle i Vejlerne 2020. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Teknisk rapport nr. 232. 56 s.

Nielsen, P., Geitner, K., Olsen, J. & Nielsen, M.M. 2018. Notat vedrørende konsekvensvurdering af fiskeri af blåmuslinger ved og øst for Horsens Fjord samt Endelave 2018/2019. – Notat fra Danmarks Tekniske Universitet, Institut for Akvatiske Ressourcer – Dansk Skaldyrcenter. 24 s.

Nielsen, R.D., Holm, T.E., Clausen, P., Bregnballe, T., Clausen, K.K., Petersen, I.K., Sterup, J., Balsby, T.J.S., Pedersen, C.L., Mikkelsen, P. & Bladt, J. 2019. Fugle 2012-2017. NOVANA. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 314. 264 s.

NIRAS 2020. Miljøkonsekvensrapport, Delrapport 1, for Esbjerg Havn, Etape 5. Trafik – Bygge – og Boligstyrelsen i Esbjerg Kommune, 30. november 2020. 574 s.

Paterson, W., Sparling, C.E., Thompson, D., Pomeroy, P.P., Currie, J.I., & McCafferty D.J. 2012. Seals like it hot: Changes in surface temperature of harbour seals (*Phoca vitulina*) from late pregnancy to moult. - Journal of Thermal Biology 37: 454-461.

Petersen, I.K. & Fox, A.D. 2009. Faktorer der påvirker fordelingen af sortænder i fædningsperioden i Ålborg Bugt. Rapport rekvireret af Vattenfall Vindkraft. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 20 s.

Petersen, I.K. & Nielsen, R.D. 2011. Abundance and distribution of selected waterbird species in Danish marine areas. Report commissioned by Vattenfall A/S. National Environmental Research Institute, Aarhus University, Denmark. 62 pp.

Petersen, I.K., Pihl, S., Hounisen, J.P., Holm, T.E., Clausen, P., Therkildsen, O.R. & Christensen, T.K. 2006. Landsdækkende optælling af vandfugle januar-februar 2004. Danmarks Miljøundersøgelser. - Faglig rapport fra DMU nr. 606. 76 s.

Petersen, I.K., Kyhn, L.A., Sveegaard, S., Galatius, A., Tougaard, J. & Nielsen, R.D. 2016. Mulige effekter af projektet "Siemens vindmøllepark" på marsvin, sæler og fugle i Nissum Bredning. Rapport rekvireret af Siemens Wind Power A/S. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 64 s.

Petersen, I.K., Nielsen, R.D. & Clausen, P. 2019a. Opdateret vurdering af IBA-udpegninger i relation til otte specifikke marine områder. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Teknisk rapport nr. 203. 80 s.

Petersen, I.K., Sterup, J. & Nielsen, R.D. 2019b. Optællinger af vandfugle i den danske del af Nordsøen og Skagerrak, april og maj 2019. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Teknisk rapport nr. 158. 26 s.

Pihl, S., Clausen, P., Petersen, I.K., Nielsen, R.D., Laursen, K., Bregnballe, T., Holm, T.E. & Søgaard, B. 2013. Fugle 2004-2011. NOVANA. Aarhus Universitet. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 49. 188 s.

Pihl, S., Holm, T.E., Nielsen, R.D., Clausen, P., Petersen, I.K., Laursen, K., Bregnballe, T. & Søgaard, B. 2015. Fugle 2012-2013. NOVANA. Aarhus Universitet. DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 170 s. - Videnskabelig rapport nr. 125. 170 s.

Sterup, J. & Bregnballe, T. 2021. Danmarks ynglebestand af skarver i 2021. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Teknisk rapport nr. 226. 40 s.

Sveegaard, S., Nabe-Nielsen, J. & Teilmann, J. 2018. Marsvins udbredelse og status for de marine habitatområder i danske farvande. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 284. 36 s.

Søndergaard, M., Madsen, J., Hald, A.B., Aaser, H.F., Elmeros, M., Kristensen, P., Clausen, P. & Lauridsen, T.L. 2001. Vest Stadil Fjord før og efter vandstandshævning. Danmarks Miljøundersøgelser. Faglig Rapport fra DMU nr. 355. 56 s.

Therkildsen, O.R., Andersen, S.M., Clausen, P., Bregnballe, T., Laursen, K. & Teilmann, J. 2013. Vurdering af forstyrrelsestrusler i NATURA 2000-områderne. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Videnskabelig rapport nr. 52. 174 s.

Thorup, O. & Bregnballe, T. 2021. Ynglefuglene på Tipperne 2021. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Notat nr. 2021 | 66. 14 s.

Tulp, I., Bolle, J.J., Chen, C., Dänhardt, A., Haslob, H., Jepsen, N., Leeuwen, A van, Poiesz, S.S.H., Scholle, J., Vrooman, J., Vorberg, R. & Walker, P. 2022. Fish. In: Wadden Sea Quality Status Report. Eds.: Kloepper S. et al., Common Wadden Sea Secretariat, Wilhelmshaven, Germany. Last updated 06.09.2022. Downloaded 05.11.2022. qsr.waddensea-worldheritage.org/reports/fish

Vance, H.M., Hooker, S.K., Mikkelsen, L., van Neer, A., Teilmann, J., Siebert, U. & Johnson, M. 2021. Drivers and constraints on offshore foraging in harbour seals - Scientific Reports 11: 6514.

Wetlands International 2022. Waterbird population estimates – Conservation Status Report 8 Edition (CSR8). Online database besøgt 10. august 2022. <http://wpe.wetlands.org>.

Wisniewska, D.M., Johnson, M., Teilmann, J., Rojano-Donate, L., Shearer, J., Sveegaard, S. *et al.* 2016. Ultra-High Foraging Rates of Harbor Porpoises Make Them Vulnerable to Anthropogenic Disturbance. – Current Biology 26: 1441-1446.

Wisniewska, D.M., Johnson, M., Teilmann, J., Rojas-Donate, L., Shearer, J., Sveegaard, S., Miller, L.A., Siebert, U. & Madsen, P.T. 2018a. Response to “resilience of harbor porpoises to anthropogenic disturbance: must they really feed continuously?”. - *Marine Mammal Science* 34(1): 265–270.

Wisniewska, D.M., Johnson, M., Teilmann, J., Siebert, U., Galatius, A., Dietz, R. & Madsen, P.T. 2018b. High rates of vessel noise disrupt foraging in wild harbour porpoises (*Phocoena phocoena*). - *Proceedings of the Royal Society B: Biological Sciences* 285: 20172314.

Ørberg, S.B., Groom, G.P., Kjeldgaard, A., Carstensen, J., Rasmussen, M.B., Clausen, P. & Krause-Jensen, D. 2018. Kortlægning af ålegræsenge med ortofotos - muligheder og begrænsninger. Aarhus Universitet, DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi. - Videnskabelig rapport nr. 265. 68 s.

VURDERING AF FORSTYRRELSESTRUSLER I NATURA 2000-OMRÅDERNE

Opfølgning på Natura 2000-planer for perioden 2022-2027
Del II. Områdegennemgang: Jylland, Vesterhavet, Skagerrak,
Nord- og Sydvest-kattegat

Denne rapport er del II af en opdatering af DCEs faglige rapport nr. 52 om "Vurdering af forstyrrelsestrusler i Natura 2000-områderne", der blev udgivet i 2013. Rapporten gennemgår med baggrund i de nyeste Natura 2000-basisanalyser og planer (2022-2027) fuglebeskyttelses- og habitatområderne i Jylland, Vesterhavet, Skagerrak, Nord- og Sydvestkattegat. I rapporten vurderes det for hvert område, om en reservatbekendtgørelse er et relevant forvaltningsværktøj i forhold til at sikre de fugle- og pattedyrarter, der indgår i områdernes udpegningsgrundlag, mod forstyrrelser.